PRİZMA

M. Fethullah Gülen

2

JENERİK

PRİZMA 2

M. Fethullah Gülen

NİL YAYINLARI

ISBN
978-975-315-217-4

Yayın Numarası
254

Çağlayan A. Ş.
TS EN ISO 9001:2000
Ser No: 300-01
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Mayıs 2011

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Nil Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No:1
Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.nil.com.tr

TAKDİM

İnsanlık tarihi boyunca insanlığın kaderini belirleyen büyük veya küçük çapta, idarî, siyasî, dinî, askerî, içtimaî ve kültürel alanlarda cereyan eden pek çok toplumsal hareket olmuştur. Bu toplumsal hareketlerin hepsinin üzerinde birleştikleri ortak payda ise, fikir yani düşüncedir. Müspet veya menfî, tasvip edilsin veya edilmesin, yukarıda bahsini ettiğimiz konulara, insanları yönlendirmek, idare etmek gayesi ile ortaya atılan hemen her toplumsal hareket, mutlaka belli bir kısım fikrî temeller üzerine oturur. Bu aynı zamanda insan olmanın da temel farkıdır. O halde insanın, insana ve insanlığa yönelik bir davranışının olduğu her yerde, düşünce de vardır. Bu düşüncenin tutarlı veya tutarsız olduğu konusunda ise, en doğru hükmü verecek olan zamandır.

Bu çerçevede biz, bir gözlemci ve araştırıcı gözlüğüyle, bahsini ettiğimiz hareketlere baktığımızda; fikrî altyapılarını çok sağlam bir zemine oturtabilen hareketlerin genellikle başarılı, buna riayet edemeyen hareketlerin ise başarısız olduğunu görürüz. Birinciler, tarih boyu toplumun büyük çoğunluğu arasında benimsenirken, ikinciler, saman alevi gibi parlayıp, sönmüşlerdir. Birinciler, o düşüncenin temsilcilerinin samimiyeti, ihlâsı, inancı, özverisi, fedakârlığı gibi süreçlere paralel olarak gelişirken, ikinciler bu hususları göz ardı ettikleri için güdük kalmışlardır. Birincilerden bize ve tarihe, insanlığın yüz akı olabilecek nice değerli miraslar intikal ederken, ikinciler, arkadan gelenlere kan, gözyaşı, zulüm, tecavüz, tahrip ve yağma gibi yüz kızartıcı şeyler bırakmıştır. Böylece arkadan gelenler birincileri daima hayır ve dua ile yâd ederken, ikincileri lanet ve beddua ile anmışlardır.

Burada, şu hususu belirtmekte yarar var: Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) tebliğ ve temsilciliğini yapmış olduğu İslâm'ı, her zaman yukarıda belirttiğimiz fikrî temel zaviyesinden birincilerin kaynağı kabul edip göstermek mümkündür. Zira O'nun mesajı sadece, akide ve inanç alanında değil, insan ve toplumu ilgilendiren, hayatın hemen her alanında geçerli çok önemli öğretileri ihtiva etmektedir. Evet, İslâm'ın gerçekleştirmiş olduğu ihya veya inşa hamlesi, toplumun siyasî, idarî, ahlâkî, dinî vb. konuların sadece bazılarını değil, aksine bunların bütününü içine alan küllî bir harekettir.

İkinci olarak İslâm, Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ahirete irtihalinden bu yana yaklaşık 15 asır geçmiş olmasına rağmen, hâlâ geçerliliğini ve dün ortaya konmuşçasına tazeliğini muhafaza eden bir hayat nizamıdır. Malum, 1970'li yıllarda sonları "-izm"le biten nice fikrî cereyan çok geniş bir coğrafya üzerinde tatbikat imkânı bulmuş olmasına rağmen, bu cereyanlara ruh

veren veya ruh veriyor görünen kadronun silinip gitmesiyle, o cereyanlar, ciddi bir dağılma ve parçalanma süreci içine girmiştir. Tabiî ki bunların hiçbirini İslâm için söylemek mümkün değildir.

İşte bahsini ettiğimiz İslâm'ın ilgi ve yayılma alanı adına şu iki husus İslâm dininin ne kadar sağlam bir fikrî altyapıya sahip olduğunu göstermeye yeter. Kaldı ki bu onun aynı zamanda ilâhî ve evrensel bir sistem olduğunun da göstergesidir. Daha sonrakiler de onun gölgesinin gölgesi…

Bu takdim yazısında bizim asıl temas etmek istediğimiz husus eğitim alanı başta olmak üzere, hayatın birçok alanında yapageldiği faaliyetlerle çoklarının takdirini kazanan bir "toplumsal hareket"in hareketlerini bina ettiği fikrî temellerinin var olup-olmadığı hususudur. İşte elinizde tuttuğunuz, Hocaefendi'ye çeşitli vesilelerle sorulan sorulara verilen cevaplardan oluşmuş Prizma 2'de, bu hareketin fikrî temelleri sayılan prensipler ve o prensiplere getirilen yeni yorumların bulunabileceği inancındayım. Ancak bizim temennimiz, hareketin fikrî ve İslâmî temellerinin müstakil bir kitap halinde ele alınmasıdır.

Burada, dikkat çekici bir hususa temas etmek istiyorum; Türkiye'de ilgili-ilgisiz, yetkili-yetkisiz, bilen-bilmeyen, toplumun değişik kesimlerinden pek çok kimse, bu hareketi parçacı yaklaşımlarla değerlendirmekte ve bütünü birden ihata edememektedir.

Her şeyden önce; hareketin dünü, bugünü ve yarınını etkileyecek ve tarihe malzeme olarak nitelendirilebilecek olan bu değerlendirmelerin parçacı yaklaşımlarla ele alınmaması gerekir. İkinci olarak; değerlendirmeleri yapan şahısların kimliği de çok önemlidir. Topluluğun gerçekleştirdiği herhangi bir faaliyet için "Bu, İslâmî değildir." veya "İslâmîdir." diyebilen bir insan, acaba ne kadar İslâm'ı bilmektedir? Her halde, bir gazetede köşe yazarı, bir üniversite hocası, bir siyasî partili, bir sûfî veya derviş olma, bu değerlendirmeyi yapabilmek için gerekli olan ilmî yeterliliğe, bilimsel formasyona sahip olmak anlamına gelmez. Üçüncü olarak; acaba topluluk ne kadar tanınmaktadır? Rica ederim, gazete kupürlerine, haber bültenlerine bakarak bir topluluk tanınabilir mi? Veya ne kadar tanınabilir? İşte bu açıdan Hocaefendi'nin fikrî temel adına yapmış olduğu direkt veya dolaylı açıklamalar büyük bir önemi haizdir.

Evet, Prizma 2, serinin ilk kitabında olduğu gibi Perspektif, Düşünce Boyutu, Din Ekseni Etrafında, Büyüteç ve Aktüel olmak üzere beş ayrı bölümden oluşuyor. Bizim ön plana çıkarttığımız fikrî temel meselesi bu bölümlerde yer

alan bazı cevaplarda rahatlıkla görülebilir. Mesela, Muhammedî Ruh ve Mânâ İçerisinde Diyalog (s. 36), Bir Kalkınma Modeli (s. 43), İdeallerin Realize Edilmesi (s. 47), Bir Kere Daha Tebliğ Usûlü (s. 96), Dünyamızda Bedduanın Yeri (s. 139), Cihada Denk Tutulan Nasihat (s. 148), Türkçe'nin Dünya Dili Hâline Getirilmesi (s. 170), Asya'da Dirilmek (s. 204). Bunların yanı sıra üst başlıkların ihtiva ettiği istikamette, Hocaefendi'nin bazı dua, büyü, cin vb. dinî meseleler ile son yıllarda çok sık telaffuz edilen temiz toplum, nüfus planlaması gibi konular etrafındaki görüşlerini de yine, Prizma 2'de okuyabilirsiniz. Kitaptan istifadeyi kolaylaştırabilmek için karma indeks kitabın sonuna ilave edilmiştir.

Bu kıymetli eserinden dolayı Muhterem Hocamıza sonsuz teşekkürlerimizi arz eder, sağlık sıhhat ve afiyet içerisinde imrâr-ı hayat etmesini Cenâb-ı Erhamü'r-Râhimîn'den dileriz.

5 Mart 1997, İstanbul

Ahmet Kurucan

Birinci Bölüm
PERSPEKTİF

KALBİN ZÜMRÜT TEPELERİ'NE ULAŞMAK İÇİN

Soru: "Kalbin Zümrüt Tepeleri"ni tam olarak anlayamıyor, onu iç dünyamıza aksettirip istifade edemiyoruz. Ondan a'zamî derecede istifade edebilmemiz adına neler tavsiye edersiniz?

Her şeyden önce insan, Kalbin Zümrüt Tepeleri'ni bir ufuk, bir hedef olarak kabul etmelidir. Kapı aralığından dahi olsa, yıldızların yanıp söndüğü, ay ve güneşin doğup battığı, o kudsî mekânları belli bir ölçüde de olsa görmeye çalışmalıdır. Risale-i Nur'larda olduğu gibi, onların gölgesi sayılan Kalbin Zümrüt Tepeleri'nde de hedef göstermenin yanı başında, o hedeflere ulaşmak için temel esaslar verilmeye çalışılmıştır. Meselâ, evrâd ü ezkâr bu yolda en önemli vesilelerden biridir. Süleyman Çelebi'nin ifadesiyle "bî kem ü keyf" Rabbi duyacak ölçüde, farklı sücud, farklı rükûlarla kılınacak namaz da, bu vesilelerden bir diğeridir. İnsana, مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ dedirtecek ölçüde, tasavvurları aşkın bir biçimde gerçekleştirilecek olan tefekkürler de bir diğer vesiledir.

Bazen insan, o ufka, aradaki mesafe kısa olduğu için çabuk ulaşabilir. Bazen de, kalbin katılığı, mânâya kapalı olması ve şekilcilik gibi mânilerin araya girmesiyle sâlike 40 yıl bile yetmeyebilir. Cüneyd-i Bağdadî Hazretleri, bu maksimum süreye kendi iç müşâhedeleriyle 60-70 sene demiştir. İmam Gazzâlî'nin bu konudaki ölçüsü biraz farklıdır. O, bu vâridâtların inkişafı ile ilgili hatıralarında; "Bana birinci 'erbaîn'de bazı şeyler inkişaf etti. İkinci 'erbaîn'de, birincide müşâhede ettiğim şeylerin yanlış olduğunu gördüm ve daha engin şeylere muttali oldum. Üçüncü defasında 'erbaîn'le, yakalanabilecek gerçek ufku yakalayabildim." demektedir. İstenilen kıvama gelmek için; onun tespitiyle üç erbaîn; yani 120 gün gerekir.

Evet, lâhut âleminin esrarına muttali olmak için çıkılan yolculukta bilet ve vesika, en azından yapılacak olan 'erbaîn'lerle, şer eğilimlerin kökünü kurutup,

hayır meyelanlarını coşturma şeklinde bir irade takviyesidir. İşte bundan sonra belki mânâ âlemine açılacak kapı aralanabilir ve başka âlemlere intikal mesajı alınabilir.

Burada bilhassa, insanın yıllarını alsa da sebat etmesi gerektiğinin önemini vurgulamak isterim. Mevlâna Celâleddin Harzemşah'la ilgili bir kıssa anlatılır: Her gün bir köpek çöplüğe gelir ve orayı eşeledikten sonra çekip gider. Bunun farkına varan ve günlerce bunu takip eden Celâleddin Harzemşah bir gün ona: "Hiçbir şey bulamadığın hâlde, her gün burada gelip ısrarla bir şeyler aramanın sırrı nedir?" diye sorar. Köpek de: "Ben, bir gün burada bir kemik bulmuştum!" cevabını verir. O köpekçe bir şey oladursun, ilahî ufku yakalayabilmek için, O'nun kapısının tokmağına dokunup, cevap alıncaya kadar ayrılmamak gerekir...

Ayrıca bu yolda, o yolun erkânına uygun olarak yürümek icap eder. Aksi hâlde yollarda takılıp kalmak söz konusudur. Meselâ; sebepler planında -halk tabiriyle- verip-veriştirilerek kılınan namazlarla bir yere varılamaz. Gerçi Allah'ın lütfu engindir; O dilerse, bazen köpeklerin boynuna altın tasma da takabilir.. ve bizim O'na söyleyecek bir sözümüz olamaz. Fakat her şeyin bir yolu-yordamı olduğu da unutulmamalıdır. Bu açıdan da, verilen ölçüler içinde hareket etmeyip, "Hiçbir şey bana inkişaf etmedi, ben bir şey duymadım…" diyen insanlara, önce hedefe ulaştıracak metodlar anlatılmalıdır.

Ancak söylediğimiz sözler, beklediği harikulâdeliklere sahip olamayan ve ötelere açık olmanın verdiği hazzı derinlemesine duyup yaşamayan insanların, "hiçbir şey olmadıkları" mânâsına da hamledilmemelidir. Allah'ın (celle celâluhu) rahmeti her şeyden daha geniş ve engindir. Belki O, sadece namazını kılıp orucunu tutan insanları bile o engin rahmetiyle tasavvurlarımızı aşan zirvelere ulaştırabilir.

İstidradî olarak şunu da arz edeyim; günümüzde -alâküllihâl- hemen herkes, kaba bir maddeciliğin tesiri altındadır. Esrar-ı İlâhî'ye şahit olmayan bu insanlar, melekleri, cinleri… "enerji, yoğun enerji" gibi tabirlerle ifade etmektedirler. Bununla kalmayıp Zât-ı Ulûhiyet için de -hâşâ- aynı tabiri kullanmaktadırlar. Bu insanlar, şayet hakikat kendilerine azıcık inkişaf etse, söyledikleri bu şeylerden çok utanıp; "Meğer ne kadar hata etmişiz, mesele ne kadar da farklıymış!.." diyeceklerdir.

Özetleyecek olursak, Kalbin Zümrüt Tepeleri, ulaşılması gerekli olan bir hedeftir. Bunun için, öncelikle oraya ulaşılması gerektiğine inanılmalı ve ardından da o yolda usûlüne uygun tarzda acele etmeden, taviz vermeden,

bıkmadan-usanmadan yürünmelidir. Evet, Hazreti Bediüzzaman'ın ifadeleri içinde, hayvaniyetten çıkıp cismaniyeti terk etmenin, kalb ve ruhun derece-i hayatına çıkmanın yolları gösterilir hep Kalbin Zümrüt Tepeleri'nde.

SEVİYELİ İNSANIN VASIFLARI

Soru: Güzel vasıfları fıtratımıza mâl etme hususunda nasıl bir yol izlemeliyiz?

İster ahlâk-ı âliye, ister ibadet hayatımıza ait hususlarda ciddiyet ve vakar, temkin ve itminan insanı olmamız ve bu vasıfları fıtratımızın bir buudu hâline getirerek benliğimizle bütünleştirmemiz şarttır. Ne var ki, bunu elde edebilmek ve bu seviyeye çıkabilmek, çıktıktan sonra da onu koruyabilmek oldukça zordur.

Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu vasıfları fıtratımızın bir buudu hâline getirmek için bizlere yol gösterme istikametinde buyuruyorlar ki: *"Bu Kur'ân hüzünle inmiştir. Onu okurken ağlayın. Şayet ağlayamıyor iseniz, kendinizi ağlamaya zorlayın."* Yani Kur'ân'ı huzur-u kalb ile ve itminan-ı nefisle okuyun. Bu tespitten hareketle, yukarıda bahis mevzuu edilen vasıfları kazanmada önce sun'î adımlar atabilirsiniz. Yalnız bu meselenin derinliğine vâkıf olmayan insanlar tarafından tenkit edilebilir. Ancak sizler O'na ulaşmak için çıktığınız bu yolda, böylesi şeylere takılıp kalmamalısınız.

Ahlâk-ı âliye adına zikredegeldiğimiz düşünceler içinde bazı misaller vererek mevzuu biraz daha açmaya çalışalım. Az konuşma, güzel ahlâka ait prensiplerin -zannediyorum- başında gelir. Efendimiz'in beyanına göre çok konuşanın çok sakatatı olur. İşte bu çok sakatat da hiç farkına varılmadık şekilde insanı Cehennem'e götürür. Onun için Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisine soru sorulmadan ya da bir maslahat gözetmeden asla konuşmazdı. O'ndan bu dersi alan sahabe-i izâm hazerâtı da hep aynı şekilde hareket ederdi.

Meselâ, sadakat kahramanı Hz. Ebû Bekir -sahih kaynaklarda şimdiye kadar rastlamadığım ama doğru olmasa bile, hiç yadırgamadığım ve yadırgamayacağım bir menkıbeye göre- ulu orta konuşmamak için ağzına küçük bir taş koyarmış; konuşması gerektiği zaman onu çıkartır, konuşur, sonra tekrar koyarmış. Evet, onun gibi bir temkin insanı, kendini zapturapt altına almak için böyle bir şey yapmış olabilir. Bu menkıbeye, sahih kaynaklara dayanarak hicretten sonra, Hz. Ebû Bekir'in Nebiler Serveri Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanında birkaç yüz kelimeyi geçmeyen konuşmaları mesnet olarak gösterilebilir.

İnsan kalbî, ruhî ve fikrî hayatı adına bir şeyler anlatıyor, anlattığı şeylerle muhataplarının ufkunu açıyorsa, onun konuşmasında yarar vardır. Aksi hâlde,

bütün konuşmaları israf-ı kelâm cümlesi içinde mütalâa edilebilir. Rica ederim, akan bir derenin kenarında abdest alırken suyu israf etmemeyi emreden bir dinin, insan için sudan çok daha önemli cevher gibi kelimelerini israf etmesi nasıl caiz olabilir! Öyleyse hiçbir gereği yokken bir mânâ ifade etmeyen boş ve abes yere konuşmalara çok rahatlıkla sakıncalı nazarıyla bakabiliriz. Meselâ; "Buradan taksiye bindik; Akhisar'a, oradan Balıkesir'e gittik. Balıkesir'in içinde iken bir tır yanımızdan geçti... vs." Böyle Dudu nineler gibi durmadan, hiçbir şey vaad etmeyen ve muhteva derinliği olmayan sözlerle laf ebeliği yapmak elbette mahzurludur. O hâlde yeme, içme, giyim ve kuşamda olduğu gibi, konuşmada da iktisadî olacak, şu tema, şu anafikir kaç kelime ile anlatılabilir, hesap edilecek ve öyle konuşulacaktır. Öyle konuşulacaktır ki, kat'iyen israf-ı kelâm ve bu suretle israf-ı zaman olmasın.

Zaten ehlullah "kıllet-i kelâm", "kıllet-i taam", "kıllet-i menâm" diyerek insanın dünya ve ukbâ hayatı adına bu çok önemli üç meseleyi, kendilerine düstur-u hayat edinmişlerdir.

İşte böyle sözü tartarak, süzerek, ağızdan çıkacak her kelimeyi düşünceye vize ettirerek konuşma bir ahlâk işidir. İnsanın bu ahlâkı kazanabilmesi ve fıtratının bir parçası hâline getirebilmesi de bir hayli zaman ve bir hayli çaba ister.

Bunun gibi, dünyevî hazları terk edip, cismanî meyillere karşı koyma mânâlarına gelen "zühd" de bir ahlâk olarak çok önemlidir. Tasavvufta çok ciddî bir yere sahip olan zühdün genel çerçevesi, tasavvuf düşüncesinin bir ekol, bir mektep olarak ele alınmasından çok daha önceleri, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından bir ruh ve mânâ olarak belirlenmiştir. Üstad'ın konuya yaklaşımını da işin içine katacak olursak, "dünyayı kesben değil, kalben terk etme", dünya ve mâfîhâya iltifat etmeme, dünyevî herhangi bir beklenti içine girmeden ve geride hiçbir şey bırakmadan ahirete intikal edebilme anlamında bir zühd, her mü'minin hele hele günümüzde hak ve hakikate adanmış ruhların vazgeçilmez bir vasfı olmalıdır.

Başlangıçta mal-menal, makam-mansıp, şöhret vs. bütün yönleriyle dünyaya karşı böyle bir tavır belirleme çok zor olabilir. Ama bu düşünce, küçük şeylerden başlayıp büyük şeylere doğru işletile işletile bir gün gelir ki, insanın lâzım-ı gayr-i mufârıkı olur. Yani insan, "Bugün bir elbisem var, ikinci bir elbisem olmasına gerek yok. Aksi hâlde yarın üçüncüsünü, dördüncüsünü ister ve bu Karun ahlâkı bir gün bütün hayatımı sarar." diye düşünmeli ve bu mânâda peygamber ahlâkı olan zühdü işlete işlete onu hayatına mâl etmelidir.

Güzel ahlâka ait bu iki örneğin yanı sıra ciddî olma, gözünü haramdan sakınma, kibre girmeme gibi daha nice vasıflar sayılabilir.

İbadete gelince; meselâ namaz. Namazı öncelikle vaktinde eda etmekten başlayıp, onu duya duya, âdeta yudumlaya yudumlaya kılma da, aynı şekilde bir temrinat meselesidir. Yani insanın namazını sırtından bir yük atıyorcasına kerhen kılması değil de, Allah'ın icabet kapılarını kendisine açabilecek bir seviyede aşk ve şevkle, duya duya kılması elbette birden ulaşılabilecek bir zirve değildir. Fakat insan, onu da işlete işlete fıtratına mâl edebilir; daha doğrusu etmek zorundadır.

Netice itibarıyla; insan, hayatının bütününü nefsinin serazat arzu ve isteklerine rağmen, iradesinin hakkını vererek yaşamalıdır. Bunun için de insanı insan yapan vasıfları, Kur'ân'ın ve Sünnet'in rehberliğinde, fıtratının bir parçası hâline getirmeli ve onları hayatına hayat kılmalıdır.

DÜNDEN BUGÜNE İBN ERKAM EVLERİ

Soru: "Işık Evler", çok sık kullandığınız bir kavram. Bununla ne kastediyorsunuz? Işık evlerin mahiyeti ve misyonu adına neler söyleyebilirsiniz? Beklentileriniz nelerdir?

Şimdiye kadar en çok konuştuğum, düşüncelerimi gayet net bir şekilde ifade etmeye çalıştığım konulardan biridir ışık evler. Onları bütünüyle hatırlamam ve sistematik bir hâlde tekrar etmem mümkün değil. Ama mademki tekrar soruldu, hiçbir tertibe tâbi tutmadan, tabiî bir akış içinde düşüncelerimi arz edeyim.

Bugün aydın nesiller yetiştiren bütün müesseseler; bir dönemde yokluğun bağrına atılan bir küçük çekirdekten meydana gelmiş devasa bir ağaca benzetilebilir. Evet, karanlıkların birbirini takip ettiği bu dönemde yakılan bir mum misali, iki-üç insanın ancak sığdığı kulübecikler, ardından Ahmet Yesevi ruhu taşıyan ışık evler ve daha büyük kompleksler tıpkı Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) nurunun bir sperm mahiyetinde ilk sebep olarak bütün arz ve semanın esasını teşkil ettiği gibi, o nur-u a'zamın vesayetinde aynı şeyi yapmışlardır.

İlk dönem itibarıyla, İslâmî tebliğ ve irşad hareketinin başlangıcına baktığımızda, Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bu işe, bu tür evlerle başlamıştır. Evet, bir evle başlamıştır Nebiler Serveri (sallallâhu aleyhi ve sellem).. ve derken "Yeryüzü bir mescit, Mekke bir mihrap, Medine de bir minber" hâline gelmiştir. Dünyada yediden-yetmişe kadın-erkek bütün insanlar, bu mescidin cemaati ve bu irşad ve tebliğ mektebinin de istidatlı birer talebesi olmuşlardır.

Hatta sonraki dönemlerde de hep aynı metod takip edilmiştir. Meselâ, bozulmaya yüz tutmuş Emeviler'de, Ömer b. Abdülaziz, etrafına aldığı üç-beş insanla ve mini bir hücreyle işe başlamıştır.. başlamış ve iki buçuk sene gibi kısa bir süre içinde, yüz yıllara sığdırılamayacak kadar icraatını, böyle küçük bir mekân ve birkaç fert üzerine bina etmiştir.

İmam Gazzâlî de aynı yolu takip etmiştir.. evet o da halkasına çağırdığı birkaç insana hizmet felsefesini anlatıp, dinî ilimlerin "ihyâ" yolunu göstermiş ve bu gayeye matuf olarak da bir taraftan *"el-Munkızü mine'd-dalâl"*i kaleme alırken, diğer taraftan da *"İhyâu ulûmiddin"* kitabıyla mü'minlerin gönüllerinde İslâmî hayatın diriliş meşalelerini yakmıştır.

Aslında ilk ışık çağından İmam Rabbanî'ye, ondan da günümüzün büyük çilekeşi Bediüzzaman Hazretlerine kadar, belli dönemlerde ümmet-i

Muhammed'e mürşitlik yapan bütün üstün kametler hep aynı yolu takip etmişlerdir.

Evet, şu kocaman varlık âlemi; galaksileri, sistemleriyle küçük küçük atomlardan meydana geldiği gibi, bir milletin kendini tarih sahnesinde yeniden ifade etmesi de hep bir kulübecikle başlamış ve bu ba'sü ba'de'l-mevt düşüncesinin gönüllere aksettirilmesi ölçüsünde de, her şey mânâlı bir kitap veya çok mânâlı ve muhtevalı meşherler hâlini almıştır.

Bize gelince; Nûr sûresindeki bu nur; *"Allah'ın, içlerinde şan ve şerefinin yükselmesine ve isminin zikredilmesine izin verdiği evlerdir; onların içinde sabah akşam O'nu tesbih ederler..."*[1] âyetiyle irtibatlı, daha doğrusu bu âyetle yakın bir münasebeti olduğunu zannettiğim bu İbn Erkam hanesinin temsilcileri, Müslümanlığın yeniden bir kez daha gönüllere duyurulmasında âdeta minare şerefeleri gibi bir vazife görmüşlerdir. Zaten Bediüzzaman da kendi durumunu anlatırken "13. asrın minaresinin başında durmuş, sûreten medenî, sîreten geri insanları camiye davet ediyorum." demiyor mu? Aslında o, herhangi bir minarenin başına çıkarak ellerini kulaklarına koyup bağırmış değildi. Ama o, Barla'daki minaresi ve o minarede bir şerefe rolünü üstlenen -bugün de hâlâ bütün heybetiyle ayakta duran çınar ağacının yanındaki- mübarek âramgâhından sesini insanlığa duyurmaya çalışmıştı. Bu, -bana göre- İbnü'l-Erkam'ın evi, Allah Resûlü'nün saadethanesi ve Gazzâlî'lerden, İmam Rabbanî'lerden geriye kalan, her yanıyla nuraniyet ifade eden bir minare şerefesiydi.

Bu münevver evlerin kendine has özellikleri vardır. Buralar öncelikle insanların, insanlık yanlarından ötürü meydana gelebilecek boşlukların kapatıldığı yerlerdir. Plan ve projelerin üretilip, metafizik gerilimin sürekliliğinin sağlandığı ve neticede Üstad'ın "Hakikî imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir." dediği türden yüreği pek, imanı çelik insanların yetiştiği kudsî mekânlardır.

Zaten bugün, dünya fethinin, eskiden olduğu gibi at üstünde; elde kılıç, belde pala, sırtta sadakla değil, aksine bir elde Kur'ân, diğerinde mantıkla insanların gönlüne girmekle olacağı bedîhîdir. İşte bu içi-dışı nur komplekslerde yetişen ruh ve mânâ insanları, ruhta, mânâda gönüllerin fethine giden bu yolda Allah'ın, vâridât adına kendilerine vermiş olduğu ışıkları, bomboş dimağlara boşaltarak onları mamur edeceklerdir. Öyleyse bu evler; yolsuz-yöntemsiz, değişik cazibe merkezlerine göre kendini şekillendiren şabloncu nesillerin mamur edilip kendi ruh ve mânâ köklerine dönmelerini sağlayan birer tezgâh veya birer mekteptirler.

Hususiyle artık vazife göremez hâle gelmiş tekye ve zaviyelerin kapatılıp kapılarına kilit vurulduğu bir dönemde, o evlerden beklenen de böyle bir misyonun eda edilmesiydi. Bu evler, içinde barındırdığı insanlara fünun-u medeniye ile beraber ulûm-u diniyeyi de öğreterek, onların gönüllerini ihya etmenin yanında akıllarını besleme vazifesini de üstlenmiş olacaktı. Aslında âyet bunların hepsine işaret etmektedir: Bir de بُيُوتٌ kelimesinin nekre olarak kullanılması, kelimenin mescit dışında başka bir mânâ için kullanıldığını göstermektedir. Yani bunlar minareleri olup ezan okunan herkesin bildiği mescitler, camiler değil; daha bir belirsiz yerlerdir.

Ama belli olan bir şey var ki, o da; yaşanılan tali'siz bir döneme rağmen, içindeki sakinleri sayesinde aydınlanan bu evlerin, o döneme, yeniden tali' ve şeref kazandırmasıdır. Bunlar itimat edilmeyip, bakılıp geçilecek basitlikte mukassi görünümlü, muallâ işlere gebe ve minarelerde ezanın susturulup, mâbede giden yolların kapatıldığı bir zaman diliminde Allah'ın (celle celâluhu), *"Şimdilik benim adım bu evlerde yükselsin ve anılsın!"* izniyle serfirâz, içinde kitapların okunduğu, hakkın müzakere edildiği müstesna mekânlardır. Artık geçmişte camide yapılan dinin ruhunun müzakereleri bu nezih mekânlarda bir araya gelinerek yapılacaktır. Bu itibarla da bu evler, "hakâyık-ı âliye'nin mahall-i tercümanı" mübarek yerlerdir.

Belli bir dönem itibarıyla, bu evlerin durumunu, Hz. Ebû Bekir'in (radıyallâhu anh) şu sözüyle irtibatlandırmak her zaman mümkündür: "Evlerimizden içeriye girerken, dışarıya çıkacağımızdan emin değildik, dışarıya çıkarken de içeriye gireceğimizden..." Evet o dönemde, içeride ders okuyanların, her an derdest edilmeleri, dışarıya çıkanların da meçhul bir araba tarafından bir meçhuliyete götürülmeleri muhtemeldir. İşte bundan dolayı da sabah-akşam yüreklerini çatlatırcasına "Senin eşin, menendin, şerikin yoktur.. bütünüyle varlığın zimamı Senin elindedir. Sen şer dokundurmazsan, şerler dokunamaz. Sen korursan, kimse kimseye ilişemez..." deyip O'na sığınmak ve her şeyi O'nun teminatına havale etmek bu evlerin sakinlerinin şiarı olmuştur. Bütün şeriklerden kurtulup, sadece Allah'a tevekkül etmek ve bir mânâda hep O'nunla oturup, O'nunla kalkmak, bu ev sahiplerinin tabiî hâlleridir.

Ayrıca bu âyet-i kerimede ilk dönem itibarıyla Allah'ın rızasını kazanma yolunu bir şehrah hâline getirme davasına çok az kadının gönül vermesi açısından veya Arapça'daki tağlib mülâhazasıyla, *"O evlerde oturan öyle erkek oğlu erkekler, öyle yiğitler vardır ki, ne alışveriş, ne çarşı-pazar.. onları, yapmak istedikleri şeylerden alıkoyamaz."*[2] denilerek sadece

erkeklerin ismi zikredilmiştir. Fakat yukarıda işaret ettiğimiz gibi, burada tağlib tarikiyle kadınlara da işaret vardır. Öyleyse رِجَالٌ aynı zamanda "erkek oğlu erkek kadınlar" demektir. Yani âlemin, makam-mansıp deyip şöhrete kilitlendiği, tenperverliğe gömülüp bakışlarının bulandığı, çoluk-çocuk deyip evlere takılıp kaldığı bir döneme rağmen bu duygu, bu düşünce ile şahlanmış, iradesi erkeklerinki kadar güçlü erkek oğlu erkek kadınlar da var denmektedir.

Evet, ilk dönem itibarıyla, Sıddık Süleyman, Hulûsi Efendi, Hüsrev Efendi gibi kahraman erkeklerle beraber, az da olsa bizim bile tanıdığımız bazı kadınlar vardır ki, Bedir'de, Uhud'da.. kahramanca savaşa iştirak eden Nesibe Hatun ve Sümeyra Hanım'ın gölgeleri gibiydiler. İşte bunlar, kadınlıklarına rağmen, bu yüce davaya sahip çıkıp erkeklerden geri kalmamışlardı. Bugün de ışık evler yine bu kahramanlara dâyelik yapmalıdır.

Zannediyorum İbn Erkam hanesinin ruhu korunduğu müddetçe, bu evlerde, bir dönemde tekye ve zaviyelerle ulaşılamayan gönül enginliğine ulaşılacak ve aynı zamanda medrese insanını aratmayan aydın insanlar buralarda yetişecektir. Abdülkadir Geylânîlerle beraber Gelenbevîler, Ali Kuşçularla beraber Molla Hüsrevler, Molla Güranîler ve Ebussuudlarla beraber İbrahim Hakkılar yetişecektir. Aksi hâlde buraların -hafizanallah- bir miskinler yuvası hâline dönüşmesi de melhuzdur. Zannediyorum benimle beraber aynı duygu ve düşünceyi paylaşanların pek çoğu, böyle bir hâle şahit olmaktansa, ölmeyi tercih edeceklerdir.

Asr-ı Saadet'te başlayıp çeşitli dönemlerde aynı gayeye matuf olarak devam edegelen İbn Erkam evi mânâsındaki evler, bugün de kalb ve kafa kanatlarıyla insanlık semasına yükselecek aydın insanlar yetiştirmeye devam etmelidir. Bu bereketli mekânlar, milletimizin yeni bir dirilişe yelken açtığı şu günlerde, kendini vatana ve millete adamışların techiz ve donanım yerleri olmalıdır inşâallah…

Bir dönemde çok önemli vâridât kaynakları sayılan tekye ve zaviyeler, başlarındaki ışık şahsiyetlerle Anadolu'yu ihya etmiş ve belli ölçüde fonksiyonlarını yerine getirerek bizim için bereket kaynağı olmuşlardı. Şimdilerde sadece Anadolu değil; bütün dünyanın ihyasına açılan bugünün ruh ve mânâ kahramanlarının da, evlerini, tıpkı bir medrese, tekye ve zaviye gibi değerlendirmeleri çok önemlidir. Bu evlerdeki ricalullahın, fünun-u müsbetenin bütün kısımlarını; hadis, tefsir, fıkıh.. başta olmak üzere, İslâmî ilimlerin her dalını öğrenmekle beraber, İslâm'ın ruhî hayatını bütün enginliği ile yaşayarak, o eski, fakat eskimeyen ruh ve mânâyı temsil etmeleri elzemdir. Aksi hâlde eve

de, ev sahibine de, evin arkasındaki Erkam'a da ve evin sahibine o mânâyı kazandıran Hazreti Muhammed Mustafa'ya (sallallâhu aleyhi ve sellem) da ihanet edilmiş olacaktır.

Bu ruhu temsilin sırf bir derinliği olarak başımızı yere koyduğumuzda, "Allahım, keşke kaldırmayı müyesser kılmasan da, bu secdem Sana kavuşmakla noktalansa!" diyecek kadar, engince namaz kılma.. gözünü başka şeylere kaydırmayacak ölçüde Allah'ın huzurunda samimiyetle durup mâlâyanî şeylere kapalı kalma ve âdeta Cennet'te Cenâb-ı Hakk'ın cemalini müşâhede ediyor gibi bir konsantrasyona girip ellerini dizlerine bitiştirerek, ene'den, nahnu'den sıyrılarak Hüve'ye bakan bir göz olma.. evet bu ölçüde O'na yönelme..

Evet ya, "Ezan okundu, birkaç defa yatıp kalkmam gerekiyor, o hâlde şu namazı çabucak aradan çıkarayım." düşüncesiyle; veya miraca yürümek için âdeta bir rampaya yürüyüp kendinden geçmek ve fenâ fillaha, bekâ billaha ulaşıp, kendini düşünemeyecek kadar maiyyet atmosferini duyarak namaz kılma... Yani Zübeyr Gündüzalplerin, Hüsrev Efendilerin yürekleri çatlarcasına yöneldikleri gibi Rabbe yönelme.. ve evrâd ü ezkâr, tesbih ü takdisle, Kur'ân'ın aydınlık vesayeti altında Allah'a ulaşmak için bu ışık evleri, alternatif kabul etmeyen birer rıhtım, birer liman hâline getirme.. evet, böyle olunabildiği takdirde ufkî Allah'a ulaşılır; vilâyet ve -maddî-mânevî vâridâta mazhar olma adına- devletler üstü devlet olmaya erilir.

Bugün, dünyanın yedi bucağına hak ve hakikati götürmeyi düşleyenler, feyz-i akdesin memeleri hükmünde olan bu evlerin füyûzatından beslenmek zorundadırlar. Onca zaman bu kudsî mekânlarda kalıp da Allah'a uyanamamış, O'nun aşkına, şevkine erememiş olanlar, bir ölçüde bedbaht ve tali'sizlerdir. Bu hâlleriyle onlar, anne kucağında meme tutmayan bahtsız çocuklara benzerler. Esasında böylelerinin, ne kendilerine ne de insanlığa kazandıracakları bir şey de yoktur.

Yeri gelmişken burada bir hissimi ifade etmek istiyorum. Namazda iken gözlerini sağa-sola gezdiren insanların -tabir caizse- sanki Rabbimin izzetine dokunmuş olduklarını hissediyor gibi oluyor ve "Keşke bana hakaretlerin en büyüğünü yapsalardı da böylesine münasebetsiz davranmasalardı." diyorum. O münasebetsiz yatıp-kalkmalar yanında bu söylediğim ağır sözün, hafif kalacağı kanaatindeyim. Evet, Rabbin huzurunda durmuş olmanın şuurundan mahrum insanların bu hareketini şahsen ben, O'na karşı yapılan bir hakaret kabul ediyorum. Hem öyle bir hakaret ki, eğer bu insanlar, o esnada bir hançer çıkarıp sineme saplasalardı, belki kâtil olacaklardı ama ben, elimi açıp

“Allahım, bu insanları affetmeden -elimde ise- Senin huzuruna gelmek istemem.” diye yalvaracaktım: Görüldüğü gibi, ben şahsen namazında herhangi bir insanın gösterdiği laubalilikten fevkalâde müteessir oluyorum.

Namazsız niyazsız veya namazı ruhuyla eda etmeksizin mü’min olmak mümkün değildir. Allah (celle celâluhu), *“Kurtulan mü’minler, yürekleri çatlarcasına namazı eda edenlerdir.”*[3] buyurmaktadır. Bu kudsî evlerde kalanların da namazları, namazsız cihanları fethetmelerinden çok daha mühimdir. Zaten onların, namazlarını hayatlarının en önemli meselesi hâline getirmedikçe muvaffak olmaları da düşünülemez.

Hâsılı, ben bu hususta hep dertliyim. Büyük bir tarihî ihmali telafi edebilecek olan nurlu evlerin, ne kadar bu gayeye uygun değerlendirildiğini bilemeyeceğim ama, “İbn Erkam’ın halefleri o evlerin hakkını veriyorlardır.” diyerek hüsnüzan etmek istiyorum. Unutmayın dünyanın enkazı altında kalan ve kalacak olan bütün milletler, umumî bir ihya adına, öyle aydın yuvalarda yetişen Hakk’a adanmış insanları beklemektedir. Ve öyle anlaşılıyor ki bağrında o adanmışların yetiştiği kutlu evlerin fonksiyonu hiçbir zaman bitmeyecektir.

O hâlde gelin -Allah aşkına- hakkıyla namaz kılalım.. oruç tutalım… Hem öyle kılalım, öyle tutalım ki, yaratıldığı günden beri rükûdan başını kaldırmayan melekler “Vay be, böylesi de varmış!” desinler. Öyle bir zikir ve fikirle bütünleşelim ki, bizi gören Mele-i A’lâ’nın sakinleri, “Ancak bu insanlar dünyayı ihya edebilir.” desinler. Tali’li insanlar ya da birer Hak dostu olarak bin bir türlü feyizlerle muhat o evleri, o meme musluklarını çok iyi değerlendirelim. Ahmak insanların yaptığı gibi kahkahalarla, dünya-ukbâ adına hiçbir mânâsı olmayan laf ü güzaflarla vaktimizi heder etmeyelim. Ve evlerimizi bütün dünyayı ışıklandıracak birer ışık kaynağı hâline getirelim. Rabbim, yâr ve yardımcımız olsun!

1 Nûr sûresi, 24/36.

2 Nûr sûresi, 24/37.

3 Mü’minûn sûresi, 23/1-2.

HAKK'A ADANMIŞ RUHLAR VE EVLİLİK

Soru: Allah rızasını kazanma yolunu bir şehrah hâline getirme düşüncesi içinde evliliğin yeri neresidir. Bu konuda nasıl düşünülmeli ve nasıl hareket edilmelidir?

Ben şahsen adanmış bir insana "Dünyaya ait meseleleri geriye al, ukbâya ait meseleleri de biraz öne çıkar." demeyi, kendi adıma saygısızlık sayarım. Haddizatında böyle bir yaklaşım hakka-hakikate, sağlam düşünce ve muhkem mantığa da terstir.

Evet, eğer, yeme içme, çalışıp kazanma, çoluk çocuk sahibi olma gibi meseleler fıtratın gereği olmasaydı, bu konuda bile "Yüce bir hakikate gönül vermiş insanları bekleyen bunca vazife varken, bu türlü şeyleri aklının köşesinden geçiren kimseler, kendi mantıklarına ihanet ediyorlar." derdim. Ne var ki Cenâb-ı Hak, bizi yaratıp hayatımızı planlarken, bir yanını da bunlar gibi şeylerle örgüleyip irtibatlandırmıştır.

Bu gibi tabiî ve beşerî zaruretler, ibadet ü taat içinde sayılmayıp aksine, ibadet ü taate koşacak mü'minlerin, his ve mantık âlemine istikamet kazandırmak için tâlî meseleler cümlesindendir. Tıpkı sizi bir yerden başka bir yere taşıyacak olan arabanın içindeki estetik buudlu aksesuar gibi. Bu yönüyle de böyle bir meseleye, sadece tatmin olma ve ruhî hazza erme meselesidir denilebilir.

Diğer taraftan nesillerin devamı ve müstakîm bir düşünceyle hizmet etmek için hem kadın hem erkek adına bir hayat arkadaşına ihtiyaç olduğu bedîhîdir. İnsanın akşama kadar koşturup yorulduktan sonra oturup dertleşecek, kendi aralarında bir şeyler paylaşacak ve neticede birbirine destek olacak birilerine ihtiyacı vardır. Bu açıdan yeri geldiğinde bir lisedeki talebe bile evlendirilmeli; ancak, ifade ettiğimiz gibi bunlar kat'iyen hayatın gayesi yapılmamalıdır. Hayatın gerçek gayesi, Cenâb-ı Hak'tır ve bunu *"Cin ve insi, Bana kulluk etsinler diye yarattım."*[1] âyetinde ifade etmiştir. Bu âyetin farklı şekilde yorumlandığına şahit olmadım. Hz. Sahipkıran'ın yaklaşımıyla "Hilkatin gayesi, fıtratın neticesi, iman-ı billahtır." Evet, bu işin finalitesi Allah'ı bilmek ve O'na iman etmektir. Mârifetle donanıp, muhabbetle coşmak ve vecd ü cezble Allah'a ulaşmaktır. Boyunduruğun yere konduğu, ırzın çiğnenip, namusun pâyimâl olduğu, küfrün, ilhadın kol gezdiği bir dönemde "Hele biraz keyfimize bakalım!" demek, bilmem ki neyin ifadesidir? Kur'ân bu mevzuda: *"Allah'ın size verdiği her şeyi Allah yolunda harcayın. (Onları bu*

yolda harcamamak suretiyle) kendinizi kendi ellerinizle tehlikeye atmayın!"[2] buyurmaktadır. Evet, mealini verdiğimiz âyeti Allah Resûlü bu mânâda yorumluyor, Hz. Ebû Bekir meseleye böyle yaklaşıyor ve Ebû Eyyub el-Ensarî, İstanbul surları önüne kadar o yaşlı hâliyle gelip cihat vazifesini yerine getirirken bir münasebetle âyeti böyle tefsir ediyorsa bizim oturup kendi durumumuzu tekrar gözden geçirmemiz gerektiği kanaatindeyim.

Onun için İslâm âlimleri böyle bir meseleyi, ibadet-itikat bahisleri içinde değil de; çarşı-pazarda alışveriş gibi "muamelat" kategorisine dahil etmişlerdir.

Diğer taraftan evlenme dinin bir emri olması hasebiyle yerinde farz, yerinde sünnet, yerinde mekruh olabilir. Evet, eğer ilâhî cevaz olmasa, insan aynen def-i hâcette duyduğu hacaleti bu mevzuda da duyması gerekir; yani "Rabbim, bağışla beni. Utanıyorum bunu yapmaktan dolayı ama, müstakîm düşünebilmem, beşerî garizalar karşısında buhrana girmemem için, hayatımın bir parçası hâline getirdiğin ve bu yüzden ihtiyaç duyduğum bu işi yapıyorum. Sen biliyorsun ki, Sana hizmet etmek için ben bu yolu seçiyorum." demelidir.

Ne acıdır ki, bazı kimseler, daha liseye intisap eder etmez "Benim dünyaya karışmama altı sene kaldı. Üniversite sıralarına geldiğimde bu işi yaparım." deyip, üniversiteyi bitirirken de "İyi, üniversite de bitti, sıra bu işe geldi." mülâhazalarına kapılıyorlar. Bu türlü düşünceleri ben şahsen, benim İslâm'a, imana ve Kur'ân'a hizmet felsefemle telif edemiyorum.

Şimdilerde bir de hissî görmeye takılıp giden ve neticede boşanmaya sebebiyet veren bir evlenme furyası başladı ki, bütün bunlar karşısında içim parçalanıyor ve iki büklüm oluyorum. Hayat boyu bizim için ya bir nimet, ya da nikmet olabilecek böyle bir mesele; akla, mantığa havale edilmesi gerekirken hislere bina edilmekte ve neticede de başa belâ olmaktadır. Hâlbuki hiç olmazsa böyle durumlarda akıl ve mantıkla hareket edilmeli ve komplikasyonlara sebebiyet verilmemelidir. Böyle önemli bir mesele, zevk ve keyif için yapılacak bir şey değildir, yapılmışsa, zehir zemberek dahi olsa karşılıklı katlanılması gereken bir iştir. İç çamaşırı mahremiyetinde korunması gerekli olan o evlilik hayatı, ciddî badirelere maruz kalsa da dışarıya bir şey sızdırmamak icap eder. Evet, belki bazı durumlar itibarıyla eşler, âh u ızdırapla hep "Ah!" edebilirler ama, âlem o "Ah!"dan haberdar olmamalıdır.

Zannediyorum hizmet duygu ve düşüncesinin birinci planda tutulmaması, Allah'ın vermiş olduğu kabiliyetlerin yerli yerince kullanılıp hizmet düşüncesine kilitlenilememesi sebebiyle ufku dar, gaye-i hayal nedir bilmeyen,

yüksek mefkûrelere dilbeste olamamışların sayısını artırıyor. Bu insanların “Bedenim, cismim...” deyip onu düşünmelerinden ve hayatlarını ağız-dil-dudak, yemek borusu ve tatmin uzuvları arasında örgülemelerinden daha tabiî ne olabilir ki! Oysaki insanın yaratılmasında çok büyük hikmetler var. 23. Söz’de beyan edildiği gibi, insana bin altın değerinde bir şey verilmiş; diğer canlılara ise bir altın.. o hâlde insan diğer canlılar gibi yaşayamaz.. yaşarsa, onun hesabını mutlaka sorarlar.

Dünyayı düşünen arkadaşlar, -Pir-i Muğan’ın yaklaşımıyla- askerliği bırakıp, çarşıda-pazarda kendilerini ticarete salan insanlar gibi geliyor bana. Böyleleri ihtimal, gerektiği gibi askerlik eğitimi ölçüsünde disipline alıştırılmamışlar; eğer alıştırılsalardı, 40 yaşında bile bunlara böyle bir şey teklif edildiğinde “Allah, Allah! Benim boş zamanımı mı gördüler ki, yeni bir meşgale teklif ediyorlar. Ben bütün gücümle yüklendiğim bu işin altından kalkamıyorken bu yeni durumu nasıl yükleneceğim ki! Yoksa bunlar beni âvâre, sergerdan biri mi zannediyorlar?” diyeceklerdi. Şu anda bile tanıdığım 50 yaşlarında bir iki insan var ki, “Ben yapmam icap eden şeylere bile bu hâlimle yetişemiyorum. O iki şeyi birden götürmem mümkün değil.” düşüncesiyle yaşamaktalar.

Bediüzzaman Hazretleri, “Benim hakikî talebelerimden bir tanesi bir yere girmişse, ben o yeri o talebem sayesinde kendi hesabıma fethedilmiş bilirim.” diyor. Buna göre, bir okula gelip-giden hak ve hakikate dilbeste olmuş bir gönül var da, o okulda hâlâ başka düşüncede olan insanlara Allah anlatılmıyorsa, o insan Hakk’a adanmışlığını bir kere daha gözden geçirmelidir.

Bu mevzuda imana ve Kur’ân’a gönül vermiş olmakla birlikte, “vakt-i merhunu” gelmeden böylesi şeylere yönelen insanlar, geçici olarak zevk ve lezzet duysalar bile, -Rabb-i Kerimime itimat ederek söylüyorum- dokuz defa elem çekecek, on defa iki büklüm olup, burada da, ötede de inleyeceklerdir. Ettiklerine âh u efgân edecekler ama, iş işten geçmiş olacaktır. Yaptıkları, yıktıkları şeylerden, deldikleri şahs-ı mânevîden -Allah çektirmesin ama- çok çekeceklerdir.

Yâ Rab! Hava karanlık, yollar karmakarışık. Sâlikler baygın ve dalgın. Vazife mukaddes, sorumluluklar ağır! İnsanlar ise, bu sorumluluklar karşısında olabildiğine duyarsız! Düşman kavî, tali’ zebun! Alınacak yollar uzun, Senin rızanı tahsil ise oldukça zor! Ve bizler ne kadar tutarsız ve yetersiziz.!

Yâ Rabbî! Sana bir şey anlatmaya ne gerek!.. Hâlime bakıp görüyorsun.

Kırık kalbimle beraber telleri paslanmış bir udum ve elimde parçalanmış bir mızrabım. Senelerden beri bunlardan birini diğerine dokundurmak suretiyle bir ses çıkarayım dedim. Heyhât! Öyle basık bir zemin ki, ne çıt çıktı ne de bir ses getirdi... Bu sözlerimden de hicap duyuyorum; ihtimal şimdi de nankörlük yapıyor olabilirim.

Yâ Rabbî! Senin inayetin olmadan üç adım dahi atamayız. Sen bizleri istikametten ayırmadan, rızana ulaşıncaya kadar teyidat-ı sübhaniyen ile teyit eyle! Âmin!

1 Zâriyât sûresi, 51/56.

2 Bakara sûresi, 2/195.

MUHAMMEDÎ RUH VE MÂNÂ İÇİNDE DİYALOG

Soru: Türkiye'de farklı kesimlerdeki insanlara karşı Müslümanlık adına yapacağımız diyaloglarda tavrımız nasıl olmalıdır?

Aslında bu soruya bir tek cümleyle cevap vermem istenseydi "Kendi esnekliği içinde Muhammedî ruh ve mânâya sahip olmalıyız." derdim. Ben yine de öyle demiş olayım; sonra anlatılan şeyler de onun açıklaması olsun.

Kur'ân ve Sünnet'e bu açıdan bakınca, her zaman konuyla alâkalı birçok âyet ve hadis bulmak mümkündür. Evet bir insan kendini az zorlayarak ve biraz dikkatlice Kur'ân âyetlerine göz gezdirebilse, konuya esas teşkil edebilecek onlarca âyet bulabilir. Şahsen ben iddiayı sevmem.. yarım yamalak da bir hafızlığım var.. buna rağmen müsamaha, af, diyalog ve herkese bağrını açma ile alâkalı onlarca âyeti peşi peşine okuyabilirim. İşte bu husus İslâm dininin herkesi kucaklayıcı bir yanını yani evrenselliğini göstermektedir.

Kaldı ki; "İslâm" ismi, kökeni itibarıyla silmi, teslimi, emniyeti, güveni ifade etmiyor mu? Öyle ise bunları tebliğ ve temsil etmeden hakikî Müslüman olmamız mümkün değildir. Evet, İslâm isminin mânâları altında herkesi kucaklama, herkese ve her şeye sevgi esası ile yaklaşma vardır. Ama onu bu espri ile ele almaz ve öyle değerlendirmezsek, o zaman ne İslâm'ı anlamış ne de onun tebliğ ve temsilini yapabilmiş sayılırız.

Kur'ân-ı Kerim'de, sulh ü sükûnun teminatı sayılan kuralların yanında yol kesen, anarşi ve teröre sebep olan insanlara karşı takınılması gereken tavırlar, cezaî müeyyideler, hadler, kısaslar vs.. ile ilgili ayetler de vardır. Bu müeyyidelerden hareketle Hz. Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali efendilerimiz, Emevi, Abbasi, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde yapılagelen birçok tarihî uygulamadan bahsetmek mümkündür. Fakat biz o uygulamaları bağlı olduğu tarihî çizgiden kopararak değerlendirmeye kalkacak olursak yanlış kanaatlere varırız. O hâlde siyak-sibak münasebeti içinde o hâdiselere bakmak ve her şeyi öylece değerlendirmek şarttır. Evet, diyebiliriz ki, İslâm'da sulh, sevgi, af, müsamaha esastır; sair şeyler ise arızîdir.

Öte yandan; eskilerin "evvelen ve bizzat" dediği, mükellefler için evveliyet bahis mevzuu olan konuları öne çıkarmak lâzımdır. Meselâ, Cenâb-ı Hak, sevgiye önem vermiş, Kendisini seveni sevdiğini bildirmiş, en çok sevdiği insana Allah'ı seven mânâsına "Habibullah" ismini vermiştir. Öyleyse bizim de bunu esas almamız ve ona öncelik hakkı tanımamız gerekir. Münafıklara karşı

cihad, kâfirlere karşı sert davranma.. gibi hükümler yine eskilerin ifadesiyle "saniyen ve bi'l-araz"dır. Kaldı ki onlara sert davranma, mücadele etme ve gerektiği yerde öldürme, çeşitli sebeplere talik edilmiştir. Şayet o sebepler söz konusu olmazsa, hükümler de tatbik edilmeyecek demektir. İsterseniz Zahid-i Kevserî'nin uzun uzadıya anlattığı bir hususla konuyu biraz daha açalım: Kur'ân-ı Kerim'de zekâtın sarf mahalleri anlatılırken, kalbleri İslâm'a ısındırılacak olanlar (müellefe-i kulûb) da zikredilir. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayat-ı seniyyeleri boyunca bu hükmü hep tatbik etmiştir. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefat edinceye kadar da bu hükmün neshine, yani hükmün kaldırıldığına dair de her hangi bir belge söz konusu değildir. Ne var ki, Hz. Ebû Bekir döneminde "müellefe-i kulûb" olarak zekattan pay olmak için gelen iki kişiyi Hz. Ömer geri çevirir ve ellerindeki fermanı da yırtar atar.Ardından da "Eskiden İslâm zayıftı, bugün ise Müslümanlar kuvvetli ve güçlüdür; böyle bir şeye ihtiyaç yoktur." der ve onları uzaklaştırır. Şimdi Hz. Ömer'in, Efendimiz'in uyguladığı bir hükme böyle tavır almasını aklınıza sığıştıramayabilirsiniz. Fakat İslâmî ilimler açısından meseleye yaklaşacak olursanız, Hz. Ömer (radıyallâhu anh) Kur'ân'daki bu hükmün illetini kavramış ve ona göre hüküm vermiştir. Kur'ân ise bu yardımı kalblerin telifine bağlamıştır.

İşte Kur'ân-ı Kerim'deki öldürme, sürme, harp etme gibi hükümler böyle çeşitli sebeplere talik edilmiştir. O sebepler mevcut değilse o zaman yapılacak şey "va'z u nasihattir", "emr-i bi'l mâruftur", "kavl-i leyyindir" ve tavr-ı leyyin ile İslâm'ın güzelliklerini anlatmaktır. Bu sebepleri nazar-ı dikkate almadan, Kur'ân'ı Zâhirîlerin anladığı şekliyle anlayıp, vurma, kırma, dövme diyen insanlar maalesef ne hükmü, ne hükmün menâtını ve ne de İslâm'ı anlayabilmişlerdir.

Fakat sebepler tahakkuk ettiğinde, elbette o hükümlerle, hükmün menâtı çerçevesi içinde amel edilecektir. Meselâ siz i'lâ-yı kelimetullah yaparken, sizi öldürmeye kalkıştılar veya çeşitli vesilelerle vatanınıza saldırdılar. Şimdi siz onlara harp ilan etmeyecek misiniz? Çanakkale'de yaptıkları gibi "Kimi Hindu, kimi yamyam, kimi bilmem ne belâ" toplanıp üzerinize gelseler, siz bir köşede sus pus oturup "Ne iyi ettiniz de geldiniz!" mi diyeceksiniz?.. Yoksa, evet yoksa canınızı dişinize takıp mücadele mi edeceksiniz?

Bakın içinde bulunduğumuz dünyanın hâline!.. Geçenlerde bir gazetenin verdiği bir habere göre, dünyanın 56 yerinde sıcak harp devam ediyormuş. Şu son çeyrek asır içinde, dünyaya demokrasi ihraç eden ve hümanizmi

bayraklaştıran ABD, Vietnam'da, Körfez'de hep savaştı. Sudan'ı, Libya'yı terörist ilan etti. Üstelik bunları hep demokrasi adına yaptığını söyledi. Sadece ABD mi? Elbette hayır. Ruslardan Sırplara, Fransızlardan İngilizlere uzayan çizgide hâlâ bir sürü yerde kan ve gözyaşı seylapları çağlıyor. O hâlde harbe karşı çıkmak beşerî realitelere karşı çıkmak demektir. Onun içindir ki, demokratik hak ve hürriyetlerimize dokundukları an elbette kendimizi müdafaa edecek ve gerektiğinde savaşacağız. Fakat başta da ifade ettiğim gibi bütün bunlar arızî şeylerdir. İslâm'da esas olan sulhtür, barıştır, insanlığı sevgi ile kucaklamadır.

Soruyla alâkalı meselenin bir diğer yanı da, diyalog içinde bulunduğumuz insanlarla, "fasl-ı müşterek"leri artırmak ve onlar üzerinde konuşmak gerektiğidir. Hatta konuştuğunuz, görüştüğünüz bu insanlar, Yahudi ve Hristiyanlar bile olsa, yine bu düşünce ile hareket edilmeli ve muvakkaten bizi birbirimizden ayıracak hususlar katiyen bahis mevzuu edilmemelidir. Meselâ, siz onlarla Allah, ahiret konularında anlaşamadı iseniz, onlara Efendimiz'i anlatmanın bir mânâsı yoktur. Efendimiz bizim canımızdır.. O'nsuz bir hayattan ise yerin altında olmak daha iyidir. Ne var ki, O'nu anlatmada zamanlamanın çok iyi yapılması lâzımdır.

Bakın Kur'ân-ı Kerim Kitap Ehli'ne çağrıda bulunurken diyor ki: *"Ey Kitap Ehli! Aramızda müşterek olan kelimeye gelin."* Nedir o kelime? *"Allah'tan başkasına ibadet yapmayalım."*[1] Zira gerçek hürriyet, ancak başkalarına kulluk yapmaktan kurtulmakla gerçekleşir. Allah'a kul olan başkalarına kul olmaktan kurtulur. İşte gelin, sizinle bu mevzu üzerinde birleşip bütünleşelim. Ve yine *"Allah'ı bırakıp da bazılarımız bazılarımızı Rab edinmesin."*[2] diyor Kur'ân. Dikkat edin! Bu mesajda "Muhammedün Resûlullah" yok. Ve bir başka âyet; *"İman edenlere söyle; (ey Habibim) Allah'ın günleri(nin gelip çatacağını) ümit etmeyenleri bağışlasınlar."*[3] Yani ahirete ve öldükten sonra dirilmeye inanmayanları bağışlasınlar. Çünkü *"Allah herhangi bir kavme ancak kazanmakta olduklarıyla mukabele eder."*[4] Yani cezalandıracaksa, onları Allah cezalandırır ve bu mesele bizi alâkadar etmez.

Bu mevzuda bir diğer canlı misal ise bizzat; Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Uhud Savaşı sonunda, Mekkeli müşriklere bedduada bulunma azmine karşı Allah'ın (celle celalüh) ikazı şeklinde gerçekleşmişti. Evet bir rivayette de bazen sabah namazında sesli olarak bazı Arap kabilelerinin isimlerini anıp onları Allah'a havale etmişti. Zayıf rivayete göre de 'Bi'r-i Maûne'

hâdisesinde ashabının şehit edilmesi münasebetiyle 30-40 gün kadar onların tedmiriyle alakalı dua edilmişti. İşte o zaman Cenabı Hakk, *"Kullarımın işinden hiçbir şey sana müessir değildir. Allah ya onların tevbesini kabul eder, yahut onları, (kendileri zalim kimseler oldukları için) azaplandırır."*[5] âyeti nazil olmuştu ki, anlayana göre burada tatlı bir itap dahi söz konusudur. Evet, rakik peygamberin rakik kalbini incitmeden yapılan bir serzeniş. Yani "Sen seni alâkadar etmeyen mevzulara ne diye giriyorsun. Hâlbuki bunlar seni ilgilendirmeyen şeylerdir." denerek, Ona kendi çizgisi hatırlatılıyordu.

Buraya kadar arz ettiğimiz misallerde de görüldüğü gibi, diyalog arayışları içinde en önemli mesele, fasl-ı müşterekler üzerinde durma ve konuşmadır.

Söz buraya gelmişken yıllar önce dinlediğim bir hatırayı sizlere anlatmak ve bununla mevzua biraz daha açıklık getirmek istiyorum. Mevlâna Halid-i Bağdadî Hazretleri, halifelerini dünyanın dört bir yanına gönderir. Bunlardan -Şeyh İsmet Efendi olabilir- bir müridi de Isparta'ya geliyor. O, cemaate nasihat ederken, hahamlar ve papazlar da gelir dinlerler. Bir gün o cemaatte ilmî hakikatlerin diliyle Allah'ın varlığını izah eder. Meselâ der ki, "Bir hücrede 40 bin atom vardır. İhtimal hesaplarına göre bunların böyle olabilmesi için 10 üzeri şu kadar sıfır rakamı ki, bunu okumamız mümkün değildir." veya "Güneşte saniyede şu kadar hidrojen atomu helyuma dönüşüyor. Bu ise ..." vb. misallerin bitiminde "Bu bize Allah'ın varlığını göstermez mi hahambaşı?" der. Hahambaşı da onu tasdik eder. Bir başka sefer aynı şeyi papaza sorar. Papaz da "Haklısınız Hocaefendi." cevabını verir. Nihayet bir seferinde Hz. Muhammed'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) bahsedince haham da, papaz da "Hocaefendi, itikadımızı bozma!" diye hemen itirazda bulunurlar. Evet, Efendimiz bizim canımızdır, ruhumuzdur. O'nsuz hayat batsın ve yerin dibine girsin! Ama O'nun hatırına bir şey yapıyorsak, yine O'nun hatırına zamanlamayı iyi yapmamız, neyi, nerede ve ne zaman söyleyeceğimizi çok iyi hesap etmemiz gerekir. Hâsılı; fasl-ı müşterekler etrafında dönüp durma, diyalog adına dikkat etmemiz gereken en önemli noktalardan birisidir.

Ve son bir husus; münasebette bulunacağımız kimselerle konuşacağımız şeyleri önceden çok iyi belirlememiz gerekmektedir. Meselâ bir ateiste Allah'ın varlığı mevzuunu, onun anlayabileceği bir dil ve üslûpla.. kader hakkında şüphe ve tereddütleri olan veya İnsanlığın İftihar Tablosu'nun "hâtem-i divan-ı nübüvvet" olduğu konusunda şüphesi bulunanla da o konuları çok iyi bilerek ve zamanlayarak konuşmak icap eder. Yani herkesin nabzını tutma ve nabza göre şerbet verme esas olmalıdır.

Ancak ben, içinde yaşadığımız zaman dilimi itibarıyla, akideye müteallik meseleleri müzakere etme gibi bir problemin olmadığı kanaatindeyim. Bugün bütün dünyada dine bir yöneliş söz konusudur. Bu açıdan, günümüzde dini temsilin daha bir önem kazandığı kanaatindeyim. Evet, bugün, iffetli, temkinli, tedbirli, samimî, ihlâslı, çalmayan-çırpmayan, kendini fazlaca düşünmeyen, hasbî, yaşatma zevkiyle yaşamadan vazgeçmiş, dünyevî beklentileri bulunmayan Hak dostlarına ihtiyaç var. Eğer toplum bu vasfılarla bezenmiş insanları bulabilirse, bütün temiz vicdanlar onlara doğru yönelecek ve mutlaka doğruyu bulacaklardır. Son dönemler itibarıyla hizmet insanlarına gösterilen teveccühün arkasında bunun olduğunu zannediyorum. Rabbim, sırat-ı müstakîmden ayırmasın! Âmin!

1 Âl-i İmrân sûresi, 3/64.

2 Âl-i İmrân sûresi, 3/64

3 Câsiye sûresi, 45/14.

4 Câsiye sûresi, 45/14.

5 Âl-i İmrân sûresi, 3/128.

BİR KALKINMA MODELİ

Soru: Müslümanların iktisadî, içtimaî siyasî vb. alanlarda mahkûm konumdan kurtulabilmesi mümkün müdür? Bu hususta ne gibi esaslara riayet edilmesi gerekir?

İslâm, kendisine tâbi olanların hem dünya hem de ahiret saadetlerini garanti eden bir dindir. Niyet esas olmak üzere, İslâm için hizmete gönül vermiş her fert; ferdî, ailevî, içtimaî hayatının her ânını ibadet hâline getirebileceği gibi, iş hayatını hizmet yörüngesine göre tanzim ettiği takdirde, ömrünü de bütünüyle ibadet hâline getirebilir.

Müslümanlar, dünyanın her yerinde ve her zaman hem zengin hem de hâkim güç olmalıdırlar. Çünkü günümüzde Müslümanların iktisadî ve ilmî açıdan bir üstünlük sağlamadan cihanla hesaplaşmaları mümkün değildir.

Allah (celle celâluhu), Kur'ân-ı Kerim'de: *"Mü'minlere karşı kâfirlere asla yol vermeyeceğini"*[1] ifade buyurur. Yani kâfirlerin mü'minler üzerinde hâkimiyet kurmalarına razı olmadığını, hem de kudsî bir üslûpla hatırlatır. Buradan hareketle mü'minin; ister fert ister cemaat olarak, kâfirlerin muvazenelerine tâbi olmalarının bir vebal olduğu söylenebilir.

Meselâ, dünyadaki iktisadî hayatı hep başkaları belirliyor ve biz yerimizde sayıyorsak.. ve bu fakirlik ve mezelletten kurtulma cehdi, gayreti yoksa, sürekli günah işliyoruz demektir. Çünkü tefsircilere göre, Allah (celle celâluhu), burada, zâhiren tarihî bir gerçeği haber vermektedir. Ne var ki tarihte pek çok defa mü'minlerin, kâfirlerin sultası altına girerek esaret hayatı yaşadıkları da bir gerçek. Öyle ise, onların bu hâli Kur'ân'ın haber verdiği gerçekle çelişki içinde demektir. Hâlbuki Kur'ân, her zaman doğru söyler ve doğruyu haber verir. Bu itibarla da âyetteki ifade, bir vâkıayı haber verme cümlesi değil, bir hedef gösterme, bir gaye belirleme yani bir inşâ cümlesidir. Bu açıdan mü'minin; her alanda kendisini üstünlüğe taşıyabilecek dinamikleri kullanması ve üstünlüğe sıçraması şarttır. Üstad Bediüzzaman'ın tespitleriyle, dünyada her şey ilme bağlıdır. Geçenlerde bunu fütürist Toffler de söylemişti. Bu açıdan, cehalete karşı ilim dinamiğini elde edemeyen bir toplum, içinde yaşadığı çağa ve teknik gelişmelere nakavt olacağı gibi, vifak ve ittifakı yanına alıp tefrikaya karşı savaşmayan bir toplum da muasırlarına yenik düşecektir. Evet, bu dünya, Batı Avrupa Birliği ve Gümrük Birliği gibi birlikleri tesis ederken; kendi içindeki çekişme ve sürtüşmeleri yenemez ise, kendine karşı gerçekleştirilen birlikler karşısında fazla dayanamayacak ve yenilgiyi kabul etmek zorunda

kalacaktır.

Bir diğer taraftan, fakirlik ve zarurete karşı zenginlik yollarını araştırmayan bir millet, er geç başkalarının sultası altına düşmeye mahkûmdur. Böyle bir mahkûmiyete düşmüş Müslüman bir millet, kâfirlerin sultası altına girdiğinden dolayı Allah indinde de mesul ve günahkâr sayılır. Onun için her zaman Müslümanlara düşen vazife, din-i mübin-i İslâm'ın prensiplerine inkıyat ile beraber şeriat-ı fıtriyenin kanunlarına da riayet etmektir. Zira şeriat-ı fıtriyeye riayet etmek, sedd-i zerâi açısından -ki fıkha ait bir disiplindir- vacip hükmündedir.

Bu temel düşünceden hareketle her mü'min, -meşru dairede olmak şartıyla- mutlaka bir yolunu bulmalı ve mutlaka zengin olmalıdır. Gerektiğinde sermayeler birleştirilmeli, yurt dışında, yurt içinde, yatırımın geçerli ve rekabete açık olan türlerinde mutlaka yatırıma gidilmelidir. Müspet ve dinî ilimlerle yetişmiş insanlar vasıtasıyla gelecek asırları kucaklamak ve zamanı her yönüyle bizim lehimize çevirmek için ekonominin bu mevzudaki müessiriyeti unutulmamalı ve şimdilerde iktisadî güç ona sahip olan ellerden mutlaka istirdat edilmelidir. Allah (celle celâluhu), Kur'ân-ı Kerim'de yeryüzünün salih insanlara miras kılındığını haber vermektedir.[2]

O hâlde mü'minler, kendi bilgisizlikleri ve koordineli çalışmamaları sebebiyle başkalarına kaptırdıkları muvazenedeki yerlerini geri almak mecburiyetindedirler. Bu açıdan mü'minlerin yurt içinde ve yurt dışındaki servet yollarını keşfedip, zengin olmaları şarttır. Zira her şeyleriyle milletimizin devletler muvazenesinde layık olduğu yeri almasına kilitlenmiş bu insanların ticarette çalışmaları, parayı koruma korkuları -niyetlerine binaen- düşman karşısında nöbet tutmadaki korku gibi birer sevap vesilesi olabilir. Çünkü hayır yolunda, bazen kötü gibi görülen işler bile hayır olabilir.

Meselâ mü'minin içindeki şeyleri ıtrah edip namazını huzurla kılmak için def-i haceti.. dışarıya çıkınca da سُبْحَانَكَ veya غُفْرَانَكَ demesi.. abdestini sıhhatli almak için istibra yapması ve ezanı dikkatle dinleyip namaza konsantre olması.. evet, bunların hepsi birer ibadettir. Çünkü fukahâya göre, hayır yolunda ve o hayra vesile olacak hemen her meşru sebep bir ibadettir. Öyleyse bu ülkenin ekonomi ve eğitim açısından kalkındırılması, birlik ve beraberliğimizin temin edilmesi, Müslümanların devletler muvazenesinde o önemli yerlerini ihraz etmeleri mülâhazasıyla yapılan sınaî, iktisadî her teşebbüs bir ibadet hükmündedir.

Burada hatırlatılması gereken bir diğer mesele de meslekî kuruluşların ciddî

organizasyon ile birbirleri arasında dayanışmalarıdır. Evet, her bir meslek erbabı, kendi aralarında birleşmeli, organizeli çalışmaya gitmeli ve -Allah'ın izniyle- aşılamayacak bir güç hâline gelmelidirler. Gerçi bizim hiç kimseyle rekabet etme gibi bir niyetimiz yoktur. Fakat birbirini seven ve kendi kazandığı kadar kardeşinin de kazanmasını arzu eden, aynı düşünceye sahip insanların bir araya gelmesi çok önemlidir.. ve tabiî böyle bir beraberlik başka türlü ve başka niyetlerle bir araya gelmelerden de çok farklıdır. Böyle bir farklılığın ortaya konulabilmesi için de bu türlü teşebbüslere ihtiyaç vardır. Meselâ Japonya'da olduğu gibi ülkemizde de genç, olgun ve ihtiyar işadamları bir araya gelebilir, kamplar ve seminerler tertip edip işleriyle alâkalı meseleleri derinlemesine müzakere edebilirler. Yapılacak bu müzakereler neticesinde, içte ve dışta gerçekleştirecekleri bütün ekonomik hamlelerde birbirlerine destek olabilir ve ferdî teşebbüslerin yerine kolektif şuuru hâkim kılarak onun rehberliğinde zirvelere yürüyebilirler.

1 Nisâ sûresi, 4/141.

2 Enbiyâ sûresi, 21/105.

İDEALLERİN REALİZE EDİLMESİ

Soru: Her türlü çarpıklığın ve değerler savaşının yaşandığı bir toplumda hizmet edenler ideal ile realite dengesini nasıl tutturacak? Bu dengeyi tutturabilen insanların vasıfları nelerdir?

İçinde bulunduğumuz toplumda değişik çarpıklıkların yaşandığı ve değerlerin altüst olduğu bir gerçektir. Böyle bir kaostan nizamın ortaya çıkması ise oldukça zordur. Çünkü her kaos yeni bir kaos doğurur. Genelde ilmî telakkiler de bunun böyle olmasını gerektiriyor. Burada içtimaî yapıda da bir determinizmadan bahsedilebilir. Ama bu şartlı bir determinizmadır. Çünkü kendi akidemiz açısından, içinde bulunduğumuz dünyadaki düzenler, nizamlar, âhenkler, itibarî bir hattan ibaret olsa bile, bunlar hep insan iradesinin etrafında örgülenegelmektedir. Şayet insanı, tabiattaki hâdiselerin cereyanı ve belli bir noktaya varması şeklinde ifade edebileceğimiz, fiziğin-astrofiziğin esasları içinde mütalâa edecek olursak, o zaman onu câmidler derekesine indirmiş oluruz. Oysaki Allah'ın insana en hususî, en önemli lütuflarından biri de iradedir. İnsan iradesiyle, iradesiz bütün varlıklardan ayrılır. Meselenin içinde irade bulunduğundan dolayı, insanlarla alâkalı yapılanmalar ve yenilenmeler öncesi kaos olabilir. Böyle bir dönemde insan entropiler (dönüşümler, değişiklikler ve çöküşler) fasit dairesini kırarak, bunun yerine -Allah'ın inayetiyle- salih bir daire, yani kısır döngüye mukabil velûd bir döngü ikame edilebilir. Bir kere bu, beşer tarihi açısından, "tarihî tekerrürler devr-i daimi" içinde kendisini çokça hissettiren bir hâdisedir. Meselâ İsrailoğulları gibi kırk sene Tih çölünde gayesiz, hedefsiz fakat içte belli bir gayeyi gerçekleştirmeye matuf dolaşan insanlar, bir gün, gelmiş o bölgenin kaderine hâkim olmuşlardır. Netice itibarıyla belli bir dönemde tamamen maddeye aborde olmuş İsrailoğulları, Seyyidina Hz. Mesih'in üst üste şok tesirinde vermiş olduğu mesajlarla, derlenmiş, toparlanmış ve metafiziğe açık bir cemaat hâline gelmişlerdir.

Bunun tarihte birçok örneği vardır. Yine meselâ, bütün ahlâkî kuralların tefessüh ettiği cahiliye döneminde fuhuş teşvik görmüş ve aile yapısı da zir ü zeber olmuştu. Üstad'ın yaklaşımıyla, Allah (celle celâluhu) böylesine ahlâkî değerlerin hemen bütününün dejenere olduğu bir toplum içinden bile, insanlığa medeniyet muallimi insanlar çıkarmıştır. Bütün bunlar gösteriyor ki, his, şuur, irade dediğimiz faktörler kulak ardı edilecek şeyler değildir. Evet, bunlar insanı kâinatta eşi, enîs ü celîsi, hemcinsi varlıklardan ayırdığı gibi diğer taraftan da emrine musahhar varlıklardan da ayırmaktadır.

Geçmişte, cahiliye toplumu gibi, olabildiğine vahşi bir toplumdan Ebû Bekirler, Ömerler, Osmanlar ve Alilerden… müteşekkil örnek bir toplum çıkarıldığına göre, tarihî perspektifler açısından günümüzdeki toplumdan da -Allah'ın inayetiyle- ümitlerimize inşirah salabilecek yeni nesillerin çıkarılması mukadderdir. Yeter ki biz, onlara iman aşkını aşılayabilelim. Çünkü aşkı, şevki besleyen de, ümidi besleyen de odur. Evet, ümit, ancak imanla beslenir, imanı olmayanın ümidi de olamaz. Hz. Sahipkıran'ın ifadesiyle, "İman hem nurdur, hem de kuvvettir. Hakikî imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir.. ve imanının kuvvetine göre her şeye karşı koyabilir." Bundan dolayıdır ki yeni nesillere iman nurunu aşılayıp sinelerinde kök salmasını sağlamak çok önemli bir husustur.

İmandan sonra ikinci esas ilimdir. Her ne kadar günümüzde iman ile ilim birbirine zıt gibi gösterilse de, esasen bunlar, bir vâhidin iki yüzü gibi birbirine bağlıdır. Çünkü insan, hakikat aşkına imanla kapı aralamıştır. Hakikat aşkı ise, insanda bir araştırma aşkı; araştırma aşkı da ilim aşkı meydana getirir. Bu yüzden ilim, aşk derecesinde sevilmelidir. Bunu yaparken de hakikat aşkı gözden ırak tutulmamalıdır. Çünkü hakikat aşkı insanlığa hizmet demektir. Bana göre maddî-mânevî hemen her problem, bu iki hususla irtibatlandırılarak çok rahatlıkla çözülebilir.

Diğer taraftan bu esaslara bir de sorumluluk aşkını eklemek mümkündür. Maddî-mânevî herhangi bir çıkar mülâhazasına girmeksizin sadece vazife ve sorumluluk hissi ile vatan, millet ve din uğrunda bir kısım yüklerin altına girmek ve gençliğe böyle bir mesuliyet duygusu kazandırmak, hakikaten bu çarpıklığın sona erdirilmesi adına önemli bir unsurdur. Bizler böyle bir sorumluluk ruhuyla hareket ettiğimiz zaman, idbarımız ikbale dönecektir.

Netice olarak, Allah rızasına giden yolu bir şehrah hâline getirme gayretindeki fikir işçileri, kat'iyen ikbal ve istikbal sevdasına kapılmamalıdırlar ki, milletçe özlediğimiz yarınlara yürüyebilelim... Evet, yok olalım ki, yoklukta varlık tecellîlerine mazhar olabilelim. İşte bu, soruda bahsedilen, değerler hercümerç olmuş bir toplumda, ideallerini realize eden insanların varlığının en büyük göstergesidir.

MEŞVERETİN TABİÎ BİR NETİCESİ: İTAAT

Soru: İtaat edilmesi gereken bir noktada bazen aklımız ve mantığımıza ters düşen hususlar olabiliyor. Bu noktada itaati nasıl anlamalıyız?

Bizim anladığımız mânâda itaat ve inkiyat, askeriye ve emniyet gibi resmî müesseselerde amirlerin, sivil toplum hareketlerinde de o işin sevk ve idaresini yapan, umumun kabul ettiği bir şahsın ya da insanların her türlü konuyu orada istişare edebilecekleri değişik kimselerden meydana gelmiş bir meşveret meclisinin, içtihat, tespit ve kararlarını yerine getirmekten ibarettir. Ne var ki, sivil inisiyatiflerde ne itaat ve inkıyat edilen şahıs, ne de meşveret meclisinin kendilerine itaat ve inkıyat edilmeyi beklemek gibi hak ve istihkakları yoktur.

Fakat, zaman, milletimizin devletler muvazenesinde hak ettiği yeri alması için herkesin katılması gereken bir seferberlik zamanı gibi olduğuna göre, meseleler, her zaman belli bir heyetin meşveretinden çıkmalıdır ve alınan kararlara da, mutlak mânâda itaat edilmelidir. Zira meşveret ve itaat bir vâhidin değişik yüzleri gibidir.. ve bunlar, İslâm içtimaî hayatının önemli unsurlarıdır.

Soruda bahsedildiği gibi, meşverette çoğunluk tarafından benimsenen hususlar bazen herkesin aklına yatmayabilir ve herkes tarafından kabul edilmeyebilir. Meşveret meclisinde bulunanlar da, Allah katında kendilerini sorumluluktan kurtarmak için, içtihat farklılıklarını dile getirebilir, her meseleye ulu orta "Evet" demeyebilir ve alınan kararlara muhalefet şerhi düşebilirler. Aslında, meşveretin gerçek anlamı da işte budur. Ancak bazılarının muhalefetlerine rağmen, eğer ilgili mevzuda bir karar alınmışsa, artık o muhalif kişilerin bu karar aleyhinde tek bir kelime bile konuşmamaları ve karara uymaları gerekir. Zira bu tür konuşmalar kendilerini Allah'ı anlatmaya adamış bir topluluğu gıybet etmek demektir. Gıybet ise, Hakk'a hizmet eden bir topluluğun hukukunu ihlâl olduğundan, onların her biriyle onlar hakkında söylediklerini de zikredip ferden ferda helâlleşmedikçe o şahsın kurtulması ve Cennet'e girmesi mümkün olmayabilir.

Evet, istişarede alınan kararlara mutlaka uyulması lâzımdır. Meselâ, meşveret meclisinde bir yere gidilmek üzere ekseriyetle karar alındı ve yola çıkıldı. Yolda -Allah muhafaza- kaza oldu. Kaza sonucu karara karşı çıkanların "Biz dememiş miydik?.. Gitmeseydik kaza olmayacaktı.. gittik başımıza bu iş geldi!" gibi ifadeleri, kaderi tenkidin yanında, diğer arkadaşları gıybet sayılır.

Bu hususta Allah Resûlü'nün şu kararlılığı çok dikkat çekicidir: Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), Uhud Savaşı öncesi ashabı ile meşveret eder; kendi görüşü, Medine'de kalıp müdafaa harbi yapma istikametindedir. Ancak, yapılan istişare sonucu, Medine'nin dışına çıkılarak taarruz harbi yapılmasına karar verilir. Bu karar gereği Nebiler Serveri (sallallâhu aleyhi ve sellem) Uhud'a gider. Bu noktada Seyyid Kutub'un şu enfes yorumu çok yerindedir: "Allah Resûlü Uhud'a çıkarken orada 70 kişinin şehit verilmesi değil; Medine'de taş taşın üstünde kalmayacağını bilseydi, meşveretin hakkını vermek için yine çıkacaktı."

Evet, meşveretin İslâm'da ve Müslümanların hayatında böyle önemli bir yeri vardır. Yıkılan Medine tekrar yapılabilir ama teşri döneminde İslâm'ın bir rüknü yıkılırsa onu yeniden inşâ etmek imkânsızdır. Öyleyse, meşveret heyetinde bulunan herkes sahip oldukları güzel fikirleri heyete sunmalı ve o güzel düşüncelerin herkese mâl olmasını sağlamalı.. ve tabiî aksi karara da mutlak mânâda uymalıdır.

Buraya kadar arz etmeye çalıştığımız esaslar, itaat etme ile ilgiliydi. Bu meselenin bir diğer yönü -ki o da itaat etme kadar önemlidir- kararlara itaat ettirme adına resmî müesseselerde amirlere, sivil toplum hareketlerinde de o işin sevk ve idaresini yapan, umumun kabul ettiği şahsa düşen sorumluluklardır. Hemen ifade edelim ki, bunun bütün misallerini Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayat-ı seniyyeleri içinde görmek ve göstermek mümkündür. Nebiler Serveri'nin hayatını bu perspektiften inceleyerek, ondan her zaman itaat ettirmeye yönelik genel prensipler çıkartabiliriz.

Şimdi isterseniz, bu çizgide cereyan eden bazı tarihî vak'alara kuşbakışı bir göz atalım:

Cahiliye dönemi Arapları, oldukça ferdî hareket eden insanlardı. Hemen en küçük bir mesele bile, onları aile aile, oymak oymak, kabile kabile birbirine düşürebilirdi. Böyle bir toplumun fertlerinin birbirine düşmemesi, bazılarının bazılarına itaat etmesi âdeta imkânsızdı. O dönemde Mekke ve Medine'de kendi içlerinde birçok parçaya ayrılmış pek çok kabile vardı. Bunlar, dışta kavga edecek insan bulamayınca, kılıçlarını çekerler ve birbirleriyle savaşırlardı.

İşte böyle bir toplum içinde itaat düşüncesini geliştirip bir baş etrafında bunları toplamak, Allah Resûlü'nün peygamberliğine delil teşkil edecek ölçüde büyük bir hâdisedir. Bana göre bu husus, felsefî siyer yazarlarının dikkatinden kaçmıştır. Evet, Nebiler Serveri (sallallâhu aleyhi ve sellem), olabildiğine

bedevî ve birbirini yiyen bir cemaatten; medenî ve birbirini dinleyen, itaat eden bir cemaat çıkarmıştır.

Yine o dönem anlayışı içinde, Araplar bir köleye hiçbir zaman -hele bu bir de siyahî ise- insan nazarı ile bakmazlardı. Sanki onlara göre, Allah'ın iki kulu vardı da bunlardan birine "Şeytan ol!" dedi; o da gidip siyah oldu. -Bugün pek çok siyahlar bunun aksini düşünürler- Onun için Bilal-i Habeşî (radıyallâhu anh), Ümeyye b. Halef'in yemek yediği odaya girme hakkına bile sahip değildi. Yani köle, insan mı değil mi, şayet bu köle siyah ise, hayvan mı insan mı meselesinin münakaşası yapılırdı. İslâm geldi ve köleleri öyle bir mevkie yükseltti ki, meselâ, saçları siyah ve kıvırcık, dudakları iki parmak kalınlığında أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ derken ش harfini çıkaramadığından dolayı أَسْهَدُ diyen Bilal-i Habeşî (radıyallâhu anh), Bedir'de eşrâf içinde hâdiselere müdahale edebiliyor ve görüşlerini ortaya koyabiliyor.. ve Hane-i Risaletpenâhî'ye İbn Mesud'la aynı hakka sahip bir şekilde girip çıkabiliyordu.

Bunlardan bir diğeri Efendimiz'in azatlı kölesi Zeyd b. Hârise'dir. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zeyd b. Hârise'yi içinde Cafer b. Ebî Talib, Abdullah b. Revâha, Halid b. Velid.. (radıyallâhu anhüm) gibi soylu harp dâhileri ve savaş kahramanları bulunan ordunun başına kumandan tayin etti ve önemli bir harbe gönderdi. Bunlar cahiliye dönemi anlayışlarını bir kenara iterek azatlı köle de olsa kumandan Hz. Zeyd'e (radıyallâhu anh) itaat ettiler.

Kaderin garip cilvesine bakın ki, aradan geçen onca yıldan sonra, yine Bizans üzerine gidecek bir orduya Nebiler Sultanı, Hz. Zeyd'in oğlu Üsame'yi kumandan tayin etti. Bu defa da ordunun içinde Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali (radıyallâhu anhüm) gibi devasa şahsiyetler vardı.

Asr-ı Saadet'te bu istikamette cereyan eden bir başka olayı da, Abdullah İbn Hüzafetü's-Sehmî anlatır. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu büyük insanın emrine bir müfreze vererek bir yere gönderir. Orada emrindekilerden birinin itaat düşüncesinde kusur ettiğini anlayan Hz. Abdullah bir ateş yaktırır ve "Kendinizi bu ateşe atın!" emrini verir. Bu emir karşısında bazıları doludizgin kendilerini ateşe atmak ister. Bazıları ise "Biz ateşten kaçıp Allah Resûlü'ne iman ettik, şimdi kendimizi ateşe mi atacağız?" deyip geri dururlar.

Sefer dönüşü meseleyi Allah Resûlü'ne anlatırlar. Efendimiz, *"Eğer o ateşe girseydiniz ebediyen çıkamazdınız!"* karşılığını verir. Çünkü bu bir intihardır. İntihar ise Allah'ın yasak ettiği bir ameldir. *"Hâlık'a isyanın bahis mevzuu olduğu bir yerde mahluka itaat yoktur."* Haram olduğu kat'î olan meselelerde hiç kimseye itaat edilmez.

İşte bu ve benzeri misallerden hareketle, sahabeyi o cahiliye Arap anlayışından uzaklaştırıp, itaat duygu ve düşüncesi ile dolduran sırrı keşfetmek ve onu hayata geçirmek, resmî müesseselerde idarecilerin, sivil toplum hareketlerinde de umumun kabul ettiği şahısların görevleri olmalıdır. Meselâ, bu çerçevede Üstad Bediüzzaman'ın "Kardeş kardeşe peder olamaz, mürşit vaziyetini takınamaz." ölçüsüne uygun hareket etmek çok önemlidir. Bu, insanları köle gibi kullanmama, bulunduğu makamı baskı unsuru gibi görmeme, mütekabiliyet çizgisi içinde iş yapma ve yaptırma şeklinde anlaşılabilir.

Evet, eğer bunlar hayata geçirilebilirse, soruda bahis mevzuu edilen olumsuzlukların hiçbiri söz konusu olmaz. Burada Übey b. Ka'b ile İbn Abbas (radıyallâhu anhümâ) arasında geçen hâdise, bizim düşünce ufuklarımızı aşacak boyuttadır. Bir gün Hz. Übeyy (radıyallâhu anh) ata binerken İbn Abbas atın üzengisinden tutar. Übeyy b. Ka'b onun bu davranışı karşısında: "Sen ne yapıyorsun, sen ki peygamberin amcasının oğlusun." deyince; İbn Abbas: "Biz büyüklerimize hürmet göstermekle emrolunduk." der. Bu defa Hz. Übeyy, İbn Abbas'ın elini tutup öper; "Biz de, Ehl-i Beyt'e karşı böyle davranmakla emrolunduk." karşılığını verir.

Zannediyorum, bu mütekabiliyet duygusu geliştirilebilse, ne aşağıdakiler "Biz itaat ediyoruz." diyerek üsttekilere karşı istiskalde bulunacak; ne de üsttekiler kendilerini dinlemeyen insanlar karşısında bazı şeyleri yaptırmada zorlanacaktır.

Hâsılı, istişare, nebevî; münferit hareket ise şeytanî bir davranıştır. İtaat ise meşveretin tabiî bir neticesidir. Cihan tarihinde peygamberler, vahiyle müeyyet oldukları hâlde istişare ederek hareket etmişlerdir. Bunun aksine, Ramses'ten Amnofis'e, Sezar'dan Napolyon'a; Cemil Meriç'in ifadesi ile ondan da deli teke Hitler'e, Stalin'e, Lenin'e kadar ne kadar firavun varsa bunların hepsi de müstebit, tek başlarına karar veren ve infaz eden insan görünümlü şeytanların çıraklarıdırlar.

İkinci Bölüm
DÜŞÜNCE BOYUTU

ÇOK ULUSLU ŞİRKETLER ÇAĞINDA TİCARÎ ORTAKLIKLAR

Soru: Türkiye'de kurulmuş bulunan ticarî ortaklıkların, yabancılar seviyesinde başarılı olamamalarının sebebi nedir? Bu konuda başarılı olmak için neler yapılabilir?

Dünya, ticarî, siyasî, kültürel vb. alanlarda, süratle işlerin büyük ölçekli olmanın geçerli olduğu bir döneme doğru kaymaktadır. Böyle bir dönemin arifesinde, gelecekte ticarî ve iktisadî hayatta bir "natürel seleksiyon" yaşanacağını, küçüklerin dökülüp biteceğini, büyük ölçekli olanların hayatlarını devam ettireceğini; dolayısıyla da sermayeler ve gayretler bir araya getirilerek büyük iş merkezlerinin tesis edilmesinin gerektiğini defaatle dile getirdiğimi hatırlıyorum. Ne var ki, bugüne kadar istenildiği ve arzu edildiği seviyede bunun gerçekleştiğini de söyleyemeyeceğim.

Evet, günümüzde ticarî hayatla iştigal eden her müteşebbisin, küçük küçük, köşe başlarında yer alan bakkal dükkânlarıyla, yarınlara yürünemeyeceğini bilmesi gerekir. Öyle ise, güvenilir ve piyasayı bilen, kabiliyetli, kapasiteli insanların önderliğinde büyük ortaklıkların tesis edilmesi mutlaka gereklidir.

Gümrük Birliği'ne girme, Orta Asya ülkelerine açılma.. gibi yeni gelişmelerle Türkiye'nin ufku açılmakta ve ticarî hayatta yeni bir dönem başlamaktadır. Bu gelişmelerin ülke ve insanımız adına geniş imkânlar sağlayacağı kanaatindeyim.

Bütün bu fırsatların yerinde ve zamanında değerlendirilmesi için de, büyük sermaye ortaklıklarının kurulması, yerinde bazı banka veya finans kurumlarının garantörlüğünde dış dünyaya açılmanın vaktinin gelip-geçtiği düşüncesindeyim.

İkinci olarak; yapılacak işler, mutlaka uzman bir kadro ile yürütülmelidir. Sermaye ortakları bu işin ehli değillerse, iş behemehal ehline tevdi edilmelidir.

Bazı müteşebbislerin her ne kadar daha önceden küçük çapta ticarî tecrübeleri olsa da, idareye müdahalesi önlenmeli ve iş, tamamen salahiyetli

bir kadro tarafından yönetilmelidir. Yoksa "İştirakim kadar, müdahalem olmalıdır." düşüncesiyle hareket edilirse, neticenin fiyasko olacağı kaçınılmazdır.

Üçüncü önemli bir husus da; bana göre bir ortaklık esnasında, şahsın bütün mal varlığını ortaya koymamasıdır. Evet, Shakespeare'in ifadesiyle "Ya olma ya da olmama" deyip, balıklamasına işin içine girilmemesi gerekir. Herkes kendi malından, maişetine esas teşkil edecek bir miktarını geride bırakmalı ve geri kalanını sermaye olarak vermelidir. Bunun, o teşebbüsün geleceği adına birtakım yararları olacaktır. Çünkü böylesi büyük yatırımlar, hele bir de dışa açılma söz konusu ise, belki 5-10 sene gibi uzun bir dönem kâr etmeyecek, etse bile sermayedârlara dağıtılamayacaktır. Bu kadar zaman içinde belli bir gelir olmadan geçinilemeyeceğine göre, bir kısım sıkıntılara maruz kalınacak ve bir beklenti içine girilecektir. Öyle ise, yapılan ortaklık, âdeta bir ek iş konumunda olmalıdır.

Diğer taraftan başta ne karar alınmışsa, mutlak o uygulanmalı ve vaz'edilen kurallara sadık kalınmalıdır. Meselâ, işe başlarken "Şirketimiz rekabete hâvi hâle gelinceye kadar, kâr dağıtılmayacak." denmişse, müessese bulunduğu yer itibarıyla rekabete hazır hâle gelinceye, pazar ve piyasalarda yer tutuncaya kadar kâr dağıtılmamalıdır. O iş, nasıl bir seyir gerektiriyorsa, her şey o usûl içinde takip edilmeli; icabında belli bir sisteme oturması için 20-25 sene beklenilmelidir. Mü'min, hırsla zenginleşme ve birden çok kazanma anlayışından uzak durmalıdır. Aksine böyle bir düşünceden mutlaka zarar görebileceği akıldan uzak tutulmamalıdır.

Dördüncü bir husus ise; dünyevî işler, sırf dünyevî avantajlar nazar-ı itibara alınarak tesis edilmelidir. Ticaret hayatı, ibadet kuralları içinde ele alınmamalıdır. Ticaret etrafında vaz'edilen kuralların birçoğu ne Kur'ân, ne de Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından söylenmiştir. Onlar, genel itibarıyla fukahanın koymuş olduğu kurallardır. Bu, kat'iyen ticaretle iştigal ederken, İslâm'ın yasak ettiği şeyler içine girilebilir mânâsında anlaşılmamalıdır. Eğer birileri şu ya da bu yolla zengin olmuşlarsa, o yollar alınıp kullanılmalı; ancak, bunların Kitap ve Sünnet'in ruhuna aykırı olmamasına dikkat edilmelidir.

Bu kapsamda dışarıdan bazı firmaların bayilikleri alınabilir. Buna tevessül ederken de, satılacak malda toplumların yapı farklılıkları gözardı edilmemelidir.

Ayrıca Japonya, Amerika.. gibi ülkelerde insanların ürettiği malların, devlet

kanalıyla dış piyasaya sürülmesi nedeniyle, pazar problemi yoktur. Tabiî ki, bu onlar için, emin bir şekilde kepçeyle kazandıklarını kaşıkla yeme demektir. Dolayısıyla bu husus, ticarette bir aşk u şevk olup, onda devamlılığı sağlayacaktır. Bizim insanlarımız ise, hem üreticilik, hem de ürettiği malın pazarlamacılığını yapmaktadır ki, bu da yukarıda arz ettiğim şeyin tam tersidir ve kaşıkla kazanılan şeyin kepçeyle tüketilmesi demektir.

Servet, günümüzde Kur'ân'ın ifadesiyle *"Yalnız zenginler arasında dolaşan bir güç"*[1] olmakta ve hayır hasenat adına da bundan bir kuruş harcanmamaktadır. Her ülkenin belli bir kapasite ve servet limiti vardır. Onu birileri, sadece kendi ellerinde tutmakta ve çeşitli engellemelerle başkalarının ondan istifade etmelerine imkân tanımamaktadırlar. Belli güçler tarafından oluşturulan bu zincirin de, yine teşkil ettirilecek bu tür ortaklıklarla kırılabileceği ümidini taşıyorum.

1 Haşir sûresi, 59/7.

İLİM - AMEL MÜNASEBETİ

Soru: İnsan-ı kâmil mertebesine ulaşmada ilim ve amel münasebeti inkâr edilemez. Kur'ân perspektifinden bu meseleye nasıl bakabiliriz?

Tarih boyunca hakkında birçok kitabın yazıldığı bir meseleyi, bir sohbet çerçevesi içinde detaylı olarak anlatmak mümkün değildir. Fakat aklıma gelen iki âyetin sınırları dahilinde sorunuzu cevaplamaya çalışayım: Kur'ân; *"Kendilerine Tevrat yüklenip de sonra onu taşımayan (onun buyruklarını tutmayan)ların durumu, kitaplar taşıyan eşeğin durumu gibidir. Allah'ın âyetlerini yalanlayanların durumu ne kötüdür. Allah, zalimler topluluğunu doğru yola iletmez."*[1] ve *"...Onun durumu, tıpkı şu köpeğin durumuna benzer: Üstüne varsan da dilini sarkıtıp solur, onu bıraksan da dilini sarkıtıp solur. İşte âyetlerimizi yalanlayanların durumu budur. Bu kıssayı anlat, belki düşünür (öğüt alır)lar!"*[2] buyurmaktadır.

Dikkatlice mütalâa edildiği takdirde görüleceği gibi, Kur'ân-ı Kerim, ilk âyet-i kerimede, elde ettiği bilgileri hayatına yansıtmayan kişileri bir teşbih ile ele alıp nazarlarımıza sunmaktadır. Onları "yük taşıyan eşeğe" benzetmesi ise, bu tür şahısların durumlarının belki de ancak böyle ifade edilebileceğinden dolayıdır. Çünkü insan bildiği şeyleri, pratiğe döküp ferdî ve içtimaî hayatta kullanmadığı zaman, o bilgi, sahibi için taşınmaz bir yük hâline gelir.

Kur'ân-ı Kerim, diğer âyette ise hakka-hakikate açık olarak yaratıldığı hâlde onlara karşı gözü kapalı olan insanı köpeğe benzetir. Bahis mevzuu edilen şahsın köpeğe teşbihi konusu üzerinde durmak ve buna intizarî bir teşbih nazarıyla bakmak gerekir. Köpek, yorulduğunda dilini dışarıya sarkıtır ve hararetini atmaya çalışır. Öfkelendiği zaman öfkesini ifade için dişlerini gösterir... Demek ki hakka-hakikate kapalı insanların durumu da böyledir. Aslında bu ve benzeri misallerle insan, insan-ı kâmil olmaya çağrılır. Meselâ, namazdaki hâl ve hareketlerde insan hayvanî davranışlardan içtinapla insanî davranışa yönlendirilir. Kendisine kıyamın keyfiyetinden rükûa, ondan secdeye kadar bütün konularda ikazda bulunulur. Yüzün eşek suretine dönme ihtimalinden dolayı başın imamdan önce rükûa ve secdeye gitmemesi; secdede köpek gibi kolların yere serilmemesi, secde aralarında horozun yem gagalaması gibi acele edilmemesi, otururken köpek gibi oturulmaması gibi hususlar, mevzuumuza misal teşkil edebilecek hususlardandır. Çünkü ekrem ve eşref olarak yaratılan insan, hareketleriyle bile olsa hayvana benzememeli; o, hep ötelere müteveccih olarak yaşamalıdır.

Vâkıa burada, âyetleri ezberleyip kafalarında tuttukları hâlde onları hayatlarına tatbik etmeyen Tevrat cemaati anlatılır. Fakat vâkıa böyle olsa bile kendimizi bu durumdan tecrit edip sadece âyeti Tevrat ehline mahsus olarak düşünemeyiz. Kur'ân'a muhatap olup Allah'ın emirlerine mazhar olmuş, fakat hayatını bu emirlerin aydınlatıcı tayflarıyla tablolaştıramamış, sadece Kur'ân'ın hamallığını yapan insanların durumu da Kur'ân cemaati olsa bile, bu âyetin anlattığı hakikat içerisinde mütalâa edilmesi gerekir. Zira Kur'ân'ı öğrenip başkalarına anlattığı hâlde, kendi içinde onunla ayrı bir derinliğe ulaşamamış bir insanın hâlini bundan daha güzel anlatmak mümkün değildir.

İnanıyorum ki; bu âyetin ifade ettiği kategoriye giren insanlar ahlâk kriterleriyle değerlendirildiğinde; bazılarında eşek ahlâkı, bazılarında köpek ahlâkı tespit edilecektir. Meselâ, birisi, bilgili olmasına rağmen kendisinde mârifet ve muhabbet adına bir şey yoksa, onun genel davranışlarından ortaya karakteristik bir eşek tipi çıkabilir. Yine bilgiyi başkalarına karşı tahakkümde kullanıp, diğer insanlara tepeden bakan bir insanın davranışları, bütün yönleriyle test edildiğinde köpeğin davranışlarıyla aynı olduğu ortaya çıkacaktır.

Hâlbuki önemli olan, insan olmaktır. Allah (celle celâluhu), bizi insan olarak yaratmış ve bize verdiği bu pâyeyi davranış ve ahlâkımızla korumak mecburiyetini yüklemiştir. Zira burada insaniyeti muhafaza, ötelerde insan olarak kalma adına tek ve önemli bir teminattır.

İnsan, bir günde dört defa değişebilecek kadar değişken bir varlıktır. Her yeni gün, insana yeni bir ufuk açar ve insan, yer yer kendisinin ve çevresindekilerin mahiyetini görebilir. Meselâ çevresindeki insanları düşman olarak gören bir insan, kendisini yılanlar içinde kalmış sanabilir. Hâlbuki bu, kendi mahiyetinin yılanlaşmasıdır ve o kişi nefsinin saldırısına maruz kalmış demektir. Fakat o, bu durumu kendi nefsine vermeye razı olmadığından dolayı genelde yılanı, köpeği, akrebi çevresindeki insanlarda arar.. arar ama asıl yılan kendi nefsi olduğu için de bir türlü bulamaz. Aslında *"Senin en büyük düşmanın, içinde taşıdığın nefsindir."* fehvâsınca o, yılanı kendi içinde aramalıdır.

اَللّٰهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ *"Ey Allahım! Sensin benim Rabbim, Senden başka ilâh yoktur, beni Sen yarattın ve ben Senin kulunum."* hakikatinin çerçevesinde, meydana gelen terslikleri herkes kendi nefsinden bilmeli, başkalarının ayıp ve kusurlarını örtmeye çalışmalıdır. Herkes, çözülmez gibi görünen problemlere çözüm getirmek için hata ve

kusurları üzerine almalı, kendisini kötülüklerin merkezi, başkalarını da iyiliklerin merkezi olarak görmelidir.

Bütün problemlerin çözüm yolu işte bu anlayıştır ve genel terbiye de bunu gerektirir.

1 Cuma sûresi, 62/5.

2 A'raf sûresi, 7/176.

BİLGİNİN KAYNAKLARINA DAİR

Soru: Batı dünyasında bilginin kaynakları kabul edilen pozitivizm, rasyonalizm gibi düşünce akımları hakkında genel tavrımız ve düşüncemiz ne olmalıdır? Bu akımlar ne kadar gerçeği ifade etmektedirler?

İslâm'a göre ilmin sebepleri üçtür: Bunlardan ilki, havass-ı selime dediğimiz, eskilerin ifadesiyle mubsırât, mesmûât… gibi duyu organları ve onların ilgi alanı içine giren şeylerdir. Bunu bilginin tek kaynağı kabul eden anlayışa göre; duyu organlarımızla alınamayacak hiçbir şey bilgi ve tecrübe konusu olamaz. Batı'da pozitivizm diye adlandırılan bu ekol, her şeyi duyu organları ve tecrübe üzerine bina ettiğinden, yer yer sarsıntıya maruz kalmıştır. En basit bir örnekle bunlar, güneş şuaları altında suya sokulan bir çubuğun, eğik ya da kırık şekilde görülmesini hakikat kabul edip, buna muhalif olan her düşünceyi yerden yere vurmuşlardır.

İlmin sebeplerinden bir diğeri ise, selim akıldır. İslâm'da akılcılık denilen ve günümüzde rasyonalizm diye tarif edilen şeydir bu. Rasyonalizm, kadimden beri devam edegelen ve bilginin yegâne kaynağı olarak insan aklını, zihnini kabul ve müdafaa eden bir anlayıştır. Burada "selim" vasfı, herhangi bir şeye karşı şartlandırılmamış, eşyayı saf ve yalın hâliyle algılayıp değerlendirebilen akıl demektir. Ne var ki, rasyonalizm de gerçek ilme ulaşmada tek başına yeterli bir kriter değildir.

O hâlde her iki ilim sebebinden kaynaklanan yanılgıları, tashih edecek başka bir kaynağa ihtiyaç vardır ki, o da haber-i mütevatir yani vahiydir.

Haber-i mütevatir, İslâm'a göre ilmin sebeplerinden üçüncüsüdür. Bu, iki ayrı kategori içinde mütalâa edilebilir: Birincisi; yalan üzerinde ittifakı imkânsız denecek ölçüde insanların verdiği haber. Meselâ, Amerika'ya gidip görmediğimiz, oranın keşfinde bulunmadığımız hâlde varlığından şüphe etmemekteyiz. Çünkü biz orayla ilgili haberleri bu tür bir kaynaktan almakta ve öyle değerlendirmekteyiz. İkincisi; semavî vahiy, yani Kur'ân'dır.

Evet, insanlar bazen akıllarının altında kalıp ezilebilirler, pozitivizm karşısında nakavt olabilirler. Fakat meseleleri bir de vahy-i semavînin tayfları altında değerlendirdiklerinde, daha sağlam ve yanılmaz bir bilgiye ulaşacaklardır. İlim dünyası bu şekilde örgülenip işlendiğinde, ilimden beklenen şey ancak o zaman hâsıl olacaktır. Öyleyse gerçek bilgiye ulaşmak için, bu üç esasın birden ele alınması ve kriter olarak kabul edilmesi gerekir.

Aksi hâlde ikinci asırda Ömer Hayyamlarla başlayan ve sonraları "İslâm Rasyonalizmi" adı altında devam edip giden her şeyin temeline akıl ve mantığı oturtan anlayış esas alınacak olursa, Kur'ân'ın bir kısım âyetlerinin reddedilmesi ya da yanlış teviller içine girilmesi kaçınılmazdır. Veya sadece his-tecrübe esas alınırsa "Gördüğümden, duyduğumdan.. başka bir şeye inanmam." denilmek zorunda kalınacaktır. Bu ise, aklın ortaya koyacağı her şeye başkaldırmak anlamını taşır. Aslında her iki durum bir cihetle Cenâb-ı Hakk'ın yaratmış olduğu kâinatta insanların, kendi akıl, mantık ve his hendeselerine uygunluk arayışı içine girmeleri demektir. Buna göre akıl-mantık-his kriterlerine uyan şeyler doğru, uymayanlar da yanlıştır. Oysaki Allah (celle celâluhu), *"Göklerin ve yerin yaratılışına insanları şahit tutmadık."*[1] demekle, semavî vahyin hesaba katılmadığı her iddianın zan ve tahminden ibaret olacağına işaret etmektedir.

İşte bu kriterlerin bir bütün olarak ele alınmaması sonucu reddedilen nice Kur'ân âyeti ve hadis vardır ki, ilmin gelişmesine paralel, onların gerçek olduğu yine ilmî verilerle teyit edilmiştir. Meselâ, Kur'ân-ı Kerim'de, ceninin anne rahminde geçirmiş olduğu embriyolojik safhaların anlatılması. Mutezilî mânâda rasyonalist olan Ömer Hayyam'a bu mesele sorulduğunda, bu âyetlerde asıl anlatılmak istenen şey bu değil deyip, Kur'ânî gerçeklere karşı çıkmıştır. Veya bir kısım ulema, Bediüzzaman'ın yaklaşımıyla, haşre, kıştan sonra baharın gelmesi kat'iyetinde inanılması mümkünken, "Akıl mikyası ile ölçülecek bir şey değil, sadece inanılır." demişlerdir. Zira bunlar, bahsi geçen olaylarda aklı ve müşâhedeyi esas almış, temel esasları bile tevil yönüne gitmişlerdir. Farabî, İbn Rüşd gibi dâhi kişiler bile, birtakım Batılı felsefe cereyanlarının etkisi altında kalıp, peygamberlik ve vahyi anlatırken -hâşâ- bunlara bir kurgu olarak bakmakta ve sonra da bunun dışarı aksettirildiği iddiasında bulunmaktadırlar.

Bazıları da feylesofların, akıllarını kullanarak ihraz etmiş oldukları makam itibarıyla, peygamberlerden daha üstün olduklarını kabul etmişlerdir. Onlar Allah'ın; peygamberlerin dünyada vazife yaparken şakaklarını zonklatırcasına, göbeğini çatlatırcasına bir performans sergileyeceklerini bildiği için peygamberliği bir avans olarak onlara verdiğini düşünememiş, bu espriyi kavrayamamışlardır. Bu yönüyle feylesoflar, Aristo'nun birer nakilcisi ve çırakları kabul edilebilir.

Fakat İslâm dünyası bir bütün hâlinde mütalâa edilecek olduğunda, bu tür vartalar içine düşmeyen insanların da var olduğu görülecektir. Meselâ,

Zehravî, Ali Kuşçu, Celâleddin Devvanî, Gelenbevî... gibi İslâm âlimleri olabildiğine mütedeyyin olmakla beraber, hayatlarında bu türlü sakim anlayışlara girmemiş ve kendi zamanlarında ağırlıklarını hissettirmişlerdir. Molla Hüsrev, Harizmî… gibi insanlar pozitivist mânâda ilimlere hâkim oldukları gibi, kullandıkları alet ve eserlerle de asırlarca Batı ülkelerinde ilimde öncülük yapmışlardır ve bunlar yüzde 95 itibarıyla istikametlerini koruyup mütedeyyin yaşamışlardır.

Netice olarak; ilmin sebeplerini bir bütün hâlinde alıp neticeye gitmek gerektir. Bu sebepleri birbirinden bağımsız olarak ele almak, ilmî verileri yegâne kaynak kabul etmek, insanlığı yanılgılar içine düşürmüştür. Bu böyle devam ettiği müddetçe de düşürmeye devam edecektir. İnsanoğlu dün yanlış dediğine, bugün doğru demek zorunda kalacaktır. Hâlbuki bilginin temeline vahyin konulması, havass-ı selime ve akıl ile çerçeve altına alınması bu konuda yegâne ve yanıltmaz bir yoldur.

1 Kehf sûresi, 18/51.

ÇOCUK - EBEVEYN MÜNASEBETİ

Soru: Çocukların ana-baba için bir imtihan vesilesi olduğu öteden bu yana söylenen bir şeydir. Bununla kastedilen nedir? İmtihan vesilesi kavramını biraz açar mısınız?

Dünya hayatı, acı-tatlı birçok yönüyle, bizim ebedî âleme geçişimizi sağlayan bir hayattır. Aynı zamanda bu hayat, birçok fitne ve imtihanlarla doludur. İmtihan unsurlarından birisi olan çocukların ise, hayatımızda ayrı bir yeri vardır. İnsan için tamamen farklı bir nimet ve aynı zamanda tamamen farklı bir imtihandır çocuklar.

Anne için imtihan, haml döneminin ilk günlerinden itibaren başlar. Hemen her anne, kendi ruh dünyasında çocuğun aldığı havada bile kendi hissesinin olduğu kanaatini taşır. Çünkü yediği bir lokma, içtiği bir yudum su karnında bölünür ve ikisinin de gıdası olur. Sonraki dönemlerde onu, bazen sırtında bazen kucağında yine anne taşır. Uykularını böler onun için. Her an, çocuk merdivenden düşer, balkondan kayar, elektrik duyuna bir şey sokar, sıcak suyu başına döker veya sobaya tutunur yanar diye bin bir türlü hafakan ve endişe içinde yaşar.

Çocuk, Allah'ın insana vermiş olduğu bir emanettir ve vakti geldiğinde de geri alacaktır. Şayet ona iyi bakılır, terbiyesi iyi yapılır ve başkalarına faydalı olacak bir insan olarak yetiştirilirse, imtihan kazanılmış demektir. Fakat insan, sadece nefsaniyeti adına, kendisinden bir parça mülâhazasıyla ona bakar ve bundan zevk duyar; Allah'a olması gereken sevgiyi tamamen çocuğa sevk ederse; "Bir kalbte iki sultan olmaz." düsturunca, imtihanı kaybetmiş demektir.

Bir âyet-i kerimede dünya malı da çocuklarla birlikte imtihan vesilesi olarak zikredilmiştir. *"Mallarınız ve çocuklarınız bir fitne (imtihan)dir, Allah, onlarla sizi imtihan etmektedir. Allah ise, işte büyük ödül O'nun yanındadır. Kim Allah sevgisini mal ve evlât sevgisinden üstün tutarsa o, Allah'ın yanındaki mükâfata erişir."*[1]

Bu âyetin ifade ettiği hakikate göre her şeyde Allah'ın rızasını aramak ve O'na yönelmek; diğer şeyleri de tâlî olarak kabul etmek çok önemlidir. Zaten hayatını bu çizgide sürdürenler, imtihanı kazanırken diğerleri kaybetmektedirler. Yalnız bu, dünyayı ve evlâd ü ıyâli tamamen terk etme demek değildir. Bilakis bütün bunların Sahibi adına, onlara tam anlamıyla sahip çıkma demektir. Bu açıdan insan, kendisini bir emanetçi gibi görmelidir. Allah'ın kendisine emanet olarak verdiği diğer nimetlerle birlikte evlâd u ıyâle

de sahip çıkmalı ve kendisine verilen bu emanete hıyanet etmemelidir.

İslâm dini, çocuklar hakkında anne-babaya, güzel bir isim koyma, iyi bir eğitim verme ve vakti geldiğinde onu evlendirme gibi üç önemli vazife yükler. Bu vazifelerin çok iyi idrak edilmesi gerekir. Çünkü bu vazifeler, bütün bir hayatı kuşatır. Onun için hekimlerin beşikteki çocuğa gıda takvimi uyguladıkları gibi, ana-baba da çocuklarının yaş ve idrak seviyelerine göre hayat boyu eğitimlerine dikkat etmelidirler. Hele onu evlendirirken İnsanlığın İftihar Tablosu'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) beyanıyla servete, güzelliğe ve soya takılıp kalmamalı ve dinî hayatı, tercihte birinci unsur kabul etmelidirler.

Çocuğu terbiye mevzuunda da onunla aradaki mesafeyi koruma önemli esaslardan birisidir. Bir taraftan vakar ve ciddiyet muhafaza edilirken diğer taraftan onun dertlerini ve sevincini paylaşma çok önemlidir. Ana-baba olarak vakar ve ciddiyet korunmadan, onunla sadece çocuksu şeyler paylaşılır, oyun oynanır, güreş tutulursa; mesafe korunamayacak ve sair hususlarda çocuğa müessir olunamayacaktır. Böyle bir atmosferde yetişen çocuk, şımarıp çeşitli davranış bozuklukları gösterebilir ve hatta küstahlaşabilir. Bu açıdan gerek kendi çocuklarımız olsun, gerekse terbiye edilmek üzere bize teslim edilmiş çocuklar olsun, onların sağlıklı bir terbiyeden geçmelerini istiyorsak; onlarla aramızdaki bu mesafe daima korunmalıdır.

Ayrıca çocuk, daima kendisine ideal bir model edinme ihtiyacını hisseder. İşte ana-baba, çocuğun model olarak seçtiği insanlardır. Zaten ileri yaşlarda kendi ailesinde aradığı ideal modeli bulamayan çocuk, dışa yönelir ki bu da ruh dünyasında çatışmalara sebep olur. Aradığı ideal modeli ailesinde bulan çocuk ise mutlu ve huzurlu bir hayat yaşar.

Bu faslı bir âyet meali ile bitirelim: *"Ey inananlar! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan bazıları size düşmandır. Onlardan sakının. Ama affeder, hoşgörür, bağışlarsanız muhakkak ki Allah da Gafûr ve Rahîm'dir (O da sizi bağışlar)."*[2]

Demek ki mal ve evlât bir yönüyle potansiyel düşman, diğer yönüyle dosttur. Bunlar Allah yolunda değerlendirilebilirse, insan onlar vasıtasıyla hem dünyasını hem de ahiretini mamur edebilir.

1 Teğâbün sûresi, 64/15.

2 Teğâbün sûresi, 64/14.

TAKVAYA DAİR BİRKAÇ HUSUS

Soru: Takva kavramı üzerinde çok farklı şeyler söyleniyor. Takva ne demektir ve takvaya ulaşabilmek için nelere dikkat etmek gerekir?

Allah'tan hakkıyla korkmaya "takva", takvayı hayat felsefesi olarak benimsemiş, duygu, düşünce ve amellerini buna göre ayarlayan insana da "müttakî" denilir. İstikamet ise, hayatı Allah Resûlü'nün verdiği ölçülerde yaşayıp, ifrat ve tefritler içine düşmemeye denir. Müslüman, her davranışında olduğu gibi takvada da istikamet üzere olmalıdır. Takva adına Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) belirlediği çerçevenin ötesinde bir kısım zorlayıcı unsurlar ortaya koymak ve pratikte de onları uygulamaya çalışmak şer'î sınırların dışına taşmak demektir.

Bu cümleden olarak, insanlar beş vakit farzın dışında nafileler için zorlanmamalıdırlar.. zorlanmamalı ve sadece düşünce olarak tahşidat yapılıp meselenin ehemmiyeti üzerinde durulmalıdır. Meselâ, bu çerçevede teheccüdün âlem-i berzaha açık bir menfez olduğu, insanın iç yapısını aydınlatması gerektiği, bunun için gecenin karanlığında, hiç kimsenin olmadığı anlarda, bütün semavatın ve arzın Hâlik'ı olan Allah'a yönelmenin şart olduğu anlatılabilir. Evrâd ü ezkâr mevzuunda da aynı hassasiyet gösterilerek, bunca nimetleri lütfeden, -liyakatimiz olmasa bile- gücümüzün fevkinde olan bunca işe imza atmayı bize nasip eden Allah'a karşı çok dua etmemiz gerektiği ifade edilmelidir.

Bediüzzaman Hazretleri'nin bazen talebelerini teheccüde kaldırdığı bir gerçektir. Yalnız onun talebeleri zaten kendi irade ve ihtiyarları ile her gece teheccüt kılan insanlardır. Onun için bunu bir zorlama olarak kabul etmek imkânsızdır. O hâlde bu noktada Hz. Üstad'ın yaptığı şey, sadece onları uyandırmaktan ibarettir.

Aslında Cenâb-ı Hakk'ın bunca lütuf ve ihsanlarının temadisi, o ölçüde kavlî, fiilî ve hâlî şükrü gerektirir. Çünkü bu nimetler görmezlikten gelinerek Allah'a şükredilmezse; *"Andolsun, şükrederseniz elbette size daha fazla veririm ve eğer nankörlük ederseniz azabım pek çetindir."*[1] âyetinin hükmünce Allah'ın azabına uğrama ihtimali vardır. Onun için nafile ibadetlerin üzerinde ısrarla durmak ve onları telkin etmek herkesin aslî vazifeleri arasında mütalâa edilmelidir.

Ayrıca müessiriyet açısından bu tür meselelerin yaşayan insanlar tarafından dile getirilmesi, onların kabulünde daha etkin olacağı izahtan vârestedir.

Öyleyse bırakın farz namazları; nafileleri şu ya da bu sebeple kaçıran ve bu yüzden yemekten iştahı kesilen insanlar, tebliğ ve irşad faaliyetinde öncü rol oynamalıdırlar ki, anlatılan şeyler tesir icra edebilsin.

Takva mevzuunda dikkat edilmesi gereken esaslardan birisi de, helâl-haram meselesidir. Zira büyük-küçük haramlara karşı tavır almayan ve bu mevzuda dikkatsiz yaşayan kişilerin, gerçek takvayı yakalayabileceklerine ihtimal vermiyorum. Böyleleri Kur'ân'ı okusalar da, o âyetlerin insan ruhunda uyardığı taraveti duyamazlar. Çünkü Kur'ân-ı Kerim, muttakîleri hidayete eriştiren bir kitaptır. Müttakînin temel özelliği ise, haramlardan olabildiğine kaçınması ve farzları hakkıyla yerine getirmesidir.

Gerçek takva mertebesine ulaşabilmede, dünyaya bakış açısının da önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Evet, dünyanın, insanları hem hayra hem de şerre sevk eden iki yönü vardır. Hadisteki ifadesiyle dünya, *"Mü'minin zindanı ve kâfirin cenneti"*dir. Bir diğer ifadeyle ahiretin tarlasıdır… Evet, insan bu dünyaya bir defa gelir ve ahirette burada ektiklerini biçer. Onun için burada bize ihsan edilen gençlik, sıhhat, zenginlik, hayat ve vakit… gibi nimetlerin kıymeti bilinmeli ve bu nimetler fevtedilmeden en iyi şekilde değerlendirilmelidir. Çünkü bunlar bizim için dünyaları elde etmeye yetecek kredi kartları gibidirler. Ne var ki, bütün bu nimetlere sahip oldukları hâlde, deryada yaşayıp da onun kıymetini idrak edemeyen mâhiler gibi, bu nimetlerin şuurunda olmayan zavallılar da yok değildir. Evet, insan her şeye rağmen daima ukbâ buudlu yaşamalıdır.

Takvayı elde edebilme veya onda yeni yeni buudları yakalayabilmede bir diğer önemli mevzu da, senenin belirli parçalarında gündelik işlerden sıyrılıp metafizik gerilimi sağlayabilecek şeylerle meşgul olmaktır. İnsan böyle dönemlerde dağarcığını doldurmalı, yeni mesaî döneminde, burada kazandığı aşk u şevkle rantabl olarak çalışmalıdır. Evet, bu gayeye yönelik ayrılan zaman, hazırlanan zemin ve yapılan faaliyetler dünya ve ukbâ hayatı için vazgeçilmez ve yeri de başka bir şeyle doldurulamaz olan dinamiklerdir.

Bu bahsi kapatırken, Kur'ân'ın beyanına dayanarak takvaya ulaşmış insanların bir özelliğine daha temas edelim:

"Onlar ayakta iken, oturarak veya yanları üzerine yatarken, daima Allah'ı anarlar. Kendilerini O'nun varlık ve birliğine götürecek âfâkî ve enfüsî delilleri tefekkür eder ve Rabbilerine şöyle yalvarıp yakarırlar:

Rabbimiz, bunu boş yere yaratmadın, Sen yücesin, bizi ateş azabından koru!. Rabbimiz, Sen birini ateşe soktun mu, onu perişan etmişsindir,

zalimlerin yardımcıları yoktur. Rabbimiz, biz, 'Rabbinize inanın!' diye imana çağıran bir davetçi işittik, hemen inandık. Rabbimiz, bizim günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi ört, canımızı iyilerle beraber al. Rabbimiz, bize, elçilerine vaad ettiğini ver, kıyamet günü bizi rezil, perişan etme. Zira Sen, verdiğin sözden caymazsın."[2]

1 İbrahim sûresi, 14/7.

2 Âl-i İmrân sûresi, 3/191-194.

TABİÎ AFETLER BİZE NE SÖYLER?

Soru: Son zamanlarda Türkiye ve bazı ülkelerin başlarına gelen tabiî afetlerin diliyle anlatılmak istenen nedir? Ne gibi dersler almalıyız?

Allah insanı kâinatla, kâinatı da insanla alâkalı olarak yaratmıştır. Fakat O, icraatını hep sebepler perdesi arkasında gerçekleştirmektedir. Tıpkı insanın davranışlarında olduğu gibi. Üstad bu hakikate şu veciz ifadesiyle işaret buyururlar:

"İzzet ve azamet ister ki, esbap, perdedâr-ı dest-i kudret ola aklın nazarında; tevhid ve celâl ister ki, esbap, ellerini çeksinler tesir-i hakikîden…" Demek ki kâinatta cereyan eden hemen her şey bir sebeple meydana gelmektedir. Evet, insanı sürekli sebepler yönlendirir.. yönlendirir ama, perde gerisinde her şeyi kudretiyle yaratan, hikmetiyle evirip çeviren Allah (celle celâluhu) vardır.

Bu kısa girişten sonra, soruda kastedilen hususa geçelim: Bunun bir gerçek olduğu hepimizin malumudur. Hem de yalnız Türkiye'de değil, dünyanın dört bir bucağında; meselâ, Meksika'da, Bangladeş'te, Filipinler'de, Japonya'da deprem, sel, kasırga, fırtına gibi tabiî afetler devam edip gidiyor. Bunların bazıları için ilim adamları çeşitli sebeplerden bahsediyor. Meselâ son depremler hakkında fay kayması ya da Fransa'nın nükleer denemeleri sonucu meydana gelmiştir diyebiliyorlar.

Başta da söylediğim gibi bunlar doğru olabilir. Beşerin kendi eliyle tabiatı tahrip edip, ekolojik dengeyi bozması sonucu da olmuş olabilir. Ancak bunlar birer sebeptir. Cenâb-ı Hak isterse bu sebeplere tesir gücü vermeyebilir. Yani Rihter ölçeğine göre dokuz şiddetinde uzun bir müddet deprem olur da can ve mal zayiatı olmayabilir. Allah'ın her şeye gücü yeter. Nitekim bir hadis-i şerifte Nebiler Serveri (sallallâhu aleyhi ve sellem) *"İnsanlar Allah'a tam kul olduklarında, Allah geceleri yağmur yağdırır, gündüzleri de güneş doğar."* buyurur. Yani bir taraftan yağmurla gelecek olan bereket, yümün, öte taraftan onun insanı rahatsız ve günlük hayatını alt-üst eden birtakım olumsuz yönlerinden insanlar etkilenmez. Demek ki, yağmurun hayat veren yanları, Allah'a hakikî kul olanlara ulaşıyor ve şer gibi gözüken yanlarını da O duyurmuyor. Hadiste belirtilen bu hakikat, niçin depremde veya sair tabiî afetlerde olmasın ki! Olmaması için hiç bir sebep yok. Yeter ki biz O'na hakikî kul olabilelim.

Öte yandan; Allah bir âyet-i kerimede şöyle ferman buyuruyor: *"Allah bir beldeyi, o belde ahalisi ıslahçı oldukları müddetçe helâk edecek değildir."*[1]

Madem Cenâb-ı Hak böyle vaad ediyor, öyleyse biz kendimize düşeni yapalım, gerisine karışmayalım. Şimdi acaba bizler, Kur'ân'ın istediği performansı gösterebiliyor muyuz? Yani gerçek anlamda belâların def'i için şemsiye vazifesi görebiliyor muyuz?

Kur'ân bu vazifeleri yapan insanları مُصْلِحُونَ sözcüğü ile anlatır. مُصْلِحُونَ isim cümlesidir. İsim cümlesi Arapça'da devam ve sebat ifade eder. Öyleyse مُصْلِحُونَ, aralıksız; yani yatarken-kalkarken, yerken-içerken, "İfsat içinde boğulan şu insanlığın hâli ne olacak?" diye düşünen, insanlığın insanlık zirvelerine çıkmasını planlayan, bu hususta projeler üreten, onları tatbikata koyan ve âdeta bunun haricinde hiçbir derdi, davası olmayan insanlar demektir.

İşte böylesi insanlar olduğu müddetçe, Allah o ülkeyi helâk etmeyecektir. O hâlde bu âyetten aldığımız güçle, çok rahatlıkla şöyle diyebiliriz: "Kur'ân'ı dert edinmiş, insanlığın salâhını düşünen, bunu hayatının gayesi bilip, kadın-erkek bu uğurda mücadele eden bir zümre varsa, Allah o ülkeye semavî ve arzî belâlar vermeyecektir."

Bediüzzaman Hazretleri'nin İzmir ve Erzincan depremleriyle alâkalı olarak şöyle dediği anlatılır; "Ya oralarda hiç hizmet eden yoktu veya onlar yenik durumda idiler ki, bu belâ başlarına geldi." Demek ki üç-beş insanın düşüncesi, çabası belâların def'i için yeterli olmayabiliyor.

Ayrı bir husus; böyle afetlere maruz kalmış insanlar, Allah'a tazarru edecekleri yerde, dönüp kaymakama, valiye, hükümete, devlete hakaret eder ve: "Devlet bu belâyı hazırladı, altyapı hazır değildi, inşaat ruhsatı verilmemeliydi vs." diyorlar. Hâlbuki İslâm inancına göre maziye ve musibetlere kader açısından bakılır. Artık bu safhada bize, Allah'a tevekkül etmek düşer. Yoksa böyle bir bakış açısı, musibeti -Üstad'ın ifadesiyle- ikileştirir.

Kaldı ki bu millet vefalıdır. Tekrar oraları ihya edebilir. Yardım kampanyaları açar, yardım elini uzatır. O, bugüne kadar bu yolla nice yerleri ihya etmiştir. İşte Erzincan! Bu açıdan, olumsuz düşünme, olumsuz davranma musibeti ikileştirir. Hem mal, hem can gider, hem de şuna-buna atf-ı cürümde bulunulursa din-iman gider. Kelimenin tam anlamıyla خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْأٰخِرَةَ[2] *dünyada da ahirette de kaybeden* insanlar arasında yerini alır...

Hâsılı, Allah tarafından gelen belâ ve musibetlerin bizim düşüncelerimiz ve davranışlarımızla çok ilgisi vardır. O hâlde sadece ülkemizde değil, bütün dünyada sarsıntıların, sellerin, fırtınaların durmasını istiyorsak, topyekün

yeryüzünü ihya, imar ve ıslah gayreti göstermeli, gösterip Kur'ân'ı temsil etmeliyiz ki, bu belâlara karşı şemsiye vazifesi görebilelim.

Son olarak, babamdan dinlediğim, mevsuk kitaplarda ise görmediğim bir hususu arz etmek istiyorum:

Allah bir beldenin altını üstüne getirmeyi kader planında yazmış; derken kaza vakti gelmiş. Tam o esnada bir çocuk, annesi hamur yoğururken bir ihtiyacından dolayı çığlık çığlığa bağırmaya, ağlamaya başlamış. Annesi ellerini temizleyip onun yanına gidinceye kadar biraz vakit geçmiş. Bu arada anne çocuğuna karşı şöyle sesleniyormuş: "A be evladım, ne öyle çılgınca bağırıyorsun? Allah bile bir ülkeyi helâk ederken bu kadar acele etmez."

İşte bu söz üzerine, Cenâb-ı Hak atâsı ile kaderi bozmuş ve o ülkeyi helâk etmemiş. Görüldüğü gibi Allah'a bir yöneliş, bir teveccüh, bir güzel hâl ve tavır, böylesi ilâhî atâların meydana gelmesine vesile olabiliyor. Ancak insanlar, O'na karşı firavunlardan daha mütemerrit davranıyorlarsa... Evet bu şart cümlesinin cevabı yok.

Yâ Rab! Sen merhametlilerin en merhametlisisin. Merhametini üzerimizden eksik etme. Hususiyle merhametini, bizleri mükemmel insanlığa yönlendirmesi şeklinde tecellî ettir. Âmin!

1 Hûd sûresi, 11/117.

2 Bkz.: Hac sûresi, 22/11.

İSLÂM'I TEBLİĞ VE KİTLE İLETİŞİM VASITALARI

Soru: Bugünkü gelişmelere rağmen hâlâ İslâm'ın ulaşamadığı veya yanlış takdim edildiği yerler var. Buradaki insanlara İslâm mesajını ulaştırma adına kitle iletişim araçlarının önemi hakkında bizleri aydınlatır mısınız?

İslâm'ın evrensel mesajının "âfâk-ı âleme" intikal ettirilmesini, kitle iletişim araçlarına bağlamak -zannımca- doğru değildir. Çünkü yaklaşık bir asırlık mazisi olan bu araçlardan önce de İslâm vardı ve İslâm'ın mesajları, o günkü Müslümanlar tarafından dünyanın dört bir yanına götürülüyordu. Hususiyle, kendileriyle her zaman iftihar ettiğimiz bizim altın cedlerimiz, onu arızasız olarak her tarafa ulaştırabiliyordu.

Yalnız tv, radyo, gazete ve mecmualar yani yazılı ve görsel bütün unsurlarıyla medya, İslâm'ı tebliğ işine sürat kazandırabilir. Evet, Efendimiz'in mucizevî beyanıyla ifade ettiği "tekârüb-ü zaman ve tekârüb-ü mekân"ın yaşanmasına ve böylece dünyanın küçük bir köy hâline gelmesine vesile olabilir bu araçlar. Nitekim olmuştur da. Günümüzde bir taraftan dünya küçülürken diğer yandan da zamanın hızı aşılmaya çalışılmaktadır. Evet, insanlar duygu ve düşüncelerini bu vasıtalarla çok daha rahat ve kolay bir biçimde intikal ettirebilmektedirler. İnşâallah, mükellefiyet olarak Rabbimiz'in üzerimize yüklediği İslâm'ı tebliğ vazifesini bu araçlardan istifade ile bizler de yerine getirebilir ve bu sürat çağına bizler de bir şeyler fısıldayabiliriz.

Ancak burada ayrı bir hususa temasta yarar görüyorum. Gerçi bu husus soruda doğrudan doğruya ifade edilmiş olmasa da, dolaylı yoldan soruyla irtibatı olduğu için, bence önemlidir ve üzerinde ne kadar konuşulsa israf-ı kelâm edilmemiş olur.

Evet, bu araçlar, İslâm'ı tebliğ işini kolaylaştırma ve hızlandırmanın yanında, onu temsil işinde yeterli sayılmazlar. Zira İslâmî mesajın, duyguların, düşüncelerin ifade edilmesinde temsil, daima tebliğin önünde olagelmiştir. İslâm tarihi boyunca bu, hep öyle olduğu gibi bundan sonra da öyle olmaya devam edecektir. Evet, 14 asırlık İslâm tarihinin kritiğini yapanlar ve Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatına siyer felsefesi açısından yaklaşanlar, İslâm'ı temsil üzerinde çok durmuş, hatta İnsanlığın İftihar Tablosu'ndan sonra İslâm'ın o denli seviyeli olmayışını da hep temsil eksikliğinde görmüşlerdir.

İsterseniz soruda olmamasına rağmen işaret ettiğimiz bu hususu biraz daha açalım: Allah Resûlü'nün temsil hüviyeti dikkatle incelenmeye değer bir husustur. O, bir Batılının da ifade ettiği gibi, başladığı perdede işi bitirmiştir. 23 senelik peygamberlik hayatında şartların olabildiğine değişmesi, O'nda her hangi bir değişiklik meydana getirmemiş, getirememiştir. Yaşamadığı şeyi söylememiş, aksine hep yaşadıklarını seslendirmiştir. Öyle ki, dost düşman O'nu yaşadığı hayatı ile tanımış ve yaşadığı hayatı ile kabul etmiştir. Ayrıca O'ndan hayatın, fıtratın, kâinatın cârî kanunlarına ters bir şey sâdır olmamıştır.

O'nu takip eden dönemlerde de, Hulefa-i Raşidîn hariç, Osmanlılara kadar bu meseleyi iyi anlayan ve anladığını hayata tatbik eden bir başka millet çıkmamıştır. Onun için bu meselenin farkında olan niceleri Osmanlıları hep takdirle yâd eder. Meselâ Muhyiddin İbn Arabî, "Şecere-i Numaniye"sinde diyor ki, sahabe-i kiramdan sonra, Allah'ın muradını en iyi şekilde yerine getiren Osmanlılardır."

Evet, Osmanlı bizim şimdilerde hecelemeye başladığımız müsamaha, tolerans, diyalog... vs'yi devlet çapında en mükemmel şekilde temsil ediyordu ve bu engin ufukla, Hristiyan ve Yahudilere varıncaya kadar hemen herkese mesajını rahatlıkla sunabiliyordu. Bakın; Osmanlı'nın yıkılışının ardından onca yıl geçmiş; ama biz bütün dünya ile beraber hâlâ Osmanlı diyoruz. Sırpların zulmü ile ezilen Boşnaklar Osmanlı diyor.. ekonomik, siyasî, kültürel emperyalizme maruz kalan Kuzey Afrika ülkeleri Osmanlı diyor.. Orta Doğu bir türlü durma bilmeyen anarşik hâdiselerin diliyle Osmanlı diyor... hâsılı eski Osmanlı coğrafyasında bulunan hemen her ülke, şimdilerde hep onu telaffuz ediyor. Hatta bugün, "yeni dünya düzeni" deyip vizyona koydukları oyunun altında kalan ve bir türlü çıkış yolları bulamayan bütün Batı dünyası da Osmanlı demektedir. Demek ki Osmanlılar, emperyalist düşüncelere girmemiş, o ülke insanlarına karşı asimile faaliyetlerinde bulunmamış, soykırım yapmamış ve İslâm'ın ruhunu çok iyi kavrayarak, onu öyle mükemmel temsil etmişler ki, dünyanın değişik bölgelerinde hâlen aranan insanlar konumunda bulunuyorlar.

Evet, daha önce de çeşitli vesilelerle ifade etmeye çalıştığım gibi, biz geçmişte engin bir Müslümanlık yaşamışız. Yani İslâm'ın yoruma açık yönlerini fıtratla uyum içinde öyle bir yorumlamışız ki, Asr-ı Saadet'ten bu yana bizim gibi başka bir millet çıkmamış. Hadiste, fıkıhta, tefsirde, kelâmda yetiştirdiğimiz dâhi imamlar sayesinde hep farklı olabilmiş ve hep farklı kalabilmişiz. Öyle ki, Buharîler, Müslimler, Tirmizîlerden tutun Ebû

Hanifelere varıncaya kadar, bütün insanlığı kucaklayan bir anlayışın alperenleri hep bizden çıkmış.

İnsan, bu hususun ehemmiyetini, yurt dışına çıkıp, teferruata ait kavgaların verildiğini görünce veya haşin, sert, katı, bağnaz bir kısım tipleri müşâhede edince daha iyi anlıyor. Onun için ben, bazı kesimlerce tenkit edileceği ihtimalini de nazara alarak Türklerin yorumladığı mânâda, o enginlikte bir anlayışa "Bizim Müslümanlığımız" demekte bir beis görmedim ve görmüyorum. Elbette ki, bu düşünceye, İslâm'ın evrenselliğine toz kondurabilir, gölge düşürebilir diye itiraz edenler çıkacaktır. Tekrar ediyorum; bana göre, "İslâm'ın yoruma açık yönlerini evrenselliğe en uygun olarak sadece milletimiz yorumlamıştır." düşüncesi mübalâğa olmasa gerek.

Evet, bizde, Mısır'da, Hindistan'da, Suud'da yetişen âlimler ölçüsünde âlim yetişmemiş olabilir. Ama onun bayraktarlığını yapma bu millete nasip olmuştur. Tabiî ki bu da baskıcı ve dayatmacı bir zihniyetle değil, müsamaha, af, tolerans ve diyalog yolları ile milletlerin gönlüne girmekle gerçekleşmiştir. Bu itibarla da, "Müslümanlık bu ise, hepimiz Müslümanız." demiştir pek çokları.

Şimdi, günümüzün aydın nesilleri, ahir zaman kudsîleri bu davayı İnsanlığın İftihar Tablosu, O'nun Raşid Halifeleri ya da Osmanlılar ölçüsünde temsil ederek, bu uğurda kitle iletişim araçlarını da rantabl kullanabilirlerse, bütün insanlığa Müslümanlık adına söylenmesi gerekli olan şeyleri bir kere daha söyletmiş olacaklardır.

Şahsen ben, bu konuda fevkalâde ümitvârım. İslâm dünyasının büyük mütefekkiri Mâlik b. Nebi'nin "Eğer İslâm dünyasının batısında Türk toplumu olmasaydı, bugün İslâm dünyası yoktu." diye tebcil ettiği o kutlu neslin torunlarının, bu işi yapacaklarına inancım tamdır. Daha şimdiden bu nesil, değişik kültürlerin birleşmesine ve bir kültür bulamacının meydana gelmesine vesile olacak adımları attı bile.. attı ve Küçük Asya ile Büyük Asya'nın birleşmesinin altyapılarını hazırladı.

Evet, iktisadî, sınaî, ticarî... hemen her alanda büyümemizin, sebepler planında garantisi olan faaliyetleri işi milletine hizmet olan bu adanmışlar gerçekleştirme yolundadır. Bunlar, ta Moğolistan'a varıncaya kadar bütün Orta Asya'da olduğu gibi, Avrupa'nın hemen her ülkesinde, Amerika'nın çeşitli eyaletlerinde, Afrika'nın bazı bölgelerinde okullar açmışlar ve hatta şimdilerde, Yeni Zelanda, Kuzey Kore, Güney Amerika ve Çin'de bile millî kültür ve birikimlerimizi o ülkelerin insanlarıyla da paylaşmaya çalışmaktadırlar.

Evet, bu çağın kudsîleri dünyanın dört bir yanına dağılarak insanî normlar üstünde bir fevkalâdelikle vazifelerini yapıyorlar. Öyle ki, kendi duygu, kendi düşünce atkıları üzerinde, bütün insanlık tarafından kabul görecek bir dantelâ örüyorlar ve insanlığa yeni bir kültür anlayışı sunuyorlar. Bu arada, kitle iletişim araçları da -inşâallah- bu işe hız kazandıracaktır. Ama kat'iyen unutmayalım ki, evvel ve âhir bu iş, gücünü tebliğden ziyade temsilden, yani anlatılanların yaşanılmasından alacaktır.

DÜNDEN BUGÜNE BATININ İSLÂM'A YAKLAŞIMI

Soru: Ahir zamanda İslâm Batıdan doğacak deniyor. Şu anda görebildiğimiz kadarıyla Batılı İslâm'a sempati ile bakmıyor. Nasıl değerlendiriyorsunuz?

Batı dünyası, kadimden bu yana İslâm'a hiçbir zaman sıcak bakmamış ve ona karşı hiç mi hiç alâka duymamıştır. İslâm'ın ilk zuhuru itibarıyla Batı, ona günümüzden daha çok muhtaç idi. Ne var ki, bu karanlık dönemde bütün Batılılar kör bir taassup uğruna, İslâm'a sığınacaklarına, antikiteyi İslâm'ın karşısına çıkarmış ve çok önemli bir fırsatı kaçırmışlardır. Evet, onlar, geçmişteki şanlı ve muhteşem tarihlerine sığınarak, onunla İslâm'a karşı koymuş ve böylece yeni bir düşmanlık süreci başlatmışlardır. Bu önemli yanılmayı ve hüsranı aşağıdaki sebeplerle hulâsa etmek mümkündür:

Her şeyden önce, bu dönemde Hristiyanlık, maksadı aşan bir tavırla İslâm'a karşı olabildiğine mutaassıbâne davranmıştır. Dinler ve mezhepler arasında bir kısım farklılıkların olması ve bu farklılıkların bazı çekişmelere sebep olması tabiî karşılanabilir. Ancak Hristiyanlık, İslâmiyet'e ve Müslümanlara karşı hiçbir zaman itidali koruyamamış ve çok sert tavırlar almıştır. Bu katı taassup sebebiyle de Müslümanlarla Yermük, Mute gibi yerlerde savaşmış.. ve daha sonra da, her fırsatta Müslümanların üzerine Haçlı seferi düzenlemiş ve ne kendi rahat eylemiş ne de başkalarına huzur vermiştir. Hâsılı, Batı insanı, kendisini İslâm'a karşı sürekli olumsuz bir gerilim içinde tutmuş ve neticede bu yüce dine karşı hep kinle, nefretle kapalı kalmıştır.

Bu arada, Müslümanların İslâmiyet'i hakkıyla temsil edememelerini zikredebiliriz. Evet, İslâmiyet ve onun zengin kültürünün insanlar üzerinde iz bırakabilmesi için, Müslümanlar tarafından çok iyi bir şekilde yaşanması ve temsil edilmesi gerekmektedir. İslâmiyet'i Müslümanların şahıslarında tanımaya çalışan Batılı için, bilhassa yakın tarih itibarıyla gördüğü manzara hiç de hoş değildir. Zira bu tali'siz dönemde Müslümanlar fakir, olabildiğine bilgisiz (Müslümana saygısızlık olmasın diye 'cahil' diyemiyorum), görgüsüz ve tefrika içinde, hatta gruplar hâlinde birbirini yiyen yığınlar görüntüsü arz etmektedir.

Böyle bir temsil, Batılıya "Müslümanlık, araştırılmaya ve üzerinde durulmaya değer bir din." mülâhazası veremezdi; vermedi de. Dolayısıyla İslâm'ı temsildeki bu seviyesizlik, Batılının İslâm'a karşı geçmişten tevarüs

ettiği o kötü imajı biraz daha pekiştirdi. Bu itibarla da o, dün olduğu gibi, bugün de İslâm'a karşı asla sempati duymadı ve duyamadı. Zaten Hristiyan misyonerler böyle olmasını istedikleri ve şu anda dünya medyası da bunu böyle planladığı için, dünden bugüne devam edegelen olumsuz tavırlar, daha bir şiddet kazanarak sürüp gitti. Batının İslâm'a karşı sempati beslemesi ve ön yargısız olabilmesi, her şeyden önce salim bir mülâhazayla bu meseleye yaklaşmasını gerektirir. Oysa Batı, Müslümanlığa sıcak bakmayı her zaman kendisi için bir kayıp saymış ve sekiz-on asırdan beri devam edegelen düşmanlığından hiçbir zaman taviz vermemiştir.

Devletler platformunda çok geniş bir coğrafyayı içine alacak şekilde İslâmiyet'e karşı bir sempatinin oluşması, hiç şüphesiz zaman isteyen bir mevzudur. Bazı âlimler, ahir zamanda güneşin batıdan doğacağını haber veren hadis-i şerifle İslâm'ın batıdan bir güneş gibi doğuşunu anlamışlardır. Türkiye'de Süleyman Efendi Hazretleri ve talebeleri bu yorumu yaptıkları gibi Bediüzzaman'ın talebelerinin de bu mânâda yorumları söz konusudur. Nitekim Bediüzzaman Hazretleri İstanbul'da bulunduğu sırada, Mısır Camiü'l-Ezher Üniversitesi reislerinden meşhur Şeyh Bahît Efendi'nin Bediüzzaman'ı ilzam için, Ayasofya Camii'nden çıkıp bir çayhaneye oturulduğunda, diğer âlimlerin de hazır olduğu bir anda ona sorduğu "Avrupa ve Osmanlılar hakkında ne diyorsunuz, fikriniz nedir?" şeklindeki sorusuna Üstad'ın; "Avrupa, bir İslâm devletine hamiledir, günün birinde onu doğuracak; Osmanlılar da Avrupa'ya hamiledir, o da (vakti geldiğinde) onu doğuracak." cevabını vermiştir. Cevap vermiş ve Şeyh Bahît'i hayrete düşürmüştür.

Tabiî ki devletler arası bu türlü istihaleler uzun zaman ister. Bununla birlikte fırsat henüz kaçmış değildir. Bizim hesabımıza bu yüksek idealin gerçekleşebilmesi için henüz yeterli vakit fevt olmuş sayılmaz. Hatta şimdilerde, güneşin batıdan doğuşu, geçmişe nispeten daha güçlü bir ümitle beklenebilir. Zira bugün Batıda; "İsevîyim ama Hz. Muhammed'in de Hz. İsa gibi Allah'ın Resûlü olduğunu kabul ediyorum." diyenlerin sayısı hiç de az değildir. Ve yine bugün Batı dünyasında, İslâm'ı arayan pek çok aşina gönül ve salim düşünce sahibi mütefekkir ve geniş kitleler vardır.

İşte zikrettiğimiz bütün bu hususlar, zuhur edecek bir fecr-i sadıkın şafak emareleri sayılabilir. Böyle bir atmosferde bize düşen, büyük bir vazife şuuru içinde, kavlî dualarımızın yanında fiilî dualarımızı da en güzel şekilde eda etmek ve bir yarım asır, belki de bir çeyrek asır daha ümit ve sabırla beklemektir. Bekleyelim ve görelim, "Gün doğmadan meşîme-i şeb'den neler

doğar.”

İSLÂM'DA "HAKLAR" MESELESİ

Soru: İslâm'da "insan hakları" mevzuunda bizlere neler söyleyebilirsiniz?

İslâm, evrensel bir dindir. Dolayısıyla İslâm'ın "haklar" meselesine verdiği ehemmiyet ve bakış açısı, bütün varlığı kuşatır mahiyettedir.. evet o, bütün "haklar"ı koruma altına almıştır. Öyleki onun "haklar" mevzuundaki bu geniş perspektifinden insanların yanı sıra hayvanların bile yararlanmaları söz konusudur.

Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayat-ı seniyyelerinde, bu konuyla alâkalı pek çok örnek bulmak mümkündür:

Bir keresinde O, bir muharebeden dönüyordu. Dinlenme vaktinde, sahabeden bazıları bir kuş yuvası görmüş ve yuvadaki yavruları alıvermişlerdi. Tam o sırada anne kuş geldi ve yavrularını onların elinde görünce, onların başlarında pervaz etmeye başladı. Allah Resûlü bu duruma muttali olunca fevkalâde celâllendi ve hemen yavruların yuvaya konulmasını emir buyurdu. Sadece Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu misaldeki heyecanı bile, İslâm'ın -diğer konularda olduğu gibi- "hak" mevzuunda her şeyi kucaklayan bir sistem olduğunu ispata kâfidir ve bir başka sistemde bu seviyede engin bir "hak" düşüncesini bulmak da mümkün değildir.

Kur'ân-ı Kerim, bir insanı öldürme mevzuunu, bütün insanlara karşı işlenmiş bir cinayet şeklinde ele alır ve.. *"Kim, bir cana kıymamış ya da yeryüzünde bozgunculuk yapmamış olan bir kimseyi öldürürse, sanki bütün insanları öldürmüş gibidir. Kim de onu(n hayatını kurtarmak suretiyle) yaşatırsa, bütün insanları yaşatmış gibi olur."*[1] buyurur.

"Hak" mevzuundaki bu hassasiyeti hiçbir dinde, hatta hiçbir modern hukuk sisteminde bulmak mümkün değildir. Evet, İslâm, bu meselede çok titiz davranmış ve bir insanın öldürülmesini, topyekün insanlığın öldürülmesine denk tutmuştur. Gerçi Kur'ân ve Sünnet'te isim tasrih edilmese de; Tevrat kaynakları itibarıyla Hz. Âdem'in çocukları olan Habil ve Kabil olduğunu anladığımız *"Nefsi, onu kardeşini öldürmeye çağırdı, (o da nefsine uyarak) onu öldürdü, ve kaybedenlerden oldu."*[2] âyetiyle Kur'ân kardeşini öldüren ilk kâtilin kötü akıbetine dikkat çeker.

Kur'ân-ı Kerim başka bir sûrede haksız yere birini öldüren insanın ebedî Cehennem'de kalacağını vurgular ve: *"Her kim bir mü'mini kasten öldürürse -onun cezası-, içinde sürekli kalacağı Cehennem'dir. Allah ona gazap etmiş,*

lanet etmiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır."[3] der. Böyle bir mülâhaza ile beraber, burada âyetteki خَالِدًا kelimesinin altını bilhassa çizmek isterim. Zira burada, أَبَدًا lafzı eklenmeden sadece خَالِدًا ifadesi kullanılmıştır. Kur'ân-ı Kerim'in başka âyetlerinde "ebedî" mânâsına أَبَدًا kelimesi de kullanılmaktadır. Her şeye rağmen, âyette kullanılan خَالِدًا lafzından hareketle İbn Abbas ve ondan sonra gelen tâbiîn imamlarından bazılarının, Allah'ı inkâr edenler gibi, insanı öldüren bir kâtilin de ebedî azaba müstahak olacağı şeklinde yaklaşımları vardır ki, insan haklarının önemini ifade etme bakımından çok mühimdir.. ve İslâm'da "insan hakları sistemi" de bu esaslardan hareket edilerek geliştirilmiştir.

Nitekim Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) sahih hadisleriyle beyan buyurdukları gibi, bir insan, kendi canı, aklı, malı, nesli ve dini uğrunda ölürse şehit olur. Buna göre aynı zamanda bu hususlarda mücadele verme cihad sayılmıştır. Dünyadaki bütün hukuk sistemlerinde temelde bu beş esasın birer umde olarak kabul edildiği ve korunduğu da bir vâkıadır. Bu konu, bizim hukuka esas teşkil eden usûl kitaplarımızda da mevcuttur. En başta din gelir ve onun mutlaka korunması gerekir. Ondan sonra da diğer esaslar gelir ki her biri korumakla mükellef bulunduğumuz hayatî esaslardandır.

İşte İslâm, insan haklarına bu temel prensipler açısından yaklaşır ve her ferdi, onları muhafaza ve müdafaa etmekle mükellef kılar. Bu itibarla da böyle bir dinde kat'iyen insan haklarının ihmal edildiği söylenemez. Ayrıca, sadece İslâm dinindedir ki insan Allah'ın halifesi unvanıyla taltif edilmiş ve ona bahşedilen bu yüce pâye sayesinde onun eşyaya müdahale etmesine izin ve imkân verilmiştir. Ve yine İslâm'da insan; kendini ve neslini koruma, çalışma ve teşebbüs hürriyeti gibi hürriyetlerle serfiraz kılınmıştır. Öyle ki, ne bu konuyla alâkalı başka sistemlerin getirdiği prensiplerle İslâm'ın karşısına çıkmak ne de meselenin herhangi bir olumsuz yanını göstermek mümkün değildir.

Evet, insana gerçek hak ve değeri İslâm vermiş ve onun bütün haklarını muhafaza altına alarak ona sahip çıkmıştır.

1 Mâide sûresi, 5/32.

2 Mâide sûresi, 5/30.

3 Nisâ sûresi, 4/93.

EFENDİMİZ'İN (sallallâhu aleyhi ve sellem) VE SAHABENİN BEŞER OLMA ÖZELLİKLERİ NASIL ANLAŞILMALIDIR?

Soru: Efendimiz ve sahabenin hata yapması ile ilgili olarak günümüzde ortaya atılan sözde düşünceler hakkındaki mütalâalarınız nelerdir?

Son zamanlarda Efendimiz'in de bir beşer olduğundan yola çıkılarak, O'nun ve etrafındaki insanların da hata yapmış olabilecekleri vurgulanmaktadır.

Gerçi, bütün insanların hata yapabileceği bizzat Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından haber verilmiştir. Meseleye bu yönden bakacak olursak, onların da bu kaidenin içine girmesi gayet tabiîdir. Ancak, onların hatalarını, bizim gibi sıradan insanların hataları ile aynı seviyede değerlendirmek doğru değildir. Üstad'ın On Beşinci Mektup'ta belirttiği gibi, sahabenin kendi aralarındaki çekişmeleri bile, içtihat hatalarından kaynaklanmaktadır.

Meselâ; Hz. Ali (radıyallâhu anh) ile Hz. Muaviye (radıyallâhu anh) döneminde cereyan eden hâdiselerde, bazı sahabiler Hz. Ali tarafını tutup o grupta savaşa katılırken, bazıları da evlerinde oturmayı tercih etmişlerdir. Hz. Ali'nin (radıyallâhu anh) yanında yer alanlara, neden o grupta yer aldıkları sorulduğunda: " *'Efendimiz, bir yerde iki imam olursa birini öldürün!'* demiştir. Madem önce Hz. Ali'ye biat edildi, öyleyse ondan sonra çıkan kişi öldürülmelidir veya o insan gelip asıl imama biat etmelidir…" diyerek, kendilerinin Hz. Ali tarafını tutma sebeplerini açıklamışlardır.

Diğer taraftan, İbn Ömer gibi kendi evlerinde oturan sahabilere; neden Hz. Ali tarafını tutmayıp, kendi evlerinde oturdukları sorulduğunda da: Efendimiz, " '*Fitneler bir gün deniz dalgaları gibi toplum içinde yürüyecek* (Başka bir hadiste, *'Evlerinizin arasına fitnelerin yağdığını görüyorum.'* şeklindedir), *o dönem geldiğinde kılıcınızı kırıp, evinizde oturunuz.'* buyurmuştu. Bundan dolayı da kendi evimde oturmayı tercih ettim." demişlerdir.

Görüldüğü gibi, her birinin davranışlarını temellendirdikleri bir kısım delilleri var. Evet, Efendimiz'in *"İçtihat edip hata eden insana bir, isabet edene de iki sevap vardır."* fehvâsınca bütün ömürleri doğrunun yanında geçen, bu kudsî insanların davranışları, -velev ki yanlış da olsa- onlara hep sevap kazandırmıştır. Dolayısıyla onların bu hâllerini, bizim davranışlarımızla karşılaştırmanın ciddî bir iltibas olduğu kanaatindeyim.

Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hata etmesi meselesine gelince; tabiat-ı beşer icabı, O da hata edebilir. Bu O'nun bir beşer olmasından dolayı

da, tabiî karşılanmalıdır. Ancak O, daima teşrî makamında bulunduğu için, Cenâb-ı Hak, O'na hata etme fırsatını hiçbir zaman vermemiş veya O'nun yapmış olduğu hatayı, -onların hatalarını حَسَنَاتُ الْأَبْرَارِ سَيِّئَاتُ الْمُقَرَّبِينَ çizgisinde değerlendirmek lâzımdır- hemen düzeltmiştir

Bu vesileyle günümüzde yer yer: "Allah Resûlü de beşerdi, O da hata yapmıştır…" türünden serdedilen düşüncelerin, masum görülmemesi gerektiği kanaatindeyim. Zira bu tür mülâhazaların mebdei, fukaha-i kiramı küçümsemekle; هُمْ رِجَالٌ نَحْنُ رِجَالٌ "Onlar da insandı, biz de insanız." sözleriyle başlamıştı. Ebû Hanife, İmam Şafiî.. ne olacak dendiği dönemde ben, bu iş bir gün sahabenin ve Allah Resûlü'nün de sorgulanmasına gidip dayanacağı endişemi izhar etmiştim. Şimdi sadece onlar değil, maalesef bazı çevrelerce Kur'ân sorgulanmaktadır. Ve tabiî, bugün pek çok insanımız, bu kabîl virüslerle ruh hastasıdır. Bana göre o büyükleri küçümseyenler, değil Ebû Hanife, onun bir talebesi ile karşılaşsa idiler, o küçük dillerini yutup tazimle onun ayaklarına kapanacaklardı.

Konuyla alâkalı olması bakımından bir olayı anlatmak istiyorum. Bir ara Tokat'ın Artova kazasında zayıf, çelimsiz bir yapıya sahip eski belediye başkanı Şerif Bey isminde birisiyle tanışmıştım. Ben eskiden, çocukluğumda tuttuğum güreşlerde hiç yenilmediğimden bahsettim. Bunun üzerine o da hayatı boyunca güreşte hiç yenilmediğini söyleyiverdi. Bunu duyunca etraftakiler şaşkınlığa gömülmüşlerdi. Bu kısa şaşkınlık döneminden sonra Şerif Bey: "Çünkü hayatımda hiç güreş tutmadım." deyiverdi. Tabiî hepimiz güldük. Evet, şu zamanda o büyük insanlara atıp tutmak kolay, ne var ki, günümüzün bu ucuz kahramanları kendi dönemlerinde zirve olan o imamlarla eğer karşılaşsa idiler güçlü bir pehlivan karşısında cılız bir insanın güreşmesi gibi komik duruma düşeceklerdi.

Hâsılı, onların hatalarıyla kendi hatalarımızı aynı seviyede tutmanın yanlış olacağı ve bu tür düşüncelerin arkasında art niyetlerin yattığı; o bakımdan da bu mülâhazaların masum görülmemesi gerektiği kanaatindeyim.

BİR KERE DAHA TEBLİĞ USÛLÜ

Soru: Kur'ân-ı Kerim'de insanların, kendilerine gelen ilâhî mesajlar karşısında: "Biz bunları daha önceden duymamıştık, bunlar uydurmadan başka bir şey değildir." diyerek tepki gösterdiklerine ve şiddete başvurduklarına parmak basılıyor. Ruhunun ilhamlarını dünyanın dört bir tarafına ulaştırmak niyet ve azminde bulunan bizler de bu tür tepkilerle karşılaşma durumundayız. Bu mevzuda takip edilecek metod ve düsturlar nelerdir?

Kur'ân-ı Kerim'de, bazı saf ve muhakemesiz insanların; *"Daha önce atalarımız ve dedelerimizden böyle bir şey duymadık."*[1] dedikleri anlatılmaktadır ki, bütün firavunların, nemrutların ve diğer mütemerritlerin, müstebitlerin temerrüt ve diyalektik psikolojisiyle, aynı düşünce içinde hareket ettiklerini görmek mümkündür. Hırçın ve inatçı bir çocuğa herhangi bir mesele hakkında "Bu böyledir." dendiği zaman kalkıp mantık dışı ve sırf inat olsun diye "Hiç de öyle değildir." demesi gibi, Allah Resûlü'nün: "Tevrat'ı indiren Allah'tır. İncil'i, Kur'ân'ı indiren de Allah'tır." diye önemli bir gerçeği beyan etmesi karşısında, o insanların baş kaldırıcı bir edayla "Allah hiçbir şey indirmedi." demeleri tipik bir hasta ruh hâletinin ifadesinden başka bir şey değildir. Hz. Musa'nın (aleyhisselâm) halkı irşadı karşısında mağlubiyet psikolojisi içine giren firavunun, *"Bırakın beni, Musa'yı öldüreyim; (kurtarabilirse) Rabbine yalvarsın! Çünkü ben onun dininizi değiştireceğinden veya içimizde fesat ve bozgunculuk çıkarmasından korkuyorum."*[2] demesinde de yine aynı hâlet-i ruhiyeyi müşâhede etmek mümkündür.

Aslında, günümüzdeki birtakım insanların "Benim dedem de namaz kılardı, benim annem de başörtülüydü; ama ben sizin gibi aşırı gitmiyorum, benim gönlüm temizdir." vs. deyip bir de karşısındakine "-cı,-cu" kuyruğunu takması aynı temerrüt ve psikolojisinin modernizasyonundan başka bir şey değildir. Bütün bunlar eski mantıkçıların çok da iltifat etmedikleri mugalata ve karşı tarafı aldatmaya matuf israf-ı kelâm türünden şeyler olsa gerek.

Evet, Kur'ân ve Sünnet'te, iman ile İslâm arasındaki bir kısım farklılıklardan bahsedilmiştir ama, "imancı", "İslâmcı" gibi "-cı'lı,-cı'sız" ayırımına rastlamak mümkün değildir.

Onlar "Geçmişte böyle bir şey yoktu." vs. dediğinde, biz de çevirip şöyle diyebiliriz: "Biz, inkâr eden insanlar tarafından söylenen bu lafları o kadar çok

duyduk ki, bugün duymamız kadar tabiî bir şey olamaz ve gelecekte de duymamız mukadderdir."

Hasım dünyanın tarih boyunca sergilediği tavır, aynı üslûpla günümüzde de sergileniyor ve gelecekte de sergilenmesi mukadderse ve onlar bu tavırlarını şiddet kullanmaya kadar götüreceklerse, Kur'ân'ın hadimleri de maruz kalacakları sıkıntılara karşı, önceden sabır ve mülayemetle hazırlıklı olmak zorundadırlar. Gelecek hakkında teminat almış değiliz; her şey fevkalâde iyi de olabilir; çok şiddetli fırtınalar da esebilir. Ve şayet fırtınalar esecekse, işte o zaman sabr u sebatı kuvvetli olanlar, azmi, cehdi, gayreti, ikdamı tam ve meseleyi bir imtihan sırrı şuuruyla ele alanlar o fırtınanın şiddet ve tazyikine göğüs gerebilecek ve yarınlara yürüyebileceklerdir. Kim bilir, belki de şartlar bu çığırı ilk açan çilekeşlerin dönemindekinden daha ağır da olabilir; olabilir de, bu yola gönül verenler "Keşke ölseydim de bu günleri görmeseydim!" diyebilirler. Yine, kim bilir, belki o gün yerin altı üstünden daha fazla arzu edilir hâle gelebilir; dolayısıyla da, şimdilerde böyle bir imtihan sırrını gözardı edenler elenip giderler.

O gün kimileri korkuyla elenecek, kimileri ikbal hırsına kendini kaptırdığından dolayı elenecek, kimileri şöhret marazıyla elenip gidecek.. bencillikten dolayı elenenler olacak. Bu işe ilk başladığı dönemdeki ihlâs ve samimiyetini koruyamadığından dolayı elenenler çıkacak; çıkacak, zira şimdiye kadar ne enbiyâ-ı izâm, ne evliyâ-i fihâm, ne asfiyâ-i kiram, ne müctehidîn-i izâm, ne müceddidîn-i kiram hiçbirisi böyle tekdüze yürüyerek hedefe varamamıştır.. varamamış ve defaatle imtihana tâbi tutulmuş, kaç defa elenmiş ve neden sonra gidip hedefe ulaşmıştır. Tekrar arz edeyim ki bu iş, elli defa imtihan vermiş, elli defa Allah'a karşı vefa ve sadakatini ispat etmiş insanların işidir.

Bu baştan böyle kabul edilmeli ve sonradan "Ne oluyor?" denmemeli. Zira bu ifade, Allah'ın takdirini tenkide açık, kazaya razı olmayan insanların ve daha doğrusu kâfirce düşüncenin ifadesidir. Son asrın müceddidi, gelecek olan tazyik hususundaki endişesini ifade ederken "Dilerim Cenâb-ı Hak bize pahalıya satmasın." der. Ne var ki, böyle bir şeye malik olmak için mal da verilir, menal de verilir. Bu iş her kişinin işi değil, er kişinin işidir. Bu iş, hiç başı, dişi ağrımayan hazırcıların omuzlayacağı kadar hafif bir iş de değildir. Kim bilir belki gelecekte, yığın yığın sıkıntılar üstümüze tıpkı karabasan gibi çökecek ve defaatle sarsılacağız. Belki ilk etapta onun şokunu yaşayacak ve belli bir süre mânâsını anlayamama şaşkınlığı içinde kalacağız. Ancak daha

sonra Cenâb-ı Hakk'ın icraatını esmâ veya sıfât dairesinden hayranlıkla temâşâ ediyor gibi seyredecek ve zevkten zevke ererek, kendimizden geçeceğiz.

Bazı ahvalde fertlerin birbirlerine sıkıca kenetlenmeleri onların kayıp düşmelerini önlediği gibi, geleceğin mutlu dünyasını imar etmeye azmeden ve yüce bir mefkûreye gönül verenlerin de hak ve hakikat etrafında kenetlenip ihtilaflara girmemeleri kaydırıcı, düşürücü sebeplere karşı öyle bir teminattır. Bunun içindir ki, her fert hakperest ve salih kullarla irtibatını mutlaka devam ettirmeli ve kardeşleriyle, sırf hak ve hakikat düşüncesiyle bütünleşmelidir.

Evet, millet ve din yolunda hizmet, hak âşığı ve vatanperver bir insanın tabiatının ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Yalnız böyle bir noktaya gelinceye kadar çeşitli merhaleleri aşmak gerekir. Meselâ namaz mü'minin en ciddî işidir. Fakat namaza ilk başlayan bir insan onu ciddî olarak eda etme hususunda evvelâ kendini biraz zorlar. Böyle bir ciddiyeti yakalayabilmek için belki yıllarca temrinat yapar ve en sonunda huşû ile namaz kılmaya muvaffak olur. Hatta eskiler bir adamın Allah'la irtibatının derecesini anlamak için onun namazdaki yatıp kalkışına, temkinine, Allah karşısında samimiyetle duruşuna bakar ve ona göre hüküm verirlerdi.

Ancak kazanılan böyle bir son merhalenin, belki yıllar süren bir temrinat meyvesi olduğu unutulmamalıdır. İlk kez oruç tutan bir kimse, iftar vaktine kavuşuncaya kadar akla karayı seçer. Fakat daha sonra tuttuğu oruçlarda bu ilk günkü kadar zorlanmadığı da bir gerçektir. Zira o artık oruçla bütünleşmiştir. İlk kez zekât verdiğinde "Yüreğim çıktı, gitti; neredeyse öleyazacaktım!" diyen insanlar, daha sonraları öyle bir hâle gelirler ki, Allah yolunda infak fırsatları doğduğu hâlde yardıma çağırılmayacak olurlarsa "Beni neden nasipsiz bırakıyorsunuz, nedir bana kastınız?" demeye başlar ve bu defa zekât vermedikleri için öleyazacak hâle gelirler. Zira artık onlar da vermeye alışmışlardır. İşte bu son nokta zekâtla bütünleşmenin ifadesidir.

Evet, nasıl ki ibadetlerimizde geldiğimiz bu doruk noktalar, zamanla ve temrinatla elde ediliyor; salih amellerle bütünleşme, dine ve millete karşı mesuliyet düşüncesiyle dolma ve salih kimselerle beraber olma meselesi de aynı ciddiyet ve aynı dikkati ister. Bu açıdan ibadet ü taatimizi, ihlâsımızı, yakînimizi, takva anlayışımızı diğer mü'minlere dayanarak hassasiyetle sürdürdüğümüz gibi, geleceğe ait gaileleri ve devâhiyi aşma mevzuunda da, yine sadıklarla beraber olma, bizim için çok önemli bir kalkan vazifesi görecektir.

Evet, bir taraftan Allah rızasını tahsil adına piştikten, salih amelleri ve dine,

millete karşı mesuliyet düşüncesini tabiat hâline getirdikten, diğer taraftan da arkadaşlarla beraber olduktan sonra -hafizanallah- muvakkaten Cehennem'e itecek de olsalar, birinin nazı geçeceği ve bu sayede diğerlerinin de necata ereceği hatırdan çıkarılmamalıdır.

Meselenin bir diğer yanı ise; Kur'ân ve iman yolunda yapacağımız hayırlı işlerle Allah'ın rızasını kazanmaya talip olan bizler, zannediyorum biraz işin özüyle alâkalı şeyleri ihmal eder gibi olduk. Bizim esas vazifemiz; müttakînden, zâhidînden, mukarrabînden, râdiînden, mardiyyînden, mahbûbînden, muhibbînden, sâfiînden, ulemâdan, sulehâdan olmaktır. Evet, a'zamî takvayı, a'zamî ihlâsı, a'zamî vera'ı hedefleyip onlara ulaşmaktır.

Hâl böyle iken, şimdilerde bütün bunlar bizim kavlî dualarımızda vird-i zebânımız değilse ve bunları fiilen yakalamaya çalışmıyorsak; hatta geceleri gündüzleri bu istikamette değerlendirmiyorsak, vücudumuzun mikroplara karşı mukavemeti yok demektir. Böyle olunca gün gelir korku bir virüs hâlinde vücudumuzda yuvalanmaya, Erzurumluların tabiriyle "cücüklemeye" başlar. Hele bir de şöhret, tenperverlik, çoluk-çocuk meftuniyeti önümüzü kestiği zaman bütün bütün yenik düşebiliriz. Hâlbuki böylesi tehlikelere karşı korunmanın en kestirme yolu ferdin zühd, takva ve ihlâs dairesi içinde yaşamasıdır.

Bakın asrın ruh ve beyin mimarına; o bir taraftan ümitşiken olmamak ve mübtedilerin kapıdan girmelerini sağlamak için "Takva; ferâizi yerine getirmek, kebâiri terk etmektir." derken, öte taraftan da "Her Nur talebesinin bir ölçüde a'zamî takvayı, a'zamî zühdü, a'zamî vilâyeti, a'zamî ihlâsı yakalama cehdi olmalıdır." der. Yani, ilki bu işin asgarîsidir, hedef ise a'zamîyi yakalamaktır... Evet işin başındaki o zat, şöhret yanı başına kadar geldiği zaman onu ayağın ucuyla itmiş, "Şöhret ayn-ı riyadır ve kalbi öldüren zehirli bir baldır. Eğer o belâya düşersen إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ de, kurtul!" demiş ve muvakkaten o işin rüyasını görmüş, rüyada onun ne büyük bir afet olduğuna şahit olmuş, sonra da hakikat âleminde ona karşı tavır alıp ihlâs ile, zühd ile, vera ile, o virüsü imha etme yolunu göstermiştir.

Evet, yılanların, çıyanların etrafını sarıp bir hayat boyu kendisini tehdit etmelerine mukabil korku onun ruhuna hiç misafir olmamıştır. Zira o, korkunun her çeşidine karşı savunma mekanizmasını çok iyi ayarlamıştır.

Sadece o mu? Elbette hayır. Bakın bu çizgide hayatını sürdüren Seyyid Kutub'a; hapishanede Nâsır'dan özür dilemesi istendiğinde "Bir mü'min, kâfirden özür dilemez." demiştir ve dilememiştir. Ne güzel ifade eder Alvar

İmamı:

Gülistân-ı muhabbet bülbülünden dersin al ey dil
Serindeki seâdet sünbülünden dersin al ey dil

Kamu âlemleri var eyleyen Allah'a teslim ol
Gözündeki hidâyet gülbününden dersin al ey dil
Rızık merzûka âşıkdır sana tâlib-i câlibdir
Bu gerden-i keremin fülfülünden dersin al ey dil
Sana cevr ü cefâ edenleri me'mur eden Hakk'dır
O mihnet-keş Ali'nin düldülünden dersin al ey dil

Hâsılı, sıkıştığımız zaman o mihnetkeşlerin hayat safahatını gözlerimizin önüne sermeli, duygu ve düşünce dünyamızı yeniden hallaç etmeli, onların bulunduğu âleme girip, onların seslerini soluklarını duymalıyız.

Hz. Üstad'a kadar gelen çilekeşler, o ve onun ilk saftaki has talebeleri kulağımıza "sebat" deyip fısıldayıp geçmeliler. Zübeyr Gündüzalp'in Afyon'da idamla yargılanacakları zaman yaptığı, dağları bile paramparça edecek müdafaası ne müthiştir ve bize metanet fısıldayan ne muhteşem bir hitabedir! Rabbim, çok kıymetli, çok pahalı, gerçek değerini sadece kendisinin bildiği ebediyetler değerindeki bu hazineyi bize gerçek değeriyle değil, altından kalkabileceğimiz karşılığıyla lütfeylesin!

1 Kasas sûresi, 28/36.

2 Gâfir sûresi, 40/26.

Üçüncü Bölüm
DİN EKSENİ ETRAFINDA

İRADE İNSANI OLMADA AŞILMASI GEREKENLER

Soru: Allah Resûlü'nü ümmeti hakkında endişeye sevk eden "şişmanlık, çok uyku, tembellik ve yakîn azlığı"ndan kastedilen nedir ve bunlar arasında bir telâzumdan bahsedilebilir mi?

Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadis-i şeriflerinde *"Ümmetim hakkında en çok korktuğum şeyler: Karın büyüklüğü (göbek bağlamak), çok uyku, tembellik ve yakîn (iman) azlığıdır."* buyurmaktadır. Hadiste belirtilen ve Nebiler Serveri'ni korkutan hususlar üzerinde önce kısa kısa durup, sonra bunlar arasındaki irtibata geçelim.

Göbek bağlamak; hadisteki ifadesiyle كِبَرُ الْبَطْنِ kendini gaflete salıp çok yiyen, yeme ve içmeyi gaye-i hayat edinen ve tabir caizse yemek için yaşayan ve tabiî bunun neticesi olarak da olabildiğine şişman olan insan demektir ki bu, Allah Resûlü'nün dünya ve ukbâ hayatları adına endişe duyduğu insanların birinci özelliğidir.

Çok uyumak: Aslında bu tabir izafîdir. Bugün bir insanın günde ne kadar uykuya ihtiyacı var diye hekimlere sorduğunuzda genellikle 5 saat cevabını alırsınız. Ve hekimler bunun ötesinde bir uykunun insan vücuduna zarar verebileceği üzerinde ısrarla dururlar. Kaldı ki bu meseleye hekimlerin yanı sıra İmam Gazzâlî'den Bediüzzaman Hazretleri'ne varıncaya kadar birçok ehl-i tahkik parmak basmış ve Allah ile irtibat adına çok uykunun sebebiyet verdiği tehlikeler üzerinde durmuştur. Aynı düşünceden hareketle medrese ve tekkelerde uyku meselesi disipline edilmeye çalışılmış ve uykunun oralarda 3 saate kadar indirildiği olmuştur. Nitekim fakir de bir dönemde bu hususta özen göstermiş ve uykumu 2 saate indirmiştim. Öyle ki bazen 2 saatten fazla uyursam akşama kadar esneyip duruyordum.

Bu açıdan "çok uyku" izafî bir kavramdır. Bazısına 8 saat uyku az, bazısına 3 saat çok gelebilir. Ama ne olursa olsun tıp ilminin verilerine göre günde 5 saat

uykunun insan vücuduna yettiği gerçeğinden hareket ederek günlük uykumuzu a'zamî olarak 5 saate düşürmeli, ondan sonra bunu tedricen daha aşağılara çekmeye gayret göstermeliyiz.

Yalnız bu arada şu hususa dikkatlerinizi çekeyim; yeme ve içmesini disipline edemeyen, önüne her geleni abur cubur yiyen bir insanın uykusunu azaltması mümkün değildir. Buna hadiste ifade edilen hususların birbiriyle irtibatını ele alırken tekrar döneceğiz.

Tembellik: Allah Resûlü'nün, dualarında Allah'a sığınmış olduğu hususlardan biridir tembellik. İslâm'ın temel felsefesi, varlık âleminin her bir parçasında canlılığın ve hareketin olmasıdır. Bu felsefeye zıt olan hemen her hususa İslâm müdahale etmiştir. Meselâ; âtıl olarak bırakılan ve üzerine hiçbir şey ekilip biçilmeyen toprağa, ihyâ etmek şartıyla el koyma hakkı vermiştir. Ticarî hayata sirküle edilmeyip, bir kenarda âtıl bırakılan paranın sahibine ciddî tehditte bulunmuş ve sair hikmetlerinin yanı sıra bu ataleti önleyebilecek bir tedbir olarak o parayı da zekâtı verilmesi gerekli olan mallar arasına almıştır.

Tembellik adına cansız eşyaya karşı tavrı bu olan İslâm dininin tembel tembel bir kenarda oturup, âdeta asalak hayatı yaşayan insana karşı da tavrı herhâlde bundan farklı olmayacak, aksine daha sert olacaktır. Nitekim Allah Resûlü'nün yukarıda ifade ettiğimiz duası veya üzerinde durmaya çalıştığımız hadiste onu, ümmeti hakkında korktuğu şeyler arasında sayması bu tavrın bir iki göstergesinden ibarettir.

Yakîn azlığı: Yakîn'in ilme'l-yakîn, ayne'l-yakîn, hakka'l-yakîn gibi mertebeleri vardır. Buna göre bir insan inandığı hakikatleri ilme dayandırarak yorumlayamıyorsa, onun hiç yakîni yok demektir. Yani insan, Allah'a, peygamberlere, kitaplara, haşre ve imanın sair unsurlarına olan imanını ilimle besleyememiş, onu kâinattan alınıp süzülen âfâkî delillere dayayamamış veya enfüsî delillerle irtibatlandıramamış ise, bu insanın hiç ama hiç yakîni yoktur. Dikkatinizi çekerim, yakîn azlığı değil, yakîni yok! Çünkü yakînin başlangıcı ilimdir. İnsan için ondan daha aşağı bir mertebe bahis mevzuu değildir. Zira bunun aşağısı behâimin içinde yaşadığı bir hayattır.

Yakîn mertebelerinin başlangıcı ilimdir dedik. Meselâ; şu karşımızda âdeta meşher gibi serilen kâinat kitabını bir seyyah, bediî zevki olan bir sanatkâr veya ekoloji ilmine vâkıf, onun derinliklerine dalmış bir ilim adamı gibi tetkik etme ve bundan sonra Allah'ın kelâm sıfatından gelen Kur'ân'ı okuyarak Kur'ân ile kâinat arasında köprüler kurup Cenâb-ı Hakk'ı kabullenme, O'na

aksine ihtimal vermeyecek ölçüde inanma, yakînin ilk mertebesidir ki buna ilme'l-yakîn denilebilir. Şayet insanın ister Allah hakkında, isterse Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) hakkındaki ilmi, örneğini verdiğimiz bu seviyenin altına düşerse buna hayvanlık denir. Yanlış anlaşılmasın; o kadarcık imanı olan bir insan hayvan değildir. Zira onun da aşağısında iman ile hiç ilgisi olmayan ve Kur'ân'ın *"Onlar hayvan, hayır, hayvandan da aşağı."*[1] dediği kâfirler vardır. Fakat bu durum hayvan sıfatlarından biridir. Onun için fıtratın sınırları içinde yürüyen insanoğlu iradesinin hakkını vermek zorundadır. Böylece kendisi için Allah'ın tayin buyurduğu yolda yürürken, Âkif'in şairane konuştuğu bir yerde dediği gibi "hürr-ü mutlak" veya daha doğru bir tabirle "hürr-ü mukayyet" hâliyle insanlığı iradesiyle yakalayıp, insan için mukadder olan insanî duygu ve düşünceleri elde etmeli ve o makama yükselmelidir.

Hemen belirtelim ki ilme'l-yakînin de kendi içinde mertebeleri vardır. Meselâ; bir insan ağaçların yapraklarına bakar, onlardaki canlılığı, insana anlatmak istediği mânâyı özümsemeye çalışır, onların ifraz ettikleri karbondioksite bakar, gece-gündüz değişimlerine dikkat eder, bitkilerle insanlar arasındaki uyuma göz gezdirir, ihtimal hesaplarını nazara alarak bu hâdiselerin rastlantı olabilme durumlarını araştırır, sonra güneşten gelen değişik dalga boyundaki ışınların ağaçlar üzerindeki tesirlerini inceler, o ışınların meyvelerin meydana gelmesindeki katkısını ele alır... vs.

İşte insan bu ve buna benzer incelemeler sonucu almış olduğu özlerle mârifet peteğini örmeye çalışır. Üstad Hazretleri'nin yaklaşımıyla dışarıdan aldığı bu doneleri içeride bulunan "musaddık-tasdik edici" ile birlikte değerlendirmeye tâbi tutarak bir neticeye ulaşır.

Evet, bunca gayret sonucu ulaşılan seviye ilme'l-yakîn'in avamcasıdır. Bunun havassına gelince; buna ulaşmak yukarıda ağaç-yaprak diyerek âdeta bir çoban anlayışıyla yaklaşıp misalini vermeye çalıştığımız şeyleri bir laborant, bir ilim adamı hassasiyeti içinde ele almakla mümkün olur. O zaman ulaşılan netice riyazî kat'iyet içinde ayrı bir hüviyet kazanır. Dolayısıyla bu insanın imanı "iki kere iki dört eder" kat'iyetini çok aşar ki bu aynı zamanda ayne'l-yakîn'in başlangıcı sayılır.

Burada istidradî olarak bir hususa temas edeyim; Risale-i Nur iman adına ele almış olduğu meselelere bu zaviyeden yaklaşmıştır. Dava-yı nübüvveti temsil etmesi cihetiyle de mebde ile müntehâyı bünyesinde cem etmiştir. Yani onun satırları arasında çobanlara anlatılan şeyler olduğu gibi, gözlerini her açıp kapayışlarında -hâşâ- Allah'a mekân tahsisinin dışında "Rabbim şuradasın!"

diyecek ve kendisini O'nun kucağına atacak kadar ilerlemiş seviye insanlarının da alacakları mârifet dersleri vardır. Bu sebeple Risale-i Nur'dan herkes kendi seviyesine göre istifade eder. Kimisi onun sayfaları arasında yüzer-gezer, kimisi de satır aralarından Allah'ın mârifetine giden bin bir yol bulur ve oralarda seyahat eder.

Fakat şunu da ifade edelim, mârifetullahın asgarî seviyesine ulaşmış bir insan a'zamî zühd, a'zamî takva, a'zamî ihlâs ve a'zamî vilâyeti hedef edinerek yoluna devam ettiği müddetçe gerçek mârifetin sağanak sağanak yağmur damlaları hâlinde yağması gibi bir lütfa mazhar olabilir. Tabiî iç âlemleri mârifetin sağanak yağmurlarına mazhar olanların imanları da, eşyayı duyuşları da elbette farklı olacaktır.

Ayne'l-yakîn ise; eşyanın çehresinde Allah'ın tecellî edişinin görüldüğü bir mertebedir. Yani insanın "Vallahi ben şu ağaçta Allah'ı görüyorum." dediği mertebe. Yalnız bu, şahsın hususî mütalâasına, sezmesine, hissetmesine bağlıdır ve bu yönüyle objektif değil, bütünüyle sübjektiftir. Bu mertebede insan, çiçeklerin açmasında, ağaçların semalara doğru ser çekmesinde, kuşların cıvıldamasında, suların şırıl şırıl akmasında... hâsılı her şeyde kemmiyetten, keyfiyetten, araz olmaktan münezzeh Cenâb-ı Hakk'ın arkasında, tıpkı Mecnun'un Leyla arkasında koşturduğu gibi devamlı koşturur durur ve sürekli O'nu arar. Şu iz, şu hülya, şu siluet galiba evet galiba O der. Üstad Hazretleri'nin dediği gibi "şiddet-i zuhurundan gizli" yani zıddı, niddi bulunmadığından dolayı gözlerin idrak edemediği ama her şeyden daha ayân olan Allah'ı görme çabasının sergilendiği bir mertebedir bu. Burada insan "Buraya kadar mülk, bundan öte melekût." veya "Buraya kadar illet, bundan öte malul." gibi net değerlendirmelerde bulunamaz.. bulunamaz, zira her varlığın arkasında vicdanıyla Rabbini müşâhede edecek kadar his dünyası inkişaf etmiştir.Tasavvufî ifadesiyle "seyr ilallah"a ulaşmıştır. Bu makamda her şeyi ayrı bir zevk, ayrı bir neşe hâlinde duyuyor ve yaşıyordur. Veya bir hayret makamı olan, elinde kâsesi etraf-ı âlemde baygın baygın, sarhoş sarhoş dolaştığı "seyr fillah"da bulunuyordur. Veya İmam Rabbanî'nin vesilesiyle literatürümüze giren ve ancak vilâyet-i kübrâya mazhar olanlara nasip olan "seyr billah"ta yürüyordur. Yani halk içinde Hak'la beraberdir. İrşad ve tebliğ vazifesiyle vazifelidir. İşte bunlar ilme'l-yakîni bütün mertebeleriyle yaşamaktan öte, bizim ancak sözünü ettiğimiz ayne'l-yakîni yaşarlar.

Ve hakka'l-yakîn; o bütün bütün Allah'ta fâni olma, O'nun bekâsıyla bekâ'ya erme demektir. Tasavvufî ifadesiyle fenâ fillah-bekâ billah makamıdır bu.

Üstad'ın yaklaşımları içinde "heme ez ost." Yani eşyanın ancak O'nun varlığıyla kâim olduğu hakikatinin bütün mertebeleriyle sezildiği makam.

Aslında bütün bu mertebeler birbirine kuvvet ve destek veren ve iç içe yaşanan mertebelerdir. Bana göre insanın, mutlaka bu mertebelerden hiç olmazsa birinde hissesi olması lâzımdır. Aksi hâlde insan, hadisin ifadesiyle Allah Resûlü'nün "Ümmetim hakkında en çok korktuğum" dediği tehlikeli bir daire içine girmiş demektir.

Hadiste ifade buyrulan hususların birbiriyle olan irtibatına gelince; bir insanın hayatında yeme ve içme gaye olmuşsa, onda yakînin olması mümkün değildir. Yakîn, hayretin dehşeti içinde yaşayan ve yemesini-içmesini ancak ayakta kalabilecek kadarla sınırlayan kimseler için söz konusudur. İhtimal Nebiler Serveri bu noktayı dikkat nazarlarımıza sunmak için *"Âdemoğlu, karnından daha kötü bir kap doldurmamıştır. Oysaki âdemoğlu için belini doğrultacak birkaç lokma yeterlidir. Şayet mutlaka yemesi gerekiyorsa, o zaman (midesinin) üçte birini yemek, üçte birini su, üçte birini de nefes için ayırsın."* buyurmuştur.

O hâlde insan, midesinin altında kalıp ezilmemeli, yemesini-içmesini disipline eden/edebilen bir irade insanı olmalıdır. Yani mide insanı olmamalıdır. Aksi hâlde abur cubur kendini yemeğe salıveren birinin, az uyuması da, tembellikten kurtulması da, yakîne ulaşması da mümkün değildir.

Meseleye bir başka açıdan yaklaşacak olursak, bir insan çok yiyorsa onun şişmanlaması, tabir yerindeyse "kilo insanı" olması gayet normaldir. Böylelerinin kendini uykudan alıkoyması, tembellikten kurtarması imkânsızdır. Dolayısıyla çok yiyen bir insan, kendini uykuya salar, uyku onun şişmanlamasını sağlar ve böylece fasit bir daire teşekkül eder. İşte bu tip insanların yukarıda ifade etmeye çalıştığımız gibi yakînden nasiplerinin olması söz konusu değildir. Veya başka bir ifadeyle çok yiyen, çok uyuyan insanların tembel tembel oturmaları ve âdeta bir ceset insanı olmaları gayet normaldir.

Bu hadis-i şerifte bahis konusu olmasa da Allah Resûlü'nün başka hadislerinde çokça ifade buyurduğu ve tasavvuf büyüklerinin "kıllet-i menâm, kıllet-i taam, kıllet-i kelâm, uzlet ani'l-enâm" diyerek formüle ettikleri hususlar içinde az konuşma ile ilgili birkaç şeyi buna ilave etmek istiyorum.

Bir yerde, mü'min kendi konumu içinde ele alınıp tarifi yapılırken "Sükûtu tefekkür, konuşması da hikmettir." denilen insandır. Dolayısıyla onun konuşması Rabb'in rızasına matuf bir şekilde Kur'ân veya Sünnet'in şerhidir. Bu sebeple hakikî mü'min İslâm'ın ruhuyla telifi imkânsız olan hoş vakit

geçirelim düşüncesiyle hiçbir yerde oturmaz, boş konuşmaz, ahbaplık yapmaz; daha doğrusu yapamaz. O, konuşurken gözleri eşyanın perde arkasına kapalı olanların gözlerini açmak için konuşur. Etrafındakileri insanlığın zirve noktalarına çıkartmak için onlarla beraber olur. Aksi hâlde hem israf-ı kelâm hem de israf-ı zaman yapıyordur ki dinde bunun hükmü haramdır.

Fakat günümüzde bazı insanlara hak ve hakikati anlatabilmek için önce onlarla diyalog yollarının araştırılması, anlatılacak hususların hüsnü kabul görmesi için samimiyetin ilerletilmesi, arada emniyet ve güvenin sağlanması, tarafların birbirlerini daha iyi tanımasının şart olması gibi düşüncelerle fuzuli gibi gözüken oturup-kalkmalar, sohbetler hatta yeme ve içmeler olabilir. Siz daha önce böyle bir zemini hazırlamadan onlarla tanışır tanışmaz kalkıp mârifetullahtan bahsederseniz onları kaçırırsınız. Hadis ölçüsünde bir sözde *"İnsanlarla akılları, idrakleri, mantıkları, muhakemeleri ölçüsünde konuşun."* denir. Onun için Allah'ı tanıtma gibi ulvî bir gayeye matuf yeme ve içmeler, oturup-kalkmalar mazur görülse de, bu gayenin gözetilmediği bir araya gelmelerin, konuşmaların, yemelerin en azından haram şüphesi taşıdığı muhakkaktır.

Netice itibarıyla, mü'min, Peygamberi'nin, endişe ederim dediği şişmanlık, çok uyku, tembellik ve yakîn azlığından ve bunlara sebebiyet verebilecek her şeyden yılandan çıyandan kaçar gibi kaçmak zorundadır. O, İbrahim Hakkı Hazretleri'nin

"Az ye, az uyu, hayrete var, fâni ol An'dan,
Bul bekâ, ol An'a mihman gecelerde."

dediği gibi, az yemeli, az uyumalı, hayretin dehşeti içinde yaşamalı ve sonra Rabbinin misafiri olup O'nun enfâs-ı kudsiyesini daima içinde hissetmelidir. Ve gecelerde Râbiatü'l-Adeviyye'nin, herkes yatağına çekildikten sonra kalkıp dediği gibi "Dostlar dostuna kavuştu, işte ben de Sana geliyorum." deyip Allah'a vuslat arzusu içinde coşmalı, aralanan perdelerden maiyyet-i ilâhiyeye ulaşmaya çalışmalı, O'nun kapısının tokmağına dokunmalı.. dokunmalı ki yakîn kendisine nasip olsun.

Hâsılı; bu hadisin unsurları arasında öyle bir telâzum ve irtibat var ki onları birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Ayrıca bu hadisin tıp dünyasını alâkadar eden ve mutlaka tıbbî açıdan incelenmesi gereken yönleri de var. Onu da bu sahanın müstesna simalarına havale ediyoruz.

1 A'raf sûresi, 7/179.

BÜYÜ VE BÜYÜDEN KURTULMA YOLLARI

Soru: Büyü nedir? Büyünün İslâm inancı içindeki yeri hakkında bilgi verir misiniz? Kendisine büyü yapıldığına inanan bir insanın neler yapması gerekir?

Ehl-i Sünnet inancına göre sihir (büyü) haktır. Buharî, Müslim gibi sahih hadis kitaplarında, Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) büyü yapılmak istendiği anlatılır. Hatta büyücüler bir keresinde muvaffak da olurlar. Cenâb-ı Hakk'ın bir hikmete binaen izin verdiği bu hâdisenin, Efendimiz'in üzerinde az tesiri görülmüş ve sonra yine Allah'ın izniyle hemen çözülmüştür. Meseleye bu zaviyeden yaklaşacak olursak, büyü hâdisesinin var olduğu ortaya çıkar.

Bakara sûresinde de Harut ve Marut adlı iki varlığın çeşitli şartlar öne sürerek sihir öğrettikleri zikredilmektedir.[1]

Bugün artık modern dünyada, fizik âlemine müessir olabilecek pek çok şeyden bahsediyorlar. Parapsikoloji, fizikî âleme tesir eden metafizik şeyleri konu edinen bir ilim dalıdır ve dünyada genel bir teveccühe mazhardır. Tenasüb-ü illiyet prensibine göre, yani sebeplerle doğru orantılı izah edilemeyen şeyler hep bu çizgide mütalâa edilmektedir.

Medyumların son zamanlarda, sık sık çıkıp kamuoyuna anlattıkları -metafizik dünyanın elemanları olan- cinler, fizik âleminde çeşitli olaylarda kullanılıyor olabilir. İnsanın kendi ruhî gücünü rantabl kullanma yolları tam bilinemediğinden dolayı, bunu bilip kullananlarınki de büyü diye algılanabilir. Netice itibarıyla, neye hamledilirse edilsin ya da nasıl izah edilirse edilsin, büyü metafizik bir gerçektir.

Fakat son günlerde, bir kısım hissî, mantıkî, iradî boşluklardan kaynaklanan çok basit hâdiselere bile büyü adı verilmektedir. Karı koca geçimsizliğinden, iktidarsızlığa, bir futbol takımının üst üste mağlubiyet almasından, evli çiftin çocuğu olmamasına varıncaya kadar hemen her şeye büyü denmektedir. Hâlbuki vermiş olduğumuz bu örneklerin ilkinde iradî boşluklar, diğerlerinde de fizikî rahatsızlıklar bahis mevzuu olabilir. Bunlar da ancak yetkili otoritelere müracaatla çözümlenebilir. Meselâ, karı koca, kendi aralarında geçimsizliğe esas teşkil eden şeyleri karşılıklı oturup konuşsa, gerektiğinde araya hakemler girse veya çocuklarının olmamasında tıbbî olarak kusurun kimde olduğu tespit edilip tedavi olunsa, bu problemler ortadan kalkabilir. Ne var ki, günümüzde bazı kişiler bu yollara başvurmuyor ve "Bu, büyüdür." diyerek büyücü hocalara (!) gidiyor.

Birincisi, böylesi problemler karşısında “Bu, büyüdür.” demek, insanın peşinen mağlubiyeti kabullenmesi demektir. Bu insan artık, kat’iyen kendi ruh gücünü kullanamaz. Zira kuvve-i mâneviyesi kırılmış ve yeis (ümitsizlik) bataklığı içine düşmüştür. Hâlbuki burada esas yapılacak şey, insanın Allah ile irtibata yönelmesidir.. yönelmesi ve kendi ruhuna gerçek gücünü kazandırabilecek, onunla bedenine hâkim olacak seviyeye gelmesidir.

Büyü haktır, doğrudur, gerçektir ama her şeyi de büyüden bilme doğru değildir. Bu düşüncenin şirke kapı açma ihtimali bile söz konusudur. Yukarıda sözü edilen arızaların arkasında gerçekten büyü olsa bile, yapılacak şey, büyücü hocalara (!) gitmek değildir. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendisine yapılan büyü karşısında -ki sahabenin beyanına göre, bazı emareleriyle hissediliyordu- Muavvizeteyn dediğimiz Felak ve Nâs sûrelerini okuyarak Allah’a sığınmıştı. Onları her okuyuşunda sanki bir düğüm çözülüyordu ve Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) rahatlıyordu. Öyleyse biz de bu türlü durumlar karşısında Muavvizeteyn’in yanı sıra Fatiha sûresini, âyete’l-Kürsî’yi ve Efendimiz’den (sallallâhu aleyhi ve sellem) rivayet edilen duaları okuyup Allah’a sığınmakla yetinmeliyiz.

Yalnız burada dua okuma kadar önemli olan bir husus var ki o da, büyüye maruz kalan şahsın, bunu Allah’ın izale edeceğine inanmasıdır. Şayet onda bu inanç zayıfsa, yani Allah’ın kendisine şifa ihsan edeceğine dair şüphesi varsa, bütün bu okumaların, yalvarmaların, duaların faydası olmayabilir. Biz, Allah’ın her şeye gücü yettiğine inanmıyor muyuz? O hâlde bu belâyı Rabbim savamayacak da büyücü hocalar ve medyumlar mı savacak?

Bir zamanlar Rabbime olan imanım ve itminanım neticesi demiştim ki, “Bir büyü ki -hâşâ ve kellâ, yüz bin defa hâşâ ve kellâ- Allah yok edemiyor da, büyücü hocalar yok ediyor, öyle 100 tane, 1000 tane büyüyü bana yapabilirsiniz.” Allah’ın def edemeyeceği hiçbir şey yoktur. Yeter ki O dilesin. Ve yeter ki kul, ibadet ü taati ve O’na olan hâlis kulluğu ile meşîet-i ilâhîyi kendi lehine çevirebilsin.

Ayrıca kapı kapı, şehir şehir büyücü peşinde koşmak, bu işin tacirliğini yapan hocaların (!) eline düşmek, en azından büyü yapılması kadar zararlıdır. Zira insan, şifa adına kuvve-i mâneviyesini kaybedince, artık bir daha kendini toparlaması mümkün değildir.

Öte yandan, gecesi gündüzünden, gündüzü gecesinden aydınlık, ağzı dualı kimselere dua ettirme de, bu hususta şifa adına başvurulması gereken yollardan biri sayılabilir. Köyde, kentte, halk içinde Hakk’ın temsilciliğini yapan böylesi

hak erlerine müracaat edilebilir ve onların duaları talep edilebilir.

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/102.

KADERE DAİR YANLIŞ TELAKKİ VE DEĞERLENDİRMELER

Soru: Kişi, sağlığına aykırı bir şey yapıyor, sonra da "Kaderim buymuş." diyor. Bu durumun kaderle bir ilgisi var mı?

Bu soruya cevap verebilmek için önce kader anlayışının ve inancının çok iyi şekilde belirlenmesi gerekir. Yoksa yanlış telakkiler, yanlış değerlendirmeler içinde bocalar dururuz.

Kader, Cenâb-ı Hakk'ın ilminin bir unvanıdır. Kudretinin ya da iradesinin değil. Allah meşîetiyle bir işin olmasını veya olmamasını diler, sonra kudretiyle de onu gerçekleştirir. Başka bir tabirle ezelî ilmiyle planladığı şeylere kudretiyle haricî vücud verir. İlme gelince o, bir şeyin hariçte vücudunu yani o şeyin olması veya olmamasını gerektirmez, mecburi kılmaz. Onun haricî vücudunu gerektiren husus, insanın dilemesi ve buna bağlı olarak da Allah'ın yaratmasıdır. Ayrıca ilim maluma tâbidir. Yani bir şey nasıl, ne şekilde ve ne zaman olacaksa, Allah onu o şekliyle bilmektedir. Yoksa Allah'ın ezelî ilmiyle onu bilmesinden dolayı oluyor demek değildir. Bu açıdan da başta "Kader, Cenâb-ı Hakk'ın ilminin bir unvanıdır." demiştik.

Böyle bir yaklaşım, "İnsan iradesinin hesaba katılmadığı hiçbir takdir yoktur." mânâsına da gelir. Aksi hâlde cebrîliğe girilmiş olurdu ki, o zaman, dünyanın yaratılması da, Cennet ve Cehennem'in var edilmesi de abesiyete inkılap eder. Cebrî kader, kâinatta iradesi olmayan varlıklar için geçerlidir. Güneş, ay, toprak, yıldız, taş vs.; iradesi olan cin ve insanlar için ise iradî kader hâkimdir.

Buna göre, Cenâb-ı Hak, bir insanın iradesini hangi yöne sarfedeceğini ezelî ilmiyle bildiği için, ona göre programlamakta, mevsimi gelince de kul iradesini öyle yönlendirdiğinden Allah da irade edilen şeyi yaratmaktadır. Bunlardan birincisine kader, ikincisine de kaza diyoruz. Eğer Cenâb-ı Hak "atâ-yı ilâhî"si ile kader planında takdir buyurduğu şeyi bozmaz ve değiştirmez ise, o şey aynıyla hayata geçer.. ve kul müspet şeylerle sevap, menfî hususlarla da günah kazanır.

Şimdi bu kısa ve öz bilgilerden sonra soruya dönecek olursak; diyelim ki bir insan iradesiyle, isteyerek sigara ya da içki içti. Bunun neticesi olarak da kansere yakalandı. Şimdi hata kaderde mi, yoksa neticesi tıp ilminin verdiği verilere göre yüzde 97-98 kanser olan zararlı bir müskiratı iradesiyle içen insanda mı? Elbette insanda. Bu açıdan, sağlığa zararlı yiyecek ve içecekleri

kullanmaktan, dengeli beslenmeye, abur cubur her şeyi yemekten, perhize dikkat etmeye varıncaya kadar herkes iradesini kullanarak sağlığına zarar verecek şeylerden kaçınma mecburiyetindedir. Koruyucu hekimlik şartlarına riayetsizliğin cezası olarak hastalanan insanın kadere taş atması, "Kaderim böyleymiş." demesinin İslâmî nasslar açısından izah edilir bir yönü yoktur.

Ayrıca o insan, dünyada elem, ızdırap çekmesi, acılar içinde kıvranması ve daha sonra sıhhatine kavuşma yolunda milyonlar, milyarlar harcayarak hastane hastane koşmasının yanında, ahirette kevnî kanunlara riayet etmemenin hesabını Allah'a verebilir. Bu konuda dindar olanla olmayan, Allah'a imanı, itminanı tam olanla yarım olan arasında fark yoktur. Zira "şeriat-ı fitriye" kuralları kim olursa olsun herkes için geçerlidir. Onun kurallarını anlayıp yaşayanlar iyiliklere, anlamayan ve yaşamayanlar da ettiklerine maruz kalırlar.

Hâsılı, soruda bahsedildiği şekliyle bir kader anlayışı İslâm'ın temel öğretilerine zıt bir anlayıştır...

DUA ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZ VE DÜŞMAN ŞAMATASI

Soru: Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir duasında شَمَاتَةِ الْأَعْدَاءِ diyerek, «şemâte"den Allah'a sığınıyor. Buradaki şemâte, bizim Türkçe'deki kullandığımız "şamata" mıdır? Bu duayı nasıl anlamalıyız?

Soruya cevap teşkil edecek hususa intikal etmeden önce, umumî mânâda dua ile ilgili bir iki noktayı belirtmek istiyorum. Öncelikle; bir şeyin yapılmaması, başa gelmemesi ve olmaması için yapılacak dualar, Cenâb-ı Hak'tan o işin sebeplerini yaratmamasını istemektir. Bu durumda şayet Allah duanızı kabul buyurursa, kaderde yazılı olsa bile, atâsı ile onu kaza etmez. Nitekim mev'ize ve menkıbe kitaplarına bu gözle bakıldığında bunu teyit edecek birçok hâdise ile karşılaşılır. Hatta "Levh-i Mahv ve İsbat"a vukufumuz olsa veya biraz öteleri müşâhede edebilsek, yerinden ayrılmış bize doğru gelen belâları görebiliriz. Bu itibarla da bazen Cenâb-ı Hakk'a sığınmakla onların durdurulması söz konusu olabilir.

Saniyen; insanın çaresi olan şeylerde çare araması, kendi iradesini güçlendirmesi ve kuvve-i mâneviyesini takviye etmesi ancak dua ile olur. Şimdi eğer bir insanın iradesi yaptığı dua ile güç ve kuvvet kazanıyorsa, bundan o insanın vücudundaki hücreler de, moleküller de nasibini alır. Zaten bana göre eğer insanın beden planında bazı şeyleri aşması ve onları yenmesi söz konusu ise, onların önce ruhta yenilmeleri şarttır. Şayet buna yenilenme denecekse, evvelâ insan bedeninde tahribe uğrayan hücrelerin rejenere edilmesi gerekir. Bu açıdan dualar bir yönüyle Cenâb-ı Hakk'ın "nâçâr kaldığımız yer"lerde "nâgâh bir perde açması" ve derdimize derman olması açısından yeri başka hiçbir dinamik ile doldurulamayacak öneme haizdirler. Bunun yanı sıra maddî bir kısım tedbirlere başvurmanın gerektiği de malum-u âlemdir.

Bu iki hususu tespit ettikten sonra, şimdi soruya geçelim: Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) o duada peşi peşine dört şeyden Allah'a sığınıyor. سُوءِ الْقَضَاءِ yani Cenâb-ı Hakk'ın hakkımızda takdir buyuracağı acı kazadan, جَهْدِ الْبَلَاءِ yani belâ cenderesine, belâ ağına dûçâr olmaktan, دَرَكِ الشَّقَاءِ yani şekavetin gelip çatmasından ve son olarak da شَمَاتَةِ الْأَعْدَاءِ yani düşman şamatasından. Biz "şamata" kelimesini, bağırıp çağırma, etrafı velveleye verme, gürültü etme mânâsına kullanırız. Fakat Araplar onu, eksik

gedik gibi görülen şeyler veya falsolar karşısında düşmanın sevinç izhar etmesi, hoplayıp zıplaması, haykırıp höykürmesi mânâsında kullanırlar. Bu itibarla da biz bu sözcükle, eksik ve gediğimizi düşmanların sevinç vesilesi yapmamaları için Cenâb-ı Hakk'a sığınırız. Lâzım-ı mânâ ile konuya yaklaşacak olursak, davranışlarımızda falso ve fiyaskolar içine girerek, hasımlarımızı sevindirmekten O'na sığınırız.

Buna göre biz, davranışlarımızı İslâm'ın emir buyurduğu esaslar çerçevesinde ayarlarsak ve tabiî ki liyakatimiz de varsa, Rabbim rahmetinin enginliği ile muamele eder ve düşmanlarımıza böyle bir fırsatı vermez. O hâlde bu dua, en yakınımızdan en uzağımıza varıncaya kadar bizi çepeçevre kuşatan ve bize karşı düşmanlıklara kilitlenmiş insanların böylesi şamatalarına imkân ve fırsat vermemeyi Allah'tan isteme demektir.

Bunu nasıl gerçekleştireceğiz? Başta iradî hatalar yapmamak suretiyle. Bu sayede ne biz fiyasko yaşar ve günaha gireriz, ne başkaları bizim yüzümüzden zarar görür, ne de uzakta bulunan dost ve taraftarlar suizan ederek günah işlemiş olurlar. Üstad Hazretleri bu konuda çok hassastır. O, Molla Seyyid Tâhâ ve Hacı İlyas Efendi ile birlikte kayıkla Haliç'ten geçerken, başını kaldırıp kadınlara bakmaz. Onlar sebebini sorunca, Üstad "İlmin izzetini koruyorum." diye cevap verir. Çünkü bir insan kendisine ait olmayan bir şeye bakmaz. Hele hele Üstad gibi birinin kendisine gönül bağlamış, itimat etmiş, hoca diye kabullenmiş insanların hüsnüzanlarını yıkmaya hakkı yoktur. Zira aksi bir durum, kendi cephesinde sarsıntı meydana getirirken, hasmane tavırlar içinde bulunanları da sevindirir ve güldürür.

Netice itibarıyla; dua öncesi maddî planda kevnî şartlar içerisinde üzerimize düşen her şeyi yapmalıyız. Ardından da dua dua Rabbimize yalvarmalıyız.. ve unutmamalıyız ki duanın kabul yönü çok önemlidir. Zira o, hâlis bir ubûdiyet ifade eder. Hele bazı dualar vardır ki, esbabın sukut ettiği yerlerde sadece o geçerlidir. Yunus b. Mettâ'nın لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ[1] duası gibi...

1 Enbiyâ sûresi, 21/87.

MELEKLERİN YARDIMA GELME VAK'ALARININ MAHİYETİ

Soru: Bazı âyet-i kerimelerde anlatılan meleklerin yardıma gelmesini bazıları psikolojik bir faktör gibi algılayıp öyle yorumluyorlar. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

Kur'ân-ı Kerim bu hususu Âl-i İmrân sûresinde peşi peşine iki âyet içinde zikreder, konuya girmeden önce bu âyet-i kerimelerin meallerini bilmekte yarar var: *"O zaman (Bedir'de) mü'minlere şöyle demiştin: 'Rabbimiz'in üç bin melek indirmekle yardımda bulunması yetişmez mi size?' Evet, eğer siz sabreder ve Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) itaatsizlikte bulunmazsanız, düşmanlar size saldırsalar bile, Rabbiniz size nişanlı beş bin melekle yardım edecektir."*[1]

Bunların ardından da Cenâb-ı Hak: *"Allah bu yardımı sırf size bir müjde olsun ve kalbinize güven gelsin diye yaptı."*[2] buyurmaktadır.

Bu son âyet-i kerimede Kur'ân, meleklerin inmesini بُشْرٰى yani "müjde" diye ifade ediyor. Demek ki, orada hem bir savaş, hem de bir bayram yaşanacak ve meleklerin katılımıyla semavî bir şehrâyin gerçekleştirilecek... Evet, Allah onları indirmekle mü'minlerin kuvve-i mâneviyelerini takviye etmiş ve iradelerine fer vermiştir.

Âyetlerde meleklerin vasfı olarak zikredilen iki önemli husus göze çarpıyor: Biri; مُنْزَلِينَ yani indirilmiş olmaları, diğeri مُسَوِّمِينَ yani onların nişanlı ve işaretli bulunmalarıdır. Eğer Kur'ân-ı Kerim, sadece مُنْزَلِينَ deseydi, yukarıda bahsedildiği gibi, meleklerin inişi psikolojik bir faktör olarak yorumlanarak, sadece mü'minlerin morallerini takviye adına indirilmiş "sekine" gibi kabul edebilirdi. Onların bir bölümüne ayrıca مُسَوِّمِينَ denmesi, böyle bir yorumu boşa çıkartır. Çünkü onları hiç görmeyen insanlara, onların alâmetlerinden bahsetmenin, nişanlı, işaretli olduklarını söylemenin bir mânâsı yoktur.

Bizim sekine dediğimiz ve belki de çoklarımızın yaşadığı, gönüllerin, kalblerin kendisiyle itminana erdiği şeyle, melekleri ve onların inişini karıştırmamak gerekir. Asr-ı Saadet'ten bu yana, nice vak'alar vardır ki, melekler bazen insan suretinde, bazen kendilerine has keyfiyetle yeryüzüne inmişlerdir. Bazen ruhanîlerle melekler arasında bir iltibas yaşansa da fizikötesi bir kısım varlıkların yeryüzüne inişinde şüphe yoktur.

Ayrıca âyetlerde 3000 ve 5000 melekten bahsediliyor ki, ister Bedir'de ister

başka yerde, bir avuç insanı zapturapt altına almak için bu kadar meleğe ihtiyaç yok; 5-10 melek bile onların hakkından gelebilir. Zira Elmalılı Hamdi Yazır'ın ifade ettiği gibi, مَلَكٌ kelimesi, Arapça'da مَأْلَكٌ 'den gelir. Bu ise güç ve kuvvet demektir. Onlardan değil 5-10 tanesi, bir tanesi bile -eğer Allah dilerse- Samanyolu'nu eline alır ve tesbih daneleri gibi çevirebilir.

Bu itibarla da, konuyu ele alırken, 3000-5000 meleğin inişini daha farklı anlamak icap eder. Melekler orada, yeryüzüne bir zafer şöleni için ve kendilerini gören mü'minlere moral takviyesi mülâhazasıyla inmiş olabilecekleri gibi, onlarla aynı şerefi paylaşmak için de inmiş olabilirler.

Meleklerin bizzat kâfirleri öldürmek için indikleri söylenemez. Gerçi bazı yerlerde, meleklerin cismanî açıdan tam temessül ettiğini, eline kılıç-kırbaç alıp savaştığı söylense de bu çok mevsuk değildir. Meselâ, Bedir'de Hz. Cibril'in (aleyhisselâm) Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelip *"Siz silahlarınızı çıkarttınız mı? Biz daha çıkartmadık."* demesi de, bu türden bir tebşir ve takviyedir. Bu türlü durumlarda onların da bizimle aynı şartları paylaşmalarından, başları-gözleri toz-duman olmuş olabilir.. sarıkları bozulabilir... vs. Ve bu türlü şeyler, İslâm'ın ilk dönemlerinde birer mucize olarak tecellî etmiş ve bununla Cenâb-ı Hak, "Bu ordu da bozguna uğrarsa, Senin nâm-ı celîlini zikredecek kimse kalmaz!" duasına, meleklerle cevap vermiş: *"Rabbin sana darılmadı ve terk etmedi."*[3] beyanını bir kere daha bu mübarek yerlerde göstermiştir.

Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ahirete irtihalinden sonra da bu türlü şeylerin cereyan etmesi söz konusudur. Meselâ, Kadisiye'de, Yermük'te ve daha başka yerlerde hep o teyit görülmüştür. Hatta Çanakkale'de İngiliz orduları kumandanı Hamilton'un "Sizin ordularınız içinde beyaz atlı, sarıklı insanlar savaşıyordu." dediği, çokları tarafından bilinen gerçeklerdendir. Murad Hüdavendigar'ın ağabeyi Süleyman Şah, Gelibolu'dan Trakya'ya geçerken şehit olmuş ve daha sonraları Hristiyanların ifadesine göre o, hep orduların önünde, atının üzerinde savaşırken görülmüştür. Hatta üstûre midir, değil midir bilemeyiz; Battal Gazi için de aynı şeyler söylenir.

Günümüzde de yalan söyleyeceklerine ihtimal vermeyeceğimiz sağlam, sika insanlar veya yalan üzerinde ittifak etmesi mümkün olmayan pek çok kimse defaatle gelip, ruhanîleri veya Kanuni'yi, Yavuz'u, Fatih'i, bulundukları mekânların koridorlarında gördüklerini söylemişlerdir. Bunlar, rüyalarda olduğu gibi yakazaten de görülen şeylerdir. Konuyla alâkalı dosyayı kurcalayacak olsak, yüzlerce, birbirini teyit eden müşâhede çıkacaktır ortaya.

Demek ki, onlar mü'minlerin başarılarını alkışlamak, âyetin ifadesiyle بُشْرٰى "müjde" vermek için gelip görünüyorlar.

Yalnız, görme meselesi herkes için geçerli değildir. Bedir'den Çanakkale'ye ve günümüze kadar devam eden süreçte, yeryüzüne inen bu ruhanîleri herkes görmemiş veya görememiştir. Nice nezih insanlar vardır ki hiçbir şey görmemiştir; ama bazıları da her zaman görebilmektedir ve bu, bir nasip meselesidir.

Konuyu bağlarken son bir hususa daha temas etmek istiyorum. Bu, çok su götürür bir mevzudur ve suiistimale de açıktır. Bu açıdan da konunun suiistimal edilmesine fırsat verilmemeli ve ona kapı da açılmamalıdır. Bu türlü durumlarda Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) emir ve direktiflerinin her şeyin önüne çıkarılması gerekir. Yoksa arzu, istek ve hevesler gemi azıya alabilir, dolayısıyla da, önü alınamaz inanç kaymalarına fırsat verilmiş olur.

Son bir nokta; meleklerin inmesini psikolojik bir faktör olarak yorumlama, mâneviyata inanmamanın bir göstergesi olsa gerek. Böyleleri her şeyi, cismaniyet çizgisi içinde çözmeye çalışırlar. Hâlbuki Üstad Hazretleri'nin yaklaşımı içinde "Her şeyi maddede arayanların akılları gözlerine inmiştir. Göz ise mânâya karşı kördür."

1 Âl-i İmrân sûresi, 3/124-125.

2 Âl-i İmrân sûresi, 3/126.

3 Duhâ sûresi, 93/3.

DUANIN, DERMAN OLACAĞI DERTLE MÜNASEBETİ

Soru: Bir hadis-i şerifte,* بِسْمِ اللّٰهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ *"Ne yerde, ne gökte adı(nın anılması)yla hiçbir şeyin zarar veremeyeceği Allah'ın ismiyle ki, O Semî' ve Alîm'dir." diye mealini verebileceğimiz duayı sabah-akşam üç defa okuyan insana hiçbir şeyin zarar veremeyeceği buyruluyor. Bunun sırrı adına neler söylenebilir?

Bu meseleye birkaç açıdan bakabiliriz. Yalnız öncelikle, şu hususun bilinmesinde fayda mülâhaza ediyorum. Bu hadisin ravilerinden olan Eban b. Osman'ın felç olmasından kaynaklandığını zannettiğim vâkıaya dayanarak, genelde "Bu duayı okuyan felç olmaz." gibi yaygın bir kanaate saplanılmıştır. Bana göre, böyle bir yaklaşım bu hadisin bütün zararlara şamil olan mânâsını, felç hastalığına indirgemek ve daraltmak anlamını taşır. Ne var ki biz, bu hadisi izah ederken, yine de örnek olarak felç hastalığını esas almanın yanında muhtevanın umumî olduğunu vurgulamak istiyoruz.

Felç veya sair hastalıklar, maddî âlemde geçerli olan sebepler çerçevesinde herkese isabet edebilir. Yani kalb rahatsızlığınız vardır, damardaki bir iltihap gider beyninizde bir yeri tıkar ve siz artık vücudunuzun bir tarafını hareket ettiremezsiniz.. yani felç olursunuz. Hadis-i şerifteki فِي الْأَرْضِ kaydı buna bakar. Bu türlü durumlarda sebepler dünyasında yaşayan insanlar, böylesi hastalıklara sebep olabilecek şeyleri anında, zamanında tespit ettirmeli ve mutlaka tedavi olma cihetine gitmelidirler. Aksine, sebepler dünyasında onlara riayet etmeme, cebrîlik anlamı taşır ki, biz cebrîlikten de i'tizalî düşünceden de fersah fersah uzağız.

Fakat bazı gözü keskin ve kendisine eşyanın perde arkasına muttali olma imkânı bahşedilmiş insanlar olabilir ki; bunlar, bin bir perde ötesinden, sebepler dünyasında yapılacak olan mualecelerin fayda vermeyeceğini müşâhede ederek "Tedaviye gerek yok." diyebilirler. Ne var ki, bizim gibi sıradan düz insanlar, sebepler dünyasında yaşadığı müddetçe onun kanunlarına riayet etmeye mecbur ve mükelleftir.

Bu türlü hastalıkların bir diğer sebebi de semavîdir ki, hadiste فِي السَّمَاءِ kaydı buna bakar. Yani birdenbire, hiçbir sebep söz konusu olmadan meşîet-i ilâhînin gereği olarak insan felç hastalığına yakalanabilir.

İster öyle, ister böyle her iki durumda da insan, “Müsebbibü’l-Esbab” olan Allah’a sığınmak mecburiyetindedir. Çünkü yapılan tedavilere tesir gücü vermek ve şifayı ihsan etmek, sadece ve sadece Allah’ın elindedir. Hatta insan hissiyatı açısından meseleye baktığımızda, netice itibarıyla Allah’a sığınma daha makul ve daha mantıkîdir. Zira bir şeyin zâhirî sebepler açısından çaresi yoksa, yapılacak tek şey İbrahim Hakkı’nın dediği gibi,

“Nâçar kaldığın yerde,
Nâgâh açar ol perde,
Derman olur her derde,
Mevlâ görelim neyler,
Neylerse güzel eyler.” deyip Allah’a sığınmaktır.

Soruda bir de bu dua sayesinde insana zarar isabet etmeyeceği hususu soruluyor. Allah Resûlü’nün bu ve buna benzer birçok duası vardır. Şimdi o duaların, derman olacakları dert ile ne gibi bir münasebetleri varsa, bu duanın da, hiçbir şeyin zarar vermemesi adına öyle bir münasebeti vardır. Meselâ; Umame b. Bâhilî, fakirlikten dolayı kendini mescide vermiş bir insandır. Yine bir gün orada boynunu bükmüş, mükedder, mahzun bir şekilde otururken Nebiler Serveri (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona sabah namazının bitiminden sonra şu duayı üç defa oku diye talim eder:

اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَالْبُخْلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ غَلَبَةِ الدَّيْنِ وَقَهْرِ الرِّجَالِ.

Yani *“Allahım, tasadan ve hüzünden Sana sığınırım; âcizlikten ve tembellikten de Sana sığınırım; korkaklıktan ve cimrilikten yine Sana sığınırım; borca mağlup olmaktan ve düşmanların kahrından da Sana sığınırım.”*

Görüldüğü gibi, burada Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), ikişer maddelik dört esas zikretmektedir.

Veya genelde bizler yine Allah Resûlü’nden mervî olan اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ diye dua ediyoruz. Yani *“Allahım, Senden af ve afiyet istiyoruz.”* Mânevî hastalığımızın virüsleri sayılan günahlara karşı af, maddî hastalıklarımızın virüslerine karşı da afiyet. Bu dua cümlesinin, günahlar ve hastalıklarla ne münasebeti varsa veya yukarıdaki duanın Umame b. Bâhilî’nin fakirliği ile ne münasebeti varsa, mezkur duanın da zarar isabet etmemesiyle öyle bir münasebeti vardır.

Münasebet adına söylemeye çalıştığım bu umumî mütalâalardan sonra, bir iki hususa daha dikkatlerinizi rica edeceğim:

1- إِنَّ اللّٰهَ أَنْزَلَ الـدَّاءَ وَالدَّوَاءَ وَجَعَلَ لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءً فَتَدَاوَوْا وَلَا تَدَاوَوْا بِحَرَامٍ *"Allah derdi de devayı da indirmiştir; her derdin bir devası vardır. Öyle ise, tedavi olun ve haramla tedavi olmayın."* hadisinin ifade ettiği hakikate göre, felç dahil her türlü hastalığın çaresi vardır. Bu çare, bazen zâhirî sebeplerin eliyle, yani tedavi yollarına başvurmak suretiyle gelir; bazen de doğrudan doğruya hiçbir sebebe müracaat etmeksizin Cenâb-ı Hakk'a yalvarmak ve O'ndan şifa dilemekle. Meselâ; Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) tavsiyelerine uyarak, ağrıyan yerinize elinizi kor ve üç defa "Bismillah" dedikten sonra, أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللّٰهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ، وَأُحَاذِرُ مِنْ وَجَعِي هٰذَا. *"(Vücudumda) duyduğum ağrının şerrinden ve sakındığım (korktuğum) şu acıdan, ağrıdan Allah'ın izzet ve kudretine sığınırım."* dersiniz, sizin samimî bir kalb ile Rabbinize yaptığınız bu teveccüh neticesi de, Rabbim size şifa ihsan edebilir.

Demek ki, hâlis bir ubûdiyet sayılan dua ile kul, Cenâb-ı Hakk'ın "dergâh-ı nezd-i ehadiyeti"nin kapısına dokununca, sebepler bütünüyle aşılmış olabilir ve o hasta, "nur-u tevhid içinde sırr-ı ehadiyetin zuhuru ile" Rabbin, hususî bir muamelesine mazhar olabilir.

2- Kanaat-ı âcizaneme göre, insan, nasıl, bir hastalığın pençesine düştüğü zaman, ruhu adına tam bir panik yaşar; aynen öyle de o şahsın bedeninin bütün hücreleri de biyolojik hayatiyetleri itibarıyla öyle bir panik yaşar. İşte insan, böyle bir durumda "Benim bu hastalığı aşmam mümkündür." inancıyla toparlanabilirse, kanseri bile -Allah'ın izniyle- aşabilir. Yani o küllî ruhu -ki onun bedenine hükmeden zîşuur bir kanun-u emrîdir- yüksek bir moral gücü ile bunu yenebilir. İşte buna göre vücuttaki hücreler de bu moralden nasibini alır.. alır ve insan vücudunda değişik rejenerasyonlar meydana gelebilir. Evet, o hücreler, aldıkları moralle âdeta doping ilacı almışçasına şahlanır ve en onulmaz dertler, hastalıklar karşısında bile, bünyede yapılması gerekli olan tamiratı yapabilirler.

Bir kere daha hatırlatmak yerinde olur: Böyle bir şeyin gerçekleşebilmesi için, insanın kendi kendini onarması, hücrelerine varıncaya kadar şahlanması, köpürmesi tabir-i diğerle âdeta vücudundaki rejenerasyon sistemini harekete geçirmesi şarttır.

İşte, Rabbe yapılacak olan hâlis dualar, samimî teveccühler bütün bunları

sağlayabilir. Yani insan, bahis mevzuu ettiğimiz konu içinde بِسْمِ اللّٰهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ dediğinde, bizim anlayamayacağımız, sezemeyeceğimiz bir biçimde, iman, itminan ve moral depolaması olabilir.. ve derken bütün organizma harekete geçebilir.

Benim tahminime göre, yakın bir gelecekte, ilmin daha da ilerlemeler kaydetmesi sayesinde, bu tür duyguların vücutta meydana getirdiği tesir daha net bir biçimde görülebilir. Kim bilir bu tesiri belki de hepimiz televizyon ekranlarından seyredebiliriz. İşte o zaman, herhâlde aşkı, şevki, neşeyi, kederi, duayı biz daha iyi anlarız. Yeni bir bilim mecmuasının yazdığı makaleye göre, nasıl ağaçların yanında savaştan, bombadan bahsedildiğinde yapraklarında kasılmalar, buruşmalar oluyor; öyle de bir gün, mutlaka insan vücudunda duanın, aşkın, kederin meydana getirdiği tesiri tespit etmek mümkün olacaktır.

3- Zayıf bir hadis-i şerifte Nebiler Serveri (sallallâhu aleyhi ve sellem) *"B insanı üç yüz küsur melek koruyor."* buyurur. Buna binaen ben şahsen dualarımda "Cebrail, Mikâil, İsrafil, Azrail, hamele-i Arş, mukarrabîn, kiramen kâtibîn, hafaza..." der, onları dualarımda hep yâd ederim. İşte bu koruyucu melekler, ihtimal, kişinin sebepleri yerine getirmesi şartıyla ve belki de bazıları itibarıyla bu şart da aranmaksızın, o şahsı korumak için hep tetikte bulunuyordur.

Bu yaklaşımdan hareketle, bir hususa işaret etmek istiyorum. Bunu sübjektif bir değerlendirme olarak da kabul edebilirsiniz.. ama, defaatle şahit olduğum ve bizzat yaşadığım hâdiselerdir. Ben bazen abdestsiz yattığım ya da geçmiş yıllarda -affedersiniz- büyük abdeste sıkışık olduğum durumlarda hiç uyuyamamışımdır. Acaba bu vücuttaki elektrik dengelenmesinin gerçekleşememesinden dolayı mıdır, yoksa başka bir sebep mi söz konusudur? Bunlar beni aşan ve kliniklerde vücut enerjisiyle ilgili araştırma yapanların cevaplayabileceği şeylerdir ama yine de öteden beri benim aklıma hep bunlar takılagelmiştir:

Acaba, o abdestsizlik durumları hafaza meleklerinin vazifelerini yerine getirmelerine engel mi teşkil ediyor ki, insan bu tazyiklere maruz kalıyor? Bu arada, halk arasında "Lohusalık dönemlerinde cinler, periler kadınlara zarar verir." diye yaygın bir kanaatin de var olduğunu hatırlatıp geçelim. Evet, şayet bu kanaat doğruysa, daima abdestsizlik hâlinde bulunan o kadına şerir mahlukların nüfuzu daha kolay demektir. Evet, başkaları da siz de bunu herhangi bir klinikte teşhis ve tespit edemezsiniz. Zira bu olay, sizin fizik

dünyanızın dışında bir olaydır. Bu sebeple buna ne X ışınları ile ne röntgenlerle ulaşmanız mümkün değildir. İşte bütün bunlar muvacehesinde bir ihtimal, hafaza meleklerinin insanları koruması belli şartlara bağlanmış ve o şartların yokluğunda onlar, görevlerini yapamıyor ve şer güçler daha rahat insana nüfuz etme imkânını bulabiliyorlar denilebilir.

Onun için, hemen her insanın, izahına çalıştığımız bu üçüncü şık açısından, her sabah ve akşam üçer defa mezkur duayı okuması, hafaza meleklerinin onu zarar verici şeylerin şerrinden koruması adına bir davetiye anlamını taşıyor olabilir. Nitekim bu hadisin ravilerinden olan Eban b. Osman felç hastalığına maruz kalıyor. Arkadaşlardan birisi onun bu felçli hâline dikkatlice bakınca, Eban ona: “Niye öyle bakıyorsun?” diye sorar. O da: “Senin rivayet ettiğin hadis...” der. Bunun üzerine Eban, “Ben o gün bu duayı okumamıştım ve kaderim böyle tecellî etti.” diye cevap verir…

Duanın fezlekesi وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ şeklinde. Alîm ismi Cenâb-ı Hakk’ın her şeyi içine alan, ihata alanı en geniş bir ismidir. Buna göre Allah, kendi zâtı dahil mevcut olan ve olmayan her şeyi bilir. Zaten bizim “kader” dediğimiz şey de, böylesi muhît ilme sahip olan bir Zât’ın, mümkinâtın küllî, cüz’î her şeyi planlamasından ibarettir. Yani dünyayı ilgilendiren makro plandaki büyük değerlerden, bir şahsın damar tıkanıklığına varıncaya kadar küllî, cüz’î her şeyi...

“Semî’”e gelince, o da yine bir mübalâğa sigası olarak, “her şeyi çok iyi işiten” anlamına gelir. Dolayısıyla, her şeyi işiten o Zât, bu mezkûr duayı da işitir. Öyleyse “Bu duayı okuyana hiçbir şey zarar veremez.” kaydını, “O şahıs, fezlekede zikredilen Semî’ ve Alîm isimlerinin garantisi altındadır.” şeklinde anlayabiliriz. Yani dualarımız her şeyi işiten ve bilen tarafından bilinmekte ve işitilmektedir.

Netice itibarıyla, Nebiler Serveri’nden bize intikal eden bu dua, mahiyetini biz anlasak da anlamasak da hükmünü icra etmektedir ve edecektir. Rabbim, bizleri bu ve benzeri hakikatlere gönülden inanan ve onu gerektiği şekilde hayatına mâl eden kullarından eylesin... Âmin!

AŞK VE İTAAT

Soru: Bir sohbet esnasında "Aşkı şeytandan, itaati de Âdem'den" öğrenmek gerektiğini ifade ettiniz. Biraz açıklar mısınız?

Başta bu görüşün Hallac-ı Mansur'a ait bir düşünce olduğunu, dolayısıyla da vahdet-i vücudçu bir yaklaşım içerdiğini ifade etmek isterim.

Saniyen; buradaki aşkı iki mânâda anlayabiliriz. Bir; hakikati keşfetmek ve onu keşif adına önü alınmaz bir arzuya sahip olmak. İki; birine karşı inhisar-i fikir etme, teveccüh bekleme, kendine başka rakip kabul etmeyip "Ben varken başkaları da kim oluyor ki?!." vs. gibi düşüncelere saplanmak.

İşte bu ikinci şıkta bir bencillik ve egoizma sezilmektedir. Aslında şeytanın, kendi mahiyetinin müsait olduğu ölçüde, yani zaman ve mekân cihetiyle, kapsayıcılığı açısından bir faikiyeti söz konusu olabilir. Böyle bir hususiyeti ile o, insanın önünde görünebilir ki, bu yanıyla şeytan, "Ben Âdem'i istemem, onu kendime tercih etmem..." düşüncesine girebilir... Eğer buna bir aşk denecekse şeytanınki böyle bir aşktır.

Fakat böyle malul, karşılık bekleyen ve yanlış bir gayrete iten aşktansa, insanı kemale götüren itaat düşüncesi -ki her şeyi Allah rızası için yapıp semerâtını burada beklememe, dünyevî garazlardan uzak kalma, Allah'la pazarlığa kapalı olma, daima inkıyat ve teslimiyet içinde hareket etme demektir- daha emniyetli ve zengince bir düşüncedir.

İşte bu şekilde değişik mülâhazalarla mukayyet bir düşünceyi ifade için Hallac: "Aşkı şeytandan, itaati de Âdem'den öğrenmek gerek." demiştir.

Bir de aşk, acz ve fakr kaynaklı olması itibarıyla kendi ruhunda, birtakım suiistimallere açık kapıları bulundurmaktadır. Evet, âşık, maşukundan kat-ı alâka edebilir; edebilir ama, onun bir kısım perdelere takılıp kalması da muhtemeldir. Bu zaviyeden baktığımızda şeytanın maruz kaldığı bu durumu, o perdelerden biri kabul edebiliriz.

Onun için de hem aşkta, hem şevkte, hem de şükürde sünnet-i seniyye yolunu takip etmek çok önemlidir. Bazen insan, bunlarda arayıp hayal ettiği şeyleri bulamayabilir; bulamayıp çeşitli beklentilere girebilir, hatta sebepler adına ortaya konan şeyleri mutlak değer olarak ele alıp "Bu sebepler, şu neticeleri doğurmalıydı." diyebilir vs. Oysaki Allah'ın (celle celâluhu) bizi cebirler içinde sürüklemesinde de ayrı bir rahmet ve adalet vardır. -Hâşâ- O'nun, bizim sebeplere tevessülümüzle neticeyi yaratma gibi bir mecburiyeti yoktur. İşte sünnet-i seniyye bize bu hakikati öğretmektedir. Aliyyü'l-Kârî bunu ifade

ederken, "Hiçbir şey, "Müteâl" olan Allah üzerine vacib değildir. Allah'ın kul ile kendisi arasında tenezzülen yaptığı bazı mukavelelerde; 'Bu, senin hakkın, bu da Benim hakkım.' demesi, dilin bir hususiyeti olan mukabele esasına göredir. Yoksa ne haddimize ki, bütün malzemesi Kendisine ait olan irade dediğimiz şeyle, kalkıp o işin neticesine sahip çıkalım? Nasıl ki, neticeyi hâsıl etmek elimizden gelmez, öyle de hükümleri neticeye bina etmek de elimizde değildir." der.

Evet, esasen sebeplerle müsebbep arasında bir münasebet vardır ve âdet-i sübhaniye prensipleri içinde, o sebeplere riayet edilince, sonuç meydana gelmektedir. Ancak o sebepleri temsil eden insanların, müsebbebi düşünme ve "İlle de böyle olacak…" deme hakları yoktur. Çünkü sebep-müsebbep irtibatı olsa da, gerçekte neticeler sebeplere bina edilmemiştir. Meselâ, Cenâb-ı Hak, meşîetini ortaya koymak için insanlara: "Siz Güneş Sistemine üflediğinizde Ben onu dağıtırım." dese ve biz de Güneş Sistemine üflesek; Allah (celle celâluhu), onu dağıtır ve buna da biz sebebiyet vermiş oluruz. Ama realite planında yani sebep-netice münasebeti açısından bizim üflememizle Güneş Sisteminin dağılmayacağı muhakkaktır.

Hâsılı, şeytan aşkı yerine, Hz. Âdem'in itaatini esas alarak kulluk yoluna sülûk etmemiz daha güzeldir. Zira aşk, bazen insanın ayağının doğru yoldan kaymasına sebebiyet verebilir. Fakat sünnet-i seniyye çizgisinde bir itaat, asla!..

Hallac-ı Mansur'un bu tespitine bir de aşk-itaat mukayesesi açısından bakalım. Aslında Hallac'a bu sözü söyleten, onun şeytan hakkındaki şu düşüncesidir. "Şeytan, Allah'a karşı gönlünü kilitlemiş, O'ndan başkasına gönül vermeyen birisi idi. Ne var ki o, Allah ile kendisi arasında insanı görünce; böyle görmenin de ötesinde, bir de Âdem'e secde ile emrolununca, -Hallac gibi düşünenlere göre- şeytanın aşkı; onun Allah'tan gayrısına secde etmesine mâni oldu. Bu sebeple "Ben, Senden başkasına secde etmem dedi."

Bu düşüncelere bütünüyle katılmak mümkün değil. Kaldı ki böyle bile olsa, Hallac'ın da şeytanın da atladığı bir şey var; o da emre itaatteki incelik. Hz. Âdem emre itaatteki inceliği anlamış ve sürçtükten sonra hemen doğrulup, *"Ey Rabbimiz! Biz (emrini dinlememek suretiyle) kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz."*[1] diyerek dua dua yalvarmıştı. Şeytana gelince o, Allah'ın Âdem'e (aleyhisselâm) secde emrindeki espriyi anlayamamıştı.

Aşk-itaat mukayesesi açısından demiştik yukarıda; aşk, itaat kaynaklı olursa

bir mânâ ifade eder. Eğer aşkta itaat yoksa, ondan şatahatlar doğabileceği gibi, ümitsizlikler, inkisarlar, inkârlar da doğabilir. Hatta aşkın büyüklüğü nispetinde şatahatlar büyür, kurbiyet ufkunda bu'diyetler, yani Hakk'a yakınlaşma çizgisinde uzaklaşmalar meydana gelebilir ve kıymetli şeyler bir anda kıymetsizleşebilir.

Bu neticeler, aşkın ehemmiyetsiz bir şey olduğuna delâlet etmez. Aşk, *"Kalbin Zümrüt Tepeleri"*nde de ifade edildiği gibi çok önemlidir. Hatta bazıları onun mecazîsine bile çok büyük önem vermiş, cismanî ve bedenî aşk yüzünden ölen insanlara şehit nazarıyla bakmışlardır. Leyla ile Mecnun, Şirin ile Ferhat, Aslı ile Kerem vb. halk hikâyeleri hep bu türlü kara sevdaları destanlaştırmıştır. Ancak yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, aşka değer kazandıran kaide ve kurallara riayet edildiği müddetçe aşk bir mânâ ifade eder. Aksi hâlde aşktan beklenilen şeyler bulunamayınca ve vuslat da bir türlü gerçekleşmeyince, ilgi ve alâka küskünlüğe inkılâp edebilir.

İşte -ihtimal- şeytan, Allah'tan bu mukabeleyi bulamadığı için hüsrana uğramış, yıkılmış ve bir daha da doğrulamamıştır.

İtaate gelince, onda bazı yanlarıyla da olsa, bu türlü hatalı şeyler hiç olmaz. İtaat, itaat edilmesi gerekli olan Zât'a, O'nun arzu ve isteklerine itaat edilmesi gerektiği için, O'nun rızası istikametinde yapılan kalbî ve fiilî bir ameldir.

Öte yandan aşk, insanın muvazenesine tesir eder. Bu ise dengesiz davranışlara kapı açar. Yani aşk, insanı bir açıdan mecnun/deli eder. Bu açıdan da bir yönüyle şeytan, temelden dengesiz bir varlıktır.

İtaatte vaz'edilen kurallara milimi milimine uymak şarttır. Bu ise denge demektir. Hz. Âdem'in itaati tercih etmesi, onun bir dengeli varlık olduğunu gösterir.

Son bir husus, ilk başta bir tek cümle ile işaret ettiğim gibi Hallac vahdet-i vücudçu bir adamdır. O ve bir ölçüde Muhyiddin İbn Arabî gibi zatlar çok defa Allah'ın rahmetinin enginliği açısından meseleleri değerlendirirler; değerlendirir ve şeytan ve firavunlar için bile bir kurtuluş yolu ararlar. Bu açıdan da onların şeytan hakkında bu türlü yorumda bulunmaları, temel felsefelerinin gereğidir. Zira onlara göre "Heme ost- Her şey O'dur." ve şeytan O'nun ayrı bir tezahürü, farklı bir tecellîsidir. Oysa bize göre "Heme ez ost - Her şey O'ndandır." Dolayısıyla Hallac'ın "Aşkı şeytandan, itaati Âdem'den öğrenmek lâzım." demesini, benimsemiş olduğu vahdet-i vücutçu düşünce açısından normal kabul etmek gerekir.

1 A'râf sûresi, 7/23.

DÜNYAMIZDA BEDDUANIN YERİ

Soru: Şahsımıza ve dinimize râci olan kötülüklerde beddua edebilir miyiz? Bu konuda nasıl düşünmeli ve nasıl davranmalıyız?

İmanın zevk-i ruhanîsine ermiş bir mü'min, her hâlde "beddua" etmez ve yapılan bedduaya "âmin" demez. Ancak bazen bizim şahsımızda ya da duygu ve düşüncelerimizde dinimiz, diyanetimiz tahkir edilir. Bu kabîl hakaret ve edep dışı muamelelerde bizim canımız sıkılabilir ve hislerimiz bizi bedduaya zorlayabilir.

Meselâ, bir seferinde beni istintak ederlerken üzerimden küçük bir memur maaşı çıkmıştı da, istintak edenler, "Ulan hoca, sana bu para nereden geldi?" diye çıkışmışlardı. Onlar, bana "ulan" sözleriyle hakaret ederken ben, bu hakaretleri nefsime yapıyorlar kabul edip üslûp ve terbiyemi bozmadan "bey-beyefendi" tabirlerini kullanarak, onlara hep nezaket ve saygıyla hitap etmiştim. Kim bilir belki de, onları bu hareketlere iten yegâne sebep, bizim engin dünyamıza ait hakikatleri kendi düşünce ve inanç dünyalarına ters bulmalarından idi. Bundan dolayı da onlar aşamayacakları bir kötülük duygusuna kapılmışlardı.

Şimdilerde, ferden ferda da olsa, mü'minlere kötülük düşünüp kötülük yapanların niyetleri bana göre, İslâmî duygu ve düşünceyi tahkire matuftur. Şayet yapılan bu tahkir ve tezyifler, şahsımıza yapılıyorsa, şahsî olduğundan dolayı elden geldiğince affedici olmak icap eder. Yok dine ait ise, Bediüzzaman edasıyla "O işin sahibi var." deyip Allah'a havale edilmelidir. Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Mekke döneminde üzerine temizlenmemiş deve işkembesi koyanlara, isim tasrih etmeden; اَللّٰهُمَّ عَلَيْكَ بِكُلِّ مُتَجَاوِزٍ وَخَائِنٍ وَمَاكِرٍ وَمُعَنِّدٍ diyerek yaptığı bedduadan hareketle her yerde Müslümanlar aleyhine planlar yapıp projeler üretenleri niyet ederek; اَللّٰهُمَّ عَلَيْكَ بِهِمْ diyebiliriz. Evet, temel düşünce yapımız ve karakterimiz itibarıyla bizim dünyamızda telin ve bedduaya yer yoktur, ama bu kadar da olsa onları Allah'a havale etmemiz de dine olan saygımızın gereği kabul edilmelidir.

Bir diğer taraftan, burada zikredilmesinde fayda mülâhaza ettiğimiz bir husus da, insanın iyiliğine yapılan duanın, kabul görmesi açısından bedduadan daha üstün olduğudur. Dolayısıyla insanlar hakkında iki türlü dua yapılabilir. Meselâ, bir kişiye avam ağzıyla: "Allah seni başaşağı getirsin.. bîmurad eylesin.. evine yangın salsın.. çoluk çocuğundan bul…" diye dua edilirse, o kişi

kâfir bile olsa; eğer bazı iyilikleri varsa -meselâ bu kişi bir doktordur ve çok iyi insanları tedavi etmiş ve onların rahatsızlığının giderilmesinde vesile olmuştur- yaptığı bu iyilikler, onun hakkında yapılan beddua dalgalarını kırıp tesirsiz hâle getirebilir. Ama aynı insan için; "Sen bana ve dinime bunca kötülük yapmana rağmen Allah sana hidayet ihsan eylesin. Allah, içinde bulunduğun zulmeti yırtsın ve seni aydınlığa erdirsin..!" diye dua da edilebilir. Böyle bir dua, hiçbir şeye takılmadan kabul de görebilir. Şahsen bana; "Şayet beddua edersen, sana kötülük yaptıklarından dolayı Allah bunların kökünü kazıyıp perişan edecek ve bütün düşmanların hazan yemiş yapraklar gibi solup gidecekler. Fakat affedersen Halid b. Velidler, Amr b. Âslar ve Osman b. Talhalar gibi Müslüman olacak ve din-i mübin-i İslâm'a ileride hizmet edecekler." dense, seve seve ikinci şıkkı, yani bir gün onlarla el ele tutuşup sıratı geçmeyi ve -inşâallah- Cennet'e onlarla beraber girmeyi tercih ederim.

Bunun değişik misallerini her zaman Asr-ı Saadet'te görmemiz mümkündür. Meselâ, aynen babası gibi, oturup kalkarken, hep Efendimiz ve ashabı hakkında kötülük düşünen Ebû Cehil'in oğlu İkrime'ye Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), beddua etseydi ve sadece "Allah'tan bul!" deseydi, bu onun için fecî bir âkıbet olur ve İkrime, dalâlet ve küfür içinde ölür giderdi. Ne var ki bir şefkat ve hoşgörü âbidesi olan Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), o engin müsamaha dünyasında, ona da yer vermiş ve kat'iyen beddua etmemiş.. etmemiş, o da, Mekke fethini müteakip dönemde hidayete ermiş.. ardından da Yermük'te, Müslümanlığı bir şehbal gibi dalgalandıran kahramanlardan olmuştur.

Bütün bu ve benzeri misalleri incelediğimizde, tercih edilecek şıkkın çok iyi düşünülmesi ve karar verilirken de aklî ve mantıkî olanın seçilmesi gerekir. Zaten dinimizin temel esprisi de insanlığı kurtarma değil midir? Evet, dinin bu temel esprisini kavradığımız zaman, yolumuzu belirlemek fazla zor olmayacaktır. Bizim vazifemiz, insanlığa aydınlık yolu göstermek ve Muhammedî mesajı onlara sunmaktır.

Meselâ ben, bazı ateistlerle görüşmeyi çok arzu etmişimdir. Gerçi onlar, fikren zengin insanlar olduğu için, bu iş belki bizi aşardı ve onlara bir şey anlatamazdık. Ancak, şayet bu vazifeyi bir başkası yapmayacaksa, hayatı boyunca mukaddes bildiğimiz değerlere sövmüş bile olsalar, onlarla görüşmeyi ve ölüp giderken de imanla gitmelerini ben çok arzu ederdim.

Hâsılı, şöyle böyle bizim dünyamızda bedduaya yer yoktur!

KUTBU'L-İRŞAD

Soru: Kutbu'l-irşad ne demektir. Bu hususta bilgi verir misiniz?

Kutbu'l-irşad, tasavvuf erbabınca kullanılan bir terimdir.. ve seyr u sülûk yoluyla ulaşılan belli bir mesafeden sonra, belli bir makamı ihraz eden insana verilen isimdir.

Bir benzetme ile meseleye daha da açıklık kazandırabiliriz: Kâbe, yeryüzünde Sidretü'l-Müntehâ'nın izdüşümüdür. Yani onun, asliyete göre zılliyet, külliyete göre cüz'iyet ölçüsünde bir uzantısıdır. Bu iki hakikat, aslında bir vâhidin iki yüzünden ibarettir. Şu kadar ki, birinin zâhirî, haricî varlığı bu âlemde; diğerininki ise şehadet âlemi haricindedir. Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise, -ki buna, "Hakikat-i Ahmediye" (sallallâhu aleyhi ve sellem) demek daha uygundur- hakikat-i Kâbe'nin yeryüzündeki eşi ve ikizidir. Bu ikisi -tabir caizse- aynı dölyatağında birlikte bulunmuş ve tev'em (ikiz) yaratılmış varlıklardır.

Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) dâr-ı bekâya irtihal edince, onu bu dünyada temsil eden de Allah ile irtibatları kavi büyük insanlardır. Onlar, mazhariyetleri ve misyonlarıyla, bir bakıma yeryüzünde âdeta Kâbe konumundadırlar. Ehl-i tahkikin beyanına göre, bazen onlar Kâbe'nin etrafında, bazen de Kâbe onların etrafında döner. İşte böylesi kişilere Allah'ın matmah-ı nazarı anlamında "Kutub" adı verilir. Bu kişiler bulundukları mekânda, her zaman mevcudiyetlerini hissettiren, şeytanların uykularını kaçıran, bir kısım insanların vehimlerini izale eden, toprağın kuvve-i inbatiyesi gibi kudsî bir güce sahiptirler. Yine bunlar, hep tazarru ve naz u niyaz makamında bulunmaktadırlar. Allah böylelerinin bakışları ile kâinata bakar, merhamet veya gadap eder.

Kutub makamının bir adım ötesinde "gavsiyet" makamı yer alır. Bu makamı ihraz edenlerin en büyük özelliği, tasarruflarının öldükten sonra da devam etmesidir. Her gavs bir kutuptur, fakat her kutup bir gavs değildir. Öyleleri de vardır ki, bu her iki makamı bünyesinde cemetme bahtiyarlığına ermiştir. Zannediyorum "kutbu'l-irşad" işte bu iki makamı birden ihraz etmiş ve halkı irşada mezun insanlara verilen isim olsa gerek…

Bu açıdan kutbu'l-irşada; hakikat-i Ahmediyeyi tamamıyla temsil eden, dolayısıyla da hakikat-i Muhammediye'ye namzet olan insan nazarıyla da bakılabilir. O, bütün insanlığın iç âlemi itibarıyla, yani kalbi, ruhu, vicdanı, hissi ve letâif-i mâneviyesiyle mercii sayılan bir "menhel-i azbi'l-mevrûd -

Cennet kevserleri ölçüsünde tatlı su kaynağı"dır. Ve insanlığı sahil-i selâmete çıkaracak bir rahmet ve ışıktır. Bu yönüyle ona, yeryüzünde tevhid güneşi denir. Herkes kendi istidadı veya elindeki kovasının büyüklüğü/küçüklüğü ölçüsünde ondan istifade edebilir. Öyleyse kutbu'l-irşad, misyonu, konumu ve zatı itibarıyla diğer velilerden en az üç kademe daha ileridedir.

Başkalarının onları tanımasına veya sair velilerden ayırt etmesine yardımcı olacak belirgin özellikleri yoktur. "İnsanlar arasında, insanlardan bir insan olarak bulunurlar." Ne var ki, hassas ruhlar, liyakatli kişiler bunları hemen sezer ve âdeta bir mıknatısa kapılmış gibi, onların cazibelerine kapılıverirler. Bu özellikleri itibarıyla da onlar, etraflarına sürekli nur neşrederler. Hakkı aramak için yollara dökülenler de bunların cazibe-i kudsiyesi içine girer ve o dairede bütün bütün erir giderler.

Bütün bu değerlendirmeler nazara alındığında; bu kudsî mehazlere sırt dönmekten daha öte bir tali'sizlik olamaz denilebilir. Bana göre, bu kaynaklara müracaat etmeden yollara dökülenler, niyetleri ne kadar da samimî olursa olsun, çöllerde tek başlarına, rehbersiz yolculuk yapan insanlar gibidirler. Hatta bu kişilerin şahsî ibadet ve taatleri ne kadar çok da olsa, bu feyiz kaynaklarından yararlanmadıkları için, ileride dünyevî başka cazibe noktalarının cazibelerinden kurtulamayıp, yollarda kalabilirler. Hatta ibadet ü taati bu denli çok olmayanlar, yüzleri bu ışık kaynaklarına dönük oldukları için, kayma ihtimalleri onlara göre daha azdır.

Ayrıca, bu tür insanların daire-i kudsiyeleri içinde bulunma, onlar gibi olma noktasında insana aşk, şevk ve ümit verir. Zira bunlar ideal insan olup, her Müslümanın hedefi olabilecek makamlarda bulunmaktadırlar. Bir diğer ifadeyle bunlar, bizim gibi sıradan insanlar için birer gaye-i hayaldirler. Zaten bu dünyada gaye-i hayali olmayan kişilerin, dört ayaklı behâimden farkı da yoktur. *"İki günü müsavi olan, aldanmıştır."* beyan-ı Nebevisi, herhâlde bu hakikate işaret etmektedir.

Hâsılı, kutbu'l-irşad, kâinatın mânâ, mahiyet ve muhtevasını anlatan, yeryüzünde Cenâb-ı Hakk'ın matmah-ı nazarı, kutub ve gavs makamının sahibi bir hakikat eridir.

İNSAN - MUHABBET İLİŞKİSİ

Soru: İslâm'da sevgi ve muhabbetin yeri ve ölçüsü nedir? Birine karşı duyulan aşırı muhabbet fıtrî midir, yoksa zaaftan mı ileri gelir?

Sevgi ve muhabbet, insan mahiyetinin önemli bir derinliğidir. Hatta ona, kâinatın mâyesi nazarıyla da bakılabilir; bakılabilir zira Cenâb-ı Hak, kâinatı, mevcudata olan muhabbetinden dolayı yaratmış ve onların düzenli bir hayat sürdürebilmeleri için de çeşitli kanunlar vaz'etmiştir. İnsanlığa olan hususî sevgisinden dolayı da cennetler-cehennemler kurup; biriyle mükâfatlar vaad ederken, diğeriyle insanları korkutup onların nazarlarının Zât'ına çevrilmesini hedeflemiştir. Bu gayeyi gerçekleştirmek için peygamberler göndermiş ve bu önemli icraatını devam ettirecek -değişen şartlar muvacehesinde- âdet-i sübhaniyesini yenilemiş, gönüllerdeki Kendisine ait duygu ve düşüncelerin her an taze kalmasını sağlamıştır. Efendimiz'le (sallallâhu aleyhi ve sellem) peygamberler halkası tamamlanınca da, evliyâ ve asfiyâ ile bu süreci devam ettirmiştir. İşte bu yönüyle muhabbet, bir mânâda her şeydir.

Evet, Allah (celle celâluhu) insanın fıtratına, sevmesi gereken şeyleri sevip alâka duyması için, bu umumî muhabbetin bir cüz'ünü dercetmiştir. İnsan fıtratındaki bu sevgiyle, Allah ve Peygamber'i sevmenin yanında, mecazî olarak başka şeyleri de sevecektir. Yalnız o, bu sevgisinde, "mâsivâ"ya olan muhabbetin, Yunus Emre'nin, "Yaratığı severiz Yaratan'dan ötürü." anlayışı içinde olması gerektiğini de bilecektir. Bağını bahçesini, hayat arkadaşını, evini barkını.. severken, bütün bunların, Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin birer cilvesinden ibaret, izafî varlıklar olduğu hakikatini de kat'iyen unutmayacaktır. Aksi hâlde onları, Üstad'ın ifadesiyle "mânâ-yı ismî"yle nazar-ı itibara alıp meftun olduğunda, bu sevgiyi suiistimal etmiş olacaktır.

Evet, insan fıtrî olarak mahiyetine dercedilmiş ve kullanımı kendi iradesine verilmiş olan sevgiyi yanlış kullandığı takdirde, şahsî hayatı adına çok şey kaybedeceği gibi, Allah ve Resûlü'nden de uzak kalacaktır. Bunlar üzerine bir de dünya adına meftun olunan şeylerin birer birer kaybolup gittiği, dolayısıyla muhabbetin mukabelesiz ve faydasız olduğu eklenecek olursa, o şahsın ızdırapla iki büklüm olacağı izahtan vârestedir.

İbrahim Ethem Hazretleri'ne ait bir menkıbe anlatılır. O, Belh'de bir hükümdar iken tacını tahtını terk eden, makam ve mansıpta zirveyi yakalamışken her şeyi ayaklarının altına alan ve velilik makamına yükselen bir şahıstır. Kendisinin Ebû Hanife ile muasır olduğu söylenir. Hadis imamları,

İbrahim Ethem Hazretleri geldiğinde, Ebû Hanife'nin ayağa kalktığını naklederler. Bir gün: "Yâ imam, ne diye bu zata ayağa kalkıyorsunuz? Haddizatında o, sizin talebeniz bile olamaz!" dediklerinde, "Biz işin zâhiriyle meşgul olurken, onlar özüyle meşgul oluyorlar; bundan dolayı da ona sonsuz saygı duyuyorum." demiştir.

İşte böyle bir insan bir gün her şeyini arkada bırakıp Mekke'ye gider. Aradan yıllar geçtikten sonra da, bir hac esnasında oğlu ile metafta karşılaşır.. karşılaşır ve bir baba şefkatiyle onu bağrına basıverir. Zatında bu hâl fıtrîdir ve bir baba için de önüne geçilmez bir duygudur. Bu itibarla da insan, bundan dolayı kat'iyen muaheze edilmez. Ancak kalbini tamamen Cenâb-ı Hakk'ın tecellîlerine tahtgâh yapmış bir mukarrabîn için bu hâl, hem de Kâbe'nin yanında uygun düşmemektedir. İşte bu esnada İbrahim Ethem Hazretleri, "Yâ İbrahim! Bir kalbte iki sevgi olmaz." diye hâtiften bir sesle ikaz edilir. Bunun üzerine Hazret: "Birini al yâ Rab!" der.. der ve çocuk dizlerinin dibine yığılıverir.

Bu bir menkıbedir ve o makamı ihraz etmiş insanlara mahsus bir televvündür. Bu yönüyle o makamda bulunmayan insanları bağlayıcı bir yönü de olamaz.

Ancak böyle bir noktada şu denilebilir, insanın, Allah'ı (celle celâluhu) düşünmeden bir şeye karşı duyduğu sevgi, sonunda kendi başına gaile olabilir. Bu, evlâd ü ıyâl, mal-menal, arkadaş, hatta mürşit sevgisinde de böyledir. Mü'min, bir denge insanıdır. Her şeyde olduğu gibi sevgide de dengeyi gözetmesi gereklidir. Ne güzel der Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Sevdiğin kişiyi ölçülü sev. Gün gelir düşman olabilir. Buğzettiğin kişiye de ölçülü buğzet. Gün gelir o, dostun olabilir."*

Hâsılı, Allah'ın fıtratımıza dercetmiş olduğu sevgi melekesini önce bir noktada toplamalı ve O'na tevcih etmeliyiz. Sonra da O'ndan ötürü O'nun bütün mahlukatına.

CİHADA DENK TUTULAN NASİHAT

Soru: "Zayıflara, hastalara, (Allah yolunda) harcayacak bir şey bulamayanlara, Allah ve elçisi için nasihat ettikleri takdirde cihada çıkmamalarından ötürü bir günah yoktur."[1] buyruluyor. Burada cihada denk tutulan nasihatin keyfiyeti ve sınırları nelerdir?

Cihad; Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) de beyan ettikleri gibi dinimizde kendisine denk ikinci bir amel bulunmayan ve hususî önem arz eden bir ibadettir. Buna göre, "Allah ve elçisi için nasihat"i "cihad"a denk tutma meselesini, zannediyorum şu şekilde anlamak daha doğru olur: Nasıl ki, Hz. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) geceyi ihya edemeyip, teheccüde kalkmadığında onu ikiye katlayarak, gündüz eda eder ve bunun o gecenin ihyasına bedel olmasını beklerdi. Öyle de, herhangi bir mazeretinden dolayı cihada katılma imkânını bulamayanlar, yine Cenâb-ı Hakk'ın o engin rahmetine itimat edip nasihat ederek, bu nasihatin cihada bedel sayılmasını ümit edebilirler. Değilse, cihad kendisine farz ve buna hiçbir mâni yokken onu terk edip Allah ve Resûlü için insanlara nasihat etmekle o boşluk kapatılamaz!

Ancak, değişik devirlere göre cihadın şekli de farklı farklıdır. Bazen sırf bir nasihat, bazen birisine rehberlik yapmak, bazen de küfre karşı tavır belirlemek bir cihad olduğu gibi, çok defa hüsnü misal olma da bir cihad sayılabilir. Meselâ Asr-ı Saadet'te belli bir süre hicret, aynen cihad telakki edilmiştir. Öyleki, sahabe-i kiram efendilerimizin çoğuna, İslâm'a ilk girişlerinde hicret de şart koşulmuş, hatta içlerinde hicret etme fırsatını bulamayanlar hicret yapamamaktan hâsıl olan boşluğu acaba nasıl doldurabiliriz?" endişesiyle fevkalâde üzülmüşlerdir. Ebû Cehil'in anne bir kardeşi olan Ayyaş bu mahzun insanlardan biridir. Evet, o, Mekke fethine kadar 20 yıllık hayatını zincirler içinde geçiren ve Kur'ân-ı Kerim'in "mustad'afîn" tabiriyle anlattığı insanlardan biridir. Zaten bunun gibi mazareti olmayanlara Kur'ân: *"Arz geniş değil miydi? Niçin hicret etmediniz?"*[2] diyerek itapta bulunur. Demek ki o devrede hicret cihadın önemli bir buudu veya ta kendisi sayılıyor.

Başka misaller de var Asr-ı Saadet'te: Hastalık veya sakatlığından dolayı, ya da bakıma muhtaç anne babası olduğu için cihada gidemeyenler bunlardan bazıları. Cihada iştirak etmek için kaçıp gelen bir gence Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) *"(Bakıma muhtaç) annen baban var mı?"* der ve ondan "Evet" cevabını alınca *"Dön, sahipsiz annen baban için cihad et!"* yani onların bakımını görümünü yap, buyurarak, onun cihadının ana-babasına

bakmak olduğuna işaret buyurur.

İşte, bahsi geçen âyet-i kerime bu veya benzeri sebeplerle, her nasılsa cihada gidememiş olanlara, başkaları cephede cihad ederken veya emr-i bi'l-mâruf nehy-i ani'l-münker yaparken etrafındakilere nasihat ederek o boşluğu kapatabileceklerine bir işaret sayılabilir.

Sorunun sonunda da "cihada denk tutulan nasihatin keyfiyet ve sınırları" soruluyor ki, bu hususta da şunlar söylenebilir: Nasihatin Türkçemizdeki mânâsını, Farsça'dan bize geçen bir kelime ile ifade edecek olursak "hayırhâhlık" demek uygun olur zannediyorum. Birisi hakkında hayır düşünme, hayır isteme, onu sırat-ı müstakîme, tevhide ulaştırma, gönlünü ibadet ü taat şuuruyla donatma, hizmet etme şuuru istikametine yöneltme, evet bunların hemen hepsi derecesine göre birer hayırhâhlıktır.

Bir hadis-i şerifte belirtildiği üzere *"Din nasihattir."* sözü çok şümullü bir kavramdır. Yani meseleye Allah'ın anlatılması şeklinde yaklaşırsak, O'nun Zât-ı Ulûhiyetine yaraşır, yakışır şekilde anlatılması demektir. Ayrıca, O'nun anlatılıp sevdirilmesi, bu da kendi buudları içinde ayrı bir nasihattir. Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) anlatılıp sevdirilmesi nasihatin ayrı bir yanıdır.

Meseleye bu zaviyeden bakıldığında, bütün insanların hidayetini, rüşdünü, Cennet'e veya sırat-ı müstakîme yönlendirilmesini hedef alarak hayırhâhlık yapmak ise, büyük çapta bir nasihattir. Bundan başka, çok küçük bir bid'ati izale ederek bunun yerine bir sünneti ikame etme, dinin farzlarını, vaciplerini, hayata hâkim kılma.. hepsi birer nasihattir. İşte bütün bu nasihatlerin elzemliği ölçüsünde, Allah katındaki kıymeti ve derinliği de artar...

Günümüzde, tevhid anlayışının sarsıldığı bir dönemde, Risale-i Nur mesleği olan ve hedefi sayılan "Allah'a iman" hakikatini tespit etme, onu insanların ruhuna perçinleme ve herkese kabul ettirme gibi bir nasihati de bu kategoride bilhassa vurgulamak icap eder. Hatta böyle bir nasihat nasihatlerin zirveleşmiş şekli ve doruk noktasıdır.

Bunlardan alınacak sevaba gelince; bir sünneti ihya etmenin Allah katındaki önemi ne ise, bir sünnetin ihyasında, o kadar sevap alınır. Bir farzı ihya edip hayata geçirmenin Allah katındaki kıymeti ne kadarsa, o farz ihya edildiğinde de o kadar sevap elde edilir. Ancak, Allah'ı tanıttırma, kalbleri ve ruhları O'nun mârifet ve muhabbetiyle tezyin edip itminana erdirme, gönüllerin zevk-i ruhanîye açılmasını sağlama.. bunlar öyle farzlar üstü farzdır ki, bunlara vesile olunduğu takdirde kazanılacak sevabın çapı ve rıza-yı ilâhîye uygunluğu da o

ölçüde olacaktır. Risale-i Nur talebelerinin hizmeti üstadları gibi farzlar üstü farzlarla gelen vâridâttır ve onlar da işte o ölçüde, Cenâb-ı Hakk'ın lütuflarına, inayetlerine, takdirlerine ve tebcillerine mazhar olurlar. Arkadan gelenler de durumlarını bu ölçülere göre ayarlamalıdırlar.

1 Tevbe sûresi, 9/91.

2 Nisâ sûresi, 4/97.

Dördüncü Bölüm
BÜYÜTEÇ

DASİTÂNÎ BİR KARDEŞLİK İÇİN

Soru: Asr-ı Saadet'teki kardeşlik anlayış ve uygulanışını çok sık nazara veriyorsunuz. Bu anlayışı günümüze nasıl taşıyabiliriz?

Asr-ı Saadet'teki kardeşlik, tarihe her yönüyle "örnek bir kardeşlik" ve onu dasitânî bir şekilde gerçekleştirenler de "örnek bir nesil" olarak geçmiştir. Ve bu seviyede bir kardeşlik, daha sonra hemen hiçbir zaman diliminde -maalesef- o ölçüde temsil edilememiştir.

Gerçi, Hz. Osman ve Hz. Ali döneminde onların aralarında bir kısım ihtilaf ve iftiraklar görülmüştür ama, bunları çıkaranlar, o "saff-ı evvel"i teşkil eden "yıldızlar" değil; arkadan gelen çilesizlerdir. Ve biraz da, öndekilerden bazıları önünü alamayacakları bu ihtilaf ve iftirak fitneleri içinde değişik şekilde rol almışlardır. Ama yine de her şeye rağmen bunlar, hayatlarının sonuna kadar belli ölçüde dengeli yaşamışlardır. Şimdilerde -esefle arz edeyim- "İbn Sebe diye birisi veya Übey İbn Selûl fitnesi diye bir şey yoktur; aslında sahabe kendi arasında ihtilafa düşmüştür." gibi sözlerle, bir yönüyle haricî düşmanların yaptıklarını hafife alma ve onları pâka çıkarma, hatta tezkiye etme gayretleri söz konusudur. Hâlbuki böyle bir düşünce, Kur'ân-ı Kerim'in وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ[1] ve رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ[2] dediği insanları karalamak demektir. Tarihî bir gerçektir ki, o dönemdeki Yahudiler başta olmak üzere bütün şer güçler İslâm tarihi içindeki hemen bütün ihtilaf ve fitnelerde ellerinden geldiğince bir şeyler yapmış ve aktif rol oynamışlardır.

Evet, o "yıldız insanlar"ın (radıyallâhu anhüm) arasında ilk dönem itibarıyla hem hissî hem de mantıkî kardeşlik hâkimdi. Ancak bu kardeşliğe bir dünyevîlik tosladı ve aradaki vahdet muvakkaten kırıldı. Bu kırılmadan sonra da, o safvet bir daha temsil edilemedi.

Pekâlâ "Duygu ve düşüncede; elem ve lezâizde tam bir paylaşımın yaşandığı bu altın dönem seviyesinde bir kardeşlik yeniden ihraz edilebilir mi?"

denilecek olursa; böyle bir uhuvvetin teşekkülü için her şeyden önce güçlü bir insibağa ihtiyaç vardır. Bu mevzuda "hissî kardeşlik" önemli bir esastır; ancak yeterli değildir. Malum olduğu üzere aynı anne ve babadan meydana gelen kardeşler arasında "hissî kardeşlik" vardır, ama onlar, bazen çok basit bir miras meselesinde bile birbirleriyle kavga edebilir, hatta birbirlerini öldürebilirler. Öyleyse öz kardeşleri bile bir arada tutamayan "hissî kardeşlik", sahabe ölçüsünde bir kardeşliğin tesisi için yeterli değildir. Kaldı ki, bu kadar geniş bir dairede herkesin menfaat ve çıkar noktaları, his ve anlayışları, mezak, meşrep ve mizaçları ayrı ayrı olunca bu kardeşliği tesiste işin mantıkî unsurlarını ilave etmek gerektir. O bakımdan Bediüzzaman Hazretleri, bize meselenin daima mantıkî yönlerini ve dinamiklerini göstermiştir. Meselâ; "Hâlikınız bir, Mâlikiniz bir, Mâbudunuz bir, Râzıkınız bir.. bir bir.. bine kadar bir bir. Hem Peygamberiniz bir, dininiz bir, kıbleniz bir.. bir bir.. yüze kadar bir bir. Sonra köyünüz bir, devletiniz bir, memleketiniz bir.. ona kadar bir bir." demiştir. Şimdilerde ilave edecek olursak; hasımlarınız bir, düşmanlarınız bir, sizi istemeyenler bir, büyümenizi engelleyenler bir.. bir…

Meseleye, daha farklı bir zaviyeden bakacak olursak; Cenâb-ı Hakk'ın tevfiki, bizim vifak ve ittifakımızla çok alâkalıdır. Çünkü vifak, tevfik-i ilâhînin çok önemli bir vesilesidir. Vifak, bir çizgi üzerinde birleşme; ittifak da geldiği "bâb" itibarıyla bu meselelerin mutavaatı yani insan ruhunda tabiat hâline gelmesi.. yani insanların, anlaşıp bütünleşerek onu, tabiatlarının ayrı bir derinliği ve ayrı bir buudu hâline getirmeleri demektir ki, kanaatimizce böyle bir ameliye, el açıp "Mecmuatü'l-Ahzâb"ı günde bir iki defa hatmetmekten daha çaplı bir şekilde Cenâb-ı Hakk'ın tevfikini yâr etmesi adına Allah'a sunulmuş önemli bir dua ve bir münacâttır.

Evet, Allah'ın lütuflarına mazhariyet, insanın bir kısım evsafla muttasıf olmasına bağlıdır. Çünkü Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) mübarek beyanlarına göre Allah (celle celâluhu), insanların suret ve dış görünüşlerine değil; kalblerine, iç âlemlerine ve karakterlerine bakar. Bu açıdan önemli olan, insanların sıfatlarıdır. Yani kişinin mü'min görünmesi değil, mü'min olması; namaz kılması değil namaza düğümlenmesi; Kâbe'yi tavaf etmesi değil, tavaf düşüncesine odaklanması; kısacası Allah'a ve Resûlü'ne kilitlenmesi önemlidir. Unutmayalım, Allah (celle celâluhu) sıfatlara bakarak hükmünü icra etmektedir.

Buna göre şayet bir kâfir, sistemli düşünür, eşya ve hâdiseleri hallaç eder,

vaktinin kıymetini bilerek onu boşa harcamaz ve hep çalışırsa; bu sıfatlar birer mü'min sıfatı olduğu için Allah (celle celâluhu), o kâfir hakkında muvaffakiyet ve başarı hükmünü verir. Diğer taraftan, bir başkası Kâbe'yi her gün elli defa tavaf etse bile; kalbi, iç dünyası, düşünce yapısı, sistem anlayışı bozuk ve kâfir sıfatı taşıyorsa mü'min hakkında mağlubiyet ve hezimet hükmünü verebilir. Çünkü mü'min olmanın mükâfatı, ekseriyet itibarıyla ahirette; şeriat-ı fıtriyeyi bilmemenin ve ona riayet etmemenin cezası da ekseriyet itibarıyla dünyadadır. Bu iki kitabı dengeli yaşamak bizi gerçek takvaya ulaştıracak olan yegâne yoldur.

Sahabe-misal kardeşliğin gerçekleştirilmesinde önemli rol oynayan bir diğer faktör de, bu zorunluluğun hissedilmesi, onun bir niyet hâlinde kalblerde ağırlığının duyulması, sonra da bu niyet istikametinde atılacak olan adımlardır. Meselâ, İslâm'a farklı metotlarla hizmet eden cemaatlerin, birbirlerini bulundukları konumda kabullenmesi, birbirlerinin hizmetlerini alkışlamaları, hatta birbirlerine yardımcı olmalarını, bu konuda atılması gereken önemli bir adım olarak görebiliriz.

Evet, sahabenin mazhar olduğu lütuflara mazhar olabilmenin yegâne yolu, istenilen mevzuda en azından onlar ölçüsünde performans sergileyebilmek ve bu uğurda önümüze çıkan bütün fırsatları değerlendirebilmektir. Kim bilir, belki de bunlar hayata geçirilebilse, "Mercûh râcihe tereccuh edebilir." fehvâsınca ilgili alanda o alana mahsus olmak üzere sahabenin hizasına ulaşılabilir.

Hâsılı, sahabe kardeşliğini tesis etmek için, hissin yanı sıra mantıkî unsurların dikkate alınması, vifak ve ittifak çizgisi üzerinde birleşilmesi ve bunun ağırlığının kalbte daima duyulması ve mutlaka müşahhas adımların atılması gerekir.

1 *"Muhacirlerden ve ensârdan o ilkler, o önde gidenler."* (Tevbe sûresi, 9/100)

2 *"Allah onlardan razı, onlar da Allah'tan razıdırlar."* (Tevbe sûresi, 9/100)

SABIR VE SALÂT

Soru: Yapılan hizmetlerde her şeyin ilâhî inayet endeksli olduğunu her fırsatta anlatıyor; ilâhî inayeti celbin vesilesi olarak da Kur'ân'ın, "sabır" ve "salât"ı (namaz) tavsiye ettiğini beyan ediyorsunuz. "Sabır" ve "salât" nasıl ve ne şekilde hayatımıza hâkim olmalı ki, Kur'ân'ın emrini yerine getirmiş olalım?

Konuyu izaha geçmeden önce, bir hususun altını çizmemiz lâzım; o da yapılan hizmetlerde ilâhî inayetin yanında insan cehd ve gayretinin göz ardı ve insan iradesinin inkâr edilmemesi gerektiğidir.

Ehl-i Sünnet, yapılan fiillerde insan iradesinin nefyedilmesini bir türlü "sapıklık" olarak değerlendirmiş ve böyle düşünenleri "firak-ı dâlle"den saymışlardır. Çünkü iradeyi bütünüyle nefyedip inkârda bulunma "cebrîlik", yapılan işlerde Allah'ın iradesini yok sayıp, her şeyi insan iradesine verme ve "İnsan, kendi fiilinin hâlikıdır." demek de ayrı bir sapıklıktır. Tarihte bu düşüncenin temsilcilerine "Mutezile" denmiştir.

Şart-ı âdi planında çerçevesi ve hakikati mevzuunda ciddî bir şey söylemek mümkün olmamakla beraber; iyiliğe veya kötülüğe karşı bir meyelan veya o meyelandaki tasarruf; ya da eşit iki şeyden birini tercih etme şeklinde yorumlayabileceğimiz iradenin, insanın fiillerinde çok önemli bir yeri vardır.

Diğer bir yaklaşımla iradeyi; keyfiyeti ve sınırları belirsiz denebilecek kadar itibarî bir hat; böyle olmakla birlikte itibarî olmayan hakikî bir kısım hakikatleri tevlit edecek çok önemli bir esas ve bir faktör olarak da değerlendirebiliriz. Evet, irade o kadar önemli bir esas ve bir faktördür ki, Cennet'e kavuşma ve Cemalullah'ı müşâhede etme, ancak onu iyi kullanmakla gerçekleşebilir. İnsan, ebediyeti onun sayesinde kazanabileceği gibi, dünyevî ve uhrevî mutluluğu da yine ancak onun sayesinde elde edebilir…

Aslında iradenin sınırlarının belli olmaması ve sınırlarının belli olmamasından dolayı onu tam olarak bilememememiz, ona tam bir vukûfiyetten daha iyidir. Çünkü böyle bir vukûfiyet, bir yönüyle insanın o mevzudaki azim, cehd ve meylini veya o meyildeki tasarruf hissini kırar. İfadelerimizi biraz daha açacak olursak; insan, karşısına çıkan problemleri aşabilmesi için iradesinin sınırlarının belli olmaması, onun en olumsuz hâdiseler karşısında dahi, "Allah'ın inayetiyle aşarım." mülâhazasına kaynak teşkil eder. Bundan dolayıdır ki, iradenin itibarî bir hattan ibaret olması ve haricî vücut nokta-i nazarında mahiyetinin tam olarak bilinmemesi, insan için önemli bir güç

kaynağıdır. Evet, böyle bir irade, her insan için kendisini aşabilecek bir güç ve kuvvet kaynağıdır. Aksi takdirde, meselâ; iradesiyle yüz kilo eşyayı kaldırabilen bir insan, karşısına yüz on kiloluk bir yük çıkınca “Ben bunu kaldıramam.” diyebilir. Oysaki hakikat hiç de öyle değildir. Mistiklerin ve yogilerin yaklaşımıyla insan, o ölçüde bir azim ve kararlılıkla -onların ifadesiyle arz etmek gerekirse- ruha kendi gücünü kazandırarak fizikötesi bir güçle onu harekete geçirebilir ve bırakın yüz on kiloluk yükü, böyle bir insan çok daha fazlasını kaldırabilir.

Hâsılı, sebepleri tamamen reddetmek bir sapıklık, her şeyi sebeplere vererek, “Sebepsiz bir şey olmaz.” iddiasıyla Müsebbibü’l-Esbab’ı görmezlikten gelmek de tevhid adına ayrı bir sapıklıktır. Bizim yolumuz ise, sebepler adına her şeyi yerine getirmekle birlikte, neticeyi Allah’tan bilme yoludur.

Biz, iradelerimizi itibarî bir hat, farazî bir nokta ve bir çizgi olarak kabul etmekteyiz. Evet, biz, Cenâb-ı Hakk’ın, hakkımızda vereceği hükümlerini, o farazî çizgiye göre vermekte ve yaptığımız işlerde ona göre şekillendirmekte olduğuna inanırız. Fiillerimizde Cenâb-ı Hakk’ın tesir ve dahli, bizimkiyle kıyaslanamayacak kadar büyüktür. Üstad’ın ifadesiyle “ef’âl-i ihtiyariye” denilen yeme, içme, yatma, kalkma... gibi insanın kendi iradesiyle yapmış olduğu işlerde bile, insana ait olan hisse, işin ancak onda biri kadardır. İnsanın içinde, otamat kendi kendine çalışan, yerinde devreye giren, yerinde devreden çıkan, irade dışı sistemler ve hareketler, insanın iradî hareketlerinden daha çoktur.

Bu açıdan, meselâ; basit bir yemek yeme meselesini ele alacak olursak; insan, Allah’ın yarattığı zeminde, yine O’nun, bağrına kuvve-i inbatiye yerleştirdiği toprakta, O’nun bitirip var ettiği bir şeyi, O’nun verdiği bir güçle, yine O’nun verdiği aklı, eli, parmağı, ağzı kullanarak yemektedir. Bütün bunlar düşünülecek olursa, acaba bu işlerin içinde kaçta kaçı insana aittir? Yine, lokmayı içine yerleştirip çiğneyeceğimiz ağzı bize veren, mükemmel bir sistem içinde tükürük bezlerini hazırlayan kimdir? Lokmayı ağzımızda çiğneyip eritirken, mideye sinyaller gönderip onu harekete geçiren, hazım mekânizmalarını çalıştıran kimdir?..

Evet, insan bütün bu işlere ibret nazarıyla baktığında görecektir ki, kendisine böyle bir yemek meselesinin öşrü (onda biri) bile düşmemektedir. Oysaki, insan bu fiilleri dile getirirken “Ben yedim.”, “Ben oturdum.”, “Ben kalktım.”.. gibi hep; “Ben.. ben..” ifadelerini kullanmaktadır. Belki işin zâhirî yönü

hâdiselere böyle yaklaşmayı gerektirdiğinden dolayı, Allah insanları mazur görmekte ve affetmektedir ama meselelerin teferruatına inildiğinde; “Ben yedim.”, “Ben içtim.”, “Ben yattım.”, “Ben kalktım.” sözlerinin düşünülmeden sarfedilmiş birer söz olduğu görülecektir.

Şimdi, yeniden soruya geçecek olursak; bizim bu türlü küçük meselelerde dahi meydana gelen hâdiselere, iradelerimize dayanarak sahip çıkmak ne kadar garip ve yanlış ise; “hizmet” gibi çok önemli bir meselede, davranışlarımıza terettüp eden neticelere sahip çıkmamız da, o ölçüde, hatta daha da fazla garip ve yanlıştır. Çünkü yeme-içme meselesinde sistem bellidir. Fakat insanların kalbine imanı koyma, hatta onların imanlarını şahlandırma ve coşturma gibi meseleler, fizik dünyanın ötesinde cereyan eden öyle enteresan, öyle gizli ve öyle büyülü hâdiselerdir ki, insanın bunlarda dahlinin olduğunu iddia etmesi mümkün değildir.

Allah’la insanlar arasındaki engelleri kaldırma vazifesi, inayet eksenli fakat iman hedefli bir hizmettir. Bundan dolayı da Cenâb-ı Hak, sebeplerin çok fevkinde başarılar ihsan etmektedir. Bütün bu lütuf ve ihsanlara baktığımızda, görünen o dur ki, her mesele tam bir inayet üzerinde cereyan etmektedir.

Bizler yapılan hizmetlerde inayetin yanında “riayetin” yani görme ve gözetmenin de bulunduğunu, bizim dışımızda onları idare ve kontrol eden birinin var olduğunu anlıyoruz. Meselâ, bu yol, “kandan irinden deryaların, menzilinin çok, geçidinin yok” olduğu bir yoldur. Peygamberler başta olmak üzere, bu yolun yolcuları, yollarında ilerlerken bin çeşit olumsuzluklarla karşılaşmışlardır. Ancak bize gelince, karşımıza çıkan bunca husumete rağmen gösterilen cehd ve gayretin neticesiz kalmadığı da bir gerçektir. Bu ise, apaçık bizim bir ilâhî inayet ve riayet altında bulunduğumuzu ve حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ sırrının tecellîsine mazhar olduğumuzu göstermektedir.

Ancak, böyle bir inayet ve riayete mazhariyetin de, şart-ı âdi planında bir kısım sebeplerinin olması lâzımdır. Çünkü Zülkarneyn bile, harikulâdeler kuşağında fütuhât dantelasını örerken, sebepleri elden bırakmamıştır. فَأَتْبَعَ سَبَبًا[1] ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا[2] yani *“Zülkarneyn, bir sebepten diğer bir sebebe sıçrayarak sebepler devr-i daimi veya sebeplerin doğurganlığını değerlendirmiştir.”* ferman-ı sübhanisi, Zülkarneyn’in bu anlayışını anlatmaktadır. Şimdi eğer bir nebi için sebepler söz konusu ise, bizlerin sebeplerden bağımsız hareket etmemiz herhâlde düşünülmemelidir.

Sebepler, maddî veya mânevî olabilir. Maddî sebepleri eksiksiz yerine getirdikten sonra, ilâhî inayet eksenli hizmetimizin devam ve temadisi için mânevî sebepler adına bu inayetleri bizlere lütfeden Allah'la münasebetimizi devam ettirmemiz ve O'na yönelmemiz gerekmektedir.

Evet, her şeyden evvel O'na yönelmek çok önemlidir. Zira büyük problemler ve yapılmaz gibi görülen büyük işler, ancak O'na teveccüh ile gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla büyük olarak addettiğimiz bütün ideallerimizi gerçekleştirebilmek için, Kudreti Sonsuz'a teveccüh etmemiz gerekmektedir. İşte bu teveccüh de, bir yönüyle sabır ve namazla olmaktadır. Esasen bu ikisi arasında bir telâzum vardır. Yani bunlar birbirinden ayrılmaz iki parça gibidir. Çünkü namaz, Allah'a imandan sonra kulluk adına yapılabilecek en büyük bir iştir. Evet, namaz; malî, bedenî bütün ibadetleri câmî bir ibadettir. Hac, oruç ve zekât gibi ibadetlerin nüvelerini de onda görmek mümkündür. Yalnız bu, kâmil mânâda eda edilen namaz için geçerlidir. Dolayısıyla her insan namazını kılarken kâmil mânâda eda etmeye çalışmalıdır. Namaz, her şeyiyle hâlis bir ibadet ve miraç için yegâne vesile, sonra da Allah Resûlü'ne (sallallâhu aleyhi ve sellem), gökler ötesi seyahatinin en son noktasında tevdi edilen ilâhî bir armağandır.

Nebiler Serveri (sallallâhu aleyhi ve sellem), miraca "kâb-ı kavseyn" ruhuyla yönelmişti. O, sebepler üstü yaşadığı o noktada, namazla müşerref oldu ve onu hayatı boyunca da en kâmil mânâda eda etti. O noktada başka bir şey değil de beş vakit namazın hediye olarak verilmesi dikkate şayandır. Zira namaz tamamen Allah Resûlü'nün misyonu ile alâkalıdır. Evet, O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) misyonu; beşerin ulaşamadığı noktalara ulaşmak, kurbetin hazzını tadıp geriye gelmek; sonra da duyup tattığı hakikatleri başkalarına anlatmak ve o zümrüt tepelere onları da götürmektir. Öyleyse, miracın esas armağanı namazdır ve bu aynı zamanda her mü'minin miracı olarak, onları da miraca götürecek nurdan bir helezondur. Bundan dolayı Allah Resûlü'ne (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir milyon cennet bahşedilmiş olsaydı belki de başkalarının ayağının altına uzatılacak böyle nurdan bir helezonun verilmesi kadar onu sevindirmeyecekti.

Evet, namaz öylesine büyük bir armağandır ki, bu armağan içinde, herkese kılacağı namazı ölçüsünde bir miraç mukadderdir. Öyleyse, o inayet ve riayete mazhar olmak için böylesine büyük bir ibadete talip olunmalıdır. Şayet hedefimizde mükemmel mânâda bir namaz olursa; gerçek mânâsıyla edasına niyetlendiğimiz namazı yakalayacağımız âna kadar kıldığımız namazlar da -

inşâallah- hüsnü kabul görür. Zira mü'minin niyeti, amelinden hayırlıdır.

Allah'ın inayetine talip olmada ikincisi esas "sabır"dır. Esasen, böyle bir inayet yolunda, birinci esas olarak arz ettiğimiz namaz için de ve maddî sebepler dünyasında koşmak için de hep sabra ihtiyaç vardır. Şiddet-i vuzuhundan gizli olan bu sabır meselesini, şimdiye kadar defaatle ele aldığımız için sözü fazla uzatmak istemiyorum.

Evet, bu yol sabır ister. İbadet ü taate karşı sabır.. şartların bütün bütün ağırlığına rağmen kulluğun devam ettirilmesine sabır.. Allah'ın seni mükâfatlandıracağı günü beklerken zamanın çıldırtıcılığına karşı sabır...

İşte namaz ve sabır, bir yerde böylesine özdeşleşmektedir. Allah'ın inayetine talip olmanın yolu ve yöntemi, sabırla hizmetlerinin arkasını takip etmek; namazla sürekli konsantrasyon aramak; Mahbûb-u Hakikî olarak her lahza Allah'ı (celle celâluhu) düşünmek ve O'nu her şeye tercih etmektir

1 Kehf sûresi, 18/85.

2 Kehf sûresi, 18/89, 92.

PROBLEMLER VE İNSANLAR

Soru: “Milletimizin kaderini alâkadar eden her mesele, bazı kimselerle direkt olarak alâkalıdır.” diyorsunuz. Başta siyasî ve ekonomik olmak üzere birçok sahadaki problemle karşı karşıya bulunan ülkemiz ve onun istikbalini nasıl görüyorsunuz?

Değişik vesilelerle, milletimizin, ülkemizin istikbalini nasıl gördüğümü arz etmeye çalışmıştım. Bu konuda yıllardan beri çoklarının yeis ve ümitsizlik solumalarına karşılık, ben hep ümit konuştum ve ümit yazdım. Onları burada tekrar etmek yerine farklı bir hususu arz etmeyi düşünüyorum. Bence, her fert geleceği kendi hisleri, kendi anlayışı, kendi idraki, kendi şuuru içinde aramalı.. ve daha çok kendi düşüncelerindeki enginlik ve derinliğe bakmalıdır; bakmalı ve kat’iyen şunu unutmamalıdır: Bu ülkeyi geleceğe taşıyacak olan gene bu ülkenin insanıdır. El âlemin gelip bizi ihya edeceğini beklemek, aldanmaktan öte bir safdilliktir. Ne güzel der Mehmet Âkif:

Sus ey dîvâne! Durmaz kâinatın seyr-i mu’tâdı.
Ne sandın? Fıtratın ahkâmı hiç dinler mi feryadı?
Bugün, sen kendi kendinden ümid et ancak imdâdı;
Evet, sen kendi ikdamınla kaldır git de bîdâdı.
Cihan kanûn-i sa’yin, bak, nasıl bir hisle münkâdı!
Ne yaptın? “Leyse li’l-insani illâ mâ-seâ” vardı!..

Evet, eğer siz, kendi düşünce ve inanç dünyanız istikametinde bir hayat yaşamak ve onu insanlığa hediye etmek istiyorsanız, mutlaka çalışmak zorundasınız. Bu, bize ait bir vazife. Bu itibarla biz hele bunu bir yerine getirelim; Rabbimiz’in neler lütfedeceğini hep birlikte -ömrümüz varsa- göreceğiz.

Soruda daha önceleri söylediğim bir husus da hatırlatılıyor. “Milletimizin kaderini alâkadar eden her hâdise, bazı kimseleri de alâkadar eder.” Evet, doğrudur. Ancak bu, sübjektif bir meseledir. Bunlar ömür boyu toplumu alâkadar eden her olumsuz hâdisede yataklara düşer ve kıvrım kıvrım kıvranırlar. Ruhun zaman üstü olması ile izah edilebilecek bu durum, sadece belli kimselere de has değildir. Bundan önce de değişik inkılâpları kendi düşünce dünyası ile alâkalı gören hemen herkes, aynı ruh hâletini yaşamış ve o maddî hastalıklar şeklinde tezahür etmiştir. Meselâ; dizlerinden rahatsız olan birçok insanın, barometreler gibi yağmur yağacağını önceden hissedebilmesi misillü, Hazreti Bediüzzaman gibi “himmeti milleti” olan bir insan, şuuru

taalluk etmeden, hizmetinin kaderiyle alâkalı çok şeyleri hissedebiliyor ve davranışlarını ona göre ayarlayabiliyordu. Ve, günümüzde de bazıları, bu çok ağır, çok büyük vazifenin, yani, bir milletin kendini yeniden tarih sahnesinde ifade etmesi davasının bugünkü kadrolarla daha ileriye götürülemeyeceği endişesinden dolayı ve gerekli performansın gösterilememesi açısından, hususiyle gelecekte zuhur edebilecek hâdiseleri şimdiden hissederek çok rahatsız olmaktalar. -Hissettirene ruhlarımız feda olsun!-

Gelelim siyasî ve ekonomik problemlere. Bu ve benzeri problemler, insanlık tarihi boyunca hiç eksik olmamıştır. Yeryüzü, problemi insanoğlu ile tanımıştır. İlk problemler peygamberlik çerçevesi içinde mütalâa edilebilecek ölçüdeki şeylerle yeryüzüne inmiştir. Ve bir mânâda problemi, yeryüzüne ilk defa Seyyidina Hz. Âdem getirmiştir. Aslında Hz. Âdem gelmeden önce, yeryüzünde yaşayan dinozorların, fillerin, gergedanların problemi yoktu.. otun ağaçla, ağacın otla bir derdi bahis mevzuu değildi. Ne zaman ki, Hz. Âdem yaratılmış, hemen arkasından birçok problem meydana gelmiştir. Yalnız tekrar ifade etmeliyim ki; bu problem peygamberlik çerçevesinin müsait olduğu ölçüde bir problemdi. Buna "hasenâtu'l-ebrâr seyyiâtu'l-mukarrabîn" nazarıyla da bakılabilir. Sonra Allah bu problemleri gidermek için yeryüzüne peygamberler gönderdi. Din ile, eğitim ve kültürle, insanın insanlık semasına çıkartılmak istenmesiyle, bu problemler çözülmeye ve aşılmaya çalışıldı.

Günümüzdeki çarpıklık, insanın zatı ile ilgili problemler çözüme kavuşturulmadan, ekonomik, siyasî, idarî, içtimaî problemler giderilmeye çalışılmasının altında yatmaktadır. Hâlbuki insan, Kur'ân'ın ölçüsünü verdiği seviyede insan olmadığı müddetçe bu problemlerin giderilmesi mümkün değildir. İnsan kendisi problem olduğu, AIDS mikrobu gibi mikroplar taşıdığı sürece, bu problemler yok edilemeyecek ve insan onu hemcinslerine bulaştırarak, her zaman onları da hasta edebilecektir.

Bana göre bütün problemlerin çözümü, ancak problemsiz insanların eliyle olacaktır. Kendi problemlerini halletmiş, onları aşmış, imtihan unsurlarının hepsini ekarte edebilmiş insanların eliyle, fikriyle ve gayretiyle. Zira fert, kendi problemlerini aşamamışsa, o zaten kendisi problemdir ve toplum içindeki iktisadî, siyasî, içtimaî problemler hep ondan kaynaklanmaktadır.

Şahsen ben, Anadolu'nun bağrında yetişen ve Allah yolunda her türlü meşakkate katlanabilecek hak erlerinin bu misyonu temsil edeceğine inanıyorum. Daha doğrusu inanmak istiyorum. Şu anda o kertede miyiz, bir şey söyleyemeyeceğim. Siz, arz edeceğim şu sahalarda bütün problemleri aştığınızı

söyleyebilirseniz, ben de problemlerin halliyle alâkalı müjdemi verebilirim. Aile hayatınızı, çoluk ve çocuğunuzu aşabildiniz mi? Onlara sağlam bir terbiye verdikten sonra, mal, mülk bırakmasam da olur; millet var olsun, gider bir yerde hamallık yapar, çalışır, karınlarını doyururlar diyebiliyor musunuz? Veya ben helâl yolda olduktan sonra, kazancım az ya da çok olmuş, ne önemi var! Gider geceleri bir yerde simit satar, gazete satar, hem kazanır hem de onurumu korurum; o da bana yeter diyebiliyor musunuz? Misalleri çoğaltabilirsiniz.

İşte siz, bu ve bunun gibi mevzularda kendinizi aşmış; çalışıp Allah'a teslim olmuşsanız, hatta bu teslim sizde, tevekkül şeklinde zuhur etmişse, tevekkülünüz de tefvize dönüşmüşse, artık siz, cemiyetin bütün problemlerini de çözmeye namzetsiniz demektir. Böylesi fertlerden müteşekkil bir toplumun varlığı bütün insanlık adına bir tali'liliktir. Onun için ben böyle bir topluluğa rastlasam, onlara derim ki, سِيرُوا عَلٰى بَرَكَـةِ اللّٰهِ yani "Haydi Allah'ın bereketi ile bütün yeryüzüne dağılın ve uğradığınız her yeri Mesih-eda soluklarınızla ihya ediniz!"

Netice itibarıyla diyebiliriz ki, kendini insanlığa adamış tali'lilerin asıl misyonu, yeryüzünün Hazreti Âdem'le tanıdığı problemleri çözmektir. İdarî, siyasî, içtimaî, iktisadî, harsî… hayatın bütün ünitelerine ait problemleri çözmek için planlar, projeler üretmek ve onları hayata geçirmektir.

Son bir söz daha; hadisin beyanına göre *"Nasıl iseniz öyle idare olunursunuz."* Demek ki, iktisadî ve siyasî açıdan bizim istihkakımız bu imiş ki ilâhî kader hakkımızda böyle tecellî ediyor. O hâlde problemleri dışta aramayalım! Onlar, bizim içimizdedir. Biz içimizdeki problemleri çözdüğümüz, çözmeye muvaffak olduğumuz zaman, peşi peşine dıştaki bütün problemler de çözülecektir. Bundan kimsenin şüphesi olmasın

TÜRKÇE'NİN DÜNYA DİLİ HÂLİNE GETİRİLMESİ

Soru: "Türkçe'yi gelecekte dünya dili hâline getirmeye mecburuz." şeklinde ifade ettiğiniz bir düşünceniz var. Bunu biraz açar mısınız?

Türkiye'nin yeni bir Türk dünyası ile tanışıp kaynaşması; Avrupa, Amerika, Avustralya'da yetişen Türk nesillerinin mevcudiyeti, Türkçe'nin bir dünya dili hâline geleceğinin emareleri sayılır. Ayrıca dilin, kültürle yakın münasebetlerinin olduğu, hatta onun bir buudunu teşkil ettiği düşünülecek olursa, Türkçe'nin dokuz asırdan beri bir arada yaşamış bir topluluğun ortak dili olduğu avantajı da söz konusu. Evet, Türkçe, Selçuklular'dan beri bu topraklar üzerindeki –her ne kadar o dönemde devletin resmî dili olmasa da– halk tarafından konuşulagelen bir dildir. Bu bakımdan bizim, Orta Asya'daki milletlerle aramızdaki ortak değerlerin gün yüzüne çıkartılıp, beklenen o engin kültür zenginliğinin sağlanması ve 70 yıl süren kopuk ilişkilerin aşılarak Türkçe'nin geliştirilmesi geleceğimiz adına çok önemlidir.

Diğer taraftan, Batı ile entegrasyonun sağlanması, meselâ teknolojinin gelişmesi ile elde edilen yeniliklerden haberdar olma, yani bilgi ve teknoloji transferi ile çağın bütün vâridâtının benimsenmesi de yine Türkçe'nin ortak dil olmasına bağlıdır.

Hz. Musa (aleyhisselâm), Eyke'de Şuayb (aleyhisselâm) gibi bir söz sultanı ile tanışınca, kendi kendine رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ۝ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ۝ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي ۝ يَفْقَهُوا قَوْلِي *"Rabbim, benim göğsümü aç. Bana işimi kolaylaştır, dilimden düğümü çöz ki, sözümü anlasınlar."*[1] demişti. Burada dikkatimizi çeken husus; kalbin inşiraha mazhar olması ve maksadın rahatlıkla ifade edilebilmesi için, dilin maksadı ifadede hiçbir şeye takılmaması gerektiğidir. Evet, bir peygamber olan Hz. Musa'nın, mesajını sunabilmesi için böyle bir istekte bulunması çok yerinde bir harekettir. Hz. Musa'da bir istek hâlinde ortaya çıkan bu hususun, Efendimiz'de, Allah'ın bir lütfu olarak; أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ *"Biz senin kalbine inşirah vermedik mi?"*[2] âyetiyle, mevhibe ve minnet ufkunda tecellîsine şahit oluruz. Yani Hz. Musa'nın Rabbinden istediği şey, Efendimiz'e bir nimet olarak verilmiş ve O'nun şükran duyguları coşturulmuştur.

Yine Efendimiz, *"Beyanda sihir vardır."* diyerek, gelecekte her şeyin gücünü, beyandaki edadan alacağını haber vermiştir. Ayrıca, Hz. Âdem'e

(aleyhisselâm) talim edilen esmâ, Efendimiz'de tafsil edilmiştir. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ahir zaman peygamberi olduğuna göre, bu da bir mânâda ahir zamanda ilmin öne çıkacağına işarettir. Evet, çağımızda her şey ilme bağlıdır ve artık bizler bir ilim çağı yaşıyoruz. Ancak, bunun insanlığa sunulması meselesine gelince, o, gücünü beyandaki edadan alacaktır.

Günümüzde, koskocaman bir Türk dünyası olarak bütün bu fonksiyonları eda edebilmek için, yarım yamalak bir Farsça, bir Arapça veya İngilizce ile bir şeyler yapma ve hedefe ulaşmamız oldukça zordur.

Bu itibarla, Türkçe'nin böylesi önem arz etmesi, başta edebiyatçılar olmak üzere, herkese ciddî sorumluluklar yüklemektedir. Bu açıdan sadece mevcudu öğrenip-öğretmekle kalmayıp; büyük istidatlar yetiştirerek onlara ciddî sorumluluklar yüklememiz ve dilimizin gelecekte çok ileri bir seviyede temsil edilmesini sağlamamız gerekmektedir. Bunun için de, bir taraftan dilin kendi kurallarına uygun kelime üretirken, diğer taraftan da asırlardan beri kullanıla kullanıla dilimize mâlolmuş kelimelerin muhafazasının zaruretine inanıyorum. Evet, millete mâlolmuş bu kelimeler artık bizimdir ve dil zenginliğimizin bir buududur. Meselâ, medreselerimizde okutulan eski kitaplara baktığımızda, o dönemde kullanılan dilin, maksadı ifadede -günümüzde olduğu gibi (!)- istidradî birtakım açıklamalara ihtiyaç duymayacak ölçüde bir derinliğe ve zenginliğe sahip olduğunu görürüz. O hâlde, günümüzün gençleri bu dili anlamıyor diye bu zenginliğin bir kenara atılması kat'iyen doğru olamaz.

Günümüzde, her zamankinden daha geniş imkânlara sahip bulunuyoruz. Bugün, Türkçe'ye hâkim insanlar, konferans, seminer, panel ve sempozyumlarla meselenin önemini vurgulayabileceği gibi, gazete, tv, dergi gibi yazılı ve görsel medya, bu önemli neticeye ulaşmada vasıta olarak kullanılabilir. Milletimizin kendini bütün dünyaya anlatabilmesi, yeniden ispat-ı vücut edebilmesi, bir açıdan Türkçe'nin "dünya dili" hâline getirilmesine bağlıdır.

Son olarak sübjektif bir değerlendirmemi de arz etmek istiyorum: Benim eskiden beri Türkçe'ye karşı ayrı bir sevgim, hatta özlemim vardır. Meselâ bana Arapça -ki Kur'ân dilidir- ile Türkçe arasında, her iki dilde de aynı ölçüde yazı yazma kabiliyeti verilseydi, ben Türkçe'yi seçer ve Sultanü'ş-şuara Bâki'nin şâirâne ifadesini, Şeyh Galib'in mânâdaki derinliğini, Mehmet Âkif'in samimiyetini satırlarım arasında cem etmek isterdim, ama heyhât!...

Hâsılı, geleceğe emin adımlarla yürüyen Türkiye ve Orta Asya dünyası, Türkçe'yi mutlaka dünya dili hâline getirme mecburiyetindedir.

1 Tâhâ sûresi, 20/25-28.

2 İnşirah sûresi, 94/1.

USÛL, FÜRÛ VE TESETTÜR

Soru: Farklı bir yaklaşım tarzı olarak tesettür meselesini İslâm dinindeki usûl, fürû kavramları çizgisinde değerlendirdiğinizi biliyoruz. Bunu biraz açar mısınız?

İslâm dininde, inanç ve amel adına mükelleflere teklif edilen hususlar "usûl" ve "fürû" diye iki ayrı bölümde mütalâa edilir. Bunlardan hayatî ehemmiyet arz eden esaslar, usûl kategorisine giren hususlardır.. fürûa gelince o, hep bu usûl üzerine bina edilir. Bu açıdan denilebilir ki, usûlün olmadığı yerde, sistemli fürûdan bahsetmek mümkün değildir.

Buna göre لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ başta olmak üzere, sair iman esasları akidede usûldür. İman esasları, muhakkıkîn yaklaşımı ile dört asla irca edilebilir ki, bunlar; Allah'a, ahirete, peygamberlere iman; bir de ubûdiyet veya adalettir.

Namaz, oruç, hac, zekât veya diğer ibadetler, bu asıllar üzerine bina edilen ve asla göre fürûat sayılan amellerdir. Ancak fürûat demek, Türkçemizde anlaşıldığı şekliyle "olmasa da olur" gibi bir mefhumu akla getirmemelidir. Bunların fürûat olması, asıl ile olan münasebet ve mukayeseleri neticesi ve tamamen yukarıdaki taksim ve tasnif itibarıyladır. Yoksa ibadetsiz imanın tam olmayacağı izahtan vârestedir.

Tesettür emrini, bu esaslar çerçevesi içinde incelediğimizde, önce onun, hicretin yedi veya sekizinci yılı; yani peygamberliğin yirminci senesinde farz olduğunu görürüz. Bu demektir ki, İslâm'ın ilk yirmi yılında kadınlar, cahiliye dönemindeki giysilerini devam ettiriyorlardı.

Burada, hikmet-i teşri açısından dikkati çeken en önemli husus, teşride meselelere ehemmiyet sırasına göre yer verilmesi ve öncelik tanınması ya da geriye bırakılmasıdır. Bu itibarla da, gönüllere لَا إِلٰـهَ إِلَّا اللّٰهُ hakikatinin yerleştirilmesi en önemli mesele olduğu için, öncelik ona tanınmıştır. 13 yıllık Mekke dönemindeki nazil olan hemen bütün âyetler ve Allah Resûlü'nün metlüv, gayri metlüv bütün tebligatı hep bu mevzu etrafında örgülenmiş gibidir.

Öyleyse bizim de, tebliğ ve irşadda daha çok bu önemli noktaya dikkatleri çekmemiz gerekmektedir. Allah'ın büyük gördüğü şeyleri büyük görmek, küçük gördüğü şeyleri de küçük kabul etmek kalbin takvasındandır. Aslında bu, din-i mübin-i İslâm'ın da temel bir kuralıdır. Allah'ın vaz'ettiği şeyleri kendi ölçüleri içinde kabullenme ve hayata taşıma, Allah'a olan imanın, O'nunla olan irtibatın önemli bir göstergesidir.

Tesettür meselesi, farziyetinin gereği tartışılmaz olmasının yanında iman ve imanî hakikatlerin önüne geçirilmemelidir. Hele "Tesettür -örtünme keyfiyeti mahfuz- ille de şu şekilde olacak!" denilmemelidir. Zira tesettür başka, çâr ve çarşaf başka şeylerdir. Çarşafın, tesettür yollarından biri olduğu muhakkak. O, Osmanlı döneminde bazı yörelerde kullanılmaya başlanmış bir giysi çeşididir. Onun mazisi birkaç asır gibi yakın bir tarihe dayanır. Hatta çarşafın bazı yörelerde kullanıldığı o dönemlerde bile Bağdat ve Şam gibi merkezî şehirlerde kullanılmadığı bilinen gerçeklerdendir. Hakikat böyle iken, bir tesettür türü üzerinde imanî meseleler ölçüsünde durmak ve ona her şeyin aslı nazarıyla bakmak, dinî emirlerdeki ilâhî tertibi altüst etme demektir. Bu, dinde aslî bir mesele olmadığı hâlde, daha sonraki dönemlerde ibadetmiş gibi ortaya çıkartılan bir husus olması itibarıyla dinin ruhundaki itidale de münafîdir.

Ayrıca objektif bir değerlendirme kabul edilmese de, tesettürün belli kostümlerle yorumlanması konusunda şahsî kanaatimi de beyan etmek istiyorum: Müslümanın yemesi, içmesi, oturup kalkması, evi, sokağı, çarşısı, pazarı; onun sanat telakkisini, ruh zarafetini, gönül inceliğini aksettirici bir mahiyette olmalıdır. Bu açıdan da, bazı kılık ve kıyafetlere avamca bir gözle bakıldığında dahi onda estetik zevkin olduğunu söylemek çok zordur.

O hâlde tesettür emrini hayatına tatbik etmekle mükellef olan bizler, kendi iradelerimizle herhangi bir giyim tarzını seçebiliriz. Manto, pardösü, çarşaf, çâr veya kırmızı, mavi, sarı, yeşil... vs. Bunda bir standardizeye gitme, dinin ruhundaki esnekliği ve dolayısıyla da evrenselliği öldürme demektir. Kaldı ki, tenevvüde de ayrı bir güzellik var… Bir zamanlar Çin'de Mao'ya kadar herkes, yakasız gömlek giyerdi.. ve onlar bu hâlleriyle çok çirkin bir görünüm arz ederlerdi. Aynı zamanda hayatı böyle standardize etmek ve bazı kalıplar içine sokmak, halka zorluk çıkarmak demektir. Bu ise kolaylık dini olan İslâmiyet'in ruhuna zıttır.

Öte yandan, yanlış bir anlayışın tesirinde kalan bazı kesimler -maalesef- bazı kılık ve kıyafetler karşısında, kelimelerle ifade edilemeyecek ölçülerde tahrik olmaktadırlar. Dini bilmeyen kimseleri tahrik etmeme, dinde çok önemli bir esastır. Aksi hâlde, gücü ve kuvveti elinde bulunduran bazı kimseler, bırakın fürûatı, usûlü dahi yaşama ve yaşatma imkânını vermeyebilirler. Yakın Çağ itibarıyla tarihimiz bunun nice örnekleriyle doludur.

Netice itibarıyla; usûle ait meselelerin anlatılması ve hayatın her ünitesine girilip, imanla gönüllerin itminana kavuşturulmasına şiddetle ihtiyaç duyulduğu günümüzde, yukarıda arz ettiğimiz ölçüler içinde, usûl sayılmayan meselelerde

takılıp kalmak, bırakın inanmayanları, inanan insanların bile cephe almasına vesile olabilir. Onun için günümüz şartlarını idrak edip realitelere sırtımızı dönmeden, İslâmî hakikatleri anlama, yaşama ve anlatma zorunda olduğumuzu bir kere daha hatırlama mecburiyetindeyiz.

BİR ÂYETİN TEDÂÎ ETTİRDİKLERİ

Soru: Bosna-Hersek faciasına "İçimizdeki beyinsizler yüzünden bizi helâk mı edersin Allahım!" âyetinden hareketle, farklı şekilde yaklaştığınızı biliyoruz. Bu düşüncenizi biraz açar mısınız?

Soruda bahsettiğiniz âyetin sebeb-i nüzulünü izahla cevaba başlayayım. Hz. Musa kendisinden onlarca mucize gördüğü, firavunun zulmünden kurtulup, semavî sofralarla beslendiği hâlde, Tur'a Rabbisiyle mülâkata gittiğinde, buzağıyı ilâh edinen ve "Musa gitti, dönmedi, unuttu..." diyen kavmi karşısında Allah'a *"İçimizdeki beyinsizler yüzünden bizi helâk mı edersin Allahım!"* diye nida eder.[1] Fakat âyetin nüzul sebebinin bir olaya özgü olması ve bir vak'ayı bildirmesi, onun mânâsının umumiyet ifade etmesine mâni değildir. Bu itibarla da o günden bugüne, bugünden de kıyamete kadar gelecek insanların bu âyetten alacakları ders ve ibretler vardır. Zaten Kur'ân'ın evrensel olması da bunu gerektirir.

Buna göre; sadece Hz. Musa kavminde değil; Hz. Âdem'den Hz. Nuh'a, ondan Hz. İbrahim'e ve ondan da Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) uzanan çizgide, hidayete götüren doğru yolu bırakıp dalâlete sapan pek çok kimse gelip geçmiştir. Onlar dalâletleriyle âdeta semavî ve arzî belâlara davetiye çıkarmışlardır. Şahsen ben, son dönemlerde Orta Asya'da, Balkanlar'da "Müslümanım" diyen insanların bulunduğu ülkelerde cereyan eden hâdiselere biraz da bu gözle bakıyor ve o açıdan değerlendiriyorum. Hatta onlar adına Rabbime dua dua yalvarırken, bu mülâhaza her aklıma geldiğinde de ürperiyor ve; "Acaba ilâhî merhameti aşkın merhamet küstahlığında mı bulunuyorum; bulunuyor ve acaba gayretullaha dokunur mu bu dualarım?" diye endişelerle kıvranıyorum.

Evet, acaba orada pek çoğu itibarıyla dinlerinden dolayı öldürülen insanlar, namaz kılmıyor, oruç tutmuyor, haram-helâl bilmiyorlarsa, bu, ötede bana sorulur mu? Savaşların başlangıç yıllarındaki bu durum şimdilerde değişmiş olabilir. Böyle bir değişiklik mahfuz, o insanların, Müslümanlık ile, diyanetle yani dinî emir ve yasakları hayatlarına tatbik ile uzaktan yakından alâkaları yoksa, hatta her şeye rağmen bazıları itibarıyla bunlar ilâhî sıyanetten kaçıyor, ilâhî seraya sığınmıyor ve Rabbimin merhamet etmesine liyakat kazanmaya çalışmıyorlarsa, benim bu yana yakıla hâllerim Allah'a karşı saygısızlık olmaz mı? Keşke biri çıkıp da bana: Hayır, saygısızlık olmaz deyiverseydi..! Dense de denmese de ben, şeklini biraz değiştirerek onlara dua etmeye devam

edeceğim: "Allahım! Bunların kalblerine hidayet lütfeyle!.. Onları makbûlîn, sâlihîn güruhuna ilhak buyur!. Onları Senin merhametini celb edebilecek ve ona layık olabilecek insanlar konumuna yükselt!" Evet, ilk defa o insanların merhamet-i ilâhiyeye liyakat kazanmaları çok önemli. Bakın hele onu bir kazansınlar, ardından "Mevlâ görelim neyler, neylerse güzel eyler."

Burada bir hususu daha açıklamakta fayda mülâhaza ediyorum. Bazıları bu düşünce karşısında "Biz tv'lerde seyrediyoruz. Dünyanın değişik yerlerindeki bu insanlar hep "Müslümanlık" diyorlar. Buna bir şey demek elimizden gelmez; ancak İslâm'da o görünümden daha önemli hususlar vardır. Meselâ namaz.. evet, eğer bir insan namaz kılmıyorsa, teferruata ait meselelerin ifası onun yanında çok önemsiz kalır. Rica ederim nice fer'î meseleler var ki Hicretten sonra teşri kılınmıştır. Hâlbuki o döneme kadar da Müslümanlar hep namaz kılmışlar, oruç tutmuşlar, hatta bu önemli ibadeti kadınlar başları açık olarak yerine getirmişler. Neden sonra tesettürle alâkalı emirler gelmiştir. Faiz de öyle; faiz Veda Haccı esnasında kesinlikle haram kılınan mükellefiyetlerdendir. Ama namaza gelince, o, bazı rivayetlere göre -şekli şimdiki gibi olmayabilir- farz kılınmazdan önce de vardı. O günlerde Hz. İbrahim'in bakiye-i dini ile amel ediliyor ve ona göre namaz kılınıyordu. Çünkü namaz beşer tabiatında var olan Yüce Yaratıcı'ya karşı itaati, inkıyadı ifade etmektedir.

Aslında aynı hususlar bizler için de geçerlidir. İçimizdeki beyinsizler yüzünden, âyetin ifade buyurduğu tehdit, bize de bir şeyler ifade etmektedir. Daha doğrusu etmelidir. İslâmî hakikatlere daha önceden uyanmış insanlar, çevrelerindeki bu kabîl insanlara, daha musibet gelmeden önce, tebliğ ve irşad adına gitmeli ve onların da bu hakikatlere uyanmalarını sağlamalıdırlar. Unutmayalım ki, Kur'ân bir başka âyetinde şöyle der: *"Öyle bir fitneden korkun ki, geldiğinde içinizden sadece mücrimlere isabet etmez."*[2] Yani hepinizi kırar geçirir.

1 A'râf sûresi, 7/155.

2 Enfâl sûresi, 8/25.

İNSANLIĞIN İFTİHAR TABLOSU

Soru: İnsanlığın İftihar Tablosu, "O, kendi olarak doğdu, kendi olarak yaşadı ve kendi olarak dünyadan göçtü." buyuruyorsunuz. Bu ne demektir?

Yıllar önce söylediğim bu cümledeki mülâhazalarımı şimdi bütün netliği ile tekrar hatırlamam çok zor. Ama yine de ruh hâletimin müsaade ettiği ölçüde hiçbir tasnife tâbi tutmadan, aklıma geldiği şekliyle buna açıklık getirmeye çalışayım.

Necip Fazıl, O'nu ifade için "O ki, o yüzden varız." derdi. Bu yaklaşım, hadis kriterleri açısından tenkit edilse de, mânâsı doğru olan *"Sen olmasaydın, âlemleri yaratmazdım."* hadis-i kudsîsinden mülhemdir. Evet, Allah, kâinatı O'nun için yaratmıştır. Kâinat, Allah'ı anlatan bir kitapsa -ki, öyledir- bu kitabın tercümanı Hz. Muhammed'dir (sallallâhu aleyhi ve sellem). O olmasaydı, kâinat kitabı okunamayan, anlaşılamayan bir sır olarak kalacaktı. Dolayısıyla onun içinde yaşayacak ama, onunla Allah'ı tanıyamayacak ve O'na ulaşamayacaktık. Oysaki Allah, Kur'ân-ı Kerim'de beyan ettiği üzere, varlığı, Kendisine ibadet etsinler, İbn Abbas'ın tefsirine göre de, Kendisini tanısınlar diye yaratmıştır. Bu itibarla denebilir ki, Hz. Muhammed olmasaydı, varlık bilinmeyecek ve dolayısıyla Allah da tanınmayacaktı. Öyle ise O'na varlığın ille-i gaiyesi, yani, yaratılış sebebi denebilir.

O'nu, kendinden önce gelen her peygamber, misyonu ölçüsünde ve çerçevesinde anlatmış ve haber vermiştir. Meselâ, Endülüslü büyük âlim Kadı Iyaz'ın Şifa-i Şerif'inde geçtiği üzere, Hz. Âdem, kendisine yasaklanan meyveden yedikten sonra Cenâb-ı Allah'a O'nu şefaatçi ederek yalvarmış; "Muhammed hürmetine beni affet!" demiştir. Cenâb-ı Allah'ın, "Sen Muhammed'i nereden biliyorsun?" sorusuna karşılık da, "Ben, Cennet'in kapısında لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ yazısını gördüm. İsmi, Senin İsm-i Şerifi'nin yanında anılan biri, Senin yanında en kıymetli olmalıdır." şeklinde cevap vermiştir. En son Hz. İsa da O'ndan çok bahsetmiş, İncillerin eldeki nüshalarında "Size daha çok söyleyeceklerim var; fakat şimdi siz bunları kaldıramazsınız. Ben gideyim, ta ki, dünyanın Efendisi, gerçeğin ruhu, hakkı bâtıldan ayıran Zât gelsin ve size bütün hakikatleri anlatsın." demiştir.

Hz. İsa, O'nu Ahmed olarak haber vermiştir. İlâhî bir tevafuktur ki, dedesi Abdülmuttalip, "Gökte ve yerdekiler O'nu övsün" diyerek, O'na Muhammed ismini koymuştur. İmam Rabbanî gibi büyük zatlar, önemle hakikat-i Ahmediye

ve hakikat-i Muhammediye üzerinde dururlar. O, yeryüzüne gelmeden önce "Hakikat-i Ahmediye"nin sahibiydi. Dolayısıyla Hz. İsa, O'nu Ahmed ismiyle müjdelemiştir. Dünyadaki misyonu itibarıyla da O "Hakikat-i Muhammediye"yi temsil etmiştir. Nebiler Serveri bu temsil sonunda Hakikat-i Ahmediye'ye bilfiil ulaşarak veya Hakikat-i Ahmediye'yi bilfiil gerçekleştirerek, yine "Hz. Ahmed" unvanıyla işaret buyrulan varlığın ruhu olma âlemine dönmüştür.

O'nun dünyaya gelişi de değişik olmuştur. Bir kere O dünyaya gelmeden önce ve geldiği esnada, siyer kitaplarında anlatıldığı üzere, pek çok harikulâdelikler meydana gelmiştir. İran'daki Sava gölü yere geçmiş, ateşgedelerin bin yıldır yanan ateşleri sönmüş, Kâbe'deki putlar yüzüstü devrilmiş ve İran Sâsâni hükümdarının sarayının şerefelerinden on dört tanesi yıkılmıştır.

O, çocukluğunu da, doğumundan itibaren yine hep kendi olarak yaşamıştır. Misyonuna paralel olarak hususî koruma altında bulunmuş. Meselâ, gençliğinde Kâbe'nin tamiri esnasında taş taşırken, taşlar omzunu incitmesin diye, amcası Hz. Abbas'ın tavsiyesi üzerine, elbisesinin eteğini omzuna alınca, örtülmesi gereken avret yerinin baldır kısmından bir miktar açılmış ve derhal sırt üstü yere düşmüştür. Sonra kalkmış ve bir daha bu vaziyette hiç görülmemiştir.

Cahiliye Arapları, pek çok fecayi ve fezaiyi irtikap eden insanlardı. Merhametsiz ve gaddardılar. Hatta fakirlik korkusuyla ve bir de kendi anlayışlarına göre, kız çocuğu sahibi olma utancıyla (!) kız çocuklarını diri diri toprağa gömdükleri de olurdu. Ancak bunun yanında çok güzel hasletleri de vardı. Meselâ, cömertlik ve cesaret onlarda çok önemli hususlardı. Bütün cahiliye şiirlerinde bu iki temanın işlendiğini görürüz. Dile de çok hâkimdiler. Bundandır ki, meselâ Hz. Ömer, "Bir mecliste İbn Ebî Salt'tan bin beyit okuyabilirim." derdi. İbn Abbas, Kur'ân'da geçen hemen her kelimenin mânâsı için cahiliye şiirinden bir mısra veya beyit okuyabilirdi. Sonra, yine onlar arasında emniyet çok mühimdi, öyle ki, kendilerine gelinlik bir kız emanet edilseydi el sürmezlerdi.

İşte bütün bunların hepsinde O, herkesi geçmiş ve ciddî bir fark atmıştı. O kadar ki, O'na herkes Muhammedü'l-Emin diyordu. Ve tabiî Allah'tan aldığı Kur'ân-ı Kerim de, söz ve belâgat açısından bütün sözleri geride bırakmış ve hepsinin önüne geçmişti. Öyle ki bütün edipler bir araya gelip el ele verselerdi, bir sûre, hatta bir âyete bile nazîre yapamayacaklardı. Evet, O, bu derecede bir üslûp, bir belâgat ve bir edebiyat mucizesiydi.

O, en çok eza ve cefaya maruz bırakıldığı bir zamanda miraçla

şereflendirilmişti. Bu, kâinat içinden kâinat ötesine yolculukla, kendisine rehberlik eden Cibril'i bile bir noktadan sonra geride bırakmış, yoluna devam etmişti de, kendisine "Top senin, çevkan senin bu gece." denmişti. Mahzen-i Esrâr sahibi Nizamî'nin engin ve renkli ifadeleri içinde, "Yıldızlar, yolunda kaldırım taşları gibi dizilmiş, melekler kendisine teşrifatçılık yapmış, yarım ay atının ayakları altında bir nal gibi kalmış, güneş O'nun ışık kaynağına sığınmıştı." O, Kur'ân'da ifade buyrulan[1] قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنٰى 'nın mânâsına göre, imkânla vücup arası bir noktaya gelmişti. Bu şu demekti: Bir kere O da, bir insandı ve yerdi, içerdi, uyurdu, sokaklarda dolaşırdı. Fakat Bûsîrî'nin ifadesiyle, "Bir beşerdi, ama herhangi bir beşer gibi değildi; taşlar arasında bir yakut gibiydi." Bunu avâmî bir benzetmeyle şöyle izah edebiliriz:

Meselâ; Selimiye'nin önünden geçen herkes, kendince, bir şeyler hisseder: İyi ve zevk-i selim sahibi bir mimar, ondaki sanat karşısında zevkten zevke girer. Bir çoban da kendine göre onun karşısında bir şeyler hisseder. Bir diğer misal verecek olursak, meselâ; iyi gelişmiş damak zevki olanlar, yemekleri çok iyi ayırırlar ve onlar sıradan insanlardan farklıdırlar. Bunun gibi, O'nun her şeyi hissedişi bir başka idi. Dış görünümü ve yapısıyla bizim gibi bir beşer görünümündeydi ama bambaşka buudlarda yaşıyordu. Namaza durunca bazen, O'nun önünde Cennet temessül eder, O'na doğru adım attığı olurdu. Bazen de, bir başka şeyin temessülü karşısında geri çekilirdi. İşte, miraçla beşeriyetin en son sınırına varmıştı ki; ondan sonra sonsuzluk başlıyordu. Hiçbir şekilde Allah olunamayacağına göre, şüphesiz O Allah değildi ve olamazdı da. Bu yüzden, O'nun ulaştığı makama "imkânla-vücub" arası mânâsına قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنٰى dendi. O makamdaki, durumu itibarıyla kelâmcılar, hadisçiler başka türlü değerlendirmelerde bulunsalar da sûfîler, O'nun miraçta zaman, mekân hususiyet ve kayıtlarından müberra olarak Allah'ı gördüğünü söylerler.

İşte bu makamda iken bile O, yeryüzüne aramıza geri dönmek istemiş ve dönmüştü. Büyük velilerden Abdülkuddüs: "Eğer ben, o makama varıp, orada kalmak ile geriye dönmek arasında muhayyer bırakılsa idim, vallahi dönmez, orada kalırdım." der. Ama O, geri gelmiş ve kendilerinden eza, cefa gördüğü insanların arasına inerek, onları da, bizi de, kaybettiğimiz cennete taşımıştı. Hiç olmazsa hepimizi o duyguya uyarmıştı. Mevlâna'nın ifadesiyle, bir ayağı hakikatte, diğer ayağı da 72 milletin arasında, ömrünün bakiyesini, halkın içinde Hak'la beraber sürdürmüştü.

O, son derece mütevazi idi. Yerde oturup yemek yediğini gören bir kadın, "Köleler gibi oturmuş, yemek yiyor!" deyince, ona: *"Benden iyi köle mi olur?*

Ben, Allah'ın kölesiyim." deyivermiş.

Her şeyden önce O bir kuldu. Hz. Cebrail'in (aleyhisselâm) yanında olduğu bir sırada açlıktan söz edilmişti. O'na, Allah'tan, kul peygamber mi, melik peygamber mi olmayı tercih ettiği sorulunca da O, kul peygamber olmayı tercih etmişti.

O, misyonuna başladığı gün ne kadar mütevazi ise, Mekke'yi fethedip de, şehre merkûbunun üzerinde girerken ondan kat kat daha mütevazi idi. Alnı, nerdeyse merkûbunun semerine değecekti.. evet, O, Allah karşısında kulluk şuuruyla o kadar iki büklümdü. Bir Batılı bunu ifade ederken, "Peygamberlik bestesini başladığı tonda, fakat çok daha tiz olarak bitirdi." der.

Karşısına çıkan problemleri çok kolay hallederdi. Bundandır ki, Bernard Shaw, "Problemlerin üst üste yığıldığı çağımızda, bütün problemleri kahve içme rahatlığı içinde çözen Hz. Muhammed'e muhtacız." itirafında bulunmuştu.

Kısaca O, kendi olarak doğdu ve kendi olarak yaşadı. Artık dünyada daha fazla yükselmesine imkân kalmayınca, yine kendi olarak bu dünyadan ayrıldı. Rahatsızlığı esnasında Hz. Âişe'den dua talebinde bulunurdu. Bu derece mütevazi idi. Son hastalığında da yine Hz. Âişe, O'nun elini avucunun içine almış, o ele tevessülle dua etmeyi düşünmüştü. O elini şiddetle çekmiş, bakışlarını yukarılara çevirmiş ve اَللّٰهُمَّ الرَّفِيقَ الْأَعْلٰى demişti. Evet, O, dünyadaki seyr-i ruhanîsini tamamlamıştı. Sözlerimizi Âkif'imizin ifadesiyle noktalayalım:

Dünya neye sahipse, O'nun vergisidir hep;
Medyûn O'na cemiyeti, medyûn O'na ferdi.
Medyûndur o Masum'a bütün bir beşeriyet;
Yâ Rab, bizi Mahşer'de bu ikrar ile haşret!

1 Necm sûresi, 53/9.

İSLÂM'DA CEMAAT GERÇEĞİ

Soru: "Cemaat veliliği" çok sık telaffuz ettiğiniz kavramlardan biri. Bununla neyi kastettiğinizi açıklar mısınız?

Cemaat belli bir duygu, düşünce, inanç ve doktrinin etrafında şuurluca toplanmış insanların meydana getirdiği bütündür. Cemiyet ise duygu, düşünce inanç ve doktrin birliği olsun olmasın, belli bir hedefe ulaşmak, belli bir gayeyi gerçekleştirmek için bir araya gelmiş kitle demektir. Cemiyeti meydana getiren insanlar, her ne kadar aynı hedef etrafında birleşmiş gözükseler de, her birinin amacı, düşüncesi farklı da olabilir.. ve o gayelere ulaşılamadığı zaman da dağılmalar, ayrılmalar her zaman ihtimal dahilindedir.

Cemaate gelince orada farklı gaye, farklı beklenti bahis mevzuu olmadığı gibi -içtihat ayrılıkları müstesna- dağılma, ayrılma da söz konusu olmaz. Zira inanılan şeyler etrafında bütünleşme, hem bir vazife hem de ibadet olduğu için değerler üstü değerlere sahiptir. Meselâ, hac esnasında "Arafat'a çıkmam. Bayram günü namazı camide kılmam." deyip topluluktan ayrılan Müslüman.. veya bu yerlere, Allah'ın rızası haricinde, farklı gayelerle gelen bir tek insan yoktur. Evet, bizi orada toplayan, Allah'ın emridir ve gayesi de bellidir. Bu emir yanında dünya ve dünya içinde bulunan şeylerin zerre kadar kıymeti yoktur. Yalnız, hemen ifade edelim ki, her küllî kaidenin mutlaka istisnası vardır. Dolayısıyla genelleme yaparak seslendirdiğimiz bu düşüncelerde de istisna kategorisine girebilecek şahısların olabileceği hatırdan çıkarılmamalıdır. Ancak bunlar, o "cemm-i gafîr/büyük çoğunluk" yanında bir kıymet ifade etmezler.

Cemaatin, cemaat olmanın yanında, cemaat prensipleri ile yürümesinin de insan ve topluma kazandırdığı pek çok şey vardır. Bunlar bilhassa globalleşen bir dünyada, bugün daha fazla ehemmiyet kazanmış durumdadır. Şöyle ki; fert, dâhi bile olsa ve dâhiyâne teşebbüsleriyle ortaya harikulâde işler dahi koysa, cemaat düşüncesi ve beraberliği ile ortaya konan şeyler, onu rahatlıkla çok gerilerde bırakır. Zira bir Arap atasözünde de ifade edildiği gibi "İki kafa bir kafadan hayırlıdır." Kafa yani düşünen beyin sayısı, alınan kararları uygulamada omuz veren insan sayısı ne kadar çoğalırsa, ortaya konan performans doğrultusunda istenilen neticeye ulaşmak da o kadar kolay ve mükemmel olur. Bütün bunları, tek bir ferdin -dâhi de olsa- başarması, yapması düşünülemez.

Ayrıca cemaatte, müsademe-i efkâr, müdavele-i efkâr yani fikir tartışması,

fikir alış verişi sayesinde bârika-i hakikat ortaya çıkar. Bu sayede insan hayatına, kâinatın sırlarına ait nice gizli perdeler kaldırılır ve insanlar değişik duygulara uyanır. Bir fertte aynı şeyleri görmek oldukça zordur; hatta imkânsızdır. Bazen fert, bozuk bir plak gibi, bir şeye takılır kalır. Kendi doğru bildiği -ki aslında yanlıştır- saplantıların peşinde koşar. İşte, böyle bir saplantıdan kurtulmanın yolu, Müslümanlar içinde kendini eritmektir. Hele dünyamızın, ilerleyen bilim ve teknolojisi sayesinde küçük bir köy hâline geldiği günümüzde, yukarıda ifade ettiğimiz gibi fertler dâhi de olsalar, yetersiz kalmaya mahkûmdurlar.

Bu itibarla, bundan sonra ferdî dehalar, diğer insanların himmeti ve meşveret havuzuna sığınmakla, büyüklüklerini ortaya koyabilir, kendilerini gösterebilirler. Hatta benim kanaatime göre, karizmatik özelliklere sahip insanlar bile, hâlâ eski dönemlerde olduğu gibi müstakil hareket etmeye kalkarlarsa kat'iyen başarılı olamazlar. Onun için bir buz parçasının havuzla bütünleşmesi misillü, karizmatik şahsiyetler de, mutlaka kendilerini şahs-ı mânevî havuzu içine salmalı ve eritmelidirler. Böyle yaptıkları, yapabildikleri takdirde, o karizmanın ağırlığı daha da artar ve fikirleri, yüksek performansı ile toplumun içinde çoklarımızın idrak edemeyeceği ağırlığa ulaşır; ulaşır ve yine çoklarımızın hayal bile edemeyeceği toplum yararına yapılan işlerdeki başarılara imzasını atar.

Bu noktada bir hakikatin perdesini azıcık aralamama lütfen müsaade edin: Bu tür düşüncelerle bir araya gelmiş, uhuvvet ve ittifak duygusuyla bütünleşmiş 5-10 fert, insanlığı asırlar boyu hep aydınlık iklimlerde dolaştıran Ebû Hanife, Muhammed Bahauddîn Nakşibend, Abdülkadir Geylânî, İmam Gazzâlî ve emsâli kimselere nasip olan mazhariyetlerin çok çok ötesinde, mazhariyetlere sahip olabilirler. Bu o büyük zatları tezyif veya misyonlarını inkâr olarak anlaşılmamalı; bu, Allah'ın (celle celâluhu) uhuvvet ve ittifaka hususî ihsanı şeklinde yorumlanmalıdır.

İsterseniz vilâyet açından bu meseleyi, biraz daha açmaya gayret edelim: Vilâyet bir ölçüde, insanın masumiyete kilitlenmesi, günahlara girmeden safvet-i asliyesi ile bütünleşmesi sayesinde gerçekleşir. İnsanın, bahsini ettiğimiz türden bir masumiyete kilitlenmesi veya düğümlenmesinde en büyük rol, şahsın iradesine, sonra da aile ortamı başta olmak üzere çevreye aittir. Bazen de Cenâb-ı Hak, ileride büyük bir misyon yükleyeceği böylesi kişileri ilâhî serasına alabilir. İşte bana göre Kur'ân'a gönül vermiş insanların arasında olma böyle ilâhî bir seradır. O seraya giren insanlar, vilâyet mertebesine

yükselmede temel şartlardan biri olan masumiyete kilitlenmiş demektir.

İkinci olarak vilâyette a'zamî zühd, a'zamî takva, a'zamî ihlâs çok önemli esaslardır. İster bunlar, isterse ahlâk-ı âliye-i Muhammediye'ye ait -diyelim ki yüz esas var- esasların hepsini bir şahsın kendine has tonları ile temsil etmesi çok zordur. Evet, bu mesele o kadar zordur ki, Hulefa-i Raşidîn bile bu esasları âdeta -usûlün dışında olanlar itibarıyla- kendi aralarında paylaşmışlar, her biri bir meselede daha ön plana çıkarak, birlikte cemaat oluşturmuşlardır.

İşte, böyle cemaat içinde yerini bulan kişiler, ahlâk-ı âliyeye ait bu esasları, teker teker ve ayrı ayrı temsil ederek, böyle bir havuzu oluşturabilirler. Meselâ; biri zühdde, biri ihlâsta, biri samimiyette zirve noktaya çıkabilir ve böylece, bir mânâda kutbiyet, gavsiyet, kutbü'l-irşadlık vb. şeylerin temsili cemaat tarafından gerçekleştirilmiş olur ki, siz isterseniz buna "cemaat veliliği" de diyebilirsiniz. Bu hâl günümüzde, ferdî velilikten çok daha öndedir. Öyle zannediyorum ki, bu mânâda veliliği temsil eden cemaatler, her zaman nazar-kadem bütünlüğüne ulaşabilirler. Şimdiye kadar nice ferd ü ferîdlerin yakalayamadığı bir ufku, belki bazı cemaatler yakalamış, hatta bir adım daha öteye geçmeye muvaffak olmuş olabilirler.

Ayrıca cemaat hâlinde veliliği temsil eden kişiler gurur, fahr ve ucb içine de girmez, hatta giremezler. Zira o gayeye ulaşmada ve o noktaya yükselmede kendisinin olduğu kadar cemaatin sair fertlerinin de payı vardır ve belki de onunkinden daha yüksektir. Burada görüldüğü gibi cemaat içinde bulunma, aynı zamanda ucb, gurur, fahr gibi ahlâk-ı seyyienin de önünü kesebiliyor.

Cemaat kavramını anlatmaya çalıştığımız bu fasılda, üzerinde mutlaka durulması gereken bir başka nokta da; Allah'ın inayetinin cemaat üzerinde tecellî etmesi gerçeğidir. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) buna *"Allah'ın inayet ve kudreti cemaatle beraberdir."* hadisleri ile işaret buyurur. Bu ise nihayetsiz acz ü fakr içinde bulunan insanın nihayetsiz güç ve kudrete sahip olan Allah'ın desteği ile yürümesi, iş yapması demektir.

"Ümmetim, dalâlet üzerine içtima etmez." hadisi zaviyesinden cemaat gerçeğine bakılacak olduğunda, yanılma oranının cemaatlerde daha az olacağı da unutulmamalıdır. Tabiî ki bütün bu gerçeklerin farkına ancak "cemaat" kavramını İslâm'ın özünde bulunan, Kur'ân ve Sünnet'ten alınan dinî ve sosyolojik bir tabir olarak anlayanlar varabileceklerdir.

Beşinci Bölüm
AKTÜEL

HİZMET İÇİ MÜLÂHAZALAR

Soru: Kalbinizden rahatsız olup anjiyografi olmanızın milletimiz ve insanlık için yapılan hizmetler ve bu hizmetlerin seyri ile irtibatı var mıdır? Lütfeder misiniz?

İnsanlığa hizmet gibi hakkında çok sağlam düşünmemiz gereken bir mevzuu, benim arızalı kalbimle irtibatlandırmak bu tür hizmetlere karşı saygısızlık olur diye düşünüyorum. Ama soruya, soru soran kişilere ve burada şu anda muhatabım bulunan insanlara hürmeten bir iki cümle ile de olsa bir şeyler söylemeye gayret edeyim.

Herkes bir yönüyle mahiyetinin ilâhî vâridâtlara açık olması, onlara karşı bir santral vazifesi görmesi sebebiyle, içinde bulunduğu maddî âlemden öte metafizik âlemle irtibatlıdır. Bir anlamda objektif delillerin sunulamayacağı böyle bir iddia, yakışıksız da kaçabilir ama insanın ilâhî vâridâtlara bir santral olduğu çokları tarafından ifade edilmiştir. Veya Allah'ın matmah-ı nazarı, kâinatın fihristi olduğu, öteden beri söylenegelen ve "telakkî bi'l-ümmet"e mazhar olmuş bilgilerdendir.

Şimdi; eğer insan maddî yapısı itibarıyla kâinatın bir fihristi ise -ki öyledir- onun maddî yapısından daha derin, daha engin olan ruhî yapısı da elbette kâinatla alâkalıdır. Dolayısıyla onun ruhî yapısı, hissî yapısı kâinattan koparılamaz. Hatta benim şahsî kanaatim, henüz bilmediği âlemlerle bile irtibatı vardır insanın. Yani Samanyolu dışındaki sistemlerle. Aksi hâlde rüyaları ne ile ve nasıl izah edeceksiniz. Bakın, İnsanlığın İftihar Tablosu bir anda bütün kevn ü mekânı Erzurumluların ifadesi ile "elefend" edip geri dönüyor. Demek ki insanın ruhî yapısının enginliği, derinliği bizim idrak ve ihata sınırlarımızı aşan bir hüviyettedir. Onun tahayyüller üstü, tasavvurlar üstü çeşitli âlemlerle irtibatı vardır.

Şimdi, madem ki ruhî yapısı itibarıyla insan budur, bu insanın hizmet içinde temsil etmiş olduğu misyon itibarıyla kâinat ve kâinatta cereyan eden

hâdiselerle elbette irtibatı daha farklıdır. Meselâ hadis-i şerifte Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) semada ve arzda kendisine hüsnü kabul vaz'edilen insanlardan bahsediyor. Bu insanları sırasıyla Allah seviyor, Allah'ın emriyle Cebrail seviyor, melekler seviyor, ruhanîler seviyor ve yeryüzünde insanlar seviyor. Burada mevzuumuzla alâkalı olan nokta, bu insanların seviliyor olmasıdır. Ayrıca bir de insanın sevildiğini hissetmesi vardır ki, bu da çok önemlidir. Yoksa tavşan dağa âşık olmuş veya küsmüş, dağın haberi yok. Bu bir mânâ ifade etmez. Dikkat edilirse, burada insan vicdanı çok geniş bir dairede cereyan eden alâkayı hissediyor. İşte bu hissetme, ruhun kâinatla olan irtibatı neticesi gerçekleşiyordur. Biz buna daha önceleri vicdan mekanizması adını vermiştik.

Evet, başta peygamberler olmak üzere, Hakk'ın nice mükerrem ibâdı, gökte ve yerde kendileriyle alâkadar olan hâdiseler karşısında duyarlı olmuşlardır. Gün gelmiş -hâdisenin cinsine göre- hastalanmışlar, gün gelmiş hapishanelere atılmışlardır. Meselâ; 6-7 Eylül hâdiseleri olduğu sırada Barla'da hiçbir şeyden habersiz, sürgün hayatı yaşayan Bediüzzaman Hazretleri heyecan ve helecan içinde içeri girip dışarı çıkıyor. Hâlbuki o hâdiselerde tam anlamıyla bir fecaî ve fezaî yaşanmıştı. Merhum Fatin Rüşdü Zorlu yanlış hatırlamıyorsam Kemal Zeytinoğlu'na "Orada azıcık Rumlara karşı bir baskı yaparsanız, burada bizim pazarlık gücümüz artabilir." der. Bizimkiler de vur deyince öldür anlar ve Rumların dükkânlarının vitrinlerini kırar, kumaşlar denize atılır, arabalar yakılır... vs. Bu hâdise kendi ayakları üzerine yeni yeni dikilmeye başlayan Türkiye'nin başına çok şeyler getirebilirdi. Meselâ, bir ABD ambargosu devreye girebilir, Yunanlılarla savaş olabilir, askeriye 60'larda yaptığı ihtilali o dönemde yapabilirdi. Ve Üstad bu hâdiseyi veya bunun sebebiyet verebileceği neticeleri vicdanında sezdiğinden dolayı heyecandan çatlayacak hâle geliyor.

Sizin "Estağfirullah" diyeceğinizi biliyorum ama gene de söyleyeceğim; ben insan yerine konamam ama 71 ihtilali öncesi bu türlü şeyleri ben de vicdanımda sezdim. O dönemde gençliğimin verdiği bir güç ile şok hâdiseleri bastırabilecek iradî bir gücüm olmasına rağmen, deliye döndüğümü, hafakanların beni benden aldığını bugün bile hatırlıyorum. Öyle ki, alınması gerekli olan hiçbir tedbir bana yeterli gelmiyor ve bir oraya, bir buraya koşuşturuyordum.

80 ihtilali öncesi de aynı. Küçük tansiyonum 11-12'lere fırlıyor, önce kalb, ardında disk kayması zuhur ediyordu.

Şimdi ruhumuzun kâinatta cereyan edecek olan hâdiseleri önceden sezmesi, aslında bizim büyüklüğümüzü değil, Allah'ın rahmetinin enginliğini gösterir. Alâkadar olduğunuz kudsî dairenin hatırına size önceden sinyal veriyor Rabbim. Bunu öyle değerlendirmek lâzım ve sadakat sadakası ile bunu karşılayıp şükranlarımızı Rabbimiz'e arz etmek lâzım. Şahsen ben, benimle ilgili bu meseleleri bu şekilde yorumluyorum.

-Bu türlü sezişler hep sıkıntı, ızdırap şeklinde mi tecellî eder?

Hayır, bazen müspet olaylar da olabilir ve onların sezişi de inşirah şeklinde kendini gösterir. Meselâ bir çocuk gibi, önümüze gelen her şeyi parçalamak-dağıtmak isteyebiliriz. Fakat Allah (celle celâluhu) laubaliliği sevmediğinden dolayı, bu türlü durumlarda, hemen kendimize gelmeli, Rabbimiz'in üzerimizdeki nimetlerini hatırlayarak temkine, teyakkuza geçmeliyiz. Çünkü Allah'ın nimetlerini yâd edip tahdis-i nimet mülâhazasıyla iki büklüm olacağımız yerde, sanki bunlar bizden kaynaklanıyormuş gibi coşmak, şımarmak, ilk önce Rabbimiz'e karşı saygısızlıktır. Burada hemen yapılacak şey, Allah'a sığınmaktır. İstiğfar edip mâsiyetin önünü kesmek, tazarru ve niyazda bulunup meyelan-ı hayra güç ve kuvvet kazandırmaktır. Hâsılı biz, temkin, irade ve şuur insanıyız. Her hâlükârda bunları hayatımıza mâl etmeliyiz.

- İnsan bu hâliyle beşerî normların üstünde midir?

Onu çok bilemeyeceğim. Zira insan, himmetinin ölçüsüne, büyüklüğüne-küçüklüğüne, derinliğine-sığlığına göre değerlendirilir. Meselâ, bir insan vardır ki sadece kendini düşünür. Nefsi adına meknî hiçbir şey kalmasın ister. Hatta Zât-ı Ulûhiyet'in bütün esrarı sadece kendine müncelî olsun arzu eder. Bu tek başına bir insandır. İbn Beşiş gibi. Fakat bir de insan vardır ki doğduğu andan itibaren toplumun hemen her kesimine, her ünitesine açıktır. İlahiyatçılarla ayrı, halkla ayrı, askeriye ile ayrı bir münasebet içindedir. Himmeti çok âlidir. Küllî bir ruha sahiptir ve bu yönüyle o, toplumun tüm katmanlarıyla münasebet yolları arar-araştırır ve bulur. Hani Üstad'ın verdiği misal içinde, bir köy, şehir, kasaba, belde, vilayet, ülke ölçüsünde düşünen insanlara nispeten, dünya çapında düşünen insan çok daha engindir. İşte Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve sırasıyla diğerleri. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) insanları bırakın, cinlerin, meleklerin, ruhanîlerin dahi ızdırabını çeker. İhtimal melekler niye birinci kat semada, ruhlar niye başka yerde değil de sema-i dünyada pervaz ediyor, bunları düşünür ve üzülür. Hz. İbrahim, Kur'ân'ın ifadesiyle tek başına bir ümmet ve himmeti o denli engin. Hz. Musa, Hz. İsa… ve diğerleri. Hz. Ebû Bekir, "Vücudumu o kadar

büyüt ki, Cehennem'i sadece ben doldurayım."; Hz. Bediüzzaman "Milletimin imanını selâmette görürsem Cehennem'in alevleri içinde yanmaya razıyım."; Fuzûlî "Bir an belâ-yı dertten eyleme cüdâ beni." ve daha nice misaller.

Fakat bu bir duyma ve isteme meselesidir. İnsanın ilk yaratılışta potansiyel olarak konulmuş bulunan başta hemcinsine olmak üzere, bütün mahlukata karşı alâka duyma hissinin işletilme, geliştirilme meselesidir. Ve bu, Allah'ın fazlıdır. Cenâb-ı Hak, bu fazlını dilediği insana lütfeder. Buna ulaşan insan, kilometrelerce ötede, Çin Seddi'nde İslâm'ın kaderini alâkadar eden bir hâdiseyi vicdanında duyabilir. Zaten temsil ettiği misyon onu duymayı gerektiriyordur. Allah da ona göre onu donatmıştır. Nasıl ki Allah Resûlü'nün kalbindeki lümme-i şeytaniye bir ameliyat-ı cerrahiye ile atılmıştır. Aslında bu, ileride eda edeceği vazifeye ait bir donanımdır. Kalb-i pâk-i Muhammedî'nin dünya ile olan alâkasının kesilip atılmasıdır. Ve Efendimiz bu mânevî ameliyattan sonra tamamıyla uhrevîleşmiştir. Meselâ bu çizgide İmam Rabbanî'nin "Nefsim itibarıyla kendime hiçbir zaman eşek nazarıyle bakmadım." sözü veya Bediüzzaman'ın "Nefis cümleden ednâ, vazife cümleden a'lâ", "Hem deme ki: 'Ben mazharım. Güzele mazhar ise, güzelleşir.' Zira temessül etmediğinden mazhar değil, memerr olursun" ve "Allah bu dini facir bir adamın eliyle dahi teyit eder, o hâlde sen kendini o racul-i facir bilmelisin." sözleri misal olarak verilebilir.

- Bu seviyede bulunan bir insan kazanmaya mı, kaybetmeye mi daha yakındır?

Böyle zirvelerde bulunmak hem kazanmaya, hem de kaybetmeye açıktır. Yani bu insanlar arkalarında ne kadar insana ışık tutmuş, ne kadar insana müdahil olmuş ve bu himmetlerini ne kadar iyi kullanmışlarsa, o derece kazanabilirler. Fakat bunlar aynı zamanda tehlikeli zeminlerde dolaşırlar.. ciddî tehlikelerle karşı karşıyadırlar ve kaybedebilirler de. Çünkü bana göre böylesi kişilere verilen kin, nefret, öfke, şehvet vs. gibi duygular beşerî normların çok çok üstündedir. Dolayısıyla bu kişiler, nefis terbiyesini iyi yapamaz, iyi ayarlayamazlarsa hezeyan ve çılgınlıklar içine düşebilir. Hatta iyi ve yerinde kullanılamayan bu duygular onları delirtebilir. Fakat yine bu insanlar samimî ve yürekten olur, ihlâslı davranırlarsa Cenâb-ı Hak onları ekstradan bir koruma altına alabilir. Kur'ân'ın Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) için söylediği *"Allah seni insanlardan koruyacaktır."*[1] âyeti bunun bir delilidir. Bu âyet-i kerimeyi sadece bedene gelebilecek bir kısım tehlikelerden Allah'ın muhafaza etmesi şeklinde anlamak ilâhî inayeti çok dar görme demektir. Onu insanın

mahiyetine konulan duyguları, işin içine katarak, bütün yönleriyle korunması, hıfz-ı ilâhî içinde bulunması şeklinde yorumlamak herhâlde âyetin ruhuna daha muvafıktır.

Netice itibarıyla; başkalarının ayağına dikenin battığı yerde, sinelerine matkaplar salınan bu insanlar, kaybetmeye de kazanmaya da çok yakındır.

1 Mâide sûresi, 5/67.

İNSANIN YANINDA YER ALMAK

Soru: İnsan hakları ihlallerini sorgulamak ve mağdurları korumak üzere gerçekleştirilen organize faaliyetler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Günümüzde, insana ve insanî değerlere hizmet için birçok organizasyonların gerçekleştirildiği ve bu cümleden olarak vakıfların kurulduğu hepimizin bilgisi dahilinde olan şeylerdendir.. ve bunlar pek çoğu itibarıyla kuruluş gayeleri çizgisinde hizmet vermektedirler. Bir de dünya çapında insanlık hesabına kurulmuş gibi görünen kurum ve kuruluşlar var. Bunların gerek tüzüklerine, gerekse faaliyetlerine baktığımızda, hiç de kuruluş gayelerine uygun hizmetler vermedikleri görülecektir. Mehmet Âkif'in "Âcize hak yok." dediği türden buralarda ancak güçlülerin hakkı korunmaktadır. Yine Sadi'nin "Ne yapayım, karınca gibi ayaklar altındayım; Arı değilim ki, başlar üstünde uçayım." yaklaşımıyla, ayaklar altında ezilen âcizler güruhu karıncaları, başlar üzerinde "vız vız" edenler ise bu devleri temsil ediyor.

Türkiye ve dünyada kuvvete yenik düşen, haksızlığa terk edilen binlerce insan vardır. Meselâ; ömrü boyunca çalışıp başarılı olmuş, takdir üzerine takdir toplamış, semeresini alacağı zaman da alaşağı edilmiş nice insanlar biliyoruz. Fakat hakkın rağmına kuvvete yenik düşmüş bu insanların haklarının savunulması sırasında, bu gayeye yönelik kurulmuş vakıfları görmekte zorlanıyoruz. Zira baştan bu tür insanlara "Siz şikâyetlerinizi bize getiremezsiniz, sizin haklarınız burada savunulmaz." denilip, haksızlığa terk edilmişlerdir.

Cemil Meriç merhum, "Avrupa'da bir dönem haksızlıklar yaşanırken, Osmanlılar, 'insan hakları' diye bir kavram düşünmemişlerdi. Çünkü onlar bu hakikati yaşıyorlardı. Dünyanın dört bir yanında en küçük bir haksızlığın işlenmesine, hakkın-hukukun çiğnenmesine izin verilmeyecek şekilde, Devlet-i Âliye mekanize birlikleriyle hemen oraya yetişirdi." demişti. Zannediyorum bundan dolayı da Avrupa'da çoğu zaman Osmanlı idaresi tercih edilmiştir. Fransız ihtilalinde bile, Fransızlar gelip Osmanlı'ya dehalet etmişlerdir. Osmanlı ölümle karşı karşıya kaldığı dönemlerde bile, kendisine sığınanları korumayı ihmal etmemişti. Osmanlı bugünün dünya jandarmalığına soyunanların yaptığı gibi, çifte standartlara hiç girmemiş ve her hâlükârda haklının yanında yer almıştı.. evet, bu duygu, bu düşünce âdeta milletimizin ruhuna işlemişti.

Bugün itibarıyla inanmış gönüllerin bir araya gelip kurmuş oldukları vakıflarda ise, temel felsefe itibarıyla bizim mânâ köklerimize bağlı ve çok farklıdır. İnsan hak ve hukukunun sonuna kadar müdafaa edildiği bu felsefe, geçmişi gibi istikbal vaad etmektedir. Nitekim bu felsefe uğruna her şey feda edilebilmekte ama düşünceye saygılı kalınmaktadır.

Şahsen ben bu seviyeye gelebilmeyi, onları oluşturan insanların düşünce ve inanç yapılarına bağlıyorum. Meselâ bu yapıyı oluşturanlar, kendilerine *"Sevdiğiniz mallarınızdan Allah yolunda harcamadıkça 'fazilet' mertebesine ulaşamazsınız. Bununla beraber her ne infak ederseniz, Allah mutlaka onu bilir."*[1] mealindeki âyet hatırlatıldığında, neleri varsa ortaya dökecek kadar diğergâm ve hasbî insanlardır. Bunlar yaşamaktan çok, yaşatma zevkiyle doludurlar. Onlar, "Gözümle görüp, netice ve semeresini almadığım bir şeye yatırım yapmam." felsefesiyle değil; bir yönüyle aysberg gibi, bir yüce davada görüneninden daha büyük görünmeyeni olan bir mefkûreye hizmet etmektedirler. Ve şimdiye kadar da bu inanmış gönüllerden; yaptıkları şeyin yerine ulaştırıldığından emin olmalarından dolayı, "Ne oluyor ki!" diyen çıkmamıştır. Diğer mü'minlerin de infak sevdalısı ve Allah korkusuyla dolu kimseler olduklarına inandıkları için, başkalarının itham ve iftiralarına hiç mi hiç aldırmamışlardır. Her hâlde Hakk'a adanmışların oluşturduğu şahs-ı mânevî ile cemiyet arasındaki fark da bu olsa gerek.

Keşke her şeye rağmen hak ve hakikat düşüncesinin galip gelmesi milletin her ferdinin, her müessesenin ve her vakfın en birinci derdi olsaydı!

1 Âl-i İmrân sûresi, 3/92.

ASYA'DA DİRİLMEK

Soru: Bir zamanlar Orta Asya steplerinden Anadolu'ya gelip belli bir misyon eda eden alperenlerle bugün Anadolu'dan oralara gidenler arasındaki kaderî ilgiyi ve bu açıdan Anadolu'nun yüklendiği misyonu anlatır mısınız?

Soruda beyan edilen husus bir hakikati ifade etmektedir. Bu sebeple onu kabul etmenin bir mahzuru olmasa gerek. Evet, bugün Anadolu'dan Orta Asya steplerine akın akın giden binlerce insan bulunmaktadır. Öyleyse bu mukaddes göçün, soruda bahsedilen kaderî tecellîlerle elbette alâkası ve irtibatı vardır.

Soruya cevap olabilecek hususlar arasında öncelikle tarihî gelişim adına şu noktayı hatırlatmak isterim: Değişik zaman dilimleri içinde Anadolu, çokları için bir "sefine-i Nuh" olmuştur. Meselâ, yakın tarihimiz itibarıyla, etrafımızdaki hemen bütün ülkelerin dinimize, dilimize, tarihimize, kültürümüze rağmen yabancı anlayış ve sistemlere angaje olmalarına karşılık, Anadolu bu badireyi Allah'ın izniyle ucuz atlatmıştır. Farklı İslâm ülkelerinin değişik emperyalist baskılara boyun eğdiği bir zamanda Anadolu bu kabîl şeylerden azade kalmış ve dolayısıyla da ona hep sefine-i Nuh nazarıyla bakılmıştır.

19. asrın son çeyreğinde başlayan ve insanlığı âdeta tufanlar gibi saran felâketli günlerde de Anadolu yine korunmuştur. İstiklal mücadelesi, misak-ı millî vs. bu korunmanın sebepler planındaki vesileleridir. Bazıları o devrin şartlarını nazara almadan dönemin devlet erkânına, ihtimal onların hak etmediği ölçülerde acımasızca eleştirilerde bulunuyorlar. Hâlbuki tarih kritiğinin yapılmasında temel ölçü, o devrin şartlarının nazar-ı itibara alınmasıdır.

Bu hususa dikkat edilmediği müddetçe yapılacak her türlü kritik, objektif olmayacak ve dolayısıyla da doğru neticeler ortaya konamayacaktır. Bana göre, dört bir yandan sıcak muharebeye maruz bırakıldığımız o devirlerde -Allah o günleri bu millete tekrar göstermesin- devrin idarecileri haricî baskılar karşısında taviz vermek, geri adım atmak zorunda kalmış ve "ehven-i şerreyn"i esas alarak birtakım kararlar vermişlerdir. Ve belki de "Hele bir ayaklarımızı sağlam yere basalım.. basıp özümüzü tekrar kazanarak istikrar bulalım. Ondan sonra Allah Kerim." mülâhazalarıyla farklı uygulamalarda bulunmuşlardır. 70 yıl esaretin merkezinde yaşayıp da ancak ondan sonra istiklaliyete doğru yürüyebilen Orta Asya ülkelerine bir bakın! Esaretin ne demek olduğunu anlamak için onların bir dönem yaşadıklarına bakmak yeter zannediyorum!

Öte yandan Anadolu, sadece yakın çağda değil, Emevi-Abbasi idaresi

döneminde de Ehl-i Beyt için bir "sefine-i Nuh" olmuştur. Evet, o devirlerde Ehl-i Beyt, mevcut idarelerden görmüş oldukları tazyik, zulüm ve şiddet karşısında bizim Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgemize sığınmışlar, sığınmış ve oraları mesken edinmişler. Gerçi o sıralarda Anadolu Bizans hâkimiyeti altında idi ama onlar Doğu ve Güneydoğu bölgelerimizde bugün bile, hâlâ daha ulaşılamayan sarp yerlere gidip yerleşmişlerdir. Yani Anadolu, Ehl-i Beyt adına bir sefine-i Nuh olmuştur.

Evet, Anadolu öteden bu yana hep memerr-i akdâm olmuştur. Asya steplerinden kalkıp gelen insanlar önce Anadolu'ya uğramış, burada bir medeniyetin bânileri (kurucuları) olmuş, ardından Köstence'den geçerek ta Avrupa içlerine ve Roma'ya kadar uzanmışlardır. Sosyologların tespitine göre, Makedonya medeniyetinin oluşumunda Türk boylarının tesiri vardır. Hatta Ali Şeriati'nin söylediğine bakılacak olursa, Yunan medeniyetinin bânileri bile Asya'dan gelen Eski Mezopotamyalılardır.

Fakat daha sonraları Asya, Rus işgaline maruz kalınca, bu defa da Küçük Asya dediğimiz Anadolu o misyonu üstlenmiştir. Hassaten Osmanlı döneminde bütün dünyaya açılarak onlara gerçek medeniyete giden yolları öğretmişlerdir.

Günümüze gelince; şimdilerde yeniden ata yurdumuza giderek, vefa ve kadirşinaslık hisleri içinde vazife yapma sırası bize gelmiştir. Hayatın her ünitesine ait temsilcileriyle oralara gidenlerin önemli bir misyon eda edeceklerine inanıyorum. Müteşebbislerimiz, sanayicilerimiz, Batı ile entegrasyon neticesi dış dünyayı bilen tüccarlarımız, hatta esnaflarımız ve işçilerimiz, imkânları ölçüsünde mutlaka Asya'ya gitmeli ve oradaki istihdam problemini de halletme yolunda, sınaî ve ziraî yatırımlarda bulunmalıdırlar.

Aslında içinde bulunduğumuz süreç itibarıyla ülke olarak böyle bir şeye de çok ciddî olarak ihtiyacımız var. İç piyasanın doyum noktasına ulaştığı günümüzde, bizim yeni yeni mahreçlere ve dünya ile rekabete girebileceğimiz dış pazarlara her zamankinden daha çok ihtiyacımız var. İşte tam bu aşamada Orta Asya bizim için bulunmaz bir fırsattır. Şayet yatırımcımız akıllı davranıp, aramızdaki din, dil, kültür, tarih birliği gibi dinamikleri de değerlendirerek bu fırsatı kullanabilirse, içinde bulunduğumuz ekonomik çıkmazdan kurtulmamız ve dünyanın sayılı zengin devletleri arasına girmemiz işten bile değil...

Ben bu ve buna benzer hususları Rusya'nın çözülmeye başladığı 1989 yılında cami kürsülerinde anlatmaya başladım. Ne var ki, bu hususta muvaffak olduğumuzu söyleyemem. Aradan geçen 6 yıllık süre içinde, maalesef ya bizimkilerin iş bilmezliğinden, köşeyi aceleden dönme niyeti ile sınaî yatırım

yerine, alım-satım yolunu, ticareti tercih etmelerinden, ya da Orta Asya ülkelerinin devlet ve devletlerarası kanunî düzenlemeleri yapamadıklarından, uygulamaları çok iyi bilemediklerinden kaynaklanan bir başarısızlık söz konusu oldu. Bu açıdan da, eğitim alanında katedilen yolun yarısı kadar dahi olsa, bu konuda yol alındığı söylenemez. Hâlbuki bu işin müjdesi çok önceden verilmiştir. "Asya'nın bahtının miftahı..." denmiş, "Ümitvâr olunuz. Şu istikbal inkılâbâtı içinde en yüksek ve gür sadâ, İslâm'ın sadâsı olacak." denilmiş,

"Ümidim var ki semâvât-ü zemin âsiyâbâ
Hem olur teslim, yed-i beyza-i İslâm'a."

Yani "Asya, İslâm'ın Hazreti Musa'nın eli gibi nurefşân, o ışık saçan bembeyaz eline gönül kapılarını açacak." denilmiştir. Elbette ki bütün bunlar kendi kendine olmaz. Bu iş, bu müjdeleri hayata geçirecek, devletler muvazenesinde adaleti temsil edebilecek milletimiz gibi güçlü bir millet ister. Meselâ, Asya'nın yeniden fethedilmesi, yeniden dirilmesi söz konusu ise, oraya bir Hızır seccadesi sermek gerekir. Oraya İsrafil'in gelmesi bahis mevzuu ise, daha önceden İsrafil solukluların gelip geçmesi iktiza eder. Bütün bunlar, ilkokuldan üniversiteye kadar eğitim-kültür faaliyetleri gerçekleştirerek her kesimiyle milletin bütününe açılmakla gerçekleşebilir. Ticarî, sınaî, ziraî yatırımlarda bulunarak, halk ile içli dışlı olmakla tahakkuk eder. Şahsen ben, bu altın kuşak insanının bunu gerçekleştireceğine inanıyorum. Hatta bunun temsildeki samimiyetin ölçüsüne göre hızlı bir şekilde olacağı kanaatindeyim. Evet, hiçbir şey kendi kendine olmaz. Âkif'in ifadesiyle:

"Sus ey dîvâne! Durmaz kâinatın seyr-i mu'tâdı,
Ne sandın? Fıtratın ahkâmı hiç dinler mi feryâdı?
Bugün, sen kendi kendinden ümid et ancak imdâdı;
Evet, sen kendi ikdâmınla kaldır git de bîdadı
Cihan kanûn-i sa'yin, bak, nasıl bir hisle münkâdı!
Ne yaptın? "Leyse li'l-insâni illâ mâ-seâ" vardı.

Netice itibarıyla; dün Orta Asya'dan Anadolu'ya, bugün Anadolu'dan Orta Asya'ya gelenler ve gidenler var. Aynı zamanda bunlar arasında kaderî bir ilgi ve irtibat da var. Şimdi Anadolu'da yaşayan insanlar, tarihî bir misyonu -farkında olmasalar bile- yüklenmiş bulunuyorlar. İnşâallah bu işin şuuruna çabucak ererler de, şimdilerde biraz naz niyaz ile yapılan her alandaki bu atılımları, gönülden ve candan yerine getirmeye çalışırlar.

NÜFUS PLANLAMASI VE BİZ

Soru: Nüfus planlaması konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

Son yılların en büyük problemlerinden biri de hiç şüphesiz, "nüfus planlaması" meselesidir. Batı dünyası, bunu bütün insanlığın en önemli problemi görmüş ve bu problemin çözümü için de pek çok teori geliştirmiştir. Sonra da bu teorilerin, pratik hayata geçirilmesi yolunda çeşitli organizasyonlar meydana getirmiştir.

Konuya girmeden burada birkaç hususa, bilhassa dikkatinizi çekmek istiyorum: Bunlardan birincisi; Batı'nın her konuda olduğu gibi bu hususta da dual davranmasıdır. Yani doğum kontrolü ve nüfus planlaması adına ortaya atılan plan ve programları kendi dünyalarında uygulamaya koymayıp, uygulamak şöyle dursun bizim dünyamızda alınan tedbirlerin tam aksine, büyük ölçüde doğumu teşvik etmekte ve çocuk sayısına göre ailelere prim vermekte, hatta çalışan anne adaylarına çok büyük kolaylıklar sağlamaktadırlar. Bütün bunlardan sonra da, doğum öncesi, doğum, doğum sonrası ve tahsil hayatıyla alâkalı düzenlemeleri, çıkarttıkları kanunlarla daha bir tahkim etmekteler. Yani Batılı ülkeler bu meseleyi, bir devlet politikası şeklinde ele almaktalar. Böyle olunca da iktidarların değişmesiyle bu politikalar kat'iyen değişmemekte.

Bu itibarla denebilir ki, Batı dünyası, kendi içindeki nüfusun azalmasından daha çok, İslâm âlemindeki nüfusun çoğalmasından endişe duymaktadır. Onların düşüncelerine göre, İslâm dünyasında önlenemeyen bu nüfus artışı, gelecekte kendi başlarına gaile olacak keyfiyette olduğu gibi, kemmî buudları itibarıyla İslâm âlemi, dünyada yegâne güç hâline gelecektir.

İkinci bir husus; dinimiz, makul ölçüde çok çocuk sahibi olmaya müntesiplerini teşvik etmektedir. Allah Resûlü, doğurgan kadınlarla evlenmeyi tavsiye buyurmakta ve kıyamet gününde ümmetinin çokluğu ile iftihar edeceğini dikkat nazarlarımıza sunmaktadır. Yalnız bu meseleyi, sadece Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) "ümmetinin çokluğu ile iftihar etmesi" şeklinde ele alıp değerlendirmek yanlış ve bu hadisin ifade ettiği muhtevayı çok dar bir çerçeve içine yerleştirmek demektir. Ayrıca mesele sadece övünme meselesi olsa, bu da İslâmî esaslar içinde bir çelişkinin olduğu imajını verir; zira Efendimiz'in birçok hadislerinde لَا فَخْرَ *"Övünme yok!"* dediği çok iyi bilinen gerçeklerdendir.

Allah, kâfirlerin mü'minlerin üzerinde hâkimiyet kurmalarına asla razı değildir. Ne var ki, burada mü'minler üzerine düşen en önemli vazife,

hâkimiyet altına girmemenin ilk şartı olan kemmiyet yani adet çokluğunu sağlamalarıdır. Hâkimiyet mevzuunda çok önemli bir yeri olan bu hususu, mü'minler iradeleri ile gerçekleştirmedikten sonra, alınacak sair tedbirlerin, başvurulacak diğer stratejilerin dünya karşısında çok fazla ses getirmeyeceği muhakkaktır. Bu açıdan, hadiste ifade buyrulan ümmetin çokluğunu değerlendirirken, arz etmeye çalıştığımız bu noktanın göz ardı edilmemesi gerektiği kanaatindeyim.

Üçüncü bir husus da; nüfus planlamasında sürekli sözü edilen ekonomik durumdur. Evet, bu mülâhaza ile meseleyi ele alacak olursak; bugün 60-65 milyona ulaşan ülkemizde, toplumun büyük bir çoğunluğu ekonomik sıkıntılar içinde bulunmaktadır. Ancak, Türkiye, bundan yıllar önce, yani nüfusu 40 veya 30, hatta 25 milyon iken de aynı sıkıntılar içindeydi. Almanya gibi, coğrafî alanı bizden daha dar, nüfusu itibarıyla ise daha çok olan bir devlet, bizden daha müreffeh yaşamaktadır, hayat standartları, bizimle mukayese edilemeyecek kadar yüksektir.

Demek ki mesele, sadece nüfus çokluğuyla alâkalı değil; sahip olunan yeraltı, yerüstü zenginliklerinin değerlendirilebilmesi, ziraatın modern usullerle yapılıp, bire bin ürün alınması, sanayi toplumuna has yatırımlarda bulunulması vb. gibi devlet politikasını ilgilendiren noktalarda düğümlenmektedir. Almanya ya da Japonya gibi ülkeler, bu gerçeği çok önceden fark edip, tedbirlerini almış, bizim yaşadığımız sıkıntılara düşmemişlerdir. Bırakın sıkıntıyı, istihdam etmek için Türkiye, Fas, Yunanistan'dan işçi getirmiş ve bu üçüncü dünya insanlarına istihdam zemini hazırlamışlardır.

Şayet Türkiye, Menderes'in 50-54, Demirel'in 63-67 ve Özal'ın 83-87'deki altın dönemlerini devam ettirebilseydi, bugün çok daha farklı bir konumda olurdu. Ne var ki, her şey bitmiş değil… Eğer Türkiye, üzerinde bulunduğu altın kuşakta, dışa yönelik önüne çıkan fırsatları değerlendirir, içte de akılcı politikalarla kendi öz kaynaklarını verimli hâle getirebilirse, 120 milyon nüfusu bile besleyebilir.. besleyebilir ve hayat standartları itibarıyla Almanya'yı geride bırakabilir. Bu çerçevede, Orta Asya bizim için yeni bir zenginlik yoludur.. ve aynı zamanda dünyanın dört bir yanına açılmada, Türkiye için bir köprüdür. Bu konudaki düşüncelerimizi çeşitli vesilelerle anlattığımız için burada onları tekrar etmeyeceğiz...

Hâsılı; Mısır, Tunus, Cezayir, Sudan, Somali'den Pakistan'a; Kazakistan, Türkmenistan, Azerbaycan'dan Avrupa ve Amerika'da yaşayan Müslümanlara

kadar âlem-i İslâm, bence nüfus planlamasını düşünmemelidir. Onlar, bir taraftan *"Evlenin, çoğalın!"* hakikatine uyarak çoğalmalı, diğer taraftan Allah'ın ihsan ettiği potansiyel imkânları değerlendirmeli ve kat'iyen Batı dünyasının kendisini istismar etmesine imkân ve fırsat vermemelidir.

TEMİZ TOPLUMA DOĞRU

Son günlerde meydana gelen bazı hadiseler sebebiyle, "çete", "mafya", "gladio", "kontrgerilla" vb. ifadeler, günlük hayatımızın her mahfilinde konuşulan kavramlar hâline geldi. Ve bunlar "temiz toplum" sloganıyla ifade edilmeye çalışılan düşüncelerin son bir kere daha gündeme getirilmesine de vesile oldu. Şimdi, ilgili-ilgisiz, yetkili-yetkisiz, taraflı-tarafsız hemen herkesin konuştuğu ve bu sebeple de ayağa düşen mevcut gelişmeler karşısında bazı noktaları maddeler hâlinde arz etmekte yarar görüyorum:

1. Artık gün yüzüne çıkmış çete, mafya, devlet ilişkilerini sarıp sarmalayıp bir kenara koymak ve ört bas etmek isteyenler var ki, bunların bu gayretleri kamuoyunun gözünden kaçmamaktadır. Oysaki bu konuda yapılması gerekli olan şey, -hem de hazır tarihî bir fırsat yakalanmış iken- toplum-devlet işbirliği içinde bu türlü problemlerden kurtulmak için gerekli olan müdahalenin yapılmasıdır. Şayet bu çarpık ilişkiler -iddia edildiği gibi- doğru ise, bunun ne devletimize ne de milletimize yakın veya uzak planda herhangi bir yarar getireceğini zannetmiyor; aksine itibar kaybetmemize vesile olabileceği kanaatini besliyorum.

2. Böyle bir yaraya neşter vururken, niyetin hâlis olması çok önemlidir. Am bu hâlis niyeti hayata geçiren davranışlar bozuk ise, niyetin hâlis olması bir mânâ ifade etmeyecektir. *"Ameller niyetlere göredir."* fehvâsınca, insanın dünya ve ukbâda bir şey kazanması, o niyeti amel, aksiyon, fiil hâlinde ortaya koymasına bağlıdır. Ne var ki, burada üslûbun iyi seçilmesi de en azından niyetin hulûsu kadar önemlidir.

Bu çok önemli içtimaî düstur zaviyesinden, mevcut gelişmelere baktığımızda, şahsen ben, bu şekilde olayların üzerine gitmenin, bu meseleye köklü çözüm getirme açısından fevkalâde yanlış olduğu kanaatindeyim.

Bir kere bu konuda öncelikle dikkate alınması gerekli olan şey, millî itibarımız ve onun korunmasıdır. Türkiye dünü, bugünü itibarıyla süper devlet olmaya namzet bir konumda bulunmaktadır. Gerek Orta Asya cumhuriyetleri, gerek birçok sair İslâm ülkesi, yürekten Türkiye'ye bel bağlamış kabul edilebilirler. Bizim, böyle istikrarsız, zayıf, devlet bünyesi içine kadar pisliklerin girmiş olduğu bir ülke imajı çizmemiz, bize bel bağlayan, güven ve emniyetle bakan ülkelerin güvenini kaybetmemize yol açar ki, kaybedilen bu güven ve itibarı tekrar kazanmamız çok uzun zaman alabilir. Hâlbuki Türkiye'nin böyle bir zaman ve itibar kaybına asla tahammülü yoktur.

Ayrıca dış dünyanın güveninin sarsılması bir tarafa, böylesi bir üslûp, toplum tabanındaki saf yığınların güveninin sarsılmasına vesile oluyor ve onlara “Devleti -affedersiniz- Kırk Haramiler ele geçirmiş.” dedirtiyorsa, bu çok olumsuz ve tehlikeli bir neticedir.

Bence, bu kabîl olayların çözüme kavuşturulmasında takip edilen üslûp bir kere daha mutlaka gözden geçirilmelidir. Bu milletin tabanı çok sağlamdır ve blokaj olabildiğine kuvvetlidir. İdareci kesimde var olduğu iddia edilen bazı çürüklerden hareketle genelleme yapmak ve “İşte Türk toplumu ve Türkiye bu.” demek oldukça yanlıştır.

3. Bu tür olayları, siyasî bir malzeme olarak kullanmak, yani politize etmek de fevkalâde yanlış ve zararlı olsa gerek. Zaten bu konularda toplumun hassasiyeti, göstermiş olduğu tepkilerle ortaya çıktı. Bu tepkiler, bana göre bazı hastalıklar karşısında vücudun hararetinin yükselmesi ve bu şekilde hastalığa mukavemette bulunmasına benzetilebilir. Böylesi bir tavır veya gelişme elbette sevindiricidir. Yalnız, bu tepkileri politize etmek, siyasî malzeme olarak kullanmak ve bununla bir yerlere gelmeyi planlamak yanlıştır. Ortada bir problem vardır. İktidarı, muhalefeti, ordusu, polisi, sivil toplum örgütleri vb. devletin bütün müesseseleri ve toplumun bütün katmanları samimî, yürekten el ele vererek, mutlaka bu problemi çözmeye çalışmalıdırlar.

Ayrıca, bu zihniyetle, yani hırsla iktidar olma isteğiyle yapılan müdahalelerde, insanların dengeli davranabilmesi imkânsızdır. Hâlbuki Hakk’ın hatırı âlidir. Bu âli olan hatır, ne pahasına olursa olsun, hiçbir şeye feda edilmemelidir.

Bu arada ülkenin sürekli seçim havası içinde tutulması da çok tehlikelidir. Bu hava gerek ülke idaresinde bulunan siyasî ve bürokrat kesimi, gerek yurt içinde ve yurt dışında sınaî, ziraî, ticarî yatırım yapacak olan kesimi ve gerekse güvenleri zedelenen, istikrardan ümidini kesen halk kitlelerini menfî bir şekilde mutlaka etkileyecektir.

4. Problemleri çözme aşamasında dikkat edilmesi gerekli olan bir başka nokta da devlet yapısı olsa gerek... Bu olayları bahane ederek, devlet yapısı üzerinde oyunlar oynama, hiç de arzu edilmeyen değişik düşüncelerin zuhuruna vesile olabilir. Ne olursa olsun devletin meşruiyetine zarar verilmemelidir. Yoksa demokrasinin kesintiye uğraması kaçınılmaz olabilir. Bu ise, kriz içinde bulunan Türkiyemiz için hiç de hayra alâmet sayılmaz. Antidemokratik müdahaleler, geçmişte de görüldüğü gibi, hiçbir zaman ne içeride ne de dışarıda ülkemize herhangi bir fayda sağlamamıştır. Aksine -halk tabiriyle- “İki

ayağımızı bir pabuca sokmuştur.” Bu konuda idarî sistem olarak demokrasinin bütünlüğüne inanılıyorsa, her sistemin suiistimale açık yanlarının olabileceği gerçeği de göz önünde bulundurularak, problemler sistem içinde çözülmeye çalışılmalı, sabredilmeli, katlanılmalı ve kat'iyen antidemokratik yollara başvurulmamalıdır.

5. Benim çok sık ifade etmeye çalıştığım ayrı bir gerçek daha var: İyilik iyilik doğurur, kötülük de kötülük. Âyet ve hadislerden muktebes, fasit ve salih daire diye adlandırdığımız çizgide bahsini ettiğimiz bu husus, evrensel bir gerçektir. Dolayısıyla müdahale ile yapılacak herhangi bir yanlışlık, başka yanlışlıkların doğmasına vesile olabilir. En köklü çözüm, içinde yanlışlık olmayan veya çok az olan çözümdür. Velev ki bu, uzun bir zaman alsa bile. Dolayısıyla acilen neticeye ulaşmak için yanlış olan kısa yollara hiç mi hiç müracaat edilmemelidir. Nitekim biz böyle bir hatayı PKK hâdisesinde yaptık ve ihtimâl, hâlâ bu hatamız üzerinde de sabit kadem bulunuyoruz. PKK terör örgütü ilk ortaya çıktığı yıllarda, onun önünü kesmek ve yok etmek için, alternatif bir örgüt ortaya atılmıştı. Sonra bu örgüt gemi azıya alıp, kontrol edilemez hâle gelince, bunun parçalanması cihetine gidilmişti. Ne var ki bundan da bir netice elde edilemedi. Görüldüğü gibi bir yanlışlık, bir başka yanlışlığı doğuruyor. Bu itibarla da baştan yanlışlıklar içine hiç girmeme, herhâlde sonuca ulaşmak için en doğru yol olsa gerek.

6. Bu tür olaylar karşısında haberleşme, yazılı ve görsel medyanın tavrı da çok önemlidir. Öncelikle ifade etmeliyim ki, bunlar Allah'ın bizlere ihsan ettiği bir lütuftur. Yalnız bunların yerinde ve her ne pahasına olursa olsun doğruyu bulmak istikametinde kullanılması da kat'iyen unutulmamalıdır. Bunlar siyasî mülâhazalar, şahsî çıkarlar, ferdî münasebetler doğrultusunda kullanılır ve gerçekler çarpıtılırsa, hem yetkili merciler yanlış yönlendirilmiş olur, hem sonuç alma zamanı uzar, hem de kamuoyunun ümitleri bütün bütün sarsılır. Bu açıdan bana göre yapılabilecek en güzel şey, doğru, tarafsız ve ilkeli bir biçimde gerçekleri gün yüzüne çıkartmaktır.

Ayrıca, olaylar açıklanırken ve perde gerisi ilişkiler ele alınırken, yani vak'a rapor edilirken, alternatif düşünceler üretilerek, yetkili mercilere sunulması gerekir diye düşünüyorum. Evet, vak'aları rapor etmek ve bunları tenkit etmek, reyting mülâhazaları ile çirkinlikleri sayfalarca veya saatlerce gazete ve ekranlara getirmek kolaydır. Zor olan, düşünce tembelliğinden sıyrılıp alternatif çözüm yolları üretebilmektir.

7. Dikkat edilirse, hâdiseler devletin en üst seviyesindeki insanlara kadar

dayanıyor ve hemen her şey madde üzerinde dönüyor. İdarecilerimiz bu tespite iştirak ediyor ve temiz toplum düşüncelerinde samimî ve istekli iseler, olaylara adı karışanlar, İstiklal Mücadelesi'nde olduğu gibi bütün mal varlıklarını bu millete bağışlayarak, toplumun nazarında arı-duru hâle gelmelidirler. Meselâ, bunlar, kayd-ı hayat şartıyla Mehmetçik Vakfı, Türkiye Diyanet Vakfı gibi vakıflara mallarını bağışlayabilirler. Ayrıca özel vakıf da kurabilirler. Böylece gerçekten toplum nazarında arınır ve baş tacı edilirler. Bu millet vefalıdır. İdareciler böyle bir şey yapsın, millet, onların verdiğinin on kat fazlasını onlara rahatlıkla iade edebilir. Tabiî bu arada yitirilen itibar da istirdat edilmiş olur.

8. Bu tür hâdiselerin önlenmesinde yapılan bir yanlışlık da, lokal çözüm arayışı oluyor. Yani arıza nerede zuhur ediyorsa, orada onun üzerine gidiliyor. Hâlbuki çözümde, hastalığın kökenine ve temeline inmek şarttır. Meselâ, bacaklardaki ağrının menşei disk kayması ise, müdahale diske yapılır ve o ağrı-sızı ile hiç uğraşılmaz. İnsan vücudu için geçerli olan bu kaide, sosyal hayatta toplum için de geçerlidir. Bu itibarla da meselelere bu zaviyeden bakacak olursak; bu hâdiselerin temelinde kendimize ait öz değerlerimizden uzaklaşma, Allah'a ve ahirete inanç noktasında tam anlamıyla beslenememe, toplumun bu değerlerle bütünleşememesi vardır ki; Âkif'in ifadesiyle; "Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır." Bu korku olmadığı takdirde ne irfanın, ne vicdanın tesirini bulabilmek mümkün değildir. Öyleyse köklü çözüm, yeniden insanımızda bu hissin uyarılması ile mümkün olacaktır. Böyle bir şey gerçekleştirilebildiği takdirde, insanlar "insan-ı kâmil" veya murâkabe ve muhasebe insanı olma yoluna gireceklerdir ki; o zaman şimdilerde problem olan şeyler -inşâallah- bütünüyle ortadan kalkacaktır. Yalnız, bu çok uzun zaman isteyen bir yoldur. Bir, iki, belki üç nesil ister.

Evet, din, insan ve toplum hayatı adına, yeri başka hiçbir şeyle doldurulamayacak kadar önemli bir dinamiktir. Merhum Aksekili'nin ifadesiyle, "İnsan dine inanmıyorsa, onu inzibat kuvvetleri ile zapturapt altına almak mümkün değildir." Hele Türk milleti gibi zeki bir milleti, dünyevî cezaî müeyyidelerle bir yere bağlamak imkânsızdır. İnsanlarda ahiret endişesi olmadıktan sonra zekâlarını kullanarak mevcut kanunların yüzde 60-70'inin rahatlıkla açığını bulur, altından sıyrılabilirler. Öyleyse uzun bir zaman dahi olsa, nesillerin din ve dinî değerlere yönlendirilmesine ve toplumu, gerçekten temiz, pak bir toplum hâline getirecek nesillerin yetiştirilmesine özen gösterilmelidir.

9. Son olarak; ne bugüne kadar olan gelişmelerden, ne de olacak olan

şeylerden hiç kimse ümitsizliğe kapılmamalıdır. Zira bu ve benzeri olaylar, hemen her toplumda küçük ya da büyük çapta olagelmiştir. Ümitsizlik "her türlü kemale mânidir." Türkiye'de inkâr edilemez bir gerçek vardır; o da –Necip Fazıl'ın "ba'sü ba'de'l-mevt" ya da Sezai Karakoç'un "diriliş" mülâhazası içerisinde– toplumun yeniden inşa edilmesidir. Bugün, yeise kapılmayan insanlar tarafından, uzun vadede netice alınacak ve kendi dinamikleri üzerinde duracak olan bir toplumun tohumları atılmış olmalıdır ki, şimdilerde rüşeym hâline gelen ve topraktan başını çıkaran bu tohumlar, çok yakın bir gelecekte semalara doğru ser çekebilsin. Onun için, herkes bu sürecin hızlanmasına katkıda bulunmaya gayret etmeli ve fikir mimarı, fikir işçisi, finansörü, amelesi... hangi kademede olursa olsun, maddî ve mânevî özellikleri itibarıyla bu kervanda yerini almalıdır. Demokrasinin de cumhuriyetin de temsili, insanlarla olacaktır. Şayet temsil makamında bulunan bu insanlar, arızasız olur, dinî ve millî değerlere bağlı bulunur ve aynı zamanda, vicdan, muhasebe ve murâkabe insanı olurlarsa, o zaman bu türlü problemlerin hiçbiri bulunmayacaktır. Böylece de, milletimiz ve devletimiz ne içeride ne de dışarıda itibar kaybetmeyecektir. Şu son günlerde yaşanan olumsuzluklar, milletimiz adına bana çok ağır geldi; âdeta damarlarımdaki kanımın donduğunu hisseder gibi oldum. Öyle ki, bir kenarda ağlamak istediğim hâlde, Hz. Âişe Validemiz gibi ağlayamadım...

Hâsılı, ne olursa olsun, devlet ve millet olarak bu badireyi de aşacağımıza inanıyorum.

CİNLER VE MEDYUMLAR

Soru: Son yıllarda çok yaygın olan medyumluğun cinlerle irtibatı var mıdır?

Cinler, şua ve enerji gibi varlık olduklarından, vücudun her tarafına nüfuz edebilme kabiliyetini haizdirler. Aslı cin olan şeytan için, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"O, kanın damarlarda dolaştığı gibi, insan vücudunda dolaşır."* buyurmaktadır. Bu hadisten anlaşıldığı gibi cinler, vücudun en iç organlarına kadar nüfuz edebilir ve orada bir kısım hastalıklara sebep ya da o hastalıklara engel olabilirler. Ancak onların, bu özelliklerinden istifade etme niyetiyle tedavi vb. hususlarda kullanılması, -o mevzudaki metod ve kıstasları kendi dünyalarına ait olacağından- çok defa tehlikeli olabilir.

Cinler, Kur'ân'da bildirildiği üzere, "Levh-i Mahv ve İsbat"ta olan şeylere muttali olmaya çalışır; oradan gözlerine ilişen bilgileri alır ve daha sonra da onları kendi hesaplarına değerlendirebilirler. Bazen, böyle hırsızlık sonucu elde ettikleri şeyleri, kendilerine açık insanların kulaklarına fısıldar; Efendimiz'in ifadesiyle "gır gır" eder ve çoklarını baştan çıkarırlar; zira bu bilgilerin yüzde 99'u kendi kattıkları yalanlarla doludur. Evet, belki bunlardan yüzde 1'i doğru çıkabilir; işte bu, diğer yalanlara referans olur... Kur'ân-ı Kerim'de cinlerin bu durumunu anlatan birçok âyet vardır. Şimdi onların birkaçının icmalî mealini zikredelim:

"Andolsun, Biz gökte birtakım burçlar yarattık ve seyredenler için onu süsledik. Onları, taşlanmış her şeytandan koruduk. Ancak kulak hırsızlığı eden müstesna. Onun da peşine açık bir alev sütunu düşmüştür."[1]

"Biz yakın göğü bir süsle, yıldızlarla süsledik. Ve itaat dışına çıkan her şeytandan koruduk. Onlar, artık Mele-i A'lâ'ya (yüce topluluğa) kulak veremezler. Her taraftan taşlanırlar. Kovulup atılırlar. Ve onlar için sürekli bir azap vardır. Ancak (meleklerin konuşmalarından) bir söz kapan olursa, onu da her şeyi delip geçen bir parlak ışık takip eder."[2]

Bütün bu özellikleriyle cinler, insanları her zaman saptırmaya, aldatmaya… açıktırlar. Nitekim tarihe baktığımızda, cinlerin getirdikleri haberleri bir şantaj olarak kullanıp insanların farklı yorumlara girmelerini sağlamaktan tutun da, bir virüs gibi, insanların en hassas organlarına kadar girip cinnetlerine sebep olmaya kadar birçok vak'aya şahit oluruz. Evet, onlar her vesileyle insanları aldatmaya çalışmışlar; neticede de dinî duygu, dinî düşüncelerini altüst edip onları saptırmışlardır. Ondan öte, bu insanların kendilerini kendilerine farklı

göstererek, yer yer müceddit, mehdi, mev'ud İsa… gibi iddialarda bulunmaya sevk etmiş; onlarla beraber pek çoklarını da baştan çıkarmışlardır. Bu bakımdan her hâlükârda onların bu aldatma ve saptırmalarından Allah'a sığınılmalı ve gaybdan verecekleri haberlere de asla itibar edilmemelidir.

Gaybdan haber verme şekli, bir de medyumlukla olabilir ki, o biraz daha farklı bir olaydır. Günümüzdeki görülen şekliyle medyumluk, yine cinlerle irtibattan ve onların verdiği haberleri aktarmaktan başka bir şey değildir. Aslında gerçek mânâda medyumluk, zaman ve mekân üstü bir hâl alma demektir ki, bu, dünü ve yarını bugünle beraber görmeyi netice verir. Bu mertebedeki bir medyum, bir kısım hâdiseleri önceden haber verebilir ya da geçmişteki hâdiseleri anlatabilir. Ama bunların verdikleri, verecekleri haberler iltibastan hâli olmadığı için bir kıymet-i harbiyesi yoktur.

Geçmiş ve geleceği aynı anda görme meselesi, bazılarında vilâyeti ihrazla, bazılarında da ruha kendi gücünü kazandırmakla hâsıl olur. Zannediyorum gerçek bir medyumluk varsa, onu bu ikinci kategori içindeki insanlar arasında aramalıyız.

1 Hicr sûresi, 15/16-18.

2 Sâffât sûresi, 37/6-10.

TÜRKLERE VE MELUNCANLARA DAİR

Soru: Meluncanların Türk olduğu şayiaları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Yeryüzündeki Türk kavimleri, genelde yerinde duramayan mânâsına "huysuz" diyebileceğimiz türden insanlardır. Mehmed Âkif'in ifadesiyle, defaatle tarihi "herc ü merc etmişlerdir." Evet, Batıdaki büyük oluşumlardan, Mezopotamya ve Roma'daki oluşumlara kadar hemen pek çok yerde, genelde doğudan gelen ve barbar telakki edilen kavimler hâkim olmuş ve hatta buralarda, doğudan gelen kavimlerin karışımıyla melez bir yapı meydana gelmiştir. Bir kısım sosyologlara göre, Yunan medeniyetinin arkasında da, yine Mezopotamya medeniyetinin bânileri sayılan Türkler ve Kürtler vardır. Bu açıdan, bu mevzuda kesin bir kısım deliller ortaya koymamız çok zor olmasına rağmen, Türk milleti, buralardaki temel unsurlardan biri sayılabilir.

Tarihe baktığımızda, Hindistan gibi bazı milletlerin, karakter itibarıyla hiç mi hiç yerinden kıpırdamayı düşünmediğini görürüz. Evet, Türklerin, birçok defa Köstence'den geçip Batı yamaçlarına yayılmalarına karşılık Hintliler, hep yerlerinde saymışlardır. Yine Hintliler gibi eski bir kültür ve medeniyete sahip Çin milletinin de, tarihin belli bir dönemi itibarıyla yeryüzüne yayıldıklarına dair bir şey söylememiz mümkün değildir. Cemil Meriç, Türk milletinin aktivitesini anlattığı bir yerde, Hint halkı için şöyle demişti: Hindistan, tarih boyunca değişik kavimler tarafından defaatle fethedilmiş, fakat onların yeryüzünde hiçbir zaman, hiçbir yeri fethettiğine dair bir şey yoktur.

İsmail Hami Danişment, -biraz abartılı olsa da- Türk milletinin, Allah ve sema ehli tarafından "at üstünde bir kavim" olarak bilindiğini anlatır. Demek ki bu millet, yerinde duramayan, her yönüyle aktif, öğrendiği şeyleri dünyanın değişik yerlerine götürmek için hep gerilim içinde bir millet. O, bu maksadını gerçekleştirmek ve kendi nev'i adına bayrağını her yere dikebilmek için defaatle edvar-ı âlemi hercümerc etmiştir.

Bu açıdan, bir kısım Amerika yerlilerinin de bu milletten olabileceklerini düşünebiliriz. Evet, onların medenî durumları, kültürleri derinlemesine araştırılınca, bu bölgede yaşayan insanlarla aralarında çok ciddî benzerliklerin olduğu görülecektir.. evet, atalarımızın, gündelik hayatlarının vazgeçilmez unsurları olan çardak, çadır, beygir vs. gibi unsurların hemen hepsini Kızılderililerde görmek de mümkündür. Hatta bundan da öte, aynı bölgeyi paylaştığımız Hint halkıyla bile bir göbek bağımız ve yakınlığımız olabilir.

Bir diğer taraftan İslâmiyet, Anadolu'ya, bir Müslüman Türk devleti olan Selçuklular döneminde alperenler tarafından neşredilmiştir. Fakat bunlar, asıl kendilerinden sonra gelecek olan Osmanlılara bir köprü vazifesi görmüşlerdir. Çünkü Selçuklular, Haçlılarla mücadeleden başlarını kaldıramamış ve yüz küsur seneyi aşkın bir zaman, hep ömürlerini Haçlılarla boğuşmakla geçirmişlerdir. Osmanlılar ise, bir taraftan Anadolu'da, bir taraftan da Balkanlarda yumuşak bir anlayış ve aynı istikametteki uygulamalarıyla, İslâmiyet'i o bölgelerin büyük çoğunluğuna kabul ettirmişlerdir.

Meseleye farklı bir zaviyeden bakacak olursak; Türklerin o dönemde, bir kısım tüccarlar vasıtasıyla ta Avustralya'ya kadar girdiklerini söylemek mümkündür. Ve yine o dönemde Japonya'ya bile insan göndermişlerdir. Gerçi hicretin 40-50. seneleri arasında Haccac-ı Zalim döneminde Müslümanlar Hindistan'a kadar girmişlerdi; ama, asıl Hindistan'da Müslümanlığa fevc fevc dehalet ve ta Pasifiklere yayılması, yine Osmanlı tüccarları vasıtasıyla gerçekleşmiştir ki, bugün bile onların izlerini bulmak mümkündür.

Evet, atalarımız, oralara kadar ticaret için gitmişler ama bu arada Müslümanlığı da neşretmişlerdir. Daha sonra, buralar başkaları tarafından işgal edilmiş ve oraya gidenlerin bir kısmı öldürülmüş, ihtimal geride kalanlar da asimilasyona tâbi tutulmuşlar. Bununla beraber, hâlâ dünyanın değişik yerlerinde onların izlerine rastlamak mümkündür. Şili'den Arjantin'e, oradan da Peru'ya kadar geniş bir coğrafyada bu izlere rastlayabiliriz. Ancak, bu meselenin ispatı bizi aştığı için, söylediklerimizi ispatlamak biraz zor da olacaktır. Belki de bu mesele, insan ilminden anlayan antropologlar ve kültür araştırmacılarının akademik seviyede incelemeleri ile ispatlanabilir. Ayrıca, bugün, ABD'de bile bizden pek çok insan bulunmasına rağmen, bunlar maruz kaldıkları bunca şeyden sonra "Türküm" demeye utanıyorlar. Bu bakımdan ciddî araştırmalarla konunun üzerine gidilmeli ve onların kimlik tespiti mevzuunda mutlaka her türlü fedakârlık gösterilmelidir. Zira Türk toplumunun yeniden dirilmesi, dünyanın değişik yerlerinde asimile olmuş, eriyip gitmiş bu insanların, yeniden kendi kimliklerini bularak tıpkı bir tohum gibi, soydaşlarının ve dindaşlarının bağrında yeniden dirilmesiyle mümkün olacaktır.

BİR KADERÎ TECELLİ KARŞISINDA TEESSÜRLERİMİZ

Geçenlerde bir vesile ile, yaklaşık üç ayı bulan zaman dilimi içinde Türkiye gündeminin birinci maddesini teşkil eden malum hâdiseler (Susurluk ve devamı) hakkındaki değerlendirmelerimi arz etmiştim. Fakat o günden bu yana meydana gelen gelişmeler, beni bu konu ile ilgili birtakım düşüncelerimi daha arz etmeye âdeta mecbur kıldı. Yine maddeler hâlinde ele alacak olursak;

1. Malum hâdiseleri, birtakım güç kaynakları olabildiğine büyüttü ve hâlâ büyütmeye devam ediyorlar. Şahsen ben bunun altında şunların olabileceğini hissediyorum:

Batılı devletler, -ister istemez- Osmanlı'nın vârisi olan veya öyle görülen Türkiye'yi iktisadî, siyasî, idarî ve kültürel alanlarda uyguladıkları stratejilerle yıllarca kendi kontrolleri altında tutmayı başarmış ve hemen her sahada istedikleri gibi onu yönlendirmişlerdi. Fakat dünya coğrafyasında meydana gelen yeni gelişmeler, özellikle Rusya'nın başını çektiği komünist blokun çökmesi, dünya dengesinde zaten önemli bir konumu olan Türkiye'yi daha da önemli hâle getirdi. Türkiye, kısmen de olsa bunun farkında olarak değişik açılım ve atılımlar içinde bulundu. Bu durum, herkesten çok Batılı devletleri ve âdeta onların temsilcileri hüviyetinde iş yapan güç odaklarını rahatsız etti ve hâlen de etmektedir. Zira şimdi Türkiye, şartların zorlamasıyla uranyum atomu gibi yerinde duramıyor ve vâki dünya gerçekleri karşısında bizzat devlet eliyle veya sivil toplum örgütleri vasıtasıyla birtakım açılımlarda bulunuyor. Batılı devletler, bu gelişmeleri önlemek ve eskiden olduğu gibi Türkiye'yi yine abluka altına almak için, başta PKK olmak üzere, komşularımızla da bizi gaileden gaileye sürüklemeye çalışıyorlar. İşte tam bu ortamda meydana gelen malum hâdise ve peşi sıra sökün eden gelişmeler, iç ve dış güç odaklarının arayıp da bulamadığı bir fırsat oldu. Onun için -olayları örtbas etmek isteyen marjinal bir kesim hariç- Çankaya'nın, hükümetin, muhalefetin, ordunun, emniyetin ve halkın bir an önce olayların sonuçlanmasını istemesine rağmen, onların bunu, bahsini ettiğim gerekçeye binaen kasıtlı olarak büyüttüğü kanaatindeyim.

2.Hâdiselere adı karışan insanların isminin geçtiği listede, benim de adımın zikredilmesine gelince;

a. Liderler zirvesinde görüşülen raporda birçok insanın isminin geçtiği günlerce yazıldı ve söylendi. Bu yazılıp söylenenler, ilgili ve yetkili merciler

tarafından hiçbir tekzip almadı. Daha sonra ne olduysa oldu; bir el bu listeye adımı da ilave etti. Bunu kim, hangi maksatla yapmışsa mutlaka açıklığa kavuşmalı ve bu haberin kaynağı bulunmalıdır.

b. Olayı bana ilk haber verdiklerinde, ben meseleyi ölüm listesinde yer aldığım şeklinde anlamış ve hiç umursamamıştım. Hatta haberi bana ulaştıran ve beni benden daha çok düşündüğüne inandığım arkadaşın heyecan içinde olmasını farklı bir şekilde yorumlamıştım. Ben, dünyadan daha çok ukbâ beklentisi içinde bulunan bir insanım. Bu açıdan ölüm, bana bahşedilmiş en büyük ihsan ve lütuftur. Bir suikast neticesi öldürülme ise, onu da telkin ede ede nefsime kabullendirmiş durumdayım. Onun için ne ölümden, ne de öldürülmekten korkmuyorum. Seve seve, güle güle onu karşılamaya hazırım.

Fakat neden sonra işin gerçek mahiyetini öğrenince, işte o zaman sabahlara kadar uyuyamadım. Bunu yapanları Rabbime şikâyet etmemek için dişimi sıktım, dilimi ısırdım, sürekli “Lâ havle” çektim. “Kadere teslim olmuşum; onun her hükmüne razıyım; beni alâkadar eden bir şey yok, Sen bilirsin Allahım!” dedim. Ve öyle sarsıldım ki, tabir caizse ot gibi oldum, bütün duygularım dumura uğradı. Neden? Çünkü benim şerefim, onurum, haysiyetim artık Allah rızasına giden yolu bir şehrah hâline getirme mefkûresi ile bütünleşmiştir. Bundan böyle bana râci olan her şey, bu mefkûreye ve onun etrafında kümelenen insanlara râcidir.

Pekâlâ, böyle bir iftiraya neden tevessül edilmiş olabilir? Dost-düşman artık bütün dünya biliyor ki, bu eğitim faaliyetleri etrafında kenetlenmiş insanlar, dünyanın dört bir yanına dağılmış müesseseleri ile misyonlarını hemen herkesin takdirini kazanacak biçimde yerine getirmektedirler. Devlet, millet, ülke menfaati ve bütünlüğü çerçevesinde yerine getirilen bu gayretler uzun vadede, inşâallah bugünkünden çok daha parlak bir konuma oturacaktır. İşte, ister şimdiki mevcut durum, isterse bu faaliyetlerin gelecek adına vaad ettiklerini önlemek adına karanlık gayelerle harekete geçen bazı kişi, kurum, kuruluş veya güç odakları, Kur’ân’a gönül vermişlerin önünü alabilmek maksadıyla böyle çirkin bir iftiraya tevessül etmiş olabilirler diye düşünüyorum. Fakat bu millet, böyle bir şeye kat’iyen inanmayacaktır, nitekim inanmamıştır da. Onlar, kendi hesaplarına belki hedefi çok iyi tespit etmiş, zamanlamayı güzel yapmış ve hamlelerini gerçekleştirmişlerdir ama, netice umdukları gibi olmamıştır.

Şahsen ben bu noktada, milletine ve ülkesine hizmeti hayatına hedef yapmış bir kadronun her ferdine bundan böyle bu türlü komploların yapılabileceği endişesini taşıyorum. Özellikle küçük ve büyük çapta vazife eda eden

insanların, bu yüzden kendilerine çok dikkat etmeleri ve böylesi komplolara sebebiyet vermeme hususunda a'zamî gayret ve dikkat içinde bulunmaları gerektiğine inanıyorum. Avcının insafı yok; imanı ise hiç yok. Uyuşturucudan tutun da kadına varıncaya kadar birçok vasıtayı, bu yola adanmışları karalamak, itibar kaybına uğratmak ve böylece ademe mahkûm etmek yolunda kullanabilir ve menfur maksatlarına ulaşmak için her türlü kötülüğü yapabilirler. O yüzden, "Aman dikkat!" diyorum.

Bu arada şunu da özellikle belirtmek isterim: Düşmanların saldırısından, dostların da gıpta ve haset damarlarını harekete geçirmekten her zaman uzak durmak, üzerinde hassas olunması gereken bir prensiptir. Bu sebeple, iyi bir mü'min, içte ve Rabbi ile münasebetinde olabildiğine derin, fakat dış görünüşü itibarıyla mukassî olmalıdır. Aksi hâl, nifak alâmetidir. Bu tür prensipleri, hayatî esasları pratiğe geçirmek zor olabilir. Dine ve millete hizmet, Allah'ın lütfu ve inayetiyle tasavvur ve tahayyül edilenin çok ötesinde cereyan ediyor. Düşünceler aksiyon içinde şekilleniyor ve her şey tabiatıyla açıkta cereyan ediyor. Gizlenecek bir şey yok. Ne var ki; bütün bu olup bitenler, düşmanca tavır içinde bulunan kişi, kurum, kuruluş ve güç odaklarının hasmâne düşüncelerini harekete geçiriyor.

Fakat ya dostlara ne demeli? Haberi tahkik etmeden, etme lüzumunu duymadan, sanki bir açık bekleniyormuş da bulunmuş gibi, hangi üslûpla olursa olsun, hiç kimsenin yapmadığı bir şekilde bunu manşetlere, spotlara taşıyan dostlara ne demeli? Bu davranışları ile, duygu ve düşünce açısından kendilerine hiç yakıştıramadığım münafıkça bir yaklaşım tarzı sergileyen bu arkadaşlara diyecek bir şey bulamıyorum..! Kur'ân, Hucurât sûresinin 6. âyetinde haberin tahkikini emrederken, bir telefon açma zahmetine dahi katlanmadan, bunu yayınlayan ve hasetleri imanlarının önüne geçmiş bu dostlara inanın bir şey diyemiyorum..!

3.Kur'ân, *"Bakarsınız, hayır zannettiğiniz şeyler hakkınızda şer, şer zannettiğiniz şeyler de hayır olabilir. Allah bilir, siz bilemezsiniz."*[1] buyuruyor. Bu âyet zaviyesinden bu son olay, zâhirî yüzü itibarıyla gerçekten şer ama, neticesi itibarıyla hakikî dost olanla olmayanı tefrik etmemize vesile olması sebebiyle hayırdır. Hâdiseyi ilk duyduğumuz andan bu yana, sizin tasavvur edemeyeceğiniz boyutlarda üzüldüm ve âdeta şok üstüne şok yaşadım. Bugüne kadar hep iffetli kalmaya a'zamî dikkat göstermiş, hele maddî konularda milletin parasını kendi parasına değdirmeyecek kadar hassas, ölüp gittiğimde cüzdanımda kefen parası dahi bulamasınlar düşüncesine kilitli,

kardeşlerim için dedikodu olmasın düşüncesiyle, kût-u lâ yemût'la, yani ölmeyecek kadar geçimlerine yetecek bir parayla yaşasınlar diye dua dua Rabbine yalvaran bir insan olarak hem şahsım, hem de eğitim gönüllüleri adına tarif edilmez boyutlarda sancı duydum. Fakat yukarıda ifade ettiğim gibi, en azından gerçek dost olanla, olmayanı tefrik etmeye vesile olduğu için, bu hâdiseye yüzde yüz hayır nazarıyla bakıyorum.

4. Bu hâdise münasebetiyle şükranla ifade edeceğim bir başka gelişme de, şimdiye kadar ancak birkaç defa görüşme imkân ve fırsatını bulabildiğim bazı siyasî parti liderlerinin tv ekranlarına çıkarak hakkımda müspet kanaatlerini izhar etmeleri oldu. Ömrüm boyunca unutmayacağım bu mertçe, erkekçe davranışları yüzünden onlara karşı medyun-u şükranım. Fakat ben, onlardan gördüğüm bu civanmertliği, daha başkalarından da beklerdim. Bu çizgide sözü uzatmam ve birtakım mukayeselere girmem gönül incitebilir.

5. Kim ne derse desin ve ne yaparsa yapsın, Allah'ın tevfik ve inayetiyle, d ve ülkemiz adına hayatlarını ortaya koymuş er oğlu erlerin temsil ettiği bu gönüllüler hareketi, misyonunu hakkıyla yerine getirecektir. Ve gelecekte daha başka hizmet çizgilerinin hemen hepsi, uyum ve imtizaçları nispetinde onlarla bir ve beraber olacak, bu temiz su kaynağına kovasını salarak, kabiliyeti ölçüsünde istifade edecektir. Aklı başında, sosyolojik gerçeklere vâkıf, mânâ ufku açık, hemen her insan bunu tahmin edebilir. Yalnız bu muhtemel gelişmelerin vukuat yerine konularak şimdiden düşmanca tavırlar takınılması ve birtakım komplolar üretilmesi ve uygulanması doğru değildir. Rızası istikametinde davranıldığı müddetçe, Rabbimin bizleri her türlü fitne, fesat ve şerden koruyacağına iman ve itminanım tamdır. Yalnız herkes dua etsin. Allah bizleri eşrarın şerrinden, füccarın keydinden, küffarın mekrinden, hussadın hasedinden muhafaza buyursun.

Bu ülkede bir zamanlar Bediüzzaman gibi bir dâhi ve aksiyon insanı, muasırları tarafından anlaşılamamıştı... anlaşılamamıştı da, sokaktaki sarhoşların dahi reddettiği “Bakkaldan rakı alıyor.” iftirasını ona yapmışlardı. Fakat tutmadı. Halkımız bu iftiralara kulak asmadı. İtibar kaybettirmek için yapılan şeyler, aksine onun itibarını artırdı. Bu son olayın da, İslâm adına aynı neticeleri doğurmasını Allah'tan niyaz ederim.

Bitirirken, bu iftira münasebetiyle, Hz. Âişe Validemiz'e yapılan zina iftirası olayının sık sık aklıma geldiğini itiraf edeyim. Malum o hâdise, Hz. Âişe'nin gözyaşı pınarlarını kurutmuş, o mübarek anamızı bildiği şeyleri dahi hatırlayamayacak bir hâle sokmuştu. Zira bir taraftan kendi iffeti, diğer taraftan

babasının itibarı, annesinin şeref ve haysiyeti, mensup olduğu kabilesinin durumu ve hepsinden öte Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) namusu söz konusuydu. Dolayısıyla, o iftirayı şahsî bir olay olarak değerlendirmek doğru değildir. Onun için Hz. Âişe Validemiz, berâtı semadan Hz. Cebrail'in getirdiği vahiy ile tescil edilene kadar ağladı durdu. Bu arada cereyan eden gelişmelerde belki Allah Resûlü de dahil, birçoklarına karşı içinde bir burukluk hissetti. Çünkü Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona: "Böyle bir şey yaptınsa istiğfar et, Allah Gafur ve Rahîm'dir." demişti. O da berât fermanı geldiğinde, anne ve babasının "Kızım kalk, Resûlullah'a teşekkür et!" teklifine: "Hayır, ben Allah'a teşekkür ederim!" cevabını vermişti. Hâlbuki o Hz. Âişe idi, karşısındaki de yeryüzünde vahyin temsilcisi. Demek ki o seviyedeki insanlar arasında bile bu türlü rencide olmalar olabiliyor.

Bununla mevhum liste olayı arasında ne türlü bir irtibat kurarsanız, onu da sizin irfan, iz'an ve idrakinize havale ediyorum.

1 Bakara sûresi, 2/216.